פרשת **כי תצא** תשפ"ו לפ"ק | גליון א'תסד, שנה ל'

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק פרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

ואתה עיף ויגע ולא ירא אלקים

במנוחה והשקט שקוע בהרהורים ישב לו הסוחר העשיר במרכבתו הדוהרת כשפניו מועדות אל עבר העיר לייפציג כדי להגיע ליום השוק שמתקיים שם מידי שנה בשנה וכל עשירי ואצילי הסביבה נטלו חלק בה.

יום השוק הגיע, והעשיר קנה כמות גדולה של סחורה, ונתן לאחד מהנערים הסבלים שיביאו את חבילותיו אחריו לביתו, והוא נסע לפניו.

כשהגיע הנער אל הסוחר לביתו הניח את חבילתו ובא לבקש את שכר טרחתו, טיפות זיעה נטפו מעל פניו המיוגעות, נענה אליו העשיר ואמר לו כי אין זו הסחורה שלו וכי טעה והביא חבילה אחרת במקומה.

הנער הביט בו בתימה ושאלו: מנין לך זאת, הרי עדיין לא ראית את החבילה המונחת בחוץ, אמר לו הסוחר, על פניך ניכר שהזעת והתאמצת לשאת את חבילתי, ואילו החבילה שלי הרי היתה קלה, ולא היית צריך להזיע ולהתאמץ כדי לשאת אותה.

משל זה ידוע בשם המגיד מדובנא ועליה אמר הרה"ק מקאצק שהוא אחד משלושת המשלים שלו אשר אמר ברוח הקודש.

והנמשל הוא, שהקב"ה אומר לישראל (ישעי' מג כב) ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל, דהלא אם היית קורא לה', לא היית מתאמץ כל כך בלימוד התורה ושמירת המצוות, וכפי שנאמר (במדבר כג כא) "ולא ראה עמל בישראל" דישראל בני העליה אינם מרגישים עמל וטירחה בלימוד התורה.

והוא הדבר אשר אמר הכתוב "ואתה עיף ויגע", שאם התורה והמצוות בא להאדם ע"י טירחה וקשה לו לקיימם, אזי סימן הוא "ולא ירא אלהים", שאינו לומד תורת ה' ביראה טהורה, כי חבילתו של הקב"ה קלה היא, כדכתיב דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום, ואין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו.

ודבר זה צריך להיות לנו נר לרגלינו שתורת ה' הינה מתוקה מדבש ונופת צופים, וכאשר מרגישים את הטעם בלימוד, אין מרגישים בעייפות, ואם ח"ו עייפים ויגעים אז מוכח שאין לומדים תורה לשמה, והחלפנו את הסחורה, דהרי טוב סחרה מכל סחורה, ולא קשה לקיימה. ועל זה תפילתינו שגורה בפינו בכל יום ויום בברכת התורה "והערב נא ה' אלוהינו את דברי תורתך בפינו", שיהי' דברי התורה ערבים ומתוקים לנו, כלומר שנזכה ללמוד תורה באהבה וביראה.

תוכן העניינים

לקח טוב.....א
תורה ותפילה.....ב
דבש תמרים - לקיטת תמרים.....ג
קדוש יאמ"ר.....ד
בשפתי צדיקים - לשון חכמים.....ה
פרפראות לחכמה - דורש טוב.....ו
שבח"י רפאל.....ז
פינת יקרת.....ח
פענוח דיוקא.....ח
חוקים להזורתם.....ט
פשיט כהלכה.....י
הלכה ברורה.....יא
הילולא רבא.....יב
דרך בעזתן.....יג
פשולחן פלכים.....טו

אגרת פרק א'

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לעי"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

שיר המעלות לשלמ"ה
חן וחסד יתן ה' אלקינו, ברכת שזל טוב תטופנה שפתותינו, לדידינו החשוב המשמש בקוד ש
ל ידינו של כ"ק מרן רבינו הנה"ק שליט"א לעמוד בעזרתו לשאת משא הקודש בפרט ובכל
אתה לו התודה על שהנה ברוחו להרוות צמאון אנ"ש בשיחות קודש השלם על שולחן פלכ מ
זכה את הרבים בכל אתר ואתר בעמדו לשעינו בכל עת כי מן הבאר ההוא ישקו עדרי עדר ה
ידידינו ברוך הכשרונות איש האשכלות איש אשר בו רוח חיי"ם, וה' נתן חכמה לשלמ"ה
חיי"ם שיש בו אהבת תורה ויראת שמים, שפע מהלליים בשיר המעלות לשלמ"ה
מסור בלנ"ח לשמחדותינו ולקהילתינו הק'
הרב ר'
חיים שלמה
פישער
הי"ו
משב"ק ונאמן ביתו
של כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א
לרגל שמחת הולדת נכדתו למזל טוב
אצל חתנו כבנו האברך החשוב המופלג בתוי"ש
הר"ר משה יהודא שפילמאן שליט"א
מרביץ תורה בין כותלי המתיבתא הק' בקרית יואל סניף "ויואל משה"
וצרופה בזה ברכתינו השרובה, בכל לשון של הודאה וחיבה, שמשמחה זו יושפע לו רב ברכת ושובע שמחות, ורב תענוג ונחת, וישכיל וייצליח בעבודת הקודש בהרשת קרן התורה והחסידות מעלה מעלה, במעשי ידיו הברוכים המפורסמים לשם ולתהילה, ועד רבות בשנים יזכה לעמוד לימין קדשו של מרן רבינו שליט"א ולהרוות צמאון עם סגולה, ובשכר זאת יזכהו קל נורא עלילה, שיתאחדו על שולחנו תורה ועדולה, עד כי יבוא שילה, בב"א.
הרוחשים למען שמו בשמחה ובחיאה
מערכת "קול התאחדותינו" באה"ק
מערכת "קול התאחדותינו" באה"ב

כיון דחלק אלוק ממעל שבאיש ישראל אינו נפגם לעולם, ע"כ בנקל לו לשוב בתשובה

כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלקיך בידך ושבית שביו. איתא בזוהר הק' (זוה"ח עב ע"א) **דקאי על מלחמת היצר.** ולכאורה אינו מובן, וכי מיד כשיצא ללחום יתן ה' בידו את היצר הרע, והלא כמה יגיעות צריך האדם ליגע על זה. ויובן בהקדם דברי הראשונים **שעיקר התשובה היא קבלת הלב בקבלה אמתית שלא ישוב עוד לכסלה, ויקבל על עצמו מהיום והלאה לעשות את כל מצות ה' ואז מיד נחשב כצדיק גמור,** וכמו שפסק הרמב"ם (הל' גירושין פ"ב ה"כ) שהפנימיות של ישראל הוא רק טוב ויצרו הוא שתקפו, **ואפילו אם ירבה לחטוא, אעפ"כ עדיין אינו נוגע לחלק אלקי השוכן בקרבו,** וכמאמר חז"ל (סנהדרין מד.) "אך על פי שחטא ישראל הוא", וכיון שמקבל עליו לעשות טוב מעורר בכח הרצון והחשק הזה את חלק הפנימיות אשר בקרבו להתגלות ולהוציאו מכח אל הפועל. וזה ביאור הכתוב: **"כי תצא למלחמה"** כשתכין את עצמך ותצא ללחום נגד היצה"ר, **"ונתנו ה' אלקיך בידך"**, הכתוב מבטיחך שיתן את החלק השוכן בקרבך, **"בידך"** ברשותך (עי' רש"י במדבר כא, כו) ויגלה אותו לעיניך, ולא עוד אלא: **"ושבית שביו"** שתזכה לתשובה מאהבה והעבירות ייהפכו לזכיות.

ישמח ישראל

בשם אביו הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זללה"ה

הזוכר כי אין בכח עצמו כלום, והכל מכח הבוי"ש ניצול מליפול בנסיונותיו

כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלקיך בידיך ושבית שביו. הלשון "ושבית שביו" צריך ביאור. ונראה שבא הכתוב לרמז שאם האדם שם מבטחו בה', **וכשיוצא למלחמה ומנצח, יודע הוא שאין זה כוחו ועוצם ידו כי אם לה' הישועה אשר עוז בידו וגבורה בימינו,** וכענין שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים ל, ב): "ולא שמחת אויבי לי" שהשמחה בעת ניצוח האויבים לא היתה 'לי' כחי ועוצם ידי, רק הלל והודיה להשי"ת, **או אז שומרים אותו מלמעלה שיהיה טהור עינים מראות ברע ולא יכשל בדבר עבירה.** וזהו שאמר: "כי תצא למלחמה ונתנו ה' אלקיך ושבית שביו" צריך אתה לדעת שכל הנצחון והשבי הוא **'שביו' של השי"ת,** ואז תשמר מכל רע. **אבל אם יפנה לבבך "וראית בשביה" שביה ולא שביו, שתחשוב שידך רמה, ולא ה' פעל כל זאת, אז עבירה גוררת עבירה, להכשל בראות העין ובחמדת הלב.**

פנים יפות

חודש אלול יכולין לתקן כל ימות השנה ולכן נרמז ב'ירח ימים', שהוא ירח הכולל כל הימים

ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים וגו'. "ירח ימים" הוא לכאורה כפל לשון, ולא היה צריך לומר אלא "ירח" ותו לא. ונראה, דהנה איתא בגמרא (כתובות נז.) **"נותנין לבתולה שנים עשר חודש", ואמרו חכמי המוסר שהוא רמז על חודש אלול שמזלו בתולה, שאם שב האדם אל ה' בכל לבבו, אזי בימים אלו היכולת בידו לתקן את כל אשר חטא במשך כל ימות השנה.** "והנה, ידוע דימים אשר אין בהם חפץ לא יחשבו במספר ימיו, **ועל ידי שמתקן בחודש אלול כל מעשיו שבכל ימות השנה נותנין לו כל י"ב חודש.** והיינו דאמרו רז"ל בלשון קדשם ברמז: "נותנין לבתולה י"ב חודש".

והנה, בשל"ה הק' מבואר שהפסוק **"ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים" רומז על חודש אלול, שצריך לתקן בדמעות על אשר נתרחק מהקב"ה** (אביה, ומכנסת ישראל אמה) **במשך כל ימות השנה.** ולפ"ז י"ל דהיינו דקרי ליה "ירח ימים" חודש שהוא שנה, על דרך דכתיב (ויקרא כה, כט) **ימים** תהיה גאולתו", דהיינו שנה (עיי"ש בפירש"י) **הוא חודש אלול שכלול בו כל ימות השנה.**

ערוגת הבושם

רק ע"י ענוה ושפלות ברך יתירה יזכה להדבק בצדיקים ולהיות מחובר לטהור טהור

השמר בנגע הצרעת לשמור מאוד ולעשות ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלוים וגו'. תיבת 'מאוד' היא לכאורה אך למותר, כמו גם אריכות הלשון: "הכהנים הלוים" וגו', היא לכאורה אך למותר, וכן "השמר וגו' לשמור וגו' ולעשות". ויש לומר על דרך אמרם ז"ל שהנגעים באים בעון גיאות (ערכין טז.) וזהו: **"השמר בנגע הצרעת",** רצ"ל, כשתרצה להשמר מזה, תראה **"לשמור מאד"** להיות מאד מאד עניו ושפל רוח. מאד בגימטריא מ"ה המורה להכנעה וענוה, כמו שאמר משה רבינו ע"ה (שמות טז, ז) "ונחנו מה", וגם ע"ד אמרם ז"ל (אבות ד, ד) מאד מאד הוי שפל רוח" וכו'. והוסיף הכתוב ואמר: **"ולעשות ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלווים",** היינו, **כי על ידי ענוה יתירה אפשר לו להדבק בתלמידי חכמים, הצדיקים אשר הם המה הכהנים העובדים ונלוים לה' ית"ש, ועל ידי זה נעשה מחובר לטהור וטהור הוא** (עי' כלים יב, ב).

משמרת איתמר (ועיע"ש)

תורה

ע"י יגיעת התורה יתרומם ממדריגתו והשגות למעלה משורש נשמתו

שמור ושמעת את כל הדברים האלה אשר אנכי מצוך. לכאורה היה לו להקדים שמיעה לשמירה. ובספרי מפרש: **"אם שמרת מה ששמעת, סופך לשמור מה שלא שמעת".** וצריך ביאור.

ואפשר לפרש על פי דברי א"א ז"ל (הרה"ק מהר"י זללה"ה) שאמר פעם, **דאף שאין אדם יכול להשיג השגות אלא כפי שורש נשמתו, כמו שאנו מתפללים 'ותן חלקינ"ו בתורתך', אך בכל זאת על ידי יגיעת התורה אפשר לזכות לנשמה יותר גבוהה, וממילא יוכל להשיג יותר, כהנה וכהנה.** כדמיון, מי שחלקו בתורה קטן מאוד ונולד בכשרונות כאלו שאינו מסוגל ללמוד רק פרשה חומש, מ"מ אם מייגע א"ע בתורה ומשלים עצמו בחלק זה, אז מן השמים מגדילין ומרחיבין חלקו שבתורה, ופותחין לבו ומוחו שיוכל להבין ולהשיג פרק משניות, ואם מיגע עצמו ומשלים עצמו בזה, אז נותנים לו לב להשיג גמ' ותום', וכן הוא יותר ויותר.

ובזה פירש דברי הספרי: **"אם תשמור מה ששמעת, סופך לשמור מה שלא שמעת",** היינו שתזכה לשמור מה שלא יכולת להשיג ולשמוע קודם לכן. עכד"ק ז"ל. ולכן הקדים הכתוב שמירה לשמיעה, ללמדנו **שעל ידי השמירה כדבעי, זוכים לשמוע מה שלא השיגו קודם לכן.**

הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זללה"ה

דברי הדרכה לחיזוק עמוד התורה והיראה מאת רבינו הקדוש בעל דברי יואל זי"ע

לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום. נתייסד כאן התאחדות האברכים להתאסף יחד, **וצריך להשניח בראש ובראשונה שכל אחד ואחד יקבע עתים לתורה באמת ואיש בל יעדר,** ובשעת התפילה יהיו מתפללים כראוי, **וצריכים להשכיל ולדעת שתהא התורה שלמד מלמדתו הדרך ילך בה שלא יתגשם ח"ו, וצריך שיהיה הענין בכל עת בבחינת מתחיל שיהא מוסיף והולך תמיד ולא ח"ו פוחת והולך, וצריכין התחזקות שיהי' לזה קיום ולא יתרופף הענין ולא יתרשלו מלהמשיך ולהוסיף חיל בלימודים,** והשי"ת יעזור שנזכה עד זקנה ושיבה להיות מוסיף והולך בקדושה, והשי"ת יעזור שיזכו ויוכלו להנהיג את ביתם שיהי' בית של קדושה וטהרה 'מיט איידלקייט' ושישתלשלו הלאה דורות ישרים עד זקנה ושיבה, וצריכין לדעת כי הכל תלוי באופן ההתחלה, ועל כן צריכין להתחיל בדרך כזה שיתקיים עד זקנה ושיבה, ואם ההתחלה היא 'מיט ערנסטקייט' ובזהירות כראוי אז יתכן שיהי' לה קיום, מושא"כ בלא זה לא יהזיק מעמד, ואמר הכתוב (פר' ראה) **לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה "היום", רמז שלא יהיו עושים דבר שאינו בכובד ראש ואינו מתוך אחריות שאז אינו רק 'היום' ואין לו קיום ומעמד.** רק יקיים חנוך כו' גם כי יזקין לא יסור ממנה.

דברי יואל – חוה"מ סוכות עמ' רפ"ה

ע"י אותיות התורה והתפילה בחשק והתלהבות ינצל מענש ד' מיתות בי"ד וחיו יחיה

וסקלתו באבנים ומת . הנה יל"פ ענין ד' מיתות סקילה שריפה הרג וחנק (בגמ' סנהדרין מט, נ). על דרך העבודה, שהפירוש הוא אם ח"ו נתחייב סקילה, אזי העצה לזה, **'וסקלתו באבנים',** המה האותיות (ראה ספר יצירה פ"ד מי"ב ובפירוש הראב"ד שם), **לומר האותיות והתיבות של תורה ותפלה בהתלהבות, אזי 'ומת', יהיה תיקון למה שהרשיעם בחייהם קרויים מתים** (ברכות יח ע"ב). **שריפה היינו שיהיה לו התלהבות ורשפי אש לעבודת השם, ויתוקן אם ח"ו נתחייב שריפה.** (ושם במקו"א פי' 'עשה לך שרף' שתעשה לך בעבודתך אש והתלהבות לחש"י), **הרג וחנק, היינו שיאנס את עצמו לעשות מעשים טובים אף שאין לבו נוטה לזה, ויהיה תיקון אם ח"ו נתחייב הרג וחנק.** [ע"ד דאי' בתנא דבי אליהו 'אדם עבר עבירה ונתחייב מיתה למקום מה יעשה ויהיה אם היה רגיל לקרות דף אחד יקרא ב' דפים לשנות פרק א' ישנה ב' פרקים' וכו'].

שארית ישראל (ליקוטים שובב"ם)

תפילה

שיהיו עונין אמן על ברכותיו – הוא ג"כ ממצוות ה'

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה כי' את הברכה אשר תשמעון. מרן הקדוש בעל דברי חיים מצאנז זי"ע שמע פעם איך אחד אמר ברכות השחר בלחש, והוכיחו על פניו בנועם אמריו שהרי התורה אמרה **'את הברכה'** את הברכות, שאנחנו אומרים כל יום **'אשר תשמעו'** שישמעו, שיוכלו ג"כ לענות 'אמן' **'אל מצות ה' אלקיכם',** זהו ג"כ אחת ממצוות ה' אלקיכם,

וּבְעִנְיַן זֶה רְאֵה לְשׁוֹן הַזֹּהַר״ק פְּר׳ עֵקֶב (דף רע״א): דַּד סַלְקִין אִינּוּן בִּרְכָאן מִתַּתָּא, לֵית פִּתְחָא וּפִתְחָא לְעֵילָּא, וְלֵית מָנָא לְעֵילָּא, דְּלָא פָּתַח בָּל אִינּוּן פִּתְחִין. וּמַכְרְזֵי וְאָמְרֵי בְּכָל אִינּוּן רְקִיעִין, דָּא אֵיהוּ דּוֹרוֹנָא דְּמַלְכָּא דְּשָׁדַר פְּלוֹנִי, **דָּא הוּא דּוֹרוֹנָא בְּקִיּוּמָא בַּדְקָא יָאוּת. וּמַאן אֵיהוּ. בְּרָכָה דְּאָתְיְהִיבוּ עֲלֵיהּ אָמֵן, דְּכָל בְּרָכָה דְּאָתְיְהִיבוּ עֲלֵיהּ אָמֵן, דָּא אֵיהוּ בְּקִיּוּמָא בַּדְקָא יָאוּת**, עכ״ל הזה״ק].

עטרת חיים

שתהיה תפילתו על הגאולה שלימה בכל לב ונפש

כי אם אל המקום אשר יבחר ה׳ אלקיכם מכל שבטיכם לשום את שמו שם לשכנו תדרשו ובאת שמה, והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם וגו׳. בא והורה להם דרך איך יתנהגו בגלות וזה רמז **׳כ״י א״ם׳** – ר״ת כ׳אשר י׳בא מ׳לך א׳דום – **׳אל המקום אשר יבחר ה׳ אלקיכם מכל שבטיכם׳** ויחריב את בית המקדש כו׳, הנה אף בהיותכם בגלות תמיד בכל תפילה ותפילה **׳לשכנו׳** יתברך **׳תדרשו׳** ר״ל תתפללו על גלות השכינה כולם בכלל, כי כולנו מתפללים כאחד ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים כו׳ וכיוצא, אמנם אין בלב שלם, לזה אמר הנה לשרידים אשר ה׳ קורא המה יתפללו בעצם כאלו ראו שוממות היכל הקודש.

וזה אומרו **׳ובאת שמה׳** שתעלה במחשבה כאילו באת שמה וראית את שממות ההיכל, וזה אומרו **׳לשכנו תדרשו׳** לשון רבים (כלומר דכולם מתפללים על הגאולה השלימה), אמנם בני עלי״ה הם מועטים אשר מתפללים בלבב שלם בעצם כאלו באת שמה וראית את הבית בהבנותו, ועתה איך הוא בחורבנו לכך אמר לשון יחיד **׳ובאת שמה׳**, וכבר כתיב ׳וצדיק (אחד) יסוד עולם׳ [היינו ע״ד אמז״ל (חגיגה יב:) ׳על מה העולם עומד על עמוד אחד וצדיק שמו שנאמר (משלי י, כו) וצדיק יסוד עולם], (ואם יתנהגו כן, להתפלל על בנין ביהמ״ק בלב שלם כנ״ל) אז יבנה בהמ״ק במהרה ביומינו **׳והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם׳**, ואז תזכו **׳ואכלתם שם לפני ה׳ אלקיכם׳**, כמו שאחז״ל ׳עתיד הקב״ה לעשות סעודה לצדיקים׳ כו׳, ואז (יקויים ג״כ הרמוז בפסוק שלאחריו) **׳לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום׳** רק **׳איש׳** יעשה **׳כל הישר בעיניו׳** יתברך, כי אז יבולע היצה״ר אמן דוק.

אור פני משה

בכל יום הש״י מעורר בכמה כרוזין כל נשמה מישראל להשיבה אליו ית׳, ובכח זה צריך לעלות ולראות בתפילה בדחילו ורחימו

שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך וגו׳. ודרשו חז״ל הכל חייבין בראיה חוץ מחרש שוטה וקטן. י״ל ע״ד רמז מוסר כו׳, כי הרואה המלך או שומע שמעו שבא למדינה ודאי נכנם היראה בלבו ממילא, מה שאין כן זה שאינו רואה ואינו שומע רק כאבן דומם אין מקום לו לירא ממלך בשר ודם ג״כ, **ומזה נלמד למלך ממ״ה כביכול, זה שאינו רואה בעיני השכל ואינו שומע כרוזי המלך מלכו של עולם בכל יום, ודאי הוא חרש וסומא, וכמ״ש חז״ל החרשים שמעו והעורים הביטו וכו׳,** וכמ״ש בפסוק (ישעיה כא, יב) אמר שומר אתא בקר וגם לילה אם תבעיון בעיו שובו אתיו, וכמ״ש בזוהר (תרומה דף קל״א ע״א) וז״ל, **׳אם תִּבְעָיוּן בְּעָיוּ׳.** אִם תִּבְעוּן בָּעוּתְכוֹן בְּצִלּוֹ קַמֵּי מַלְכָּא קַדִּישָׁא, **׳בְּעָיוּ׳,** צַלּוּ וּבְעוּ בָּעוּתְכוֹן, וְתוּבוּ לְגַבֵּי מָארֵיכוֹן. **׳אֲתָיוּ׳, כְּמַאן דְּזַמִּין לְקַבָּלָא לְבְנוֹי, וּלְרַחֲמָא עֲלַיְיהוּ. אוּף הָכִי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, ׳בֹּקֶר וְגַם לַיְלָה׳, קָרָא וְאָמַר אֲתָיוּ. זָכָאָה עַמָּא קַדִּישָׁא, דְּמָארֵיהוֹן בָּעֵי עֲלוֹן, וְקָרָא לוֹן לְקָרְבָא לוֹן לְגַבֵּיהּ,** עכ״ל הזה״ק יע״ש.

[פי׳: ׳אִם תִּבְעָיוּן בְּעָיוּ׳. אִם תְּבַקְּשׁוּ בַּקָּשָׁתְכֶם בִּתְפִלָּה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ – ׳בְּקָעָיוּ׳, הִתְפַּלְּלוּ וּבַקְּשׁוּ בַּקָּשָׁתְכֶם וְשׁוּבוּ לְרִבּוֹנְכֶם. ׳אֲתָיוּ׳ – כְּמִי שֶׁעָתִיד לְקַבֵּל אֶת בָּנָיו וּלְרַחֵם עֲלֵיהֶם. אַף כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, ׳בֹּקֶר וְגַם לַיְלָה׳ קָרָא וְאָמַר ׳אֲתָיוּ׳. אַשְׁרֵי הָעָם הַקָּדוֹשׁ שֶׁרִבּוֹנָם מְבַקֵּשׁ עֲלֵיהֶם וְקוֹרֵא לָהֶם לְקָרְבָם אֵלָיו].

הרי כמה כרוזין מכריזין על אזהרת התפלה שהיא ביראה, כמ״ש עבדו את ה׳ ביראה (תהלים ב, יא ועי׳ ברכות ל ע״ב), ועבודה זו תפלה (עיי״ש דף לא. תד״ה במקום בשם הירושלמי). **וזה שאין לו יראת ה׳ מחמת שאינו שומע הכרוז שהם המחשבה טובה שבאדם, ודאי זה נקרא חרש שאינו שומע ואינו מדבר, וגם השוטה המאבד מה שנותנין לו, כי ידו פשוטה ית׳ לקבל שבים ולקבלו, וכאלו נותן לו ידו דהיינו סיוע שנקרא יד, והיינו הרהורי תשובה שנותנין לו, והשוטה מאבד מה שנותנין לו הרהורי תשובה, וכמו ששמעתי ג״כ ממורי כי שמיעת הכרוז הוא המחשבה, ולכך אין לך רשע שאין לו הרהורי תשובה בכל יום מצד אלו הכרוזין ודפח״ח. והצדיק נותן לב לקיים מחשבתו הטובה כו׳ עיי״ש.**

תולדות יעקב יוסף

פניני אור החיים הקדוש

ליגרם אינש והדר ליסבר, וישוב בתשובה על עוונתיו ועי״ז יסיר המסך המבדיל מידיעת התורה

שמור ושמעת. קשה שהיה לו לומר שמע ושמרת, ולמה הקדים שמירה לשמיעה כו׳. יתבאר על פי דבריהם ז״ל (ע״ז י״ט) שאמרו **ליגרם אינש והדר ליסבר,** והוא אומרו ״שמור ושמעת״, פירוש **״שמור״** שישמור ידיעת ההלכה היא הגירסא, **״ושמעת״** היא (אח״כ) הסברא לכוין שמועותיו בשכלו.

עוד יתבאר על דרך אומרם ז״ל (זוהר ח״ג קצ״ג) כי **מי שהוא בעל עבירות, שערי דעת התורה ננעלים בפניו, ותמצא כי שערי פתחי ההבנה בדברי התורה הם הם הקושיות והם סוד הקליפות המתחזים מעבירת האדם, פירוש אם אתה רוצה שתעמוד על אמיתת התורה להבין אמריה, שמור המצוות לבל תעבור עליהם, ובזה ושמעת את כל** וגו׳.

כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה"א בידך ושבית שביו. יבואר ע"ד משל אם המלך שובה ומסר את השבוי לשר השבויים והוא מוציא חפשי, אין מרד גדול מזה, רק עליו להחזיק בשביה ולהוסיף שבי על שבי ומאסר על מאסר לשבויי המלך כדי לשמרם היטב שלא יברחו, כך אם האדם יוצא למלחמה אין בכחו לשבה היצה"ר כי בשר לא ישבה לנורא, רק הבא טהר מסייעו השי"ת, א"כ מרד גדול הוא שיוציאהו האדם לחפשי רק האדם צריך להוסיף שבי על שבי לאשר שבה המלאך כדי לשמרו, והיינו כי תצא למלחמה וגו' ונתנו ה"א כי הבא לטהר מסייעין לו, אבל בכחך אי אפשר א"כ הוא שבויי של המלך מ"ה, ע"כ אתה מוזהר ושבית שביו של הקי"ת, דהיינו להחזיק אותו בשבי ולהוסיף שבי על שבי.

(ישמח משה)

☆

כי תצא למחמה על אויבך ונתנו ה"א בידך וגו'. ולכאורה הול"ל וימסרנו, ונ"ל עפ"י ששמעתי ממוזלה"ה שפי' מאמרם יגעתי ומצאתי תאמין, דבי אלו סותרים אהדדי דמציאה בא בהסח הדעת ולא ביגיעה, אבל הענין דאם האדם מיגע עצמו בתורה בעיון רב, אם שלפעמים יעלה חרס בידו, שוב אחרי זה יבין וישכיל המצאה נפלאה, והוא מתת אלוקים בקרבו, וז"ש יגעתי ואחי"ז מצאתי בהסח הדעת תאמין ע"כ, וכן הענין נגד היצה"ר אמר הכתוב כי תצא למלחמה על אויבך, אם שתעלה חרס בידך, שוב אחר שתעשה את שלך אז ונתנו ה"א בידך, בבחי' נתינה ומתנה וחי לא יעזבנו.

(ויטב לב)

כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה"א בידך ושבית שביו. ונראה עפ"י המבואר בבני יששכר כי בעת שישראל עושים מצות ומעש"ט ירד הטוב על כל פנים שגם אוה"ע יהנו מהטוב, ולהיפוך בעת שישראל עושים חי"ו עבירות תבא הרעה על כל פנים, א"כ האיך יכולים להמשיך רק רע לשונאי ישראל והו עי"י עבירה לשמה, שהכוונה הוא טוב לישראל ועי"י המעשה העבירה רעה תבא עליהם, והנה ידוע מספה"ק אשר עבירה מכונה בשם יציאה, וזהו ביאור הכתוב כי תצא היינו שתעשה עבירה, אבל כוונת העבירה תהי' למלחמה על אויבך כשתצטרך ללחום את שונאי ישראל וכונתך תהי' לשמים, אז ונתנו הי' אלוקיך בידך כי גדולה עבירה לשמה, ובכח סגולתה המה יפלו ואתה תעמוד ושבית שביו.

(קדושת יו"ט)

☆

כי תצא למחמה על אויבך ונתנו ה"א בידך וגו'. יובן עפ"י הרה"ק מקאזניץ לפרש מה שאמר המלאך ליעקב שלחני כי עלה השחר א"ל מיום שנבראתי לא הגיע זמני לומר שירה עד עכשיו, כי הנה תכלית בריאת היצה"ר בעולם שיסית האדם לחטוא, והאדם ילחם כנגדו, כי אז יתעלה האדם ויושלם וזאת תכליתו לבלתי שמוע אליו, וכאשר ינוצח יאמר שירה כי פעל להשלים האדם, ומיום בריאת העולם לא נמצא איש כיעקב הולך תמים ולוחם עם היצה"ר ויוכל לו, ואז הגיע זמן היצה"ר לומר שירה להשלים כוונת הבורא אשר בראו ואמר שלחני להודות להי' ע"כ, וזש"ה כי תצא למלחמה היינו מלחמה היצר, ונתנו הי"א בידך, הלא תדע

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותי"ק עצי התמרים

אם אנו נלחם מלחמות ה' המתחדשת בכל דור, יהיה שכרינו שיתן בידינו את השטן במלחמה האחרונה שלפני הגאולה שלימה

כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלקיך בידך ושבית שביו. צריכים לצאת למלחמה תמיד מחדש אמר לי ידי"נ הרב החסיד הנכבד מו"ה אלחנן רוטשילד, בשם מרן יואל טייטלבוים (שליט"א) אבדק"ק סאטמאר לפרש הפ' כי תצא למלחמה, ויל"ד הול"ל כי תלחום או לשון אחר. ואמר מרן, **דהנה כל זמן שישראל הם בגלות, צריכים הם לצאת למלחמה תמיד מחדש, כי כל עוד שנצחו שונא אחד, מיד קם עליהם שונא אחר, כמו שאנו אומרים שלא אחד בלבד עמד עלינו וכו' אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו וכו'. אבל לעתיד לבוא בשעת הגאולה שעתידה לבא במהרה דידן בעוה"י יהי' מלחמה האחרונה, והבוית"ש ברוב רחמיו וחסדיו יתן אויבינו בידינו לחלוטין, שלא נהי' צריכים ללחום עוד.** וזשה"כ כי תצא למלחמה על אויבך, היינו בזמן הגלות הנך צריך לצאת תמיד מחדש על אויבך, ועל זה בא המדרש ומוסיף **אם אתה תעשה כל האמור בענין, שתעשה רצונו של מקום, לסוף הוא נותן אותו בידך, ר"ל שימסור הקב"ה את האויב בידך לגמרי אכי"ר.**

בית אולפנא (ה"א עמ' ס"ט)

כי בזה שבית שביו של היצה"ר עצמו, כי זה רצונו שתוכל לכבשו שבזה יושלם עבודתו שלכך נברא, וזהו מה שפירש"י לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, ר"ל מה שנוגע להיצר הרע לעצמותו כי ברצונו הוא אשר האדם יתגבר עליו.

(עצי חיים)

☆

כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה"א בידך. יבואר בהקדם מ"ש בבני ישששכר אהא דאיתא בספר יצירה שחודש אלול הוא כנגד יד שמאל בנפש, והענין כי אמרו חז"ל דתשובה מהני רק לישראל ולא לאוה"ע והנה הגוים תמהים ושואלים דאם תשובה מהני יהיו כל אנפין שוין, אבל התי' משום דישראל נקראים בנים למקום והקב"ה למו אב, אבל לאוה"ע נקרא מלך וקי"ל אב שמח על כבודו כבודו מחול ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, והנה אמרו חז"ל תפילין דמארי עלמא מה כתיב בהו כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו והכוונה קרובים ממש בקרבות עמוסים מני בטן כביכול בנים ממש, ולזה חודש אלול שהוא מיוחד לתשובה מכוון נגד יד שמאל שמיוחד לתפילין כי ע"י מצות תפילין אנו מעוררים תפילין דמארי עלמא ומשם יראו הכל שאנו בנים למקום וממילא תשובה מועיל לישראל ע"כ, וז"ש כי תצא למלחמה על אויביך, שיעמדו עליך הגוים ותצטרך לבטל טענתם מדוע מועיל תשובה רק לישראל ולא לאוה"ע, ונתנו ה"א בידיך היינו שתשיב להם תשובה דמכח תפילין שמניחין על היד שמוכח שיש לנו דין בנים למקום ואב שמחל על כבודו אין כבודו מחול.

(ברך משה)

☆

כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה"א בידך ושבית שביו. איתא בספרי על אויביך כנגד אויביך ונתנו ה"א בידך, אם עשית כל האמור בענין סוף שהי אלקיך נותנו בידך, ויבואר ע"פ שאמרו חז"ל כל הקובע מקום לתפילתו אלקי אברהם בעזרו דכתיב וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם, וביאר הצל"ח בטעמא של קביעת מקום, לפי שהמקום ההוא שתפלל שם קנה איכות קדושה ושוב כשמתפלל פעם שנית קדושת המקום מסייע לו שתוקבל תפלתו ע"כ, ובעצי חיים כתב לפרש הכתוב ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו, ופירש"י וכן תעשו לדורות, היינו אותה השראת השכינה שהיה במשכן ע"י משה רבינו שהוריד השכינה לשם ע"י מעשיו ותפלותיו, וכן תעשו לדורות שהמקום ההוא יקנה איכות קדושה ושארית לנצח לדורות עולם ע"כ, ומעתה יתבאר לן דרשה הספרי דהנה על פסוק זה כי תצא למלחמה על אויביך ביאר בזוהר חדש שמרמז על מלחמת היצר שהוא האויב והשונא של איש הישראלי, ולזה דרש אם עשיית כל האמור בענין, ירמוז על בחינת וכן תעשו, דהיינו שתעשה במלחמת היצר עשיה לקנות איכות קדושה גם לדורות הבאים, אז סוף"פ שה"א נותנו בידך, הכוונה דגם עד סוף כל הדורות יזכו לנצח היצר במקום ההוא בכח ההוא.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותיה"ק עצי התמרים

העיקר לילך רק בדרך המקובל לנו דור אחר דור עד משה רבינו

זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים. בסעודת הילולא של מרן הקדושת יו"ט ז"ל מוצש"ק פ' משפטים שנת תשט"ו, אמר רבינו בשם אביו מרן הקדושת יו"ט ז"ל לפרש מאמר הכתוב בפ' תצא **"זכור את אשר עשה לך עמלק"**, ולכאורה תיבת **"לך"** מיותר, שהיה לו לומר **'זכור את אשר עשה עמלק'**. ועוד בפ' וירא כתיב **"כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה'"** וגו', ולכאורה תיבת **"אחריו"** מיותרת, דפשיטא שהם אחריו ולא קודם לו. ואמר מרן הקדושת יו"ט ז"ל **שהכלל לידע אם לא יצאו מדרך התורה הוא, דמי שהולך אחר שכל עצמו** (אייגענע אויפפאסונג), **ואומרים שהיום נשתנה ממה שהיה קודם לנו, כפי שרגילים לומר בזמנינו, וזו היא סכנה גדולה ליפול ע"י מדרך הקדושה, והעיקר לילך רק בדרך המקובל לנו דור אחר דור עד משה רבינו,** וזה כלל גדול לילך אחר דור הקודם לנו. וז"פ **כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו "אחריו"** שזה אשר יצוה להם שילכו אחריו בדרך שלו, וזה די לומר להם שילכו אחריו ולא ילכו בדרך חדש שהיא סכנה גדולה, רק לילך בדרך הישן, וזהו אחריו. וז"פ **'זכור את אשר עשה "לך" עמלק'**, שגם זאת היתה עבודתו של עמלק שכל אחד יסבור שהוא אדם לעצמו ויעשה הישר בעיניו, והנה איתא במדרש **'צא הלחם בעמלק מחר אנכי נצב על ראש הגבעה'**, 'על ראש' אני מזכיר זכות אבות שנאמר **'כי מרא"ש צורים אראנו'**, 'הגבעה' אני מזכיר זכות אמהות שנאמר **'ומגבעו"ת אשורנו'**, וזה שאמר **'מחר'**, יש מחר שהוא לאחר זמן, שאפילו לאחר זמן חייבים להביט רק לדרכי אבות, וז"פ **'מחר אנכי נצב על ראש הגבעה' שצריך לעמוד בראש הגבעה בדרכי אבות ואמהות**, כך פי' א"א ז"ל זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל.

מושיען ש"י (ח"ב ע' מ"א)

ליקוטי אמרים מרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע
מספר "אמרי יואל" אשר אך זה יצא לאורה

כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלהיך בידך ושבית שביו. פרשה זו מדברת במלחמת היצר (מפרשים). הנה **נחומת הלבבות** (יסוד המעשה ה) אימת: שמלחמת היצר אינה דומה לשאר מלחמות עם שונא, שבשאר מלחמות אם ינצחו פעם אחת ופעמיים, לא יבוא עוד הפעם, שכבר ירע לנפשו אחר שרואה שהתגבר עליו אחי פעמים. לא כן הוא היצר הרע, שתמיד הוא חורב על האדם ללכדו, אפילו אם נצחו כבר אלף פעמים, ותמיד צריך ללחום עמו בלי הפסק; ועל כן אמר **כי תצא למלחמה**, ולא אמר 'כי תלחם', מפני שתמיד יהיה בעיניך כאילו אתה יוצא למלחמה, ולזה אמר שני פעמים **ונתנו ה' אלהיך בידך ושבית שביו**, שאפילו אם פעם אחת **נתנו ה' אלהיך בידך**, אף על פי כן **ושבית שביו**, תראה לשבות ממנו עוד הפעם בלי הפסק, ורק לבסוף ירחם ה' ויתנו בידך לגמרי. (דברי יואל)

כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלהיך בידך ושבית שביו. פתחו לי פתח כחודו של מחט, ואני אפתח לכם כפתחו של אולם (שיר השירים רבה ה). הנה מתחלה צריך האדם לפתוח הפתח, וכשהתחיל בהתעוררות עצמו אף שהוא מעט מאוד, זוכה לקבל השפעה גדולה מלמעלה כפתחו של אולם, ואז צריך להשתדל בחומו פתח גדול, להיות מוסיף והולך בכוחות עצמו להגיע אל המדריגה העליונה במשובה. וזהו **כי תצא למלחמה** נגד היצר, ולא אמר 'כי תלחם', דאף כשיעשה האדם רק התחלה קטנה, שהוא כמו יציאה למלחמה ולא המלחמה עצמה, והיינו שיתעורר במשובה כחודו של מחט, אז יזכה שיהיה **ונתנו ה' אלהיך בידך**, לעורר חומו מעמיס כפתחו של אולם, ושוב אחר כך יצטרך להשתדל בחומה השפעה מעמיס להגיע למשובה שלימה, וזהו **ושבית שביו**, שעל ידי ההשפעה שמקבל מן העמיס, יוכל לשוב במשובה שלימה. (דברי יואל)

כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלהיך בידך ושבית שביו. כל יגיעת האדם במלחמת היצר, הוא רק מה שהוא מתחיל ועושה מה שבכוחו, אבל עיקר המלחמה עמו אינו בכח האדם אלא מה שה' עוזרו, כדאמרו (קידושין ל:): אלמלא עוזרו לא יכול לו; וזהו **כי תצא למלחמה**, ולא אמר 'כי תצא ללחום', כי האדם אינו עושה מלחמה למלחמה זו בפועל, אלא מה שהוא יוצא למלחמה, היינו שעושה מה שבכוחו, ממנו המלחמה בעצמה הוא הכל על ידי סייעתא דשמיא. (דברי יואל)

כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלהיך בידך ושבית שביו. כאשר מקיים האדם מצות ה', יתכן שיהיה להשטן חלק בהם, על ידי איזה פניה דקה שמסיתו למחשבת שלא לשמה, ולכן צריכים להתגבר עליו שלא לעשות רק בלתי ה' לבדו. ועל כן אף שיהיה **ונתנו ה' אלהיך בידך** ותעשה המצות, עם כל זה **ושבית שביו**, שצריך אתה עוד לשבות בחזרה מהיצר, אומו חלק מן המצוה שיש בידו ממחשבות זרות. (דברי יואל)

כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלהיך בידך ושבית שביו. ממה שאתה רואה שהיצר מתאמץ כל כך להטעיתך, כדי לעכב את הגאולה, מזה גופא אתה צריך להתעורר לשוב ולהתחזק ביותר, **ושבית שביו**, שתתפוס חומנותו וזרכו בידך, דממה שרואים שהוא עושה את כל ההתאמצות לעכב הגאולה, כי מפחד מאוד שמא תהיה הגאולה, מזה רואים כמה קרובה ישועתנו לבא, וצריכין להתעורר במשובה למהר בימותה. (רבי חנוך קמנ)

כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלהיך בידך ושבית שביו. כי הגויים הללו אשר אתה יורש אל מעוננים וגו', ואתה לא כן נתן לך ה' אלקיך (דברים יח). **נאגרת לכלה** (רבה ד"ה ואתה) פירשו: אם נוטלין ממון או חפץ מאיזשהי דלת מעלי, משפיע הממון בהמקבל

כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלהיך בידך ושבית שביו. כי תצא מתנה על מויצין ונשמרת מכל דבר רע (דברים כג). **הרמב"ן** כתב: לכאורה הלא בכל עת צריכים להשמר, ולמה הוצרך להתראה נוספת כשיוצאים למלחמה. אלא בא להזהיר בעת יצאו החטא מצוי בו, והידוע במנהגי המתנות היוצאות למלחמה כי יתכלו כל תועבה, יגזלו וינמסו ולא יתבוששו, היצר בנגי אדם בטבעו יתלבש מכוזיות, ועל כן הזהיר התראה נוספת; נמצא דעל ידי היציאה למלחמה על החוב המיוחד, נגרם לאדם מלחמה גם עם החוב הפנימי זהו היצר הרע, ממנם בחוב המיוחד הבא להלחם, ה' הוא העושה מלחמה, אבל במלחמת היצר צריך האדם ללחום בעצמו, כדאמרו (ברכות לג:): הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים; וזהו **כי תצא למלחמה**, אז יהיה המלחמה **על מויצין** לשון רבים, מהחוב המיוחד מכל עם הבא להלחם עמך, וגם החוב הפנימי שהוא היצר, ואמר **ונתנו ה' אלהיך בידך** בלשון יחיד, כי רק החוב המיוחד ימין ה' בידם, אבל חוב הפנימי צריך האדם בעצמו ללחום עמו. (דברי יואל)

כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלהיך בידך ושבית שביו. ויצוהו השם על מצריים על רכבו ועל פרשיו (שמות יד). על המצריים לא נאמר, אלא על מצריים, שנטל ה' את שלהם מחלה וטבעו בים, ואחר כך ירדו כולם מחריו (שמות רבה יד). וזהו **כי תצא למלחמה על מויצין** בלשון רבים, כי מדבר מהחוצים שלמטה, שהם חומה של הרבה מנשים, אבל כל החומה הזאת יש להם שר אחד למעלה, ועל זה אמר **ונתנו ה' אלהיך בידך** בלשון יחיד, שה' יפיל מחלה את השר מלמעלה, ועל ידי כן תנצח המלחמה עם החומה ההוא.

כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלהיך בידך ושבית שביו. בני ישראל ביציאתם ללחום בשונאיהם, נדמה בעיניהם כי לנגדם נמצאים בימות רבים, בכוחות ומפלגות שונות שכל אחת יש לה לבושים שונים, וגם מכיתות הירחים נמצאים ביניהם, אחרי ההתבוננות נראה בעליל כי בשרשו הכל אחד הוא, וגם הירחים שלהם אינם משמשים רק לחפות על מעשיהם. וזהו **כי תצא למלחמה על מויצין** בלשון רבים, אבל בסוף שונא אחד, וכולם לעבודה זרה נתכוונו. (עיר לבב)

כי תצא למלחמה... ונתנו ה"א בידך

כאשר נתקבל הגאון רבי שמעון סופר זצ"ל לרב בקראקא, היו מאנשי המקום שראו בכך בזיון שלא לקחו רב מקראקא עצמה שהיתה מפורסמת כעיר של חכמים וסופרים, ואמרו בלבם לפגוע בו בדרשתו הראשונה, באמרם הרי רבי שמעון בוודאי ישלח לתלות בבית המדרש דף שבו יציין על איזה מקומות בש"ס ובפוסקים תסוב דרשתו, ממילא הם ילמדו בעיון את אותם דברים, ומיד כשיתחיל לדרוש, יתקיפוהו בשאלות, השמש של אותו מקום היה איש ירא אלוקים, וכאשר רבי שמעון סופר קרא לו שיתלה בבית המדרש את הדף הנ"ל סיפר לו דברים כהווייתן וביקשו שלא ישלח לתלות את הדף, אך רבי שמעון סופר ענה לו שהוא לא מפחד, ועשה השמש כמצותו, בהגיע יום השבת, מיד כאשר התחיל לדרוש התחילו מכל עבר לקנטרו בקושיות זה בכה וזה בכה, כאשר ראה שכלו כל הקיצין, ענה ואמר שרוצה לספר להם סיפור, פעם הודיעו לאבי החתם סופר כי יש חתונה בתערובות ר"ל בעיר פרעשבורג, ושלחני אבי להתרות בהם שיפסיקו מדרכם הקלוקל, אך הם צחקו ממני ולא השגיחו בי, וכשבאתי פעם שנית עפ"י ציווי אבי התרו בי שאם אבוא שוב הם יפלו בי את מכותיהם, וכאשר שלחני אבי פעם שלישית למד אותי 'שם' קדוש שאם אומרים ומכוונים אותו על אדם מסויים יכולים להורגו ואמר לי שאין אני צריך לירא ולפחד מהם כלל ואם ירצו לפגוע בי אכוון את ה'שם' הזה ואנצל, ואכן כשבאתי ומסרתי את דברי אבי והתראתו, והאנשים האלו חמתם בערה בם והחתן בעצמו ניגש אלי בחימה שפוכה והרים את ידו להכות באגרוף רשע ורצה לקיים את זממו הרע, ואז עשיתי כפי ציוו אבי וכיוונתי את ה'שם' ונענש החתן תיכף ומיד, וכמובן שהחתונה נתבטלה וניצלתי מידם. כך - הגביה רבי שמעון סופר את קולו ואמר לבני קהילתו - ליהוי ידוע לכם, שעדיין אני זוכר את אותו שם, ולכן, אם תשאלו לאמיתה של תורה, אז מה טוב ומה נעים, אבל אם תשאלו לקנטר, ראו הוזהרתם, ופחד גדול נפל על כל הנאספים כששמעו דברים אלו ומני אז הי' לו שלום ושלוה בקהילתו, ע"כ, וזשה"כ כי תצא למלחמה על אויביך, אז ונתנו ה' אלוקיך בידיך, שתקח בידיך את אותו שם קדוש אשר יסייע לך להכרית את כל הקמים עליך.

וחלצה...

סיפר הרה"ק ר' שלמה ממונקאטש כי פע"א באו להרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע לשב"ק הרה"ק ר' שמעון מיערוסלב והרה"ק ר' שלום מקאמינקא, ור' שמעון מיערוסלב אמר להרה"ק מבעלזא: הרב מבעלזא! ייחד לי כבודו מקום לישיבתו על יד השולחן בשב"ק, כי כשם שהחליצה צריכה קביעת מקום יום אחד קודם, כך שבת צריכה קביעת מקום מערב שבת, ור' שלום מקאמינקא היה רגיל לומר מילי דבדיחותא, וכששמע את דברי ר' שמעון אמר: הרבי ר' שמעון צודק, שהרי כן כתוב בברכת המזון של שבת "רצה והחליצנו", וסיים הצדיק ר' שלמה ממונקאטש צא וראה כמה גדולים דברי חכמים ושיחות חולין שלהם, שהרי בסידור האריז"ל פירש את הכוונות של רצה והחליצנו בברכת המזון לפי כל כוונות החליצה.

ולא ימחה שמו

חסיד אחד שוחח פעם עם הרה"ק ר' אברהם מסאכטשוב זי"ע ונתגלגלו הדברים על אחד מהאפיקורסים ואמר החסיד עליו "ימח שמו" געד בו הצדיק ואמר: האם יודע אתה איך הדין מומר שמת בלא בנים, מומר שמת בלא בנים מובא בירושלמי שאשתו חייבת בחליצה, וחליצה הוא במקום יבום, ומפורש בתורה שמצוות יבום ציוותה התורה כדי ש"לא ימחה שמו מישראל" הרי דהתורה דאגה אפילו למומר ש"לא ימחה שמו" ואתה אומר "ימח שמו".

לשון חכמים

לשון חכמים צדק וישרים, בדרך צחות ומליצה נאצרים

כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלקיך בידיך ושבית שביו. פירש"י במלחמת הרשות הכתוב מדבר. בדרך צחות יל"פ כאשר איש הדור"ש טוב לעמו נעמוד 'כי **תצא**' היינו כאשר איש הדור"ש טוב לעמו נעמד לשאת דברים לפני בני ישראל, צריך להיות כוונתך '**למלחמה על אויבך**', להשפיע על כל נפש מישראל שיהיה בידו הכח להלחם עם היצר הרע שהוא אויב של כל אדם, הנאבק עמו בכל עת ורגע, ואם אכן זאת כוונתך בדרשתך, שישראל יתנהגו בדרך היהדות '**ונתנו ה' אלקיך בידיך**' השי"ת יתן בידך כל פסוק שתוכל להעמים עליו כל רעיון דקדושה, ותזכה לפרש הכתוב כרצונך. אולם מוסיף רש"י בביאורו '**במלחמת הרשות**' אם כוונתך להראות כוחך בדרוש גרידא, '**הכתוב מדבר**' אזי אין לך לומר להם אלא כאלו פירושים טובים אשר נראה כאילו הכתוב מדברם, אשר אז עכ"פ יש לך שכר שיחה נאה, אבל בלאו הכי שתיקותיך יפה מדיבוריך כי מה בצע להטריח הציבור בפירושים דחוקים באין תכלית טוב, ודפח"ח.

שארית מנחם

פרפראות לחכמה

מאמרים נחמדים, ע"ד דרוש מיוסדים, כפתור ופרח משוקדים

כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלוקיך בידך. ופרש"י לא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר, והנל"פ לשון רשיז"ל דמצינו דחז"ל הפליגו במעלת מצוות ציצית כסגולה להנצל מעבירות ותאות הלב וכמאמה"כ ולא תתורי אחרי לבבכם וכעובדא של אותו תלמיד שנטה להכשל בעריות ובאו ציציותיו וטפחו על פניו וע"ז נזכר וירד מעשות החטאת, גם ידוע מאחז"ל על כנפי בגדיהם לדורותם דור תם מגזל ומעריות אך י"ל דסגולה זו הוא דווקא אם מספרם של החוטים שלם, דהיינו שיש ל"ב חוטים כדבעי (נגד הלב) אבל אם חסר אחד מהם אע"פ שע"פ ההלכה כשר ללבשו מ"מ אין בכוחו להגן מעבירות שבידו ורמזו זאת בפסוק במשלי 'נואף אשה חסר לב' כלומר יען שחסר בחוטי הציצית ממספר לב משו"ה נכשל בזה והציצית לא אהני ליה ובזה יל"פ בדברי רשיז"ל כאן, 'ל"א דברה תורה דאע"פ שהתורה דיברה והכשירה הציצית אפילו כשיש ל"א חוטין' מ"מ 'אל"א כנגד יצה"ר' היינו שצריך שיהא ל"ב חוטים כמספר אל"א כנגד היצה"ר דיפת תואר, והבן.

(הגה"ק ר' יהושע מטאמשוב זי"ע)

☆

כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלוקיך בידך. ופרש"י לא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר, ויל"פ עפי"מ דאמרינן בגמ' דאשת רב הוי מצערה ליה ואמר רב לתלמידיו דיינו שמגדלות בנינו ומצלות אותנו מן החטא נמצא האשה מועלת לב' דברים אבל ביפת תואר אינה מועלת לגדל בנינו דאדרבה שסופו שתלד בן סורר ומורה נמצא שביפ"ת אינה מועלת רק להציל אותו מן היצה"ר ולא לבנים וזהו כוונת רש"י לא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר לבד.

(חנוכת התורה)

☆

והיה אם לא חפצת בה וכו'. פירש"י הכתוב מבשרך שסופך לשנאותה, והקשו המפו' מהיכן דרשו חז"ל כן הא לגופיה איצטריך ללמד שישלחנה לנפשה ולא ימכרנה בכסף, ונראה דהנה הלבוש (או"ע סי' קכ"ו ס"ג) נתן טעם למה בכתובה כותבים "לחודש" ולא "לירח" כמו שכותבים בגט, כי אצל ירח מצינו לשון גירושין, דכתיב "גרש ירחים", ואצל קידושין כתיב לשון חודש דכתב "כי יקח איש אשה חדשה", וקיחה היינו קידושין, עי"ש. ולפי"ז קשה דכאן גבי יפת תואר דכתיב ולקחת לך לאשה והיינו קידושין ולמה כתב אח"כ ובכתה את אביה ואת אמה "ירח" ימים, והו"ל למימר חודש ימים, והשתא יש לומר דמכח הדיוק הזה הוכיחו חז"ל דהכתוב מבשרך שסופך לשנאתה ולגרשה, ומשו"ה אמר לשון ירח כמו בגירושין.

(ארץ החיים)

☆

ורגמוהו כל אנשי עירו באבנים ומת ובערת הרע מקרבך וכל ישראל ישמעו ויראו. פרש"י מכאן שצריך הכרזה בבי"ד פלוני נסקל על שהיה בן סורר ומורה, והקשו המפו' מאי שנא גבי זקן ממרא דכתיב ג"כ וכל העם ישמעו ויראו ושם פרש"י שממתינים לו עד הרגל וממיתין אותו ברגל, ויש לתרץ דהנה איתא בגמ' (סנהדרין ס"ח:) דכל ימיו של בן סורר ומורה איננו נמשך אלא ג' חדשים, משום דכתיב כי יהיה לאיש בן, ולא קטן שאינו חייב במצוות, א"כ איננו יכול להיות בן סורר ומורה כשהוא פחות מי"ג שנים, ולאחר שנעשה י"ג שנים וג' חדשים ג"כ איננו יכול להיות בן סורר ומורה דהא כתיב בן, ולא אב, א"כ אפשר דלאחר י"ג שנים קידש אשה ונתעברה ויהיה עוברה ניכר בג' חדשים וראוי הוא לקרותו אב, משום הכי איננו נעשה סורר ומורה אלא מן י"ג שנים עד ג' חדשים עי"ש, א"כ לפי"ז אם ימתינו במיתתו עד הרגל שמא בין כך ובין כך יתהוה לאיש ויעבור הזמן הנ"ל ואז שוב אין רשאין לסקלו דכבר עברו הג' חדשים.

(מנחה בלולה)

דורש טוב

גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה. נראה לענ"ד לומר טעם לשבח לזה דנוהגין ללבוש טלית גדול וטלית קטן, וטלית קטן לובשין גם קודם הנישואין, אבל טלית גדול רק אחר הנישואין.

י"ל דהנה מצינו בשעטנז ב' לאוין וב' עשים, א) (דברים כב, יא): **'לא תלבש' שעטנז**, וזהו לאו על מלבוש של שעטנז. **ב)** (ויקרא יט, יט): **ובגד כלאים שעטנז 'לא יעלה' עליך**, מזה ניתוסף אף כיסוי וכדו' שג"כ אסור.

והנה בדומה לזה מצינו גם במצות ציצית. פסוק א') (במדבר טו, לח): **ועשו להם ציצית על כנפי 'בגדיהם', וסתם בגד היינו כדרך לבישה.** ב) עוד כתיב בפ' כי תצא (דברים כב, יב): **גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך 'אשר תכסה בה'**, ונראה עפי"ז טעם לשבח דלכן עושין ב' טליתים, **טלית גדול** שאינו דרך לבישה והוא רק בכלל אשר תכסה בה. **וטלית קטן** שיש לו בית ראש ודרך לבישה, ובזה מקיימין קרא דעל בגפי בגדיהם.

והנה בתשב"ץ כתב הטעם דרווק אינו מתעטף בטלית גדול משום דכתיב: 'כי יקח איש אשה' וסמיך ליה 'גדילים תעשה לך'. ועקשה א"כ טלית קטן למה כן לובש קודם הנישואין. אמנם עפ"י מה שאמרנו אתי שפיר, **דהרי טלית קטן אינו נלמד מהפסוק ד'גדילים תעשה לך', רק מהפסוק ד'על כנפי בגדיהם', ושם אינו סמוך לכי יקח איש אשה, וא"ש המנהג שטלית קטן לובשין גם הילדים.**

שו"ת ארץ צבי (קוז'יגלוב) ח"ב סי' ג'

כִּי תִבְנֶה בַּיִת חָדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגַגֶּךָ וְלֹא תָשִׂים דָּמִים בְּבֵיתֶךָ כִּי יִפֹּל הַנֹּפֵל מִמֶּנּוּ: (פרק כב פסוק ח)

וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה. מִצְוַת הַמַּעֲקֶה מְחֻדֶּשֶׁת, אוֹ מְבֹאֶרֶת מִלֹּא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ".

לֹא תַחֲרֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר יַחְדָּו: (פרק כב פסוק י)

וְאָמַר לֹא תַחֲרֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר, וְהוּא הַדִּין לְכָל מִינֵי הַכִּלְאַיִם. וְהִיא מִצְוָה מְבֹאֶרֶת מִן הַהֶמְתֵּךְ לֹא תַרְבִּיעַ כִּלְאַיִם (ויקרא יט יט) ב), שֶׁהֶרֶךְ כָּל עוֹבֵד אַדְמָתוֹ, לְהָבִיא צִמְדוֹ בְּרֶפֶת אַחַת וְיַרְכִּיב אוֹתָן".

(י) **כִּי תֹאבֶא מַחֲנֶה עַל אֹיְבֶיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ מִכֹּל דָּבָר רָע:** (יא) **כִּי יִהְיֶה בְךָ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר מִקְרֵה לָיְלָה וְיָצָא אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה לֹא יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה:** (יב) **וְהָיָה לִפְנוֹת עֶרֶב יִרְחַץ בַּמָּיִם וּכְבֹא הַשֶּׁמֶשׁ יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה:** (יג) **וְיָד תִּהְיֶה לְךָ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְיָצָאתָ שָּׁמָּה חוּץ:** (יד) **וְיָתֵד תִּהְיֶה לְךָ עַל אֲזֵנֶךָ וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וְחָפַרְתָּה בָּהּ וְשַׁבְתָּ וְכִסִּיתָ אֶת צֹאָתֶךָ:** (טו) **כִּי ה' אֱלֹקיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ לְהַצִּילְךָ וְלָתֵת אֹיְבֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ:** (פרק כג)

וְנִשְׁמַרְתָּ מִכֹּל דָּבָר רָע. שֶׁהַשָּׂטָן מְקַטְרֵג בְּשָׁעַת הַסַּכָּנָה. לְשׁוֹן רַשִׁ"י". וְהַנִּכּוֹן בְּעֵינַי" בְּעִנְיַן הַמִּצְוָה הַזֹּאת, כִּי הַכָּתוּב יַזְהִיר בְּעֵת אֲשֶׁר הַחֵטְא מָצוּי בּוֹ. וְהַיְדוּעַ בְּמִנְהֲגֵי הַמִּלְחָמוֹת הַיּוֹצְאוֹת לַמִּלְחָמָה, כִּי יֹאכְלוּ כָּל תּוֹעֲבָה, וְיִגְזְלוּ וְיַחְמְסוּ וְלֹא יִתְבּוֹשָׁשׁוּ. אֲפִלּוּ בְּנֵאוּף וְכָל נִבְלָה. הַיָּשָׁר בִּבְנֵי אָדָם בְּטִבְעוֹ יִתְלַבֵּשׁ אַכְזָרִיּוּת וְחַמָּה בְּצֵאת מַחֲנֶה עַל אוֹיְבָיו. וְעַל כֵּן הַזְהִיר בּוֹ הַכָּתוּב וְנִשְׁמַרְתָּ מִכֹּל דָּבָר רָע. וְעַל דֶּרֶךְ הַפְּשָׁט הִיא אַזְהָרָה מִכָּל הַנַּאֲמָר".

מעשה חש"ב

א בגדר מצות עשיית מעקה, כתב רבינו באופן א' שהיא מצוה מחודשת. ובאופן ב' כתב דמצות מעקה הרי הוא בכלל 'לא תעמוד על דם רעך'.

והנה לפי האופן ב', דמצות מעקה הרי הוא בכלל 'לא תעמוד על דם רעך', נתחדש כאן הגדרה חדשה בלאו של 'לא תעמוד'. דהרי הלאו של 'לא תעמוד על דם רעך', היינו כשחבירו כבר בסכנה, אז יש מצוה להצילו. אבל לא מיירי באופן שעדיין לא הגיע לכלל סכנה. ואילו כאן במצות מעקה איכא מצוה להקדים רפואה למכה.

ואפשר לומר שלכן באופן א' פירש רבינו דמצות מעקה היא מצוה מחודשת, ואינו נכנס בלאו של 'לא תעמוד', משום סברה הנ"ל, דלא תעמוד היא רק כשכבר הגיע לידי סכנה.

והנה לאופן הב', שמצות עשיית מעקה הרי הוא בכלל הלאו של 'לא תעמוד על דם רעך', לכאורה צ"ב הרי מוני המצוות מונים אותם לשתי מצות נפרדות. וצריך לומר שחוץ מהלאו של 'לא תעמוד', נתוסף בזה גם מצות עשה של 'ועשית מעקה לגגך'.

ב מבואר בדברי רבינו דטעם הלאו של 'לא תחרש בשור ובחמר יחדיו' הוא משום שלא יבוא להרביעם זה על זה. שדרך כל עובד אדמתו להביאם ברפת אחת ושם ירכיבם. נמצא שהלאו של לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו' הרי הוא גדר וסייג שלא יכשל בלאו של 'בהמתך לא תרביע כלאים'. ודבר זה הוא חידוש, כי בכל מקום חכמים הוסיפו גדרים וסייגים שלא יכשלו בדאורייתא. אבל שיהיה לאו בתורה משום גדר וסייג שלא יכשל בלאו אחר, הרי הוא דבר חידוש.

ג התוה"ק מצווה כשבני ישראל יוצאים למלחמה, 'ונשמרת מכל דבר רע', והנה לכאורה צ"ב דברים. א. דלא מבואר בכתוב מאיזה דבר רע יש להשמר מזה. ב. למה דווקא בשעת יציאת מלחמה יש להזהר בזה ביותר.

ד רש"י מפרש הטעם למה דווקא בשעת יציאת מלחמה יש להזהר בזה ביותר, משום שהשטן מקטרג בשעת הסכנה.

ה רבינו מבאר באופן אחר מפירוש רש"י, ואפ"ל הטעם משום שלפירוש רש"י עדיין אינו מבואר בקרא מאיזה איסור יש להתרחק.

ו רבינו מבאר כוונת הכתוב 'ונשמרת מכל דבר רע', היינו שישמרו מכל הדברים הרעים ששאר האומות נוהגים בהן בשעת מלחמה. ולפי"ז שפיר מבואר מאיזה איסורים הכתוב מדבר. וכן הטעם שהזהיר כאן ביותר, מפני שדבר הכתוב בהוה. ובשעת מלחמה הם מצויים ביותר.

וּבְסִפְרֵי (תצא קיט) וְנִשְׁמַרְתָּ מִכֹּל דָּבָר רָע, שׁוֹמֵעַ אֲנִי בְּטֻמְאוֹת וּבְטָהֳרוֹת וּבְמַעֲשְׂרוֹת הַכָּתוּב מְדַבֵּר. תַּלְמוּד לוֹמַר עֶרְוָה. אֵין לִי אֶלָּא עֶרְוָה, מִנַּיִן לְרִבּוֹת עֲבוֹדַת גִּלּוּלִים וְגִלּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים וְקִלְלַת הַשֵּׁם. תַּלְמוּד לוֹמַר וְנִשְׁמַרְתָּ מִכֹּל דָּבָר רָע. אוֹ יָכוֹל בְּטֻמְאוֹת וּבְטָהֳרוֹת וּבְמַעֲשְׂרוֹת הַכָּתוּב מְדַבֵּר, תַּלְמוּד לוֹמַר עֶרְוָה, מָה עֶרְוָה מְיֻחֶדֶת, מַעֲשֶׂה שֶׁגָּלוּ עָלָיו כְּנַעֲנִים וּמִסַּלֵּק אֶת הַשְּׁכִינָה, אַף כָּל מַעֲשֶׂה שֶׁגָּלוּ עָלָיו כְּנַעֲנִים וּמִסַּלֵּק אֶת הַשְּׁכִינָה, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "דָּבָר" אַף עַל לָשׁוֹן הָרַע. וְגַם זֶה מִן הַטַּעַם שֶׁפֵּרַשְׁנוּ, כִּי מִלְּבַד הָעֲזָהרוֹת שֶׁבָּאוּ בְּאֵלֶּה הָעֲבֵרוֹת הַחֲמוּרוֹת, יוֹסִיף לָאוּ בַּמַּחֲנֶה שֶׁנִּשְׁמַר בּוֹ מִכָּל אֵלּוּ הָעֲבֵרוֹת, שֶׁלֹּא תִסְתַּלֵּק הַשְּׁכִינָה מִיִּשְׂרָאֵל אֲשֶׁר שָׁם, כַּאֲשֶׁר אָמַר 'כִּי ה' אֱלֹקֶיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ', וְהִנֵּה הָעוֹשֶׂה הָעֲבֵרוֹת הַגְּדוֹלוֹת בַּמַּחֲנֶה, כְּאוֹתָם שֶׁכָּתוּב בָּהֶם (ירמיהו ז ל) שָׂמוּ שִׁקּוּצֵיהֶם בַּבַּיִת אֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו לְטַמְּאוֹ".

וְעוֹד, שֶׁלֹּא יִגְבְּרוּ עָלֵינוּ הָאוֹיְבִים אִם נַעֲשֶׂה כְּמַעֲשִׂים הַגּוֹרְמִים לָהֶם שֶׁיִּגְלוּ מִפָּנֵינוּ, וְזֶהוּ וְלָתֵת אוֹיְבֶיךָ לְפָנֶיךָ (שם)[ט]. וְהוֹסִיפוּ בּוֹ לָשׁוֹן הָרַע, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִרְבּוּ בֵּינֵיהֶם מַחְלֹקֶת וַיַּכּוּ בֵּינֵיהֶם מַכָּה רַבָּה מְאֹד יוֹתֵר מִן הָאוֹיְבִים"[י].

וְעַל דֶּרֶךְ הַפְּשָׁטוֹ[יא], הִזְהִיר בְּבַעַל הַמִּקְרֶה לָצֵאת מִן כָּל הַמַּחֲנֶה מִפְּנֵי הַטַּעַם הַנִּזְכָּר, שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מִתְהַלֵּךְ עִמָּנוּ לְהוֹשִׁיעֵנוּ וְהַמַּחֲנֶה קָדוֹשׁ. וְשֶׁיִּהְיֶה לִבֵּנוּ מִתְבַּוֵּן לְהקב"ה וְנוֹחִיל לִישׁוּעָתוֹ וְלֹא נִכְמֹךְ בִּזְרוֹעַ בָּשָׂר. וְכֵן הַטַּעַם בְּכִפּוּי[יב] הַצּוֹאָה, כִּי הַמַּחֲנֶה כֻּלּוֹ בְּמִקְדָּשׁ ה'. וּמִמֶּנּוּ נִלְמוֹד לְמָקוֹם הַתְּפִלָּה, שֶׁנַּרְחִיק מִן הַצּוֹאָה אַרְבַּע אַמּוֹת וּלְכָל מַרְאֶה עֵינַיִם. אֲבָל רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל יִדְרְשׁוּ[יג], 'וְיָצָא אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה, וְלֹא יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה', בְּמַחֲנֵה לְוִיָּה וּמַחֲנֵה שְׁכִינָה, כַּאֲשֶׁר יִהְיֶה הָאָרוֹן עִמָּהֶם, וְגַם כִּפּוּי הַצּוֹאָה לְדַעְתָּם בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יַזְכִּירוּ הַשֵּׁם לְהִתְפַּלֵּל אוֹ לִקְרֹא קְרִיאַת שְׁמַע. א"כ גַּם זוֹ אַזְהָרָה כָּפֶל אוֹתָהּ בַּמַּחֲנֶה, שֶׁלֹּא יְהֵא הַכֹּל הֶפְקֵר כְּמַחֲנוֹת הַגּוֹיִם. וְגַם אֵלּוּ מִצְוֹת מִבְּאֹרוֹת (במדבר ה פסוק ב). וְטַעַם כִּפּוּי הַצּוֹאָה[יד], שֶׁאֵין הַצּוֹאָה כְּטֻמְאָה שֶׁתִּטַּמֵּא אֶת מְקוֹמָהּ וְשֶׁתִּהְיֶה בּוֹטַעַת וְעוֹלָה, אֲבָל אָסוּר לְרָאוֹתָהּ בְּעֵת הַתְּפִלָּה וּבְחִיּוֹת הַחַלֵּב דָּבוּק בַּשֵּׁם הַנִּכְבָּד יִתְבָּרַךְ, מִפְּנֵי שֶׁהַדְּבָרִים הַנִּמְאָסִים יוֹלִידוּ גְּנַאי בַּנֶּפֶשׁ וְיִשְׁבְּשׁוּ כַּוָּנַת הַלֵּב הַטָּהוֹר, וְכַאֲשֶׁר נָעֲלְמָה מֵעַיִן רוֹאֶה אֵין רַע.

מעשה חש"ב

ז ע"ד הפשט מבאר רבינו שכוונת הכתוב שיש להזהר מ'כל' העבירות שבתורה. וזה אפ"ל גם לפירוש רש"י.

ח הספרי מפרש 'ונשמרת מכל דבר רע', היינו מעבירות החמורות שבשבילם גלו הכנעניים, ומסלק את השכינה, והם גילוי עריות שפיכות דמים וקללת השם. ולפי"ז שפיר מבואר מאיזה עבירות כוונת הכתוב שיש להשמר. והטעם שהזהירה הכתוב כאן ביותר, כתב הרמב"ן משום דבשעת מלחמה מקילים בזה ביותר. לכן יש להזהר בזה ביותר שלא תסתלק השכינה מישראל.

ט רבינו מוסיף עוד טעם על פי הספרי למה הזהירה הכתוב ביותר בשעת יציאת מלחמה, דכיון שבשביל עבירות אלו הכנעניים גלו, א"כ אם ח"ו בני ישראל יכשלו בזה, לא ינצחו במלחמה.

י ולכאורה בשביל חטא של 'לשון הרע' לא גלו הכנעניים, ולא מסתלק השכינה בשביל זה. א"כ למה הוסיפו בספרי גם לשון הרע.

יא פירוש, מכיון שהאחדות הוא נצרך ביותר בשעת מלחמה, כיון שאם יהיו מחלוקת יכו ביניהם מכה רבה יותר מן האויבים.

יב רבינו מפרש ע"ד הפשט, כוונת הכתוב (שם פסוק יא) 'ויצא אל מחוץ למחנה', הנכתב אצל מי שהיה טמא מקרה לילה, שצריך לצאת מכל ג' מחנות. וכן כוונת הפסוק (פסוק יג) 'ויצאת שמה חוץ' הנכתב כשצריך להפנות נקביו, היינו שצריך לצאת מכל השלש מחנות. אע"פ שמעיקר הדין בעל קרי מותר להיות במחנה ישראל, מ"מ מכיון שהשם יתברך מתהלך עמנו להושיענו והמחנה קדוש, לכן הוצרך לצאת גם ממחנה ישראל.

יג כוונת רבינו, וכן הטעם 'בכיסוי' הצואה, שהרי לכאורה צ"ב למה צריך עוד לכסותה, הרי הוא כבר נמצא מחוץ לג' מחנות, ע"ז כתב רבינו טעם 'כיסוי הצואה', 'כי המחנה כולו כמקדש ה'. ואפ"ל כוונתו דאם לא יכסה את נקביו יתכן שיתלכלך בצואה, ויכנס כשהוא מלוכלך בצואה בתוך הג' מחנות, וזה כבר אסורה, כיון שהשכינה שורה שם.

יד אבל לפי חז"ל הטמא במקרה לילה, יוצא רק ממחנה שכינה ולויה, ולומדים דבר זה, מדכתיב ב' פעמים מחוץ למחנה, היינו מחוץ לב' מחנות, אבל ממחנה ישראל אינו צריך לצאת. והטעם, משום שרק במקום שנמצא הארון שם אסור להיות. ולפי"ז כיסוי הצואה לפי חז"ל נמי רק ממחנה שכינה ולויה, אבל במחנה ישראל, מותר לפנות שם, וכן אינו צריך לכסותה.

טו פירוש, לפי חז"ל שכיסוי צואה הוא במחנה ישראל, ע"ז הוקשה למה סגי ע"י כיסוי הצואה, ולא צריך להוציאה לגמרי, ע"ז מפרש שאין הצואה כטומאה שתהיה בוקעת ועולה, ולכן סגי בכיסוי לבד.

כי תדור נדר וכו' לא תאחר לשלמו

(דברים כג, כב)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

בפרשתן פ' תצא מצינו בכתובים (דברים כג, כב) **כי תדור נדר לה' אלקיך לא תאחר לשלמו וכו' וכי תחדל לנדור לא יהי' בך חטא**. ומן הראוי לבאר אימתי אסור לנדור ואימתי מותר לנדור, או אף מצוה לנדור, ובתוכו יבאר אמאי מתירין נדרים דייקא בערב ראש השנה, ועניין אמירת כל נדרי בכניסת ליל הקדוש

הנה חז"ל הזהירו לנו בכמה מקומות בחומר העניין שלא לנדור ומובא דבריהם בטור (יו"ד סימן ר"ג), ונעתיק קצת לשון קדשם של חז"ל בחומר העניין. במס' נדרים (כב:) מצינו: "אמר שמואל, כל הנודר אע"פ שמקיימו נקרא רשע, ויליף לה מדכ' וכי תחדל לנדור לא יהי' בך חטא ויליף חדלה חדלה, כתיב הכא וכי תחדל לנדור וכ' התם שם רשעים חדלו רוגז". ופי' הרא"ש וכי תחדל לנדור אע"ג דהאי חדלה כתיב באינו נודר, מ"מ כיון דכ' גבי נדר חדלה, ילפינן ג"ש וע"כ הא דנקרא רשע בנודר איירי, עי"ש.

ובמס' כתובות (עז:) מצינו: "תנא רב דימי אחוה דרב ספרא, כל הנודר אע"פ שמקיימו נקרא חוטא, ויליף לה מדכ' וכי תחדל לנדור לא יהי' בך חטא הא לא חדלת איכא חטא". ובשו"ע (יו"ד סימן ר"ג ס"א) כתב המחבר בקצרה: "אל תהי רגיל בנדרים, כל הנודר אע"פ שמקיימו **נקרא רשע ונקרא חוטא**", עי"ש.

ויל"ע בשתי לשונות חז"ל "רשע" "חוטא", אימתי נקרא 'רשע' [דבפשטות הוא לשון יותר חמיר], ואימתי 'חוטא' [דהוא יותר לשון קל], וב'טורי זהב' (שם סק"א) תמה על המחבר למה הוזכר כלל חוטא כיון דכבר עשאו רשע, וביאר דאם יש לו פתח להתיר ואינו מתיר נקרא רשע, ואילו אם עדיין לא מצא פתח להתיר נדרו נקרא הוא חוטא כל זמן שנדרו עליו, עי"ש.

והגאון בעל השואל ומשיב ז"ל בספרו 'ידות נדרים' (סימן ר"ג ביד שאול סק"ב) ביאר באופן אחר: "דעל עיקר נדרו נקרא רק חוטא, משום שטבע האדם עלול לכעס ולשגגה ועלול הוא לידור, ובזה עדיין אינו אלא בגדר 'חוטא', אבל במה שיש ביכולתו שלא להעמיק בחטא דהיינו ע"י שישאל על נדרו ואינו נשאל על כך נקרא הוא רשע, ובהכי מיירי שמואל שאמר נקרא 'רשע', שזהו במי שמקיים הנדר ואינו נשאל עליו לכן נקרא הוא 'רשע', אבל כשנשאל על נדרו עלה מייתי שהנודר וכו' נקרא 'חוטא', ולהכי אמרו ליה שם זיל ובעי רחמי על נפשך דחטאת, שכיון שבא להישאל **הרי שפיר יש לו התנצלות לבקש רחמים על תחילת הנדר שנדר, דמצד טבע האדם עלול הוא לחטוא**", עי"ש.

והגה"ק ר' שלמה קליגער ז"ל בספרו 'כנויי נדרים' הנדפס בספר 'נדרי זריזין' ח"ב (יו"ד סימן ר"ג סעיף א ד"ה נקרא וסעיף ד ד"ה ולכך) חולק ע"ז, דאדרבה בעצם הנדר

אין מצוה כלל וממילא ליכא למימר דסבר מצוה קעביד ולכן נקרא הוא 'רשע' ומזיד על עצם הנדר, אבל לאחר שנדר ועבר וקיים הנדר, א"כ נהי שלפי האמת מצוה טפי שישאל על הנדר, מ"מ י"ל שטעה ולא נשאל עליו משום דקסבר מצוה קעביד לכן אינו נקרא אלא 'חוטא', על כך שמקיים הנדר שאין דינו כמזיד רק כשוגג", עיי"ש.

ובשו"ת 'שבט הלוי' (חי"א סימן רט"ז) העיר על דבריו דלא משמע כן בגמ' וכו', ומסיק די"ל "ולשון רשע וחוטא אולי חוטא בפעם אחת ורשע כאשר כבר הרגיל עצמו להשתמש בזה, ועוד י"ל אולי ד'חוטא' כאן חמור מ'רשע', דחוטא מפורש בתורה (פסוק כג) 'וכי תחדל לנדור לא יהי' בך חט'א הא אם תדור יהי' לך חטא (בנדרים עז:) משא"כ רשע דילפינן באסמכתא בעלמא (בנדרים כב.) יע"ש ודו"ק.

ואגב בספר 'ארך אפים' (סימן א בויוסף לאברהם ד"ה ולכן כתב) מחדש: שזה שאמרו שנקרא 'רשע' היינו בנודר מחמת הכעס, דהא ילפינן לזה מגזירה שוה ד'חדלה' חדלה' דכתיב בקרא ד'שם רשעים חדלו "רגז", דמיירי ברוגז וכעס, ובזה נקרא 'רשע' אע"פ שמקיימו, **לפי שעשה הנדר מחמת הכעס שזהו איסור גדול**, אבל בנודר שלא מתוך כעסו אינו נקרא רשע, והיינו דיליף בברייתא מקרא ד'וכי תחד'ל שנקרא חוטא **שנודר לענות נפשו משום חסידות**, בזה אמרו רק שנקרא 'חוטא' ולא רשע, וטעם חטאו הוא על דרך האמור תענית (יא.) שהיושב בתענית נקרא חוטא, עיי"ש.

וב'טור' (שם) מעתיק את דברי הירושלמי (נדרים פ"א ה"א) מה דדרשו על הפסוק במשלי (כ, כה): מוקש אדם ילע קודש ואחר נדרים לבקר, דאם מתחיל אדם לנדור פנקסו מבוקש בשמים ומדקדקים במעשיו, ובאמת מבואר כן בגמ' דידן (כב.) כשפותחין בחרטה שואלין 'אילו הוה ידעת דפתחי פנקסך וממשמשין בעובדך מי נדרת', א"ר אבא מאי קראה ואחר נדרים לבקר, וביאר הרא"ש דפותחין פנקסו בשמים ומדקדקים בהם בשביל שהוא מרשיע לנדור, א"נ שהוא מחזיק עצמו צדיק ובוטח דיוכל לקיים נדרו ולא יכשל ולכן מדקדקים במעשיו עי"ש.

וב'ב"ח' תמה אמאי העתיק הטור דברי הירושלמי ולא הגמ' דידן, ומבאר "דבירושלמי מובא עוד מהלך [ומובא בטור] דרק אם מאחר נדרו פנקסו נפתח, ומעשה באדם אחד שנידר עולה ואיחר נדרו וטבעה ספינתו בים, וכיון דיש עוד מהלך בירושלמי מביא דברי הירושלמי". ועוד ביאר "דכיון במהלך השני ביאר הירושלמי דמיירי באיחר נדרו מוכח דבמהלך הראשון מיירי **אף דלא איחר כלום, רק משום דנדר אע"ג דקיים הנדר בזמנו עדיין מבקרין מעשיו**, ע"כ העתיק דברי הירושלמי דמוכח בהדיא דכל אופן מבקרין מעשיו.

ובטור שם מעתיק עוד הרבה מאמרי חז"ל בחומר הדבר לנדור אף כשכוונתו לקיים נדרו, וב'שבט מוסר' (אות לב) כתב שנסמכה פרשת נדרים שבפרשת מטות לפרשת מסעי, לרמוז שיסיע אדם עצמו מלנדוד ויקיים הדברים בלי נדר, כדכתיב 'וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא', באופן שכל מה שיוכל האדם למעט בדיבורו ימעט וכו', עי"ש.

ובספה"ק 'חרדים' (פרק יב במצ"ע התלויות בפה אות נ"ח) כתוב: "**מצוה למנע מלדור שום נדר** לפי שהנדר מכשול לאדם פן יחל דברו או פן יאחר לשלמו, שנאמר וכי לא תחדל לנדיר לא יהיה בך חטא, ודרשו רבותינו ז"ל הא אם תדור יהיה בך חטא, והצדיק חונן ונותן מבלי שידור וכו', ולאו הבא מכלל עשה עשה, וזה ענף ממצוה עשה דמחיובין לקיים נדרו" וכו', עי"ש, ומבואר דבכל פעם **שנמנעין לידור** מקיימין מצות עשה דאורייתא.

המשך המאמר בגליון שבוע הבא בס"ד

לא ימוש ספר התורה הזה מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך

עלה ויבא ויגיע ברכתינו, לשגר ברכת מזל טוב מעומק לבבינו, קדם מע"כ ידידינו הנכבד המפואר איש חי וכביר המע
ותהי ידיו אמונה, בדעת ובתבונה, לעמוד לימינינו בגוף וממון בכל עת ועונה, כשמו הטוב כן תפארתו, בפי ישרים תהילת
אין גומרין עליו ההלל, שבחו מי ימלל, רודף צדקה וחסד לפרט ולכלל, על כל מכיריו נערץ ומהולל, לבו ער וחם לכל קדשינו
לא ישבות יומם ולילה חשיכה כאורה, מריחוק מקום מצודתו עלינו פרוסה ברוח מסורה, למען הרחבת גבולי הקדושה תדיר
יש קונה עולמות בונה ומקים עולמות של תורה, לעולם תהיה על שמו נקרא, על אשר בזכותו זכינו לברך על המוגמר
יש מלאך מליץ טוב עליו, שכרו הרבה מאוד על פי פעלו, כשהשמחה במעונו נהללו, להגיד לאדם ישרו בקרב הארץ

הרבני הנגיד הנכבד רודצו"ח

מוה"ר

יואל שוואַרץ

הי"ו

יו"ר וועד בעלי בתים
שע"י מוסדות יטב לב בארה"ק

לרגל שמחת הולדת נכדו למזל טוב

אצל בנו האברך החשוב והנעלה הר"ר **חנני' יו"ט ליפא** הי"ו
חתן הא' גברא קירא. נודע לתפארה הרה"ג ר' **חיים ישעי' שוויימער** שליט"א
ראה"כ רמ"א ווטסב"ג

וְזָכוּ מֵחַיֶּיךָ אֶל חַיֶּיךָ
יִרְאֶה אֶל אֱלֹקִים בְּצִיּוֹן

ברא מזכה אבא, בהמשכת דרכי סבא, הלא הוא אביו ידידינו האדם היקר באנשים,
ראי"ש ורא"שון לכל דבר שבקדשים, עומד תמיד לימין מוסדותינו הק'

הרה"ח ר' **אלימלך שמשון שוואַרץ** הי"ו

וזוגתו אמו החשובה רבת פעלים שתחי'
אשר יהללוה בשערים מעשיה הכבירים והברוכים למען מוסדות יטב לב בארה"ק

בן איש חי"ל רב פעלים האי גברא רבא ויקירא, מנקיי הדעת דירושלים קרתא דשופריא
ציר נאמן לשולחו מרן רביה"ק זי"ע לעמוד בראש מוסדותיו הק' בעיר ה' שמה

הרב החסיד המפ'

רבי **חנני' יו"ט ליפא שוואַרץ** ז"ל
מנהל מוסדותינו הק' בעיה"ק ירושלים ת"ו

ושגורה בזה ברכותינו, ותערב לפני ה' עתירתינו, שיזכה לראות ולרווות מכל יו"ח רב תענוג ונחת, תורה וגדולה במקום אחת, וימשיך בפעליו הברוכים בהרחבת גבולי הקדושה, מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת עם כל ברכאן דנפישא

המברכים למען שמו ברגשי הוקרה והערכה

יחלקאל ראזנער

בשם הנהלת המוסדות בני ברק יצ"ו

מאת הג"ר יחזקאל שרגא שטיין שליט"א מרבני בולליגו ומסב"ג

תהלה לדוד

אמירת תהלים בימי אלול

בעמדינו בימי אלול, עת מסוגל ומוכשר להרבות באמירת תהלים, וכדברי האגרא דכלה פ' בראשית, בראשי"ת נוטריקין: **י**'אמרו **ת**'הלים **ב**'חודש **א**'לול **ר**'צוים **ש**'בחיו.

כתב הברכי יוסף הובא בשע"ת סימן תקפ"א: דאפי' ת"ח שטרודים בלימודם מ"מ בחודש אלול ינוחו מלימודם וירבו בתחנונים.

ועי' בייטב פנים (ראש השנה דפ"ח ע' ק"א) דהמחבר מביא מנהג לקום בימי אלול באשמורת להרבות בתחנונים, ואף שאין מנהגינו כן, מ"מ במקום זה מנהגינו להרבות בתהלים, ומביא הרמז, **ו**'יאמרו **ל**'אמר **א**'שירה **ל**'ה' ר"ת אלול, ומחדש בטעם המנהג כיון דעיקר מצות חודש תשרי ירח האתנים הוא במצוות התלויים בפה, בר"ה תקיעת שופר, קביו"כ כל הוודוים הוא בפה, סוכות ד' מינים להודות בהם, ולכן צריכים לטהר הפה ע"י אמירת תהלים הרבה.

[בשם המהרש"ב מליבאוויטש מביאים שהתבטא פע"א דאלול הוא סעזאן של תהלים].

ובאמרי פנחם אות תכ"ז כתב, דבימי אלול יש להקל לומר תהלים בלילה (ובפשטות הטעם דהם ימי רצון ואין לחשוש לדינים המתעוררים בעלמא ע"י קריאת תהלים בלילה). [אבל אנו אין נוהגין כן].

מנין המזמורים לומר בכל יום

א' במטה אפרים כתב לומר בכל יום עשרה מזמורים כדי לגמור ב"פ במשך ימי אלול, ולדבריו יש לומר גם בשבת ור"ח, אולם בכמה מקומות נהגו שלא לומר בשבת ובר"ח, ובמקום זה הרבו בימים אחרים ביותר מזמורים.

וכן נוהג כ"ק מרן שליט"א שאין אומרים בשבת, ולכן נוהג לומר בפעם הראשון י' מזמורים בכל יום, ובפעם השני ט"ו מזמורים בכל יום.

ב' בבעלזא לא אמרו לא בשבת וגם לא בער"ש, ולכן חילקו את התהלים לשמונה חלקים, את השני ספרים הראשונים של יום ראשון ושני וכמו"כ הספר חמישי חילקו לב' חלקים כל אחד, ואת ספר שלשי וספר רביעי לא חילקו ואמרו ספר שלם ביום אחד, ס"ה הי' שמונה חלקים, וחזרו עליו ב"פ ועי"ז גמרו כל ספר תהלים.

ג' בצאנז אמרו בכל יום י"ח מזמורים, ובנוסף לזה גמרו כל ספר תהלים בכל ער"ש.

ד' בזידטשוב הי' המנהג בכל יום ה' לשבוע במשך חודש אלול לגמור את כל ספר תהלים.

ה' במונקאטש (וכ"ה מנהג וויזניץ) אמרו בכל יום מיום ראשון עד יום חמישי, כל יום ספר שלם של תהלים, ובער"ש לא אמרו.

פתיחה לאמירת תהלים

כלל ישראל מורגלים ברוב טובה בחסדי שמו הגדול לנו, יש לנו תורה, תפילה ומצוות, ובתפילה גופא יש לנו הרבה חלקי התפילה, הסידור ושלשה תפילות קבועים, ושאר תפילות שנתקנו במשך הדורות מחכמי הדורות בעלי רוח הקודש.

סדר התפילות היותר קדום שיש לנו, הוא ספר תהלים, שנתחבר ע"י דוד המלך, **(א)** האחרון מהשבעה רועים, שנשמת ישראל זוכים להיות נחשבים כצאן השייכים לרועים חשובים כ"כ. **(ב)** ובמרכבה עליונה הוא רגל הרביעי. **(ג)** ויש לו ברכה מיוחד שחותמים בשמו, בברכת הפטורה מגן דוד, מה שאין בדומה לו זולת אברהם אבינו (פסחים קי"ז:). **(ד)** והוא ראשון ושורש למלכות בית דוד, ומה"ט משיח נקרא ע"ש 'משיח בן דוד'.

ובאותו ספר קדוש יש רשות וזכיה לכל אחד מישראל לפתוח אותו בכל עת וזמן, להודות ולהלל ולשבח בו את בוראו, ולשפוך בו את נפשו לפני אבינו רועינו בדברי בקשה ובטחון ותקוה, ולהתפלל בו על הכלל ועל הפרט.

אמנם על אף שנכתבו הרבה פירושים וביאורים על ספר תהלים, מ"מ לאו כל אחד זוכה ללמדו בעיון הנצרך, ננסה בעזהי"ת לעבור כמה יסודות בתהלים, בכדי שנוכל בעזהי"ת להתחבר להמזמורים בצורה ובכבוד הראוי.

נושא ראשון מי הוא האומר התהלים:

יש ג' סוגי גישות לאמירת תהלים:

א' קורין את המזמורים: מצינו בחז"ל, אצל פסוקים הנוסח, 'קורא' את המקרא, אצל משניות 'שונה' משנה,

ואצל תלמוד הנוסח 'תנא', דהכוונה ללימוד. ביאור הדברים: דמקרא קורין את הנכתב בקורא את האגרת ואינו מוסיף בעצמו שום הבנה, ובעיקר מתעסק בחוש השמיעה לשמוע מה שהמחבר כתב כאן, ומה"ט כל מקום שעוסקים במקרא הנוסח הוא 'קורין', קריאת המגילה, קריאת שמע, קריאת התורה. משנה צריך לחזור כסדר בעל פה, ולפיכך הנוסח 'שונין' דהכוונה חזרה, ותלמוד' נעשה כדי ללמוד בהבנה, ולפיכך תלמוד הנקרא אצלינו גמרא, צריך ללמוד.

ומעתה מדריגה הראשונה הוא קריאת פרקי תהלים, וכנוסח היהי רצון לפני אמירת תהלים, כלומר ע"י קריאתו את המזמורים הוא שומע מה שדוד התפלל להשי"ת.

ב' אומרים המזמורים של דוד, עם הלב של עצמו: כלומר האדם הוא אומר המזמורים, אלא שבמקום לומר תיבות שחשב לומר מעצמו, אומר תיבות שנאמרו בעבר ברוח הקודש ע"י דוד שהוא שורש לרוח הקודש, דדוד חיבר תיבות שיוכל כל אחד מישראל להכנים בו את לבו בכל התקופות שעובר בחייו.

(ולקמן נבאר איך שייך להתקשר עם מזמורים שאמר דוד בתקופה אחרת על נושאים אחרים)

וז"ל הליקוטי מוהר"ן תנינא ק"א: צריך לראות שימצא את עצמו בתוך כל מזמורי תהלים ובתוך כל התחינות ובקשות וסליחות וכיוצא.

ובישמח ישראל סוף פרשת עקב כתוב: דוד המלך הי' עושה ספר תהלים בשביל כ"א מנשמת ישראל, **וכולם יכולים למצוא עצמם בספר תהלים**, וזהו תהלת ה' ידבר פי הדיבור הם של דוד, ועי"ז ויברך כל בשר, ע"י אמירת התיבות והפסוקים שחיבר דוד, יכול כל אדם לברך את שם קדשו, ולהוציא את הרגשת לבו לחוץ.

ג' הקורא ביחד עם דוד שניהם אומרים ביחד את המזמורים

בגמ' יבמות צו: על מה שאמר דוד, אגורה באהלך עולמים (תהלים ס"א ה') דבקשתו היתה לדור בב' עולמות, וכשיאמרו שמועה מפיו יהא שפתותיו דובבות בקבר, וענין זה נתחדש אצל דוד, ומה"ט לא מצינו בדומה לו, שכלל ישראל מרבים ללמוד בספרו תהלים, הן על סדר פסוקי דזמרא בכל יום, ובשיר של יום, והן בשיעור הקבוע בספרו תהלים.

וע"י שנתקבלה תפילתו שבעת שאנו אומרים פרקי תהלים שפתותיו דובבות, מרויחים שניהם. דהוא מרויח דנחשב כדר בשני עולמים, ואנחנו מרויחים דנחשב כאילו אמרם דוד המלך בעצמו, דלכאורה יפלא מהיכן יש לנו הזכות לבקש כן, אלא מכיון שדוד בעצמו הוא האומר ביחד עמנו, לכן נחשב דיבורינו כאילו הוא אומרו, דהוא באמת אומרו כעת על ידינו.

ולכן רק אצל אמירת תהלים מצינו בקשה כזו, ולא מצינו שהקורא בשיר השירים יתפלל שיהא נחשב כאילו אמרם שלמה, דהוא בקשה מיוחדת שזכה אליו דוד.

(ויש לבאר למה זכה דוד המלך שהוא יגלה ענין הזה שיכולים להמשיך לחיות אפי' אחר מיתה ע"י שיהי' שפתותיו דובבות, דכיון שהוא גם בחיים חיותו לא הי' לו חיות בעצם, והוצרך לקבלם האם מאדם הראשון או מהאבות הק', וכתב בעבודת הקודש פ"ד אות כ"ד (ספר על שורשי הקבלה לבעל התולעת יעקב) דע"י השירה התמידות של דוד זכה לחיים חדשים, דשירה מביא התקרבות האדם לבוראו, וע"י התקרבות זו זכה לחיים, נמצא דגם בחיותו זכה לחיות רק ע"י שירה, לכן זכה גם אח"כ להמשיך לחיות ע"י ששירותיו נשמעים בכלל ישראל)

וז"ל תפארת שלמה פ' ויקהל: ולזה קודם תהלים אנו אומרים כאילו אמרם דוד המלך בעצמו, כי האמת כן, שאנו מעוררים את דוד המלך בג"ע לומר שירות ותשבחות לפני הקב"ה, ולזה אנו אומרים במוסף ר"ח ובשירי דוד עבדך הנשמעים בעירך לשון הוד, דהם נשמעים עכשיו במקדש שלמעלה, ולזה מדייק בעירך, כלומר ירושלים שלמעלה.

וז"לה יסוד יוסף פנ"ט: דוד המע"ה התפלל אגורה באהלך עולמים, ואחז"ל שכונתו הי' יהא רעוא רבונא דעלמא שיהי' מזכירין שמי תדור בכיהכנ"ס וכו', ועל ידי שמזכירין שמי בביהכנ"ס הרי זה כאלו אני חי.

ובזה פירשו הרבה הפסוק (ב"א ג') תאות לבו נתת לו וארשת שפתיו בל מנעת סלה, דתאות לבו של דוד הי' שיהי' שפתותיו דובבות לעולם, ויחי' לעולם, וכך הוה נתמלא בקשתו ד'וארשת שפתיו בל מנעת סלה'.

ספר תהלים הם פרקי שירה וזמרה והלל

עיקר הגישה לאמירת תהלים צריך להיות בצורה של שירה וזמרה ונגן, כמו שדוד המלך בעצמו חיבר את המזמורי תהלים **בצורה של שירה**, כלשון התפילה שלפני תהלים הבוחר בשירות ותשבחות, ובשירי דוד עבדך.

דוד נקרא נעים זמירות ישראל (שמואל ב' כ"ג א) וברש"י שם אין ישראל מנגנים בבית המקדש אלא שירותיו וזמירותיו, ובאסתר רבה בהקדמה י': נקרא דוד המלך ראש למנגנים, ובזוה"ק משפטים נקרא דוד בדחני דמלכא, כלומר משמח את המלך.

וז"ל השל"ה הק' (מסכת תמיד אות כ"ג) **ומי שנפשו חשקה לדבקה בו יתברך בשבחא, אז ידבק עצמו בספר תהלים, ואשרי האיש אשר אומר תהלים בשירה ובזמרה ובשמחה ובכוונת הלב.**

וז"ל הנודע ביהודה או"ח (קמא סי' ל"ה) **וידבק מאד בשירות ותשבחות של דוד המלך ע"ה, שזה דבר גדול להלהיב בלב האדם אהבת הבורא.**

ועי' בהקדמה לספר שערי קדושה שכותב הרה"ק ר' חיים ויטאל, על החסידים הראשונים הנקראים פרושים שהלכו בעקבות הנביאים, וז"ל: כל היום וכל הלילה תמיד לא יחשו להלל את בוראם בעסק התורה ובשירי דוד המלך ע"ה המשמחים את הלב עד אשר תדבק מחשבתם בכח וחשק נמרץ באורות העליונים, והתמידו בכך כל ימיהם עד אשר עלו למדרגת רוח הקודש, ויתנבאו ולא יספו, כמו שתרגם אונקלוס (כמדבר יא כה) **ולא פסקו**, עכ"ל.

ס"ה: המחבר דוד המלך חיברו בצורה של שירה ושמחה, ותיקן באיזה כלי זמר מיוחד לנגן ולזמר כל מזמור ומזמור, וכמו שמתחילים הרבה מזמורים, מכתם, שושן, נגינת, ידותון, גיתית, משכיל, שגיון (לכמה מהתיבת אלו מצינו פירושים נוספים ג"כ)

ואף שקצת המזמורים הם בקשה, מ"מ עיקר הספר כשמו כן הוא ספר תהלים, מלשון תהלה, ומה גם שהבקשה הוא בצורה של שבח, שמודה ומשבח שאין לו במי לבטוח רק בו ית', וממילא מתפלל לו, דוגמת קריאת אנא ה' באמצע הלל, ועוד הרבה בדומה לזה.

ומה"ט אחר כל גמר חלק הראשון של תהלים (בסוף מזמור ע"ב), מצינו שנקראו המזמורים בכלליות, **תפילות דוד בן ישי**, דנקראו תפילות, וכן מצינו במזמורים בודדים שמתחילים בנוסח תפלה [לדוד, למשה, לעני], אולם עיקר הספר הוא שירה וזמרה ושבח.

ס"ה של הביטויים שמצינו בספר תהלים

פתיחה כללית כדי להתקשר עם מזמורי תהלים

דוד המלך הוא נגד מדת המלכות, לפיכך הוא הרועה השבעה מהז' רועים, הוא הי' הראשון ממלכות בית דוד, וכל מלכות בית דוד נשתלשל ממנה, והוא לחם כל ימיו לגלות את כבוד שמים בעולם, ע"י כל המלחמות שלחם עם האומות העולם, ומה"ט מצינו צד השוה בכל מזמורי תהלים:

א' ליח"י מגרמ"י כלום: דוד המלך מבטא עצמו במזמור אחר מזמור כמי שאין לו כלום, ורק תפילתו ובטחונו בהשי"ת עמדה לו, ולפיכך הוא מודה ומשבח את השי"ת, דזהו נקודת המלכות ליח"י מגרמ"י כלום, רק מה שהשי"ת משפיע לו מלמעלה.

ב' רצונו לגלות כבוד שמים: היות שהוא מרכבה למדת המלכות, לכן כל רצונו הוא לגלות כבודו, ע"י מפלת רשעים, וע"י ביאת משיח בנין ירושלים בית המקדש.

ביתר ביאור: יש לפרט את תוכן רוב רובן של מזמורי תהלים תחת א' מד' נושאים כלליים שלהלן, שפרטן הם עשרה, ואלו הן:

מתאונן

א' מתאונן על צרות ועניות בגשמיות, **ב'** מתאונן על צרות רוחניות ונפשיות, **ג'** מתודה על חטאים, הצד השוה שבהן שמבטא את מצבו הדל, שאין לו כלום, כמדת המלכות, ומחמת זה הוא ממשיך בשלב הבאה, והוא:

מבקש ובוטח

ד' מבקש ישועה מהשי"ת, **ה'** ובוטח בהשי"ת, וכל י' לשונות של בטחון ותקוה ומחסה משען תוחלת חכוי סמיכה ועוד (כל הלשונות הנמצאים בחובת הלבבות סוף שער הבטחון, כולם שורשן בספר תהלים) ואחר שהחוסר אונים מתפלל ובוטח, הוא ממשיך בשלב הבאה:

מודה ומשבח

ו' מודה על החסד שקיבל מהשי"ת בפרטית, **ז'** משבח את השי"ת על גדלותו וחסדו בעולם בכלליות.

וההלק השני שמצינו בתהלים הוא:

משתוקק ומתפלל על גילוי כבוד שמים

ח' מתפלל על הפלת רשעים, והוא חלק מבקשה על כבוד שמים, דדרך רשעים צליחה הוא חילול כבוד השם כאילו לית דין ולית דיין ח"ו, ומי שנפשו משתוקק לגילוי כבוד השם הוא משתוקק לראות נקמה ועונש ועוברי רצונו.

ט' משבח את המצוות, ומי שהוא שומרו כלומר הצדיקים, וכן לעומת זה מגנה החטא והחוטאים (כמזמור א' מ"ט קי"ב קי"ט).

י' משתוקק לבית המקדש ולעתיד לבא ולגילוי כבוד שמים בעולם (כמזמורים: מ"ב – מ"ח, ע"ג – פ"ט).

ונסיים בדברי השער המלך בשער ראשון פ"ב: ואם יש מקום ועיר שלא יודעים המנהג הטוב הזה ראוי להודיעם, **שלא ימושו מן הספר התהלים בכל יום מחודש הזה**, ויהא חשוב כאילו עסקו בנגעים ואהלות.

מוסדות יטב לב בארה"ק

ברגשי שמחה, נשגר כוס של ברכה, בברכת מז"ט בשיר ושבחה, קדם מעלת כבוד
ידידינו הנכבד והנעלה, נודע לתהילה, תוך נדיבי עם סגולה, י"ש קונה עולמות של
חסד, מגדולי תומכי מוסדותינו הקדושים בכל עת תמיד, בכל עת בא בעזרתינו
ברוח נדיבה ומסורה, איש חי ורב פעלים חשיכה כאורה, שמו הטוב נודע לתפארה

מוה"ר יואל שוואַרץ הי"ו

יו"ר ועד בעלי בתים שע"י מוסדותינו הק'
ומריחוק מקום מגורתו פרוסה למעו הרחבת גבולי הקדושה בארה"ק

לרגל השמחה שבמעונו
בהולדת נכדו
בסימן טוב ובמזל טוב

אצל בנו האברך החשוב הר"ר **חנני' יו"ט ליפא** הי"ו
חתן האי גברא רבא ויקירא, נודע לתהילה ולתפארה
הרה"ג ר' **חיים ישעי' שווימער** שליט"א ראה"כ רמ"א וומסב"ג

והברכה אחת ביותרת הכבוד, בהדר והוד, להוריו החשובים העומדים תמיד לימין מוסדותינו הק'

הרה"ח ר' אלימלך שמשון שוואַרץ הי"ו

וזוגתו אמו החשובה רבת פעלים שתחי'

אשר יהללוה בשערים מעשיה הכבירים והברוכים למען החזקת מוסדותינו הק'
בהתמסרות עצומה ונאמנה, תמיד בכל עת ועונה

יה"ר שתזכו לראות ולרווות רב תענוג ונחת ממנו ומכל יוצאי חלציכם, ותזכו להמשיך במעשי צדקה וחסד
לאורך כל ימי חייכם, ואלקא דמאיר יענכם, להניח ברכה אל תוך בתיכם.

המברכים בכבוד והוקרה
הנהלת מוסדות יטב לב בארה"ק

ברכת מרק עם שקדי מרק [זופ מאנדלען], לאקשן

עיקר כוונתו למרק

מרק שיש בו מיני מזונות [כדמצוי שמניחים שקדי מרק, קראטאנים, לאקשן], אם עיקר כוונתו הוא בשביל המרק, והמזונות באים רק בכדי להטעימו, מברך על שניהם.

במשנ"ב (ר"ה סקי"א, וסי' ר"ח סקכ"ג) כתב עפ"י המ"א (סי' ר"ה, וסי' ר"ח סק"ו) דהיכא דעיקר כוונת אכילתו הוא רק בשביל המרק, אזי המין דגן שמעורב בו אינו בטל אפילו כשהוא רק מיעוט, דדגן אינו בטל, וכתב דכן המים אינם בטילים לדגן כיון שעיקרן נעשה רק לשתיה ולא לאכילה, וצריך לברך גם על המים [ושם איירי בתבשיל ממיני גרויפין במים, שיש מעט גרויפין והרבה מים, והמים צלולים], וכתב דיברך קודם על המים ואחר כך על המזונות, דאם יברך קודם על המזונות אזי יכנס לספק ברכה דשמא המזונות פוטרים המים, ובחיי אדם (כלל נ"ד סט"ז) כתב דיותר טוב לברך שהכל על דבר אחר ופוטר את הרוטב, ויש לדון לסברא שם דצריך לברך גם על המים משום שנעשו לשתיה, מה הדין במרק דנעשה לאכילה האם בטל למיני הדגן אפילו כשהוא רק מעט, ולכן ודאי דנכון לברך קודם על המרק או שיברך קודם שמערב הדגן במרק, ולהשועה"ר ועוד פוסקים המובא בהקדמה ? דביבש בלח מברכים על שניהם, מברך ב' ברכות ויכול להקדים לברך על המזונות כדיני קדימה.

עיקר כוונתו גם על המזונות

אם עיקר כוונתו הוא גם בשביל המזונות, גם כן מברך על שניהם,

דבתערובות יבש בלח לדעת השועה"ר ועוד פוסקים מברך על שניהם אפילו כשיש בו מיני מזונות וכוונתו על שניהם, ויש לצרף לזה גם מה שכתב בשו"ת קרן לדוד (סי' נ"ד) דאפילו בה' מיני דגן אזלי' אחר עיקר התבשיל, ולכן כיון דעיקר כוונת התבשיל הוא המרק, לכן צריך לברך גם עליו.

ויש המברכים בזה רק מזונות או מברכים גם על מין אחר לפטור המרק,

יש מברכים מזונות לחוד כסתימת המשנ"ב שהבאנו לעיל דאף ביבש בלח ולא נתבשלו ביחד אמרי' כל שיש בו, וכ"כ בשו"ת אג"מ (ח"ד סי' מ"ג) דמרק עם כופתאות [קניידלעך] דמברך רק בומ"מ, ובס' וזאת הברכה (פי"ב ו) הביא עוד פוסקים שדעתם כן, ויש החוששים לספק ומברכים גם כברכת המרק על מין אחר.

מזונות בכמות מרובה

אם המזונות הם בכמות מרובה יותר מהמרק, מברך רק מזונות.

מרק עם קניידלע"ך

מרק שיש בו קניידלע"ך, מברך על שניהם.

דבדרך כלל מניחים במרק רק מעט קניידלע"ך, והם נחשבים כמי שעומדים בנפרד, והמרק נשאר עיקר לעצמו, ואם יש כמות מהקניידלע"ך ומעט מרק, טוב שיברך קודם על המרק ברכתו הראויה ואחר כך יברך מזונות על הקניידלע"ך, מחשש שמא הקניידלעך עיקר כנ"ל, והרוצה להחמיר יברך שהכל על מין אחר ויפטור המרק.

ברכה אחרונה

בכל ענין שמברכים מזונות, אין מברכים על המחיה אלא אם אכל כזית מהמזונות בתוך ד' מינוט.

דאין מברכים ברכה אחרונה אלא אם אכל כזית תוך כדי אכילת פרס, ונקט' דהיינו ד' מינוט.

ילמדנו רבינו

דרכי הלימוד וקנינה, במשנת מרן רביה"ק בעל דברי יואל זיעוועבי"א

עם מקורות וציונים מספרי דב' רב, ספרים ועבודות ומעשה רב

נערך ע"י הרב משולם שרגא כ"ץ שליט"א בן הרב הגאון אב"ד ריסקעווע שליט"א

מאמר ג

קנין הלימוד

זכירת הלימוד

חיוב זכירת לימודו

במצות תלמוד תורה ישנם שני חיובים, האחד הוא חיוב לימוד התורה, והשני הוא חיוב ידיעת התוה"ק, ובכלל מצוה זו של ידיעת התורה - מוטל חיוב על האדם להתאמץ בכל האפשריות שלא יבוא ח"ו לידי שכחת התורה ולא יסורו מלבבו, אך יהיו שמורים בזכרונו תמיד[א]. (דברי יואל מועדים פרשת זכור)[ב]

אעלה בתמר

א. ידוע שיטת **השולחן ערוך הרב** בהלכות תלמוד תורה (פרק ב') שאסור לו לאדם להמשיך בלימודים אחרים, כל עוד שאינו זוכר היטב את מה שלמד כבר, אלא יחזור פעמים רבות עד שיהיו חקוקים הדברים היטב בליבו, ואז יוכל להוסיף ולהמשיך בלימודיו, אך כמה אחרונים נחלקו עליו בזה. ודעת רבינו היתה שבזמנינו – שנחלשו המוחות ואף ריבוי הזרות לא יספיק – לא נקטינן כוותיה, וכפי שסיפר הגה"צ **רמ"א פריינד** זצ"ל **נאב"ד ירושלים עיה"ק** (מרא דעובדא ח"א עמוד רל"ב): "בענין דרך הלימוד של בעל התניא בשלחן ערוך שלו (הלכות תלמוד תורה), שאחד מעיקריו הוא לחזור על הלימוד בלי שיעור, עד שיחקק היטב בזכרון, **היתה דעת רבינו** הק' **מפאטמאר זללה"ה שהיא טובה לשעתנו, ולא כחיום הזה**. ואני הייתי באותו מעמד, כשאיש אחד הציע לרבינו הק' להנהיג אצלינו דרך לימוד זה, אך רבינו הק' ביטל את דבריו לגמרי, ואמר בלשון קדשו: **"כהיום, גם אם יחזרו על הלימוד שלש מאות פעמים, לא יזכרו"**.

וכן סיפר הרה"ג **ר' בעריש קאהן** שליט"א **ראה"כ ויואל משה אנטווערפן** (באילנא דחיי ח"ז עמוד קס"ב): "טיילמאל נאכ'ן פארלערנען, און אמאל אינמיטן פארלערנען, פלעגט דער רבי זיך אריינלאזן אין א תורה'דיגן שמועס מענין לענין און דערביי לאזן הערן וואונדערליכע געדאנקען, שיחת חולין של תלמידי חכמים הצריכה לימוד.

איינמאל, געדענק איך איז דער **פריימאנער רב** הגה"צ **ר' רפאל זילבער** זצ"ל אנווענד געווען ביים פארלערנען, און מען האט געשמועסט איבער דעם וואס דער "שולחן ערוך הרב" איז מאריך אין הלכות תלמוד תורה (פרק ב') אז מען דארף געדענקען אלעם וואס מ'האט געלערנט, און אויב הייבט מען אן פארגעסן וואס מ'האט שוין געלערנט, זאל מען נישט לערנען קיין פרישע לימודים, נאר איבער'חזר'ן דאס אלטע איין מאל נאכ'ן אנדערן, כאטש עם קומט אוים דורך דעם אז א גאנץ לעבן לערנט מען בלויז איבער די זעלבע לימודים (עי"ש בסעיף ח'). אנדערע קריגן זיך אויפ'ן "תניא" און האלטן אז מ'מעג לערנען אנדערע לימודים אויך אויפ'ן חשבון פון פארגעסן די פריערדיגע.

לויט ווי איך געדענק, האט דער רבי דעמאלטס געזאגט דאס פאלגנדע: **"אויב וועט מען זיך אינגאנצן פירן ווי דער 'תניא', וועט מען גארנישט קענען קיין לערנען. אזוי לערנט מען אביסל דא און אביסל דארט, ווייסט מען פון איבעראל עפעס"**.

וגם הגה"צ **מפריימאן** זצ"ל בעצמו הזכיר שיחה זו בקצרה בספרו **מרפא לנפש** (פרשת בחוקותי) וז"ל: "בהלכות תלמוד תורה **להרש"ז** (מליאדי) (סימן ב' סעיף ב' והלאה) כתב שאינו יוצא בלימוד תורה שבעל פה רק בלימוד באופן שיזכור, הא לאו הכי אפילו עוסק כל היום בתורה רק שאינו חוזר על כל לימודו לזכרו אינו יוצא עיי"ש שהאריך הרבה, וכן נראה לכאורה, אבל חלקו עליו חבריו שהגאון בעל **אשל אברהם** (מבוטשאטש) כתב **ב'מילי דחסידותא'** שלו על ספר חסידים דלאחר שהתירו הכתיבה יוצא אם יודע מקום ההלכה, וכן ראיתי בספר **אורחות חיים** להגאון **מהר"ח מוואלאזין** ז"ל בשם **הגר"א** ז"ל יעויי"ש. **והיה לי פתחון פה עם גאון עוזינו הגה"ק מהר"י ט"ב שליט"א** (זצללה"ה) **מפאטמאר ואמר לי שעל כרחך כן הוא האמת, שהרי חזינן שנתמעטו הלבבות ואין בכוחינו לזכור"**, עכ"ל.

ב. **בדברי יואל** מועדים (זכור עמוד ש"ג) כתב רבינו בזה"ל: "כתב **התניא** (שו"ע הרב הלכות ת"ת) **שיש** במצות ת"ת **שני חיובים**, האחד הוא מצד הפסוק (יהושע א' ח') והגית בו יומם ולילה, שמטעם החיוב הזה די לו גם כשהוא קורא רק פרשת קריאת

סיבת השכחה כדי שיחזור על תלמודו

הטעם שהטביע הקב"ה באדם את מידת השכחה, הוא כדי שלא יזיז האדם את עצמו מדברי תורה, דעל ידי שהשכחה מצויה צריך בכל פעם לחזור על תלמודו[1] בלי שיעור ולשנן את תורתו[2] ללא הרף[3], וכך אין קץ ללימוד התורה. (דברי יואל פרשת בראשית)[1]

◆ אעלה בתמר ◆

שמע, **והחיוב השני הוא מצד הפסוק** (דברים ח' א') **ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם, שזהו חיוב מיוחד על ידיעת התורה הק', אשר מצד זה צריכים ללמוד כל התורה כולה**, כי אם לא ידעו התוה"ק לא יוכלו לקיים מצותיו יתברך שמו כי לא ידעו מה לעשות ומה לא לעשות, והלא כל נתינת התוה"ק היתה בשביל כך כדי שידעו מה כתוב בה ויקיימו הכל, וכמו שאמרו ז"ל (קידושין מ:) גדול תלמוד שמביא לידי מעשה וכו' ולכן יש הכרח לידיעת כל התוה"ק. **ועוד זאת מוטל על האדם בחיוב הלזו של ידיעת התוה"ק, שצריך להתאמץ בכל האפשריות שלא יבוא ח"ו לידי שכחת התורה**, וכמו שאמרו ז"ל (אבות פ"ג מ"ח) השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב וכו' שנאמר (דברים ד' ט') רק השמר לך וגו' פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך".

ג. כתב בספר **חקת התורה** (מובא בניצוצי תומר ח"א עמוד פ"ה) שאחד מאנ"ש שאל את רבינו עצה על זכרון הלימוד, אמר לו רבינו הרי אחז"ל (עיי' **ספר הפליאה** דף יז.) 'חזור חזור ואל תצטרך לבלוה' (מין עשב המועיל לזכרון), והשיב השואל הרי אמרו חז"ל (סנהדרין ו.) לאוקמי גירסא סייעתא מן שמיא, ופרש"י שלא תשתכח ממנו, והשיבו רבינו: **"אם תחזור יהיה לך סייעתא דשמיא".**

ויצוין מה שכתוב בספר **תוספות יום טוב** (הדרכות והנהגות עמוד שנ"ה) שמרגלא בפומיה דרבינו זי"ע לומר משמיה דאבוהו מרן **הקדושת יו"ט** זי"ע, כי עיקר מצוות לימוד התורה הוא החזרה שחוזרין על הלימודים, ובאמת היו צריכין רק לחזור ולא ללמוד חדשות, אבל מכיון שאי אפשר לחזור קודם שלומדים בפעם הראשון, לכן צריכין ללמוד דברים חדשים כדי שאחר כך יהיה לו מה לחזור. (ועיי' מש"כ לעיל הערה א' דלמעשה התיר רבינו ללמוד חדשות אף כשעדיין לא נתקן הלימוד היטב בזכרונו).

ד. בנוגע לסדר השינון והחזרה במשנת רבינו זי"ע, סיפר הרה"ח ר' **שמואל זאנוויל כהנא** ז"ל (**באילנא דחיי** ח"ג עמוד תקכ"ז): "ביי איינער פון די אסיפות מלמדים, האט דער **מוזשאיער רב** ז"ל – וועלכער איז דאן געווען דער מנהל פון די בארא פארקער מוסדות – געזאגט פארן רביץ, אז אין די בארא פארקער מוסדות האט מען לעצטנס שטארק מזרז געווען די תלמידים איבערצוחזרן די גמרא זיי זאלן דאס קענען אויפן לשון בעל פה, און ער האט פארגעשלאגן אז מ'זאל דאס אויך איינפירן אין וויליאמסבורג, וועו דער רבי האט געהערט זיין פארשלאג, האט ער זיך אנגערופן: **"איך האלט לגמרי נישט פון דעם דרך אז די תלמידים זאלן חזרן גמרא אויפן לשון, ווייל עס איז יצא שכרו בהפסדו, דורך דעם וואס די קינד לייגט א דגש צו חזרן דעם לשון, וועט ער דעמאלט נישט קלאר פארשטיין די שקלא וטריא פון די גמרא, פארקערט נאר, מ'ברויך בעיקר לייגן א דגש אז די תלמידים זאלן חזרן די שקלא וטריא אויף אויסנווייניג, זיי זאלן כאטש געדענקען וואס די גמרא זאגט".**

וכך היה נוהג רבינו זי"ע בעצמו, וכפי שסיפר הרה"ח ר' **יצחק דאווידאוויטש** ז"ל מב"ב שזכה לשמש את רבינו בבחרותו בעת למדו בישיבתו באוירשיווא, ובזכרונו שרבינו נהג ללמוד טור ובית יוסף עד שעות הקטנות של הלילה, וכשגמר ללמוד ענין אחד, קם על רגליו והתחיל לטייל בחדרו הלוך ושוב **וחזר בעל פה על כל תוכן הלימוד שלמד וסיכם את כל הפרטים**, ואח"כ נתן לו רבינו את ספר הטור וב"י שלו, ואמר לו **"קוק צו איך זאג גוט"**, וכך ביקש ממנו לבחון אותו על דברי הטור וב"י שחזר ושינן ללא הרף.

ה. **בברך משה** פרשת עקב (עמוד ס"ו) כתב בזה"ל: "ומדי דברי בו זכור אזכרנו עוד זכר צדיק לברכה הוא כ"ק **אאמו"ר הגה"ק (מרן העצי חיים) זצ"ל** אשר כל ימי חייו היה דבוק בתורת ה' בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, והיה יושב והוגה בתורה הקדושה יומם ולילה, **ואם כי נתברך מן השמים בזכרון נפלא שלא שכח מעולם מה שלמד, בכל זאת לא פסק פומיה מגירסא וחזר תמיד על לימודו, ופע"א אמר שאין זה תימה שהוא זוכר את לימודו היטב, כיון שזה עתה חזר עליו.** ע"כ.

ו. **בדברי יואל** (פרשת בראשית עמוד י') כתב רבינו וז"ל: "דנודע מה שאיתא בספרים הק' דענין השכחה בתורה הק' נתהוה משבירת הלוחות וכו' דלולא השכחה לא היו מיגיעים כ"כ בתוה"ק, כי היו לומדים פעם אחת כל התורה כולה ולא היו צריכין יותר, **אמנם כיון שהשכחה מצויה אם כן אין קץ ללימוד התוה"ק, כי בכל פעם צריך לייגע ולחזור הלימוד עד אין שיעור**, וזה נחת רוח לפני הקב"ה".

ושם בעמוד כ"ו ביאר הדברים ביתר הרחבה: "ואיתא **במדרש קהלת** (פ"א ס"ג) רבנן בשם יצחק, לטובתו אדם לומד תורה ושוכח, שאילו היה אדם לומד תורה ולא שכחה, היה מתעסק בתורה ב' ג' שנים, וחוזר ומתעסק במלאכתו, ולא היה משגיח בה לעולם כל ימיו, **אלא מתוך שאדם לומד תורה ושוכחה, אינו מזיז ואינו מזיע עצמו מדברי תורה**, עכ"ל המדרש. ופרשתי בזה מאמר דוד המלך ע"ה, לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני (תהלים קי"ט), **דהא הטעם שנגזר טבע השכחה בתורה, כדי שלא יזיז האדם את עצמו מדברי תורה**, על כן אמר דוד כיון שהתורה הוא חיותי, ואיני יכול לפרוש ממנו כמו שאי אפשר לפרוש מן החיים, על כן לא אצטרך לתקנה זו של מידת השכחה, שאפילו אם לא אשכחם לא אתבטל מדברי תורה וז"ש לעולם לא אשכח פקודיך, והטעם כי בם חייתני ואין אצלי החשש שאתבטל מדברי תורה".

עצות לזכרון

לימוד עם אחרים

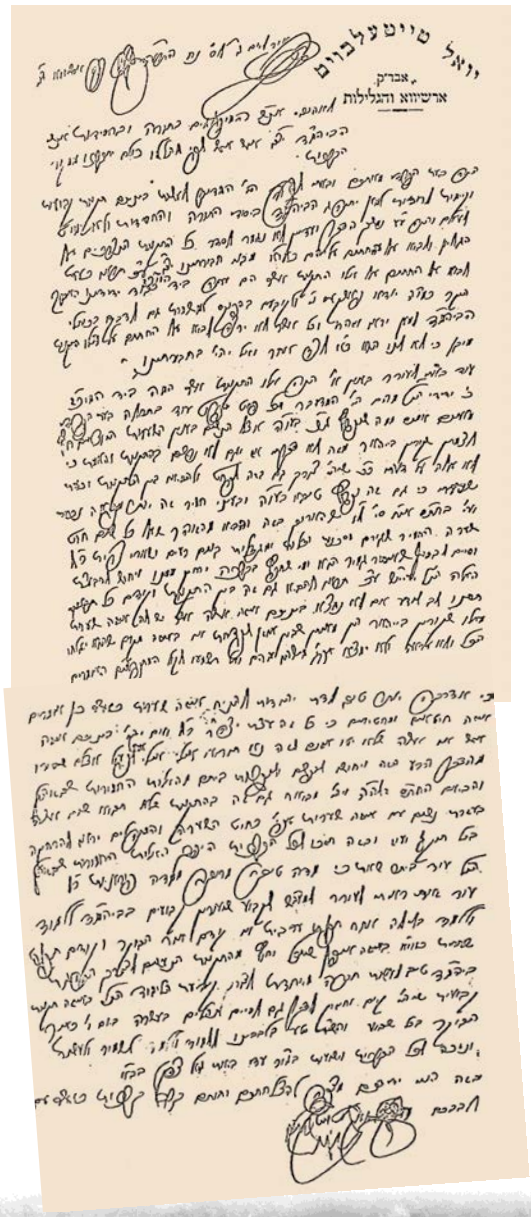
כל המקדיש מזמנו ללמוד עם אחרים[ז] - אף שזקוק לבטל מלימודיו - לא יפסיד על ידי זה, אלא יתברך מן השמים שלא ישכח את תלמודו[ח]. (דברי יואל מועדים כ"ט שבט)[ט]

אעלה בתמר

ז. בענין לימוד והרבצת התורה לאחרים, סיפר הרה"ח **ר' שלמה בראוועך** ז"ל (**ניצוצי תומר** ח"א עמוד פ"ו) שבבראשית השנים בארה"ב נסתלק אחד מגדולי הרבנים בקוצר ימים ל"ע, ורבינו זי"ע השתתף בהלויה, כשחזר משם קונן מאוד את האבידה הגדולה מאדם גדול כזו, ואמר: אני אמרתי לו כמה פעמים וביקשתי אותו להיות מגיד שיעור אצלינו, אני רציתי בזה לעשות לו טובה שידעתי שבהמשפחה שלו נעדרו כמה מהם בקוצר ימים ל"ע, ורציתי שירביין תורה לתלמידים כדי שיהיה רבים צריכים לו שמסוגל לאריכות ימים, אבל לא פעלתי זאת אצלו. ע"כ. ורואים מזה גודל מעלת הרבצת התורה המסוגל לאריכות ימים ושנים.

ח. בין הדברים המועילים שלא ישכח תלמודו, מצינו עוד **בירושלמי** (ברכות פ"ה ה"א, ונפסק **בשו"ע** יו"ד סימן רמ"ו סכ"ב) 'ברית כרותה שכל הלומד בבית הכנסת לא במהרה הוא משכח', ורבינו זי"ע היה מרבה לזרז את תלמידיו שיקבעו לימודם בבית המדרש דווקא.

ובשנת תשל"א כתב רבינו מכתב עוז חביון לכלל אנשי שלומינו בדבר קביעת עתים לתורה (נדפס **בדברי יואל מכתבים** מכתב נ"ח), ובתוה"ד כתב: **"וראיתי לעורר בזה גודל הנחיצות שכל אחד ואחד מהאברכים שיחיו יבואו בתמידות בכותלי בית המדרש לעשות שיעורים ללמוד תמידין כסדרן, כי זה חיזוק גדול לתורה ולירא שמים, כי בבית אי אפשר ללמוד כראוי** וכו'."

ומן הראוי לציין שדבר זה כבר כתב רבינו להוסיף אצל חיזוק לתקנות בבית מדרשו הראשון בעיר סאטמאר, בשנת תרע"ד בהיותו אב"ד ארשיווא (נדפס **בדברי יואל מכתבים** ח"א מכתב א') וז"ל בתוה"ד שם: **"עוד זאת ראיתי לעורר למען ה' לקבוע שיעורין קבועים בביהמ"ד ללמוד וללמד בלילה אחר תפלת ערבית או קודם אור הבוקר וקודם תפלת שחרית כאו"א באיזה אופן שיוכל, וחוץ מהתקנות הנעשים לצורך הנהגת ביהמ"ד טוב לעשות חברה מיוחדת לצורך קביעת הלימוד הנ"ל באיזה תקנות קבועות שיהי' קיום וחיזוק לדבר וכו'."** (ראה העתק ממכתב הנ"ל בכתי"ק)

וכה כתב בשנת תשל"ח במכתב לאנ"ש בארה"ק (נדפס **בדברי יואל מכתבים** ח"ב מכתב סנ):

"שמחתי באומרים לי ע"ד התיסדות התאחדות האברכים בא"י, אשר נתייסדה ע"י תלמידינו היקרים שיחיו, כדי לאמץ ידים רפות וברכים כושלות, וענין זה נחוץ מאוד שאיש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק, **ע"י התחברות לקבוע עתים ללימוד התורה בביהמד"ר דייקא** בערב ובבוקר תמידין כסדרן בלי התרשלות, כי בזמן האחרון שהנסיונות מהציונות נתגברו, ואש הכפירה רח"ל ללהב יצאה

ללמוד תורה בקול ולהוציא את הדיבורים בפיו[א] מסוגל לזכרון. (דברי יואל מועדים זכור)[ב]

אעלה בתמר

ובעוה"ר זעירין אינון העומדים בנסיון, **ולכן גדולה מאוד התועלת של התאחדות האברכים ללימוד בין כותלי בית המדרש**, וכו'."

וזל"ק **בדברי יואל** פרשת בראשית (עמוד ל"ד): **"והעיקר שיהיה קביעות זה בבית המדרש דוקא, כי בביתו ימצאו לו הרבה טירדות וביטולים, ובלאו הכי עייף ויגע מטירדתו כל היום ולא ילמד כלום, על כן יהיה לכל אחד שיעור קבוע בבית המדרש דוקא".**

וזל"ק **בדברי יואל** פ' בהר (עמוד שכ"ה) **"והנני מגלה דעתי כי החובה מוטלת על כל יחיד ויחיד בפ"ע לבוא אל ביהמ"ד הזה ללמוד תורה בקיבוץ חבירים כל יום וכו' אפילו מי שמטופל בפרנסה חיוב רמיא עלי' לבוא הנה לקבוע עתים לתורה בכל יום, כי לימוד התורה בבית יש בו מניעות רבות ועיכובים שונים**, ולפיכך במה שמתכנסים בביהמד"ר ללמוד בצוותא יש בו כח גדול לפעול גדולות ונצורות וכו', **ולפיכך הנני לחזור ולעורר כי חוב מוטל על כל אחד להתכנס לבית המדרש דוקא"**, עכלה"ק.

ובענין זה סיפר הרה"ח **ר' יחזקאל שרגא אייזדארפער** ז"ל (**באילנא דחיי** ח"ה עמוד תי"ב): **"אין די ערשטע יארן וואוינענדיג אין אמעריקע, האט מיר דער רבי געפרעגט אמאל ביי א געלעגנהייט וואו איך לערן, האב איך געענטפערט אז איך לערן אינדערהיים, דער רבי האט מיר וויטער געפרעגט וועז איך לערן, האב איך געענטפערט אז איך לערן ביינאכט, האט דער רבי זיך אנגערופן: "אה, 'והם' לא ידעו דרכי** (תהלים צ"ה י"ב). **זאלסט לערנען צופרי אין בית מדרש".**

ט. בדברי יואל מועדים (כ"ט שבט עמוד ס"ה) כתב רבינו בתוה"ד: **"הנה התלמידי חכמים מקדישים מעתותם כדי ללמד תורה לאחרים**, ולצורך זה מוטל עליהם לילך מישיבה לישיבה וממדרש למדרש כדי להגיע למקום התלמידים ללמוד עמהם, והנה ההליכה הזו גורם להם כמה ביטולים מלימוד התורה הק', שאם היו לומדים רק לעצמם היו יכולים לישב במקום אחת ביני עמודי דגרסא ולהגות בתוה"ק וכו', אמנם עדיין יאמר האדם, שאף אמנם שאין כאן עון ביטול תורה בהליכה ממקום למקום, מכיון שהותרה לו לסיבת התועלת היוצא ממנה, אבל בכל זאת הרי לעומת זה יש כאן הפסד גדול, שעל ידי ביטול בלימודו ישכח ח"ו מתורתו. ועל כך המשיך לומר ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום וכו' דהנה דרשו ז"ל (שהש"ר א' כ"ג) אין עוז אלא תורה, **ואמר הכתוב, שחשי"ת נותן התוה"ק במתנה לאותם התלמידי חכמים שלומדים עם אחרים, שאף שזוקקים לבטל על ידי זה מזמנם, לא יבואו לידי שכחה ח"ו**, ועל ידי זה ה' יברך את עמו בשלום, היינו שיוכלו להרבות שלום בעולם ללמד התורה גם עם אחרים".

י. דרכו של רבינו זי"ע בעצמו היה ללמוד בקול נעים וערב במתיקות נפלאה הממים כל לב שומע, וכפי שסיפר רביה"ק **מרן הברך משה** זי"ע (פרשת עקב עמוד ס"ו) בזה"ל: "וכן בקודש חזיתי אצל מרן **דודי הגה"ק זצ"ל** שלאחר הסתלקותו של אבא מארי זצלה"ה היה בא ומתאכסן בביתינו, **וראיתיו יושב וחוגה בתורת ה' כל הלילה בקול יפה אף נעים במתיקות נפלאה**, והיה מתעמק בגפ"ת וחוזר עליהם פעמים רבות."

ובסעודת הילולא קדישא כ"ו מנחם אב תשמ"ג בהיכל ביהמ"ד הגדול בקרית יואל, הרחיב עוד בגודל מדרגותיו שראו אצל רבינו זי"ע בשעת עסק התורה, ובין הדברים אמר בזה"ל: "מיר האבן זוכה געווען צו זעהן מיט אונזערע אויגן די גרויסע עבודה און יגיעה פון פעטער זכרונו לברכה אין תורה און מצוות,און אויך און זיינע יונגט יארן האב איך זוכה געווען צו זעהן זיין עבודת הקודש, **און בפרט וועז ער איז געווען ביי אונז אין שטוב אין סיגעט יעדעם יאר אויף די יארציט פונעם הייליגן זיידן דער קדושת יום טוב זי"ע, און מיר האבן געזעהן זיין גרויסע יגיעה אין לימוד התורה לילות כימים, מיט קדושה וטהרה און מיט יגיעת הגוף מיט נידוד שינה מעיניו און מיט ווייניג עסן, און מיט די אנדערע מ"ח דברים שהתורה נקניט בהם"** (ועוד נרחיב בזה במאמרים הבאים בס"ד).

יא. מן הראוי לציין מש"כ **בברך משה** פרשת חוקת (עמוד קצ"ד) בענין זה, וז"ל: "ונראה עפ"י מה דאיתא במסכת עירובין (נד.) אמר ליה שמואל לרב יהודה, שיננא פתח פומיך קרי, פתח פומיך תני, כי היכי דתתקיים ביך ותוריך חיי, שנאמר (משלי ד' כ"ב) כי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרו מרפא, אל תקרי למוצאיהם אלא למוצאיהם בפה. ויתכן לומר שעל זה בא הרמז בפסוק זאת חוקת התורה אשר צוה ה' לאמר, ודקדקו המפרשים מהו הכוונה בתיבת 'לאמר', והלא כבר נאמר בפסוק שלפניו וידבר ה' אל משה ואל אהרן 'לאמר', **אך לדרכינו בא הכתוב ללמדינו הדרך ישכון אור בעסק התורה שצריך ללמוד דייקא באמירה בפה ובעריכת שפתיים ולא די ללמוד במחשבה גרידא, ולזה אמר זאת חוקת התורה אשר צוה ה' לאמ"ר, כי חוקת התורה ואופן לימודה הרי הוא דייקא באמירה בפה".**

יב. בדברי יואל מועדים (זכור עמוד ד"ש) כתב רבינו בזה"ל: "והנה אמרו חכמינו ז"ל (עירובין נד.) אמר ליה שמואל לרב יהודה, שיננא פתח פומיך קרי, פתח פומיך תני, כי היכי דתתקיים ביך ותוריך חיי, שנאמר (משלי ד' כ"ב) כי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרו מרפא, אל תקרי למוצאיהם אלא למוצאיהם בפה עיי"ש. **והרי לנו שהקריאה בפה מסוגלת לזכרון, ואם אינו מוציא הדבר בפיו אז הוא שוכח".** וכן איתא **בשו"ע** (יו"ד סימן רמ"ו סכ"ב) להדיא 'כל המשמיע קולו בשעת תלמודו מתקיים בידו, אבל הקורא בלחש במהרה הוא שוכח'.

המשך בגליון הבא אי"ה

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורי קודש יקרים
מצדיקים קדושים וטהורים, בעלי ההילולא זי"ע

צור קודש מחצבתו

בשם צדיקי קארלין זי"ע אמרו דנשמה כמו נשמת הרה"ק רבי פנחס זצוק"ל מקאריץ, באה לעולם פעם אחת לת"ק שנים לתיקון העולם.

בשם כתבי הרה"ק רבי ירחמיאל משה מקאזניץ ז"ל (מובא בשמע שלמה [קארלין] ח"ב)

יודו"ך ה' כל מעשיך

הרה"ק רבי שמואל מקאמינקא זי"ע שמע שהרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע, שהיה עוד צעיר לימים, התחיל להנהיג, ונסע אליו לראות אם הוא ראוי ליזה וכו'. ובשבת בעת תפלת שחרית, כשאמר הרה"ק רבי פנחס מקאריץ 'הכל יודוך', נגש אליו ועמד בצדו זמן רב והקשיב לתפילתו וכו'. ואמר הרה"ק רבי שמואל, שבשעה שאמר הרה"ק רבי פנחס מקאריץ הכל יודוך אז כל הברואים בכל העולם התחילו להודות לה'.

בית אברהם (פרי בשלח)

על ישראל יראתו

שמעתי שהרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע אמר: מי שמכיר את הצדיק הקדוש רבי פנחס מקארעץ זי"ע, הוא מסוגל ליראת שמים, [ועיי"ש המשך המעשה שבנו הרבי ר' אלעזר זללה"ה נסע אליו לשבת וכו']

דברי יחזקאל (פרי מסעי)

חכימא דיהודאי

הרה"ק רבי פנחס מקאריץ בחן את הרב בעל התניא ואת השפטיבקער ואמר, שהרב יד לו גם בנגלה בקדשים.

י' אלול

הגה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע

רבינו נולד בשנת תפ"ח בעיר שקלוב שב'וויס-רוסלאנד', לאביו רבי אברהם אבא, עקב עלילת דם נאלץ רבי אברהם ובני משפחתו לעקור מרוסלאנד ועבר להתגורר במיראפולי בוואהלין, שם בא רבינו בברית הנישואין עם בת רבי יונה וויל מסלאוויטא בשמעו על מרן הבעש"ט הק' זיע"א נסע אליו ודבק בו בכל נפשו, ועל פי הוראתו עבר רבינו להתגורר בקאריץ. אחרי כ' שנים שישב בקאריץ יצא משם מטעמים הכמוסים ועבר לאוסטראה בה ישב ח"י שנותיו האחרונות ומשם בקע אורו למרחקים. בשנת תקנ"א גמר בליבו לעלות לארץ ישראל ולהשתקע בעיר הקודש צפת, [באמרו שרצונו מאוד לישב באחת מערי מקלט שקולטת הרוצח וממילא יכולין להיחבא שמה, והוסיף, שצפת היא 'קדש' מערי מקלט הנזכרין בספר יהושע] אולם בעודו בראשית דרכו כשהגיע לשפיטווקא נתבקש לישיבה של מעלה, ושם מנו"כ. ועל מצבת קדשו חקוק : פ"נ נפש אדונינו, זהיר וטמיר כפנחס בן יאיר, רוח אפינו, מורינו ורבינו רבי פנחס ב"מ אברהם שפירא, גודר גדר עומד בפרץ, תהלתו מלאה ארץ, נשמתו יצאה בטהרה ערב שבת נקבר בקבורה יו"ד אלול לפרט הקבר אש"ר אי"ש אלקים נקבר בו (תקנא). דברי תורתו ונפלאותיו כתובים עלי ספר 'אמרי פנחס' ומדרש פנחס'.

וסיים רבי מרדכי חיים [סלונים] זי"ע: רבי פנחס עצמו עלה על שניהם אעפ"י שלא היה מפורסם ללמדן גדול.

(סיפורי הרמ"ח, ערך רבינו אות ה)

יש אומרים אשר שלושה יורשים הניח מרן הבעש"ט הק' זי"ע אחריו, הרה"ק המגיד ממעזריטש ירש את התורה, הרה"ק רבי מיכל מזלאטשוב את הקדושה והרה"ק רבי פנחס מקאריץ את החכמה". וכן אמר הרה"ק רבי ליב שרה'ס זללה"ה עליו: 'רבי פנחס הוא המח של העולם'.

ליקוטי אמר"פ (סיפור כה)

כינויו בספרי הרה"ק בעל בנ"י זללה"ה

הרב הקדוש המפורסם בישראל כבוד קדושת שמו מוה' פינחס מקארעץ זצלה"ה" (בני יששכר, ניסן יא) נאמר לי בשם קדוש ישראל הרב החסיד הקדוש מו"ה פנחס מקאריץ זצוק"ל.

(אגרא דפרקא, ה')

הרב הקדוש אשר היה סמוך לדורותינו מפורסם ברוח קדשו הרב מהר"פ זצוק"ל מקארעץ.

(בני יששכר כסלו טבת, ב)

מצאת לבבו נאמן

שמעתי שהקדוש חרב רבי פנחס קאריצער זי"ע למד אלף פעמים את הספר הקדוש "חובת הלבבות" ורק אז זכה למה שזכה.

בעל שבט הלוי ז"ל (בהסכמה ל"חובת הלבבות" ע"פ "לב טוב")

מילי דהילולא

ניצוצות מתורת בעל ההילולא, ופנינים מהדרכתו בעבודת הקודש

רם ה' ושפל יראה

אמר "כל מה שקניתי שלימות היה שלמדתי מאחורי התנור, ועכשיו כשאני יושב בראש השלחן, אין אני יודע מה אני לומד". ונתן עצה להקל על הבנת התורה, כלשון קדשו: "ועצה. היעוצה לאדם כשלומד ואינו מבין דבר, שישב במקום שפל, והראיה שמהר"ם קורדבירא (הרמ"ק) ור"ח ויטאל, כשלמדו ספר הזוהר ישבו על הארץ ממש, כי התורה אוהבת רק שפלות".

אמרי פנחס (עניני לימוד התורה אות ו)

קרוב ה' לכל קוראיו

"היה מזהיר ומרבה הרבה שיתפלל כל אדם על צרכיו, ולא יאמר מי אני וכו'. ופעם אחת הראה בספר ציוני על התורה פרשת צו שכל התפילות מקבלים למעלה, רק מה שלא נעשה הבקשה, כי יש להם עיכובים בעולמות שעוברים דרך שם, ולעתיד יצטרפו כל התפילות.

שם (עניני תפלה אות קלח)

חמש הנהגות המסוגלות לפרנסה

"כאשר יזהר האדם בחמשה דברים הללו, תהיה בודאי פרנסתו מצויה לו: א. שיהיה מתמיד בלימודו ממש. ב. שיזהר שלא יהיה שום שקרנות בפרנסתו. ג. שיתפלל תמיד אל השי"ת עבור פרנסה, ו[יבקש, ש]אפילו אם חלילה נכשל בחטא, עם כל זה לא תחסר לו פרנסתו. ד. ליזהר לתת מעשר. ה. שלא יהיה פזרן יותר מדי".

נופת צופים (אות פט)

למען תספר

גדולים מעשי צדיקים, וסיפורי נפלאות וישועות

בשבילי דשמיא

"פעם באו לפני רבינו שיתפלל על אדם צעיר שחלה ל"ע בחולי הריאה ומיום ליום הורע מצבו רח"ל, ואף גם לאחר ששפך שיחו לפני הרבה צדיקים, לא הוטב לו מאומה. אמנם כאשר הגיע לקאריץ ברכו רבינו ברפואה שלמה, והבטיחו שיחזור לאיתנו ויהיה בריא אולם, וכן היה שהבריא בשלימות. ואמר הרה"ק רבי פנחס: אל תדמו בנפשכם כי אני מחזיק את עצמי כי תוגדל מעלתי על כל הצדיקים הקדושים שבימינו, אשר האיש הצעיר היה אצלם גם כן ולא הועילה תפילתם, חלילה לי מזה, אך דעו כי אנכי עשיתי כאיש גונב במחתרת, כי ניסיתי גם כן כמותם ללכת לשער הרפואה, וסגרו לפני הדלתות, כי לא הסכימו עמי מהשמים, וחתרתי חתירה להשער של פרנסה, ומצאתי אותו פתוח לפני לרווחה על כל דלתותיו וחדריו, כי הסכימו עמי מהשמים שיהיה לו פרנסה, וחזרתי עתה לשער הרפואה, והיה בפי טענה חזקה אשר לא יכלו לדחות אותי, כי תמכתי יסודותי על מאמרם ז"ל (תענית ח:) "דכי יהיב רחמנא שובעא לחיי הוא דיהיב", והיה מההכרח להסכים עמי גם בשער הרפואה".

עשר אורות (מערכת ב אות ו)

צדיק באמונתו יחיה

"רב אחד מתלמידיו, הנה ראה כי עלו לו על רעיוניו קושיות באמונת הבורא ב"ה, עניני מינות רח"ל, והחל לחקור בענין שהשי"ת יודע מחשבות בני אדם ותחבולותם, ומאוד הצטער על בלבולי מוח זה, והחליט לנסוע לרבו הרה"ק רבי פנחס לבקש על נפשו שיפשיט העקמומיות מלבו. ויהי בבואו סמוך לבית רבו, ראה אותו רבי פנחס דרך החלון, ומיד הכיר בצורתו את כל הרעיונות המשונים הללו, וכאשר נכנס לביתו לקבל שלום, עוד בטרם התחיל לפרש שיחתו לפני רבו, אמר אליו רבינו: היתכן שאם אני יודע, שאתה מסתפק בכך שגלוי וידוע לפני הקב"ה, והרי זה כל שכן שלפניו ית' נגלו כל התעלומות, ותיכף נסע הרב לביתו שלם ברעיוניו".

שם (אות ד)

עושה צדקה ומשפט

בשכנותו היה דר בעל הבית אחד שהיה מענה ומיצר מאוד למשרתו. באחד הימים נחלה בעה"ב במכאוב השינים רח"ל, וכל הרפואות שנתנו לו הרופאים לא הועילו לו. משראה כן, בא בתחנונים לפני רבינו הרה"ק. אמר לו: הנה במסכת בבא מציעא (פה.) איתא איך שרבינו הקדוש נענש בכאב שינים במשך שלש עשרה שנה מפני שלא ריחם על עגל שהובילו לשחיטה, אם כן כמה צריך אתה לסבול על אשר אינך מרחם על משרתך?! אכן אם תקבל עליך אשר מהיום והלאה תרחם עליו, יהיה לך רפואה שלימה. וכן הוה.

דור דעה (עמי צב)

בעלה דמטרוניתא

היה מעשה שהגאון הקדוש רבי יעקב שמשון [משפיטיווקא] כשהיה בארץ הקדושה, ראה השכינה בדמיונו דמות אשה בוכה ומצטערת על בעל נעוריה, שהיה לה בעל ומת. והקיץ משנתו, ואמר לחבריו: אין בעולם כעת מי שיהיה בעלה דמטרוניתא, חיה דאצילות, אלא הקדוש רבי פנחס מקאריץ, ובודאי נסתלק בלילה ההוא. וקרע ובירך [ברכת דיין האמת], ובכה הרבה בכיות, שהיה רבו. ואחר זמן נודע שנתאמתו דברים אלו מכוון באותו לילה".

נתיב מצותיך, קאמארנא (נתיב היחוד שביל ד אות ד)

רצה באשר ירצה יוצרך

סיפר מעשה רב מזקינו הקדוש רבי פנחס מקאריץ זצ"ל, שדרכו היתה, שלא אכל מצה רק בשני לילות הראשונים של הסדר, מרוב גודל הזהירות, גם שש מצות אלו לב' הלילות, טחן מעט חטים ברחיים קטנים, כדי שיהיה לו קמח למצות אלו, ואפה אותן בהשגחה יתרה בערב חג הפסח לאחר חצות בנטירה יתרה והנה פעם בערב חג הפסח, בשעות אחרי הצהרים, בא עני לביתו, וביקש מהרבנית לתת לו שש מצות שמורה, ועל פי טעות, נתנה לו את שש המצות שהכין הרה"ק לעצמו. כעבור זמן הרגישה הרבנית בטעותה, כי היא נתנה לעני את המצות של הרה"ק, היא שלחה שליחים לרחובות העיר לחפש את העני ולהחליף לו את המצות אך לשוא היתה יגיעתם כי לא נודעו עקבותיו, בדלית ברירה נאלצה לתת להרה"ק מצות אחרות, מבלי להודיע לו את אשר ארע, על מנת לא לצערו, בליל הסדר התבטא הרה"ק, ידעתי גם ידעתי כי אלו מצות אחרות הן, ברם אותו עני בא רק לנסותני, האם אבוא ח"ו לידי כעס מחמת זה, אבל מה לי לכעוס, הרי המצות האלו גם כן כשרות הן.

'קדוש וברוך' (סערעט) עמ' קס"ד

לבי ובשרי ירננו לקל חי

מספרים שאחד הצדיקים שלח את בנו שיסתופף בצלו של הרבי ר' פנחס זללה"ה בימים הראשונים של חג הסוכות באמרו אליו כי יראה שם שקודם החג מביאים לפני הרה"ק ר' פנחס ז"ל הרבה קופסאות עם אתרוגים, והקופסא הראשונה שהוא פותח, הוא לעולם האתרוג היפה ביותר מכולם, ואתרוג הזה לוקח לארבע מינים, על כן ישתדל לראות את האתרוג הנאה הזה, והוסיף כי ישתדל לראות את האתרוג עוד קודם שהרבי ר' פנחס מברך עליו, על כן בליל ראשון של חג אחר עריכת השלחן, כשהרה"ק ר' פנחס ז"ל יכנס לסוכתו לישן, יבקש את באי ביתו של ר"ר פנחס'ל, שיתנו לו רשות ליכנס לראות האתרוג בטרם יברך עליו, כי הרה"ק ר' פנחס ז"ל מכין את האתרוג עוד בלילה הבן נסע בתמימות לקיים פקודת אביו, ועשה כאשר אמר לו אביו, ובלילה כאשר נכנס הרה"ק ר' פנחס ז"ל לסוכתו ועלה על מטתו לנוח, ביקש שיתנו לו ליכנס לראות האתרוג, וכאשר נגש אל הקופסא, ואך נטל הבן האתרוג בידו, הקיץ הרה"ק ר' פנחס ז"ל משינתו והתחיל לצעוק אוי וויי! מיין הארץ! מיין הארץ!, הוא נתבהל מאוד והחזיר תיכף האתרוג למקומו, שוב ניסה ליקח האתרוג ושוב צעק הרה"ק ר' פנחס ז"ל כנ"ל, וראה שאין לו שום עצה לראותו עכשיו ויצא מהסוכה. כשיצא התייעץ עם מקרוביו של הר"ר פנחס'ל מה לעשות, כי אביו הק' צווהו לראות האתרוג עוד קודם שהרה"ק ר' פנחס ז"ל מברך עליו, ויעצו אותו שלמחר כשילך הר"ר פנחס'ל למקוה לפני נטילת לולב יכנס ויראה את האתרוג, הוא עשה כן, בבוקר כשהר"ר פנחס'ל הלך למקוה נכנס וראה את האתרוג שהוא נאה מאוד. כשחזר בן הצדיק לביתו, סיפר לאביו כי כאשר רצה ליקח אתרוגו של ר"ר פנחס'ל כאשר ציוהו, צעק הר"ר פנחס'ל, מיין הארץ! מיין הארץ! אמר לו אביו הק', הרי זהו כל הסיבה ששלחתיך, שהרי אחז"ל (ויק"ר ל' י"ד) 'אתרוג דומה ללב', ורציתי שתראה איך הר"ר פנחס'ל ברוב קדושתו הרגיש בלבו ואף בעת שינתו שאחד נוטל אתרוגו, וצעק מיין הארץ! מיין הארץ!

'עבודת עבודה', שיחות קודש ח"א עמ' שנ"ז

לימוד שלא ע"מ לעשות הוי דברים בטלים

"שמעתי ממופלג אחד שראה במאנעסטרישטש (כנראה כמו מוזעאו"ם וכיו"ב) כתבי קודש מהרה"ק רבי פנחס מקאריץ זצ"ל, וכתוב שם דהא דאמרינן (יומא יט:) 'ודברת בם ולא בדברים בטלים' לא קאי על דברים שאין בהם שום צורך, דזה אינו בגדר 'דברים' כלל, ואפילו דברים בטלים לא חשיב, ואינם רק כציפצופי עופות בעלמא, אך דקאי על מה שמדברים דברי חסידות ויראת שמים, אך שאינו נשמע מזה אח"כ [כלו' דברים בעלמא לא להלכה למעשה], זה חשיב 'דברים', כיון שבשעתו הם דברים, אך שנקראו 'דברים בטלים', כיוון שהם בטלים אח"כ, עכדה"ק.

שו"ת ארץ צבי, קוז'יגלוב (ח"ב סי' כה)

(ובהמשך כותב שם: "והנה ודאי לא הייתי מעמיד יסוד להלכה על דברי אגדה, כי אין למדין מן האגדות, אך הבאתי זה מחמת שיש לי יסוד על זה מהא דשבועות (כו.) הנ"ל דכשאין להדיבור חשיבות אינו נקרא אלא בטוי שפתים. זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן)

המאמין לא יחוש

מתאמרא משמי' דהרה"ק ר' פנחס מקאריץ זי"ע שהיה אומר 'רשעים מלאים חרטות' (נדרים ט':), ולכאורה אם הם מתחרטים למה נקראים 'רשעים', אלא בוודאי שאינם מתחרטים על המעשה הרע, אלא אלו אנשים שאומרים חבל שהלכתי לשם, ועשיתי כך כי אם הייתי עושה הפוך הייתי מרויח יותר, זהו רשע, כי הוא לא מאמין שהכל מאת ד', וזהו רשעים ומלאים חרטות על מה שעשו.

זכות אבות (תק"י)

"השומר אמת לעולם"

ליקוטי מאמרים בענין גנות השקר, ומעלת קדושת מדת האמת

"עיקר תוכחת מוסר שלו היה בעולם, שיראו לצאת ממדות רעות. ואמר שהתחלתן של מדות הן: גיאות ושקר. והתחלתן דהתחלתן הוא שקר. ואמר, שרגיל לצוות לאותם שמתקרבין אליו, בתחלת קרבתן, על שני דברים: להתמיד בלימוד, ושלא לדבר שקר, ואס תצייתו ותקיימו ב' דברים אלו, אח"כ אומר לכם ואילך. ואמר, דאם לא יצא משקר לא ידע באיזהו מעמד הוא עומד, כי יכול להיות שיסבור שדבר זה שעושה הוא עבודת השם, אבל באמת הוא בהיפך... לכן התחלת עבודה שיראו לצאת ממדה של שקר, ואחר כן יהיה לו בקל לצאת משאר מדות רעות".

מדרש פנחס (לט, ב)

כיו"ב פירש הפסוק אמת קנה ואל תמכור (משלי כג, כג) "כי כל המדות צריך לפעמים למכור אחד מהן לפי שעה כדי לקנות מדה טובה אחרת, ע"ד הרמב"ם זללה"ה שאם נטה מדרך המיצוע לקצה אחד, צריך לנטות כנגדו לקצה הב' כדי לבוא למיצוע. אבל במרת האמת אינו כן, שאין למכרו מפני קנין שום מדה, שאם ינטה מן האמת איך ידע שקונה איזה מדה טובה, כי שמא הוא שקר, שמטעה את עצמו".

והיה רגיל תמיד להוכיח את העולם שלא ידברו שקר, אפילו קטני קטנים היה מזהירן שלא יאמרו שקר, והיה מסביר להם הדבר לפי דעתם, והיה מחמיר מאוד בעיניהם הדבר הזה, והיה מרגיל אותם לומר בפיהם שאסור לדבר שקר, כי הרגל נעשה טבע כו'.

והוה מרגלא בפומיה: תצא הנשמה ואל יוציא האדם שקר מפיו, ועל זה צריך למסור את נפשו, בכדי להתדבק בקדושתו של הקב"ה.

"מאוד הזהיר את בניו להתפלל להשי"ת בכל עת ורגע: רבונו של עולם נחני בדרך אמת".

מדרש פנחס (לט, ב)

הוא עצמו אמר פעם "עשרים ואחת שנה למדתי מדת האמת: שבע שנים לדעת אמת מה טיבה, שבע שנים לגרש את השקר מקרבי, ושבע שנים נוספות להרגיל עצמי במדת האמת גופה".

אמרי פנחס

[יש לציין מה שמביא בספר "דור דעה" (עמ' פח): "רבינו יהודה החסיד ז"ל בעל ספר חסידים הורה, כי להיות מחולל נפלאות ופועל ישועות אין צריכים להשתמש בקמיעות ובהשבעות, כי אם להיות דובר אמת בלבבו, וז"ל (סוס"י מ"ז): הדובר אמת ואינו רוצה לחשוב שקר ולא לדבר שקר... כל מחשבותיו ודבריו יתקיימו שנאמר: ותגזר אומר ויקם לך'... והרה"ק מו"ה רבי פנחס מקאריץ ז"ל, הספר חסידים לא זז מעל שולחנו, והגה בו תמיד בהתלהבות. ואמרו שהס"ח שלמד בו, היה לו בירושה מהבעש"ט ז"ל, והזהיר תמיד את משמשו לשמור את הספר חסידים כבבת עינו מפני שהאותיות שהסתכל בו תמיד כו']

"אמת הוא יסוד כל העולם, וכמו דמרגלא בפומא דאינשי, ומובא בהכתבים של הרה"ק ר' פנחס מקאריץ זצוקללה"ה, שעם האמת יכולים לעבור כל העולם". [ראה "אמרי פנחס" קע"ו: "מי שנזהר מלדבר שקר יכול לעבור וליסע מסוף העולם ועד סופו בלי שום מורא, כי העולם נברא בכ"ב אותיות, ואותיות אימ'ת' הוא [ראש תוך סוף], ונתפשט המשל הזה בין הגוים: עם אמת תוכל לעבור כל העולם כו']

מגן אברהם, טריסק (פר' שלח)

"שקר צריך להיות חמור כמו עריות, וכשיהיה חמור כמו עריות יבוא משיח".

מדרש פנחס (לט, א).

[ועיי"ש הסבר הדברים. ויש לציין לכך דברי הסמ"ג (עשין כד): "דעיקר הגאולה תלויה כשישראל מדברים אמת", ומפורש כך בתיקו"ז (הקדמה ד, ב): "בגין דבדרגא דיעקב תליא קץ דפורקנא דדרגיה אמת, הה"ד (מיכה ז, כ): תתן אמת ליעקב"]

"פעם אחת אמר, שהנזהר מלדבר שקר יש לו פרנסה".

אמרי פנחס (עמ' קעז)

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **משה יוחנן קליין** ז"ל

בן הרב הגאון רבי מנחם זאב זצ"ל

נלב"ע טו"ב אלול

ת. נ. צ. ב. ה.

הוצאת ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **יעקב ביטמאן** ז"ל

ב"ר ירחמיאל ז"ל

נלב"ע י' אלול

ת. נ. צ. ב. ה.

הוצאת ע"י בניו

מוה"ר עקיבא ביטמאן הי"ו

ואחיו מוה"ר ירחמיאל ביטמאן הי"ו

ט' אלול

הגה"ק רבי צדוק הכהן
מלובלין זי"ע

ואלה תולדות

נולד כ"ב שבט שנת תקפ"ג בעיר קרייזבורג לאביו הגאון ר' יעקב הכהן רבה ואב"ד של העיר, ולאמו הצדקנית מרת יוטא שהיתה מגזע השל"ה הק' וממשפחת הגר"א מווילנא ובעל שאגת אריה זצוק"ל.

כבר משחר טל ילדותו נתפרסם לילד פלא, בגיל שנה כבר בירך – כפי עדותו של ר' צדוק בעצמו – ברכת "שהכל", בגיל שנתיים התפלל כל התפילות מתוך הסידור בטרם הלך לאכול, וכשהי' רק בן שלוש וחצי בשעה ששאר ילדים בגיל כזאת מתחילים לומר אל"ף בי"ת אבל ילד פלא זה כבר למד גמ' תוס'.

כשהי' בן שש שנים נתיתם מאביו ל"ע וכשאמו נישאה בשנית עבר לעיר קריניק תחת חסותו של דודו (אחי אביו) הגאון ר' יוסף הכהן ראבינאוויץ זצ"ל בעל ה"כפות זהב", מקום שם עלה ונתעלה בתורה, גדולי הדור היו משתעשעים עמו בדברי תורה בעודו ילד רך, והביעו התפעלותם מגאונותו, וכמו שמסופר על אחד מגדולי הדור הגאון ר' יצחק אלחנן מקובנא זי"ע שבחן אותו פעם בגיל הפעוטות והשתומם על חריפותו ובקיאותו, עד שהתבטא כי עתיד הוא להיות מגדולי הדור.

אם כי נתייתם מאביו עם כל זאת לא הפריע לו היתמות מללמוד תורה ולא פסק פומיה מגירסא, והי' לומד שעות על גבי שעות רצופות בקול גדול ובעמידה דווקא, לפעמים הי' יכול ללמוד י"ב שעות רצופות, ולא הי' להילד היתום כסף די מחסורו ובגלל זה לא הי' לו כסף לקנות לו נרות שיאיר לו בלילה, אז יצא בחוץ ולמד לאור הירח כל הלילה עד אור הבוקר, וגם הרעב שסבל לפעמים שלא הי' לו כסף לקנות לו אוכל, לא הפריע את התמדתו בהתורה הקדושה, וכבר מאז נתפרסם שמו בשם "העילוי מקריניק".

מסופר שפ"א באותו זמן ששהה בבית דודו כשהי' בן שבע שנים, עזב דודו את ביתו ונדד למרחקים לקבץ מעות קדימה עבור ספרו

ימי ההילולא

ט' אלול

- דן בן יעקב - ב"א שי"ח
- רבי יושע קאשמאן ב"ר פייוויש זצ"ל (נחלת יהושע) - תקצ"א
- רבי צדוק הכהן ב"ר יעקב ראבינאוויטש זצ"ל (שו"ת תפארת צבי) - תר"ס

י' אלול

- רבי פנחס בן רבי אברהם אבא שפירא זצ"ל מקאריץ (מדרש פנחס) תק"ל
- רבי יצחק בן רבי שלום יוסף מבוהוש - תרנ"ו

י"א אלול

- רבי שלום יוסף ב"ר ישראל (מרוזין) זצ"ל - תר"י
- רבי אברהם יעקב ב"ר ישראל מסאדיגורא - תרמ"ג
- רבי זאב וואלף ב"ר אברהם לאנדא מטשעכנאוו זצ"ל אב"ד סטריקוב (זר זהב) - תרנ"ה
- רבי אברהם יושע ב"ר משה ארי' פריינד מנאסויד (מאור יהושע) - תרצ"ג

י"ב אלול

- רבי שמעון ב"ר אשר (הרמ"ש) - ק"ב
- רבי שמחה בונם ב"ר צבי זצ"ל מפרשיסחא - תקפ"ז
- רבי משה אליקום בריעה ב"ר ישראל מקאזניץ (באר משה) - תקפ"ח
- רבי אלעזר ב"ר צבי אלימלך שפירא (יודעי בינה) אב"ד לאנצוט - תרכ"ה
- רבי אברהם אהרן ב"ר יקותיאל יודא טייטלבוים אב"ד קאלבאסוב - תר"ע

י"ג אלול

- רבי יעקב יוקל הלוי הורוויץ ב"ר מאיר מגלוגא - תקט"ו
- רבי יעקב ישראל מטשערקאס ב"ר מרדכי מטשערנאבל תרל"ו
- רבי אברהם ישכר ב"ר שלמה ראבינאוויטש (חסד לאברהם) תרנ"ב
- רבי ירחמיאל משה ב"ר יחיאל יעקב מקאזניץ – תרס"ט
- רבי יוסף (חיים) ב"ר משה מבאגדאד (בן איש חי) תרס"ט

י"ד אלול

- רבי משה ב"ר יצחק אלשקר (מהר"ם אלשקר) - רצ"ה
- רבי עקיבא ב"ר אברהם לוי אייגער (הראשון) הלברשטאם (משנת דר"ע) אב"ד פרעשבורג - תקי"ח
- רבי יעקב קאפיל (חסיד) ב"ר נחמי' פייוויל זצ"ל טיסמעניץ – תקמ"ז
- הגר"ח ר' ברוך מרדכי ב"ר אלעזר איטינגער זצ"ל מברויסק - תרי"ב

ט"ו אלול

- רבי עקיבא ב"ר אברהם לוי אייגער (הראשון) הלברשטאם (משנת דר"ע) אב"ד פרעשבורג, - תקי"ח
- רבי יעקב קאפיל (חסיד) ב"ר נחמי' פייוויל זצ"ל טיסמעניץ – תקמ"ז
- רבי ישראל יעקב יוקל טייטלבוים ב"ר שמואל (היטב איטיב) תרפ"ד

"כפות זהב" שרצה להדפיס, והנה עברו שש חדשים מעת עזבו את ביתו, ולא שמעו ממנו כלום, ובני הבית דאגו מאד עליו והיו בצער גדול, והוא לא הי' יכול לראות את צערם, עשה השבעת חלום וגילו לו מן השמים היכן נמצא דודו, וכך הרגיע את רוחם.

במכתב לידיד נעוריו מעיד ר' צדוק על עצמו וז"ל: "בשנת הי"ב לימי חיי, בראשית שנת תקצ"ה, החלפנו כתבינו במשא ומתן של הלכה, בענין חיבת ישיבת ארץ ישראל בזמן הזה, וזה היה תחילת עיסוקינו בשו"ת בכתב" ומסיים שם מכתבו בענוות קדשו "ואם היות דברי אז משיחת הילדים ושעשוע תשב"ר בעלמא, מכל מקום לא יצאו מכלל פטטיא דאורייתא".

כשנעשה בן שלש עשרה למצוות חיבר קונטרס חידו"ת ענינים מופלאים על מצות עשה ול"ת ועוד, וציין בתחילה: "אלו הכתבים כד הוינא טליא כבן י"ג כתבתי כרך זה", אף את הדרשה לבר מצוה שדרש בשבת פרשת שקלים (בשבת לפני שנעשה בן י"ג ביום ה' כ"ב שבט תקצ"ו) חיבר הוא בעצמו והתחיל אז דרשתו בדברי דרוש בענין גדול המצווה ועושה אח"כ רצה להתחיל בדברי שמעתתא ואמר שאינו יודע ממה להתחיל אם מפרשת השבוע או מענינא דיומא עניני תפילין ונכנס בפלפול עמוק בענין תדיר ומקודש במסכת זבחים, ואחרי שהאריך בענין זה יצא שצריך מקודם לדרוש בפרשת השבוע שהוא תדיר ודרש אז פלפול עמוק בסוגיא דבשר וחלב שהיה מעניני פרשת השבוע דאז, ואח"כ המשיך מענינא דיומא בעניני תפילין (והיא לו נדפסה בסוף ספר "משיב צדק", ולא יאומן כי יסופר שנער בן י"ג ערך אוצר בלום זה).

בשנת ת"ר בהיותו כבן י"ז שנה רשם על גליון "היום סיימתי את הש"ס בשנת טו"ב לימי חיי, שנת ת"ר", וכך הדליק הכהן את המנורה שעתידה להאיר את עיני ישראל בכל מקצועות התורה.

האיש מקדש

כבר בהיותו בגיל צעיר התחילו הרבה נגידים לנסות לזכות להכניס בביתם את העילוי, ובהיותו בן חמש עשרה שנה זכה הגביר רבי שמואל הכהן מעשירי העיר וואלדאווקא בהעילוי שיהי' לחתנו, רבי שמואל ידע להעריך את גודל ערכו של חתנו, וייחד לו חדר מיוחד בדירתו, ובו ישב ר"צ על התורה ועבודה, ועלה ונתעלה מאד, הנהגותיו ודרכיו הי' בקדושה ובטהרה, הקפיד על כל דבר שבקדושה, הי' מדקדק מאד על כשרות בכלל ובחג פסח בפרט שהי' דקדוקיו מאד אשר הי' לשם דבר החג הפסח שלו, בעצמו הכין מאכלי פסח והכניסם לחדרו ולא נתן לשום איש ליכנס אליו לחדרו רק אם בדקו בקפדנות אי איכא חשש של משהו חמץ, בדיקת חמץ שלו התארכה לשעות רבות ביגיעה ובדקדוקים רבים, ושכר אנשים להזיז את ארונות הספרים הכבדים שבחדרו שהיו גדושים בספרים כדי שיוכל לבדוק תחתיהם בכל חור וסדק, ושמעו ודרכיו הקדושות הלכו למרחוק,

יסופר שפ"א בהיותו אברך סמוך על שלחן חותנו, בא גבאי צדקה אחד אל בית חותנו לאסוף מצרכים לעניי העיר לחג הפסח, וחותנו לא הי' אז בבית, רק ר"צ הי' אז בבית, אמר לו ר"צ בצער אין אני יכול לתת לך מאומה כי סמוך על שלחן חותני ומונע עצמי מלתת בלי רשותו, אבל בכל זאת ברצוני לתרום למצוה גדולה זו, בידו של הגבאי הי' סל עם ביצים שאסף לצורך העניים, אמר לו ר"צ אומר לך כמה ביצים יש בסל זו וע"י כך אחסוך ממך את הטירחא מלמנות אותם אחר כך וזאת תהי' תרומתי, כשחזר הגבאי צדקה לביתו ומנה את הביצים ראה שאכן כיון ר"צ את המספר של הביצים.

[סיפור דומה מסופר שפעם אחת ישב עם חבירו תחת צילו של אילן, אמר לחבירו שיוכל לומר להם כמה עלים יש על האילן, ולאחר התבוננות מועטת נקב במספר העלים, שאלו לו חבירו מהיכן אנו יודעים שאכן כך היא המספר, אמר להם שיורידו כמה עלים מהאילן מבלי שאדע כמה הורידו, והוא יאמר להם כמה עלים נשאר על האילן, וכן עשו].

ביקש הצדיק לישב בשלוה אך רבו אנשי מדון שקינאו בחמיו שזכה להיות חותן המלך והללו הצליחו להפרידו מבית חותנו בעלילות שוא עד שהחליט להתגרש, וכשמיאנה לקבל גט פיטורין נדד לגדולי דורו על מנת לקבל היתר מאה רבנים ואז אגב טלטולא דאורחא נתקרב אל רבותה"ק גדולי החסידות כפי שיסופר בהמשך דברינו.

זיווגו השני הי' האשה החשובה מרת חנה דבורה, והתיישב עמה בטשכוב פרבר של העיר לובלין, אהבת התורה של הרבנית היתה אין לשאר, אחר פטירת חותנו נשאר ר"צ בעירום ובחוסר, ורצו אז החסידים להנות אותו אבל הוא עמד איתן בדעתו לא לקבל שום מתנת בשר ודם, אשתו הצדקנית פתח חנות קטנה לממכר בגדים ישנים, ומהכנסה הדלה התפרנסו עצמם בדוחק גדול, אבל בשמחה רבה שזכו להנות מיגיעת כפם, ר"צ העריך מאד את גדולת נפשה באהבתה לתורה והסתפקותה במועט, מסופר שלאחר פטירתה בכה ר"צ מאד במספד תמרורים והי' משבחה שהקדישה כל ימי חייה למען התורה הקדושה, ובהיפרדו מקברה אמר: "תורתי מידך באה לי, חצי שכרי בעולם הבא נתון לך, הנה לפניך קחהו מידי".

לאחר פטירתה רצו החסידים לתמוך בו אבל הוא סירב לקבל מהם בכל תוקף, עד שאחד מהחסידים התנדב להמשיך לסחור בחנות אשתו, ולכך הסכים הצדיק רק אם יתן לו רק כדי צרכו שהיו מועטים מאד, סעודה אחת ליום שאכל את זה בערב. ועיקרון זאת לא ליהנות משלחנם של אחרים, נהג גם לאחר שהתמנה למנהיג העדה שאז גם לא רצה לקבל מהחסידים את הפדיונות, רק מ"פדיון" אחד קיבל והיא "מפדיון הבן", באמרו שהתורה זכתה לו כסף זו בתורת כהן,

ומכספי פדיון הבן קנה ספרים, ולא הי' משתמש בכסף זה לצרכים אחרים.

כשנשא את אשתו השלישית אמר קודם החופה לחותנו הרב ר' פישל מסטוקצין שהגה"ק מקאצק זי"ע כשנשא את אשתו השניה אמר לגיסו בעל ה"חידושי הרי"ם" זצ"ל הרי המקדש את האשה על מנת שאני צדיק, אפילו רשע גמור מקודשת, שמא הרהר תשובה בדעתו, אבל מי שמקדש אשה על מנת שהוא רבי, ואינו רבי, הרי הקידושין אינם קידושין ואם כן מה עלי לעשות, הרי היא חושבת שאני רבי ולכך נתרצתה להתקדש לי, ואני יודע שאני לא רבי, הרי יש חשש בהקידושין, השיב לו ה"חידושי הרי"ם" לאמיתו של דבר אין לה נפקא מינה אם הוא רבי או לו אלא שהיא רוצה להינשא לו מפני שכל העולם חושבים אותו לרבי וזה הרי אמת שהעולם לא יחדלו מלקרוא לו רבי, ולכן אין כאן חשש בהקידושין, אבל סיים ר"ע זה הי' נכון אצל הרה"ק מקאצק זי"ע שהי' מוחזק בעיני כל לרבי, אבל אני מלבד מה שבאמת איני רבי, גם בעיני העולם איני נחשב לרבי ואם כן יש חשש גמור בהקידושין, ולכן אבקש מכבודו שיודיע לבתו בפירוש לפני הקידושין שאיני רבי כלל.

באהלי צדיקים

כשהי' בן עשרים שנה כחמש שנים אחר נשואיו, יצא מביתו לבקר בהיכלם של גדולי הדור של עולם הרבנות, והרבה גדולי הדור ביקר ה"ה הגאון ר' יעקב אורנשטיין בעל ה"ישעות יעקב" רבה של לעמבערג זי"ע, הגאון ר' צבי הירש חיות זי"ע, הגאון ר' יוסף שאול נאטאנזהאן בעל ה"שואל ומשיב" זי"ע, הגאון ר' שלמה קלוגער זי"ע, ועוד, והפליא מאד את גדולי הדור בחריפותו ובגאונותו.

מסופר כשבא אל הגאון ר' יעקב אורנשטיין זצ"ל בעל ה"ישעות יעקב" רבה של לעמבערג, נכנס לביתו לחדרו בלא נטילת רשות, לבנו של הגאון שהי' ג"כ גאון ה"ה ר' מרדכי זאב הפריע מאד התנהגותו של האברך ר"ע, והביע תרעומותיו לאביו, קדמו הגאון בתוכחת מגולה האם תדע אברך לפחות את הש"ס בעל פה שאתה מרשה לעצמך התנהגות כזו, ענה לו ר"ע ומה גריעותא אם אדע רק חצי ש"ס בעל פה, שאלו הגאון אמור לי איזה חצי ש"ס, ענה ר"ע איזה שתרצו, ונתפתח משא מתן של הלכה בן הגאון ובין ר"ע שהפליא מאד את הגאון, ופטרו לשלום מתוך חיבה ואהבה, וביכור"י ענו"ם הזאת הי' התחלת הקשר עם גדולי עולם שנשא עמהם במשא ומתן של הלכה לימים רבים.

בקהל חסידים

מקור מחצבתו ויניקתו וגידוליו של ר"ע הי' מתנגד מובהק לדרך החסידות, שהי' נצר למשפחה של גאוני ורבני ליטא, וגם ר"ע התנהג כך בכל דרכיו, עד שבמסגרת נדודיו ביקר בהיכלי צדיקי דורו ונגה עליו אור החסידות, בהתוודעו אל רבוה"ק ענקי החסידות הלא המה הגה"ק השר שלום מבעלוא זי"ע, הגה"ק בעל דברי חיים זי"ע, הרה"ק ר' מאיר מפרימעשלאן זי"ע, המגיד הק' מטריסק זי"ע, הרה"ק ר' אהרן מטשערנאביל זי"ע, ועוד.

לימים כשביקר אצלו הגאון בעל צפנת פענח מראגטשוב זי"ע ובא אליו להתפלפל בדברי תורה, והוא כבר נהג באדמורו"ת, נמנע מלפלפל עמו והסביר את נימוקו: "כי אנשי כנסת הגדולה שתיקנו בתפילה לומר ברכת אתה חונן לאדם דעת, לא התכוונו לכך שהאדם יוכיח מי שיכול ללמוד יותר, אני או אתם, אמנם מה' מצעדי גבר כוננו, ויכול להיות שלכן באתם אלי על זה, ואם הגאון הוא עילוי, עליו לדעת שאני הייתי עילוי, ובקטנותו ניצחתי את כל הגדולים שפלפלו עמי, ובכל זאת נוכחתי לדעת שא"א לזכות לכתרה של תורה, עד שנאחזים בכף המנעול של דלת תלמידי הבעש"ט זי"ע", שנים רבות לאחר מכן עוד שח הגאון מראגטשוב בהתרגשות מדברים אלו ששמעם מפי כהן הגדול.

בצל רבו הק' מאיזביצא זי"ע

בין השאר ביקר ר"ע אצל הרה"ק רבי מרדכי יוסף ליינר זי"ע האדמו"ר הזקן מאיזביצא בעל "מי השלוח", וכמו שכותב נכדו הגה"צ ר' ירוחם ליינער זצוק"ל וז"ל: "הרב הגאון קדוש ה' מכובד הכהן הגדול רבינו צדוק הכהן ז"ל מלובלין הוא היה פלאי גאון כביר שלא נולד ונתגדל בין חסידים ולא ידע חסידות מה היא, ועל פי סיבה מאת סיבת הסיבות (הכוונה להיתר מאה רבנים הנ"ל) עבר דרך איזביצא, ונכנס לבית מדרשו של אאזמו"ר ושמע ממנו שיעור בגמרא, כדרכו בקודש לומר בכל לילה שיעור גמרא בבית מדרשו, ומיד כששמעו נכנסו דברי תורתו בלבו, ותצלח עליו רוח ה' ונהפך לאיש אחר".

להלן הוא כותב "שמאמרי רבו המה אצלו קדושים כמו מאמרי חז"ל, וכל ספריו בנויים על יסודי קבלתו מה שקיבל מרבו, ומזכיר תמיד בלשון: שמעתי וכו' ופעם כותב: וקיבלתי ממי שנגלה לו מסוד ה' ליראיו", כמו"כ הוא מעיד "כי כשהיה מזכיר את רבו היה ממש מירתע כל גופיה, ואף לאחר שעברו יותר מיובל שנים מפטירת רבו, כשדיברו עמו אודותיו געה בבכיה בתוך השיחה".

פגישה זה עשה לו תמורה בחייו, ר"ע הציץ ונפגע ונפתח לפניו עולם חדש "עולם החסידות", ונתדבק בכל נימי נפשו ברבו הק', ואהבה רבה שררה בין התלמיד להרב ולעומתו בין הרב להתלמיד, תמורה זו חלה בכל דרכי התנהגותו, וגם אופן לימודו שהי' עד כה בהתלהבות וברעש גדול, עכשיו עשה הכל בהסתר ובהצנע לכת, והוסיף טהרה על טהרתו וקדושה על קדושתו, לא אכל אלא מסעודת מצוה, ומשום כך נהג לסיים כל יום מסכת ולעשות סיום סעודת מצוה, פ"א אירע שלא עלתה בידו לסיים מסכת ולא רצה לאכול, אמרו לו

שבבית המדרש יש איש אחד שעושה סיום מסכת, אמר שיקראו לפניו את האיש, וכשבא לפניו שאלו כמה פעמים נזכר אמורא זו במסכת זו, וההוא לא ידע לענות, אמר זה אינו סיום אצלי, ולא אכל.

שבע שנים הסתופף בצל רבו הק' מאיזביצא, בז' טבת שנת תרי"ד נסתלק רבו הגדול ואז התפלגה עדת חסידיו, היו שקיבלו עליהם את בנו הרה"ק רבי יעקב זי"ע בעל "בית יעקב", ואילו ר"צ ושאר זקני החסידים התדבקו אחרי הגה"ק ר' יהודה לייב אייגר זצ"ל בעל ה"תורת אמת" נכדו של גאון הדור רבי עקיבא אייגר זי"ע, והיה נוהג לבוא אל שולחנו בכל שבת מברכים ויומא דפגרא, ר' יהודה לייב כיבדו ביותר והושיבו לידו בראש השלחן כך שר"צ הי' לו כתלמיד חבר, ומסופר כי כאשר ישבה חבורת חסידים לפני ה"תורת אמת", ושיחתם נסבה אודות גדולי הצדיקים, פנה אליהם הרבי בשאלה: "האם שכחתם מהכהן, הכי הוא רק כאחד מהגדולים, הלא הוא כולו רוחניות שהוא מופשט מגשמיות לגמרי", כמו"כ קיים בו רבו מצוות מתנות כהונה והיה שולח לו את הזרוע והלחיים והקיבה, ר' יהודה לייב נהג בנשיאות כשלושים וארבע שנים עד כ"ב שבט שנת תרמ"ח, אותו הזמן הסתגר עצמו ר"צ לתוך עצמו בעבודה פנימית בהזדככות ובהתעלות יתירה, ותקופה זו ידועה בשם "תקופת השתיקה" של רבי צדוק.

נשיאותו

בשנת תרכ"ז אחר הסתלקותו של הגאון ר' יהושע העשל אשכנזי זצ"ל אב"ד לובלין רצו בני העיר שהוא ימלא את מקומו להיות אב"ד דשם אבל כיון שהציעו לו ללמוד את שפת המדינה מיאן בדבר באמרו שאינו רוצה לטמא את פיו בשפות זרות, ובמקומו נתקבל הגאון האדיר בעל ה"תורת חסד" שהיה ממעריציו הגדולים של ר"צ וידידות עצומה שררה ביניהם.

בשנת תרמ"ח לאחר הסתלקותו של בעל ה"תורת אמת" נאלץ ר"צ – אחרי שגברו עליו בקשתם של זקני החסידים – לקבל עליו את הנשיאות, ומסופר שר"צ אמר אז "אם שמי נמצא ברשימה של דור דור ודורשיו אנוס אני לקבלו ואם לאו הריני מתפלל שלא אמצא חן בעיני בני אדם ולא יבואו אלי", כמו"כ אמר כי כל ימיו היה מתפלל שה"תורת אמת" יאריך ימים בכדי שלא יצטרך להנהיג, אבל כנראה ששמו הי' בין הדור דור ודורשיו, ור"צ נתקבל להנהיג את העדה, ונהג את נשיאותו ברמה, ואלפי חסידים התדבקו אליו בכל נימי נפשותיהם והוא השפיע אליהם מהודו.

גם כאשר עלה על כס ההנהגה לא שינה מהנהגתו המופלאה בהיותו העניו מכל האדם בדורו, ולא רצה להנות מאחרים ולא מתמיכתם של חסידיו ומהפדיונות שלהם, מלבד כסף פדיון הבן כנ"ל, וכאמור נהג לסיים בכל יום מסכת, ומדי שבת בשבתו סיים את שתי המסכתות שבת ועירובין, וסיפרו כי בשבת קרנו פניו ולא הכירוהו ממש, במוצאי שבת היו צריכים לשפוך עליו מים להשיב את נפשו, כי לא יכלה נשמתו להיפרד מקדושת השבת, וכמעט כלתה נפשו עם צאת השבת.

כמו"כ נתפרסם שמו לבעל מופת, ומסופר שפ"א בא לפניו אחד מחסידיו ואמר לו שכואב לו מאד שן אחד, בקש ממנו ר"צ שיראה לו את השן שכואב לו והניח ידו עליה ונתרפא ושוב לא הרגיש שום כאב.

הסתלקותו לחיי העוה"ב

קרוב לי"ג שנים נהג בנשיאות עד יומו האחרון עלי אדמות, בשנה האחרונה לחייו שנת תר"ס נחלש, סמוך לפטירתו רמז לבנו וחתנו החורגים שנתחנכו וגדלו אצלו מילדותם, כי רצונו שידפיסו ויפיצו את כתביו, והבטיח להיות מליץ טוב עבור המסייעים לכך, בדבריו הזכיר צוואת הגאון רבי לייבוש חריף אב"ד פלוצק שהבטיח לעשות טובה לכל המסייעים בהדפסת ספריו, בהעידו עליו שקיים הבטחתו, ורמז בזה שאף הוא יקיים מה שהבטיח.

ביום ט' אלול שנת תר"ס בשנת הע"ז לחייו עלתה נשמתו הטהורה למרום, בשעת הלויה ההמונית הספידו רק בנו חורגו שקרא עליו את הספדו שהספיד האריז"ל את רבינו הרמ"ק שפי' את הפסוק בפרשתן "וכי יהיה לאיש חטא משפט מות ותלית אותו על עץ" דהנה חטא הוא מלשון חסרון, שאם יחסר לאדם סיבה וטעם על מיתתו, דהא לא היה בו חטא, אזי ותלית אותו על ע"ץ שמת רק מפני חטא עץ הדעת, וכמו"כ קרא על אביו שהיה נפש נקי וצדיק ומת רק בעטיו של נחש הקדמוני, ולמחרת נטמן בכבוד גדול בלובלין באוהל באהל רבו הגאון ר' יהודה לייב זצ"ל ה"תורת אמת".

מורשתו הרוחנית

לא הניח אחריו בנים אבל ספריו הרבים היא נחלתו, ר"צ הי' מושך בקסת מילדותו בשנתו הי"ב שאז כבר הוציא אגרות הדרכה, כתבים ורשימות, ובהיותו בן י"ג הוציא שנים ספרים אחת "זכרון לראשונים" את שלשלת הדורות מתקופת הנבואה על לחתימת התלמיד, והספר השני בשם "שמות בארץ" חכמי ישראל שלאחר חתימת התלמוד, וכך כתב כל ימי חייו מאות ספרים בכל מקצועות התורה והיהדות, בהלכה, במחשבה, בתורה ובחסידות, ממש אין שטח בעולם היהדות שר"צ לא האיר אותו, ולא פלס בו דרך, ועשרות מהם נשארו לנו לפליטה גדולה להאיר עיניי בתורת ה' ובעבדות ה'.

"כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו, כי מלאך ה' צבאות הוא" פסוק זה תואם את הספרים הרבים של הכהן הגדול, בכל מקצועות התורה, בנגלה ובנסתר בהלכה ובאגדה, וכבר הגדירו אותם צדיקי הדורות האחרונים בתור: "שולחן ערוך של חסידות".

רק לאחר הסתלקותו זרח אורם של ספריו הרבים וכאשר נשאל פעם הרה"ק בעל אמרי אמת מגור זי"ע אודות הדפסתם היתה תשובתו: "על דברי קדשו אין לשאול מה להדפיס ומה לא, רק הכל צריך להדפיס" רק הוסיף "שדברי תורתו הק' שאמרם בשבת להם משפט הקדימה להדפיסם", ואכן ראו אור ספה"ק "פרי צדיק" עה"ת בחמשה כרכים, ואף אלו שלא נמנו על דגל החסידות שתו בצמא את דבריו, ודברי קדשו הם כמעיין המתגבר וכנהר שאינו פוסק.

קצרה היא היריעה, אך מהענין לציין דבר נפלא שהובא ב"פרי צדיק" "ושמענו בשם המגיד הק' דקאזניץ זצ"ל שאמר פעם אחת בערב יוהכ"פ שגם אז בזמנו נמצא כח ג' האבות הק', ואמר על הרה"ק מאפטא בעל אוהב ישראל זי"ע שהוא בחינת אברהם, ועל הרבי מלובלין זי"ע שהוא בחינת יצחק, ואת עצמו ששמו היה ישראל, חשב כנגד בחינת יעקב, רק חסר הכבש להקריב ואמר שהוא מכוין כל אותן הכוונות של הכהן הגדול בהקרבתם", ור"צ מוסיף שם על זה "כי בכל דור יש צדיקים כאלו, ואף שאין לנו הקרבנות מכל מקום כשנזכה נוכל לתקן על ידיהם, שהם יכוונו המכוון של הקרבנות, ולתקן הכל ביוהכ"פ, כמו שהיה מקן הכהן הגדול בהיכנסו לקודש הקדשים, וכדברי המגיד הק' זצ"ל".

כמו"כ זכה ונתגלו לו גילויים עילאיים רזי תורה מן השמים אותם העלה על הכתב בקונטרס מופלא בשם "דברי החלומות", ובהקדמה מציין "רשימת דברים שנתגלו לי בעז"ה בחלום הלילה ממה שעלה בזכרוני" וכדרכו בקודש בלול הוא הקונטרס בהלכה ואגדה קבלה וחסידות ויסודות עמקי החכמה אותה שתה בצמה וקיבל מרבו הגדול בהיותו מסתופף בצלו.

נפלאים ביותר הם דברי קדשו "חלם לי בהיותי באיזביצא, שהיו מגלים לי איזה ברים משורש נשמתי, ובכלל הדברים היו אומרים לי כי הדור של משיח, יהיו אותם הנפשות עצמן של דור המדבר, ומשיח נשמת משה רבינו ע"ה, והדור של משיח יהיה בסוד "תתחדש כנשר נעוריכי" שיהיה ג"כ אותו הדור של חסד נעורים".

בין הגילויים שנתגלו לו מוצאים אנו טעם נפלא על מה שמתפללים נוסח האר"י ולצדיקים הגדולים המכוונים בתפילתן יש לתת טעם על זה כנודע מה שהובא במכתב שבסוף ספר נועם אלימלך, אבל לא כל אחד זוכה לזה, רק הטעם דיש לנו להתפלל בנוסח שמתפללין בו אותן שהשי"ת חפץ לשמוע תפילתן וכמו שנאמר "ותפילת ישרים רצונו" ומאחר שרצונו ית' בתפילת הצדיקים המתפללים בנוסח זה, הרי אותו נוסח חשוב ומרוצה לפניו ע"י תפילת אותן המכוונים לבן בתפילתן, ועל כן אחריהם כל אחד ימשוך להתפלל הנוסח שידענו שמרוצה לפניו יתברך".

זכותו הגדול תעמוד לנו ולכל ההוגים בתורתו, ובמהרה נזכה לראות בקיום דברי קדשו בספרו "ישראל קדושים" וז"ל: "וסוף הכל אמת מארץ תצמח, ויבורר האמת לעין כל, דזרע יעקב כולו זרע אמת, שהוא מידת האמת ליעקב הנשלך ארצה, וצומח ועולה בכל דור ודור, עד עת קץ שיעלה האמת מהארץ" בב"א.

י"א אלול

הגה"ק רבי אברהם יהושע פריינד
אבד"ק נאסאד זי"ע

מתולדותיו

הגה"ק מנאסאד זי"ע נולד ביום י"ב תמוז תרט"ו לאביו הגה"צ רבי משה ארי' שהי' ראה"ק בעיר סיגעט ונקרא שמו ע"ש זקינו הגה"ק רבי יהושע קראלי'ער אבל אביו הק' הוסיף גם השם "אברהם" באמרו שאין נכון לקרות בנו בשמו של קדוש זה, והרה"ק מנאסאד הי' אומר שאילו היה נקרא רק יהושע היה מגיע למדריגות יותר גדולות.

כשהיה נער צעיר בא בקשרי השידוכין עם בת הגה"ק מרדכי יודא לאוו זצ"ל אבדק"ק אינטערדאם, פע"א נזדמנו שני המחותנים בבעלז ושאל הרב מאינטערדאם את מחותנו ר' משה ארי', מדוע אינו מלמד לבנו ללמוד בדרך הישר, שכפי הנראה שכר מלמד לבנו שיורנו לכתוב השגות ופלפולי דברי תורה, כי הרב מאינטערדאם לא האמין שהחידושים שהוא רואה הוא מבנו הקטן, ענה לו ר' משה ארי' שיאמין לו שאין לו שום ידיעה ממה שכתב והוא לא שכר לו שום מלמד וכל דבריו כתב הוא בעצמו. אחר חתונתו ישב סמוך על שולחן חותנו ועסק בתורה ועבודה בקדושה ובטהרה, אחר כמה שנים שישב על שולחן חותנו פתח לו אביו חנות למכור קמח בכדי שיהי' לו במה להתפרנס, אבל הוא עסק במסחרו כפי השגת דעתו ונתן קמח לעניים בהקפה, וכאשר בקשו הסוחרים ממנו מעות הראה להם על השטרות שקיבל מהקונים העניים על חובתם, והוסיף לומר שלדעתו הוא צריך ליתן מקודם הקמח לעניים בהקפה לפי שהבעלי יכולת יכולים לקנות בחנות אחרת במעות מזומנים, וכמובן שלא הוציא מחנותו זה די סיפוק צרכיו.

בשנת תרל"ט נתקבל לרב בעיר ראגנע ותיכף בבואו לשם התחיל לתקן ולגדור שם גדרי היהדות, יום השוק שבעיר ראגנע היה קבוע ליום שב"ק והוא טרח ופעל וקבע את יומא דשוקא ביום מימות החול, ומערכתו זאת עלה לו בדמים מרובים, עד שהוצרך למשכן תכשיטי זוגתו הרבנית בכדי לשלם את הוצאותיו, בימים ההם נקטפה בתו חנה מלכה, ופסק מלהורות באמרו שבוודאי נענש מן השמים מפני שנתעטף בטלית שאינו שלו להורות ולדון, וכששמע אביו שפסק להורות שלח לו הכסא של זקינו ר' יהושע קראלי'ער זצ"ל וכתב לו שאם ישב על כסאו בוודאי יוכל להורות ותכון

מלכותו לעד. בשנת תרס"ה אחר פטירת חותנו נתמנה הוא למלאות מקומו בעיר אינטערדאם וכמעשהו בראשון הקים דת של תורה והתקין כמה תקנות להרמת קרן התורה.

בתחילת חודש אלול שנת תרצ"ג היה במרחץ טארנא ונחלש מאוד והוליכו אותו לק"ק סאטמאר אז תקפה עליו החולי ושאל אחר בנו הגה"ק מהוניאד זצ"ל ותיכף כשהגיע בנו יצתה נשמתו בטהרה ביום י"א אלול שנת תרצ"ג לפ"ק.

עם רבותינו הק' זי"ע

הגה"ק מנאסאד זי"ע היה דבוק מאוד לרבותינו הק' לבית סיגעט זי"ע, ובפרט היה ידיד נאמן לרביה"ק בעל דברי יואל זי"ע ועמד לימין קדשו בכל המערכות למען תיקון הדת.

ובעת שהתקיימו אסיפות רבנים מזמן לזמן והרבנים היו מציעים את דעתם, כל אחד זה בכה וזה בכה, והגה"ק מנאסאד היה יושב כשראשו מורכן והיה נראה כאילו מתנמנם, וכששאלו את דעתו על הנידון שדנו אז באותה האסיפה, שאל הגה"ק מנאסאד וואס זאגט דער קראלער רב [ה"ה רביה"ק] ווייל וואס ער האלט, איז דער דעת תורה.

וכאשר נמנו וגמרו ק"ק סאטמאר ברוב דעות לקבל עליהם את רבינו לאלוף לראשם והתכוננו לעשות בחירות אצל כל חברי הקהילה הארטאדאקסן, נסעו נכבדי העיר לקראלי להודיע לרבינו את דבר בחירתו, אולם רבינו השיב להם במכתב, כי קשה לפניו הדבר לעזוב את עיר קראלי שחביבה עליו עד למאד, ואינו רואה עדיין אפשרות לעזוב את אנשי מקומו ובני בריתו, מכל מקום חסידי ומוקירי רבינו לא נתייאשו בקרבם ועשו כל מה שביכלתם להביא את רבינו לסאטמאר.

והגה"ק מנאסויד זצ"ל הפציר אז במאוד ברבינו שיקבל על שכמו את עול הרבנות בעיר סאטמאר, וגם כאשר אמר לו רבינו טעמו ונימוקו כי בעיר קראלי יושב במנוחה ושלוה כי יש שם קהלה נאה וחסודה, וכמו כן ישיבה לשם ולתפארת, אולם בבואו לסאטמאר שהוא עיר גדולה יהא טרוד מאוד בהנהגת הקהילה, ואמר לו הגה"ק מנאסאד כי כדי לתקן עיר גדולה כסאטמאר "דארף מען זיך אנשטרענגען".

ובמכתב ששלח הגה"ק מנאסויד לרבינו אודות הרבנות בסאטמאר כתב עליו תוארים מופלגים, "נזר ישראל עמוד הימיני וכו', צדיק יסוד עולם וכו', אור ישראל וקדושו רכבו ופרשו וכו'", ובסוף המכתב כותב "על כן טובה גדולה להעמיד הדת על תילה שימלוך כבוד קדושת הדר גאון קדושת תורתו לקבל המשרה על שכמו" ובזה אצא ואשתחוה הקטן והשפל הדושת"ה.

גם חיבה יתירה נודעת לו לרבינו בעל ברך משה זי"ע מהרה"ק מנאסאד, אשר כיבדו ביותרת הכבוד בעודו עודנו צעיר לימים, במה שלא היתה דרכו לכבד לגדולים וטובים כידוע.

לוחם מלחמת ה'

כן היה לוחם מלחמות ה' בעוז וגבורה, וכחומה בצורה עמד בריש גלי להכות על קדקדם של מהרסי הדת בכל שם וחניכא דאית להו, וביותר לא סבל את הצבועים והחנפים שהיו מחניפין את הרשעים במסווה שהם אנשי שלום ואלו ואלו דא"ח, והיה אומר על אלו שפוסחים על שני הסעיפים 'אהער און אהין איז א שתי וערב', ודפח"ח.

יודע תעלומות

ע' בס' נפלאים מעשיך [מהרה"ח ר' פרץ לעפקאוויטש] שמעתי מש"ב הרה"ח ר' הערשל לעפקאוויטש ע"ה שהיה גר בעיר אראד, והגה"ק מנאסאד זי"ע התאכסן בביתו תקופה ארוכה, והוא השתדל לחלוק לו כבוד כראוי וכיאות לצדיק נשגב, ובעל האכסניא הנ"ל היה לו בית מסחר של טעקסטיל אמנם לא הצליח במסחרו כראוי והיה לו מזה פרנסה בדחקות. וביום אחד מן הימים פנה ר' הערשל להגה"צ רבי ישראל זצ"ל אב"ד הוניאד [בנו של הגה"ק מנאסויד] באמרו לפניו שהיות שהוא משליך נפשו מנגד למען כבוד אביו ביותרת הכבוד, ומכיון שהוא מביא בקושי פרנסה לביתו, לזה נפשו בשאלתו לנות הלאטערי"ע, והוא ישתדל אצל אביו הק' שיואיל לגלות לו המספר העתיד לעלות בגורל כדי שיוכל להתפרנס מזה בריוח, כי הוא בטוח בצדקתו שבידו לגלותו, והגה"צ מהוניאד לא היה יכול לסרב מחמת הכרת הטוב, וכשראה שעת הכושר אצל אביו מסר לו בקשת בעל האכסניא ר' הערשל, שהיות שהוא חי בדחקות והוא משתדל ומתאמץ בכל עוז להיטיב עמך, לכן עתה הוא מבקש שתגלה לו את המספר הנכון שיעלה בגורל, וע"ז יהיה לו הרחבת הדעת, הרכין הרה"ק את ראשו לזמן ממושך ואח"כ נענה: ניין, אויף געלט ברויך מען זיך צו פלאגן.

זכרון איש חי"ל

ע' בס' המאזרינו חיל [מהרב החסיד המפו' רבי חנני' יו"ט ליפא שווארץ ז"ל] שהרה"ק נאסויד היה רגיל לבא לעיר סאטמאר לבקר אצל אחיו הרה"ח ר' חיים פריינד ז"ל שהיה ראש הקהל בסאטמאר, ועל ידי זה זכיתי להכירו ולהסתופף בצילו, ומונח בזכרוני שפעם אחת כתב אאמו"ר ר' עזריאל זצ"ל כתובה, ואז היה נהוג לכתוב עם טינט פעדער, ואחר שגמר לכתבו גללו ושלחו עמי להרה"ק מנאסויד שיגיה את הכתיבה, וכאשר באתי למען קדשו אחז עדיין באמצע תפילתו, וחכיתי עד שגמר תפילתו ונתתי לו את הכתובה לבדקו, ונטל את הכתובה מידי להגיהו, והראה לי שנתהוה על תיבת ומזוניכי איזה קוים מהדיו, ואמר שמכל מקום "עס איז גוט".

ולימים כאשר פגשתי את בעל העובדא, התאונן לפני שאין לו פרנסה, ותולה הדבר בזה שנתהוה קו מהעט על

תיבת ומזוניכי, ומכיון שהרה"ק מנאסוד הסכים שזה טוב הכשירו את הכתובה, ולכן אין לי מקור פרנסה בכבוד ובריוח.

אחר הסתלקותו לחיי העולם הבא הייתי נוכח בעת הטהרה, כי קברו אותו בעיר סאטמאר, וראיתי את צורתו הקדושה שהאיר גם אז ממש כמו בחיים חיותו.

י"ב אלול

הגה"ק רבי שמחה בונם מפארשיסחא זי"ע

ואלה תולדות

נולד בשנת תקכ"ז לאביו הרה"ק ר' צבי הירש זצ"ל המגיד מוואדיסלוב בעמ"ח ספר עשרה למאה ועוד ספרי דרוש ופלפול, כבר במעלליו יתנכר נער בחכמתו ובחריפתו, אביו הי' מכניס אורח גדול, פ"א אמר לבנו שהי' עוד קטן: "בונם'על, ביסט דאך עפעס איין עילוי, טיא עפעס אויף און הכנסת אורחים" הלך העילוי הקטן עם האורחים לפני שאכלו והראה להם מקום לינתן, באמרו שאם אדם אינו יודע מקום לינתו, אז האכילה שלו היא בדאגה, ואינו אוכל לשובע, ואביו נהנה מזה מאד (שפתי צדיקים), וכבר ט"ו הי' כשהי' נקרא הלמדן היותר גדול בעירו עיר מלאה ת"ח וסופרים בפרשיסחא, והי' כל ימיו הי' עוסק בתורה בעמקות גדולות ועבר את בוראו עבודה רבה ודרכו הי' להתבודד תמיד ולומר שירות ותשבחות.

רבותיו

בנגלה הי' תלמידו של הגאון המפורסם רבי ירמי' אבד"ק מאטערסדארף זצ"ל, ובנסתר ובחסידות הי' רבו הראשון הרה"ק הרבי מלובלין זי"ע, כפי שספיר בעצמו שנסע אליו ע"פ הצעתו של הרה"ק המגיד מקאזניץ זי"ע – שמתחלה נסע אליו לפני שהכיר את החוזה מלובלין – אשר אמר לו ששם שורש נשמתו, ונסע ללובלין, אח"כ אמר שלא הבין התורה שאמר הרה"ק מלובלין בליל שב"ק בעת עריכת השלחן הק', אבל זאת הבנתי היטב שהעולם העליון, עולם הבא, הוא כאן בעוה"ז אצל החוזה, אחר ברכהמ"ז כשהלך החוזה לחדרו ועבר אצל הר"ר בונם נפל עליו בזרועותיו הק' ואמר לו בזה"ל: בונם לעבין, תחזיק עצמך בי ותהי' לך רוח הקודש מעולם האצילות וירוצו כל העולם אליך ועוד ברכות כיוצא בו (שמחת ישראל), פ"א כיבדו הר"ר מלובלין שיהי' בעל תוקע בראש השנה, מחמת שתקיעת שופר חכמה היא ואינה מלאכה, והוא החזיקו לחכם גדול, והרר"ב קיבל על עצמו לתקוע, לפני התקיעות קרא אותו הר"ר מלובלין ולמד איתו כוונת התקיעות ודברי תורה כמנהגו לומר לבעל תוקע, ואח"כ כשהלכו לביהמ"ד לתקוע אמר הרר"ב לרבו, רבי שאינו רוצה לתקוע כי לא נסיתי מעולם להחזיק שופר בפי ואיני יכול לתקוע, שאל אותו רבו מפני מה קבלת על עצמך לתקוע, אמר לו כמו שמצינו במשה שבתחלה שאל את הקב"ה כי יאמרו לי מה שמו מה אומר אליהם, ואחר שאמר לו אהי–ה אשר אהי–ה שלחני אליכם, השיבו משה שלח נא ביד תשלח, כי רצה להחזיק לו ידיעת שמו יתברך וכמו כן אני מפני שרציתי לשמוע מה שהרבי אומר לבעל תוקע לפני התקיעות, וכן הוה שלא תקע הוא אלא אחר תקע,

אבל רבו המובהק הי' היהודי הק' מפארשיסחא זי"ע, והי' דבוק מאד ברבו זה, כמו שספיר בעצמו שבשנה ראשונה אחר הסתלקות היהודי הק' הי' השליח ציבור בתפלת מוסף בר"ה, ומשעה שהתחיל הקדיש עד סוף התפלה הי' עומד אצלו היהודי הק' ממש ולא הי' מפסיק מלהביט בו כל התפלה, ואחר שסיים התפלה רצה אליו ואיננו כי נסתלק למעלה (שמחת ישראל), בחתונה הגדולה שהתקיימה באוסטילא בהשתתפות כמה זקני וצדיקי הדור ובראשם הרה"ק מאפטא, שכידוע הי' זה בעיצומה של ההתנגדות על חבורת פרשיסחא, ובמעמד ההוא רצו להרחיק את חבורת פרשיסחא ודיברו עליה סרה, אז עמד הרה"ק ר' ירחמיאל, בנו של היהודי הק', והעיד על הרר"ב: "ער איז געווען ביים טאטען אופ'ן שפיץ הארץ", ועי"ז השקיט את המריבה (ימות עולם), גם נסע להרה"ק ר' משה לייב מסאסוב זי"ע.

והצנע לכת

מתחלה הי' צדיק נסתר, ואפי' חביריו לא ידעו מגדולתו ומדרכיו הקדושים, רק רבותיו הר"ר מלובלין והיהודי הק' ידעו מדרכיו הק' וכבדוהו מאד, הי' בקי מאד בחכמת הרפואה ובשחיקת סממנים, הוא הי' הראשון שנתן לו רשות מהמלכות להכין לו חנות מסמי רפואה אומן מעשה רקח (אפעטי"ק) אשר פתח בעיר פארשיסחא, ובכל לילה ולילה הלך אצלו היהודי הק' ולמדו שם כל הלילה ביחד, ולפעמים כאשר בא איש אחד להיהודי הק' אשר הי' צריך לישועה והי' דבר גדול מאד, אמר קראו לי את ה"אפטייקער" כי צריך אני שיהי' גם הוא לי לעזר לזה הענין הגדול, וכשנטלה הממשלה הרשות מידו, נעשה סוחר ונסע תמיד לדאנציג וללייפציג אודות מסחרו, והמשיך להיות בהצנע לכת מאד, הי' לבוש בלבושי הסוחרים ולא כלבושי החסידים, ועבד את השי"ת בהסתר גדול, ובעת שהי' בארץ אשכנז עסק שם רוב ימיו בתורה ועבודת השי"ת בהסתר, והי' דרכו לילך למקומות הגרועים ובחכמתו וקדושתו הגדולה הציל הרבה נפשות מישראל מעבירות אשר לולא לזה הצדיק כבר היו נטבעו ח"ו ברשת עבירה והוא ברוב קדשותו הציל אותם, והשפיע להם רוח טהרה ותשובה ששבו בכל נפשם ונעשו יראי שמים מכאן ולהבא, ורק רבותיו הר"ר מלובלין והיהודי הק' זי"ע ידעו מעבודתו הק' אשר עושה בארץ אשכנז (עשר נפלאות, מליצי אש).

תורה מגיני ומצלי

פ"א באו לחנותו שוטרים כדי לבדוק את הסחורה שבחנותו, אם שילמו עליה מכס או לא, ובחנותו היתה סחורה שהיתה חסרה הסימן המעיד על תשלומי המכס, והרבנית שעמדה בחנות פחדה ומאד חששה ואמרה לו שצריך לעשות משהו, אמר לה הרר"ב שהיא צודקת ובאמת צריך לעשות משהו והוא יכנס לחדר, ונכנס לחדרו, השוטרים חיפשו בחנות ולא מצאו שום דבר, כשגמרו והלכו נכנסה לחדרו לראות מה הוא עושה שם ולספר לו על הנס הגדול שאירע שלא מצאו שום דבר, כשנכנסה לחדר הפנימי שמעה שאומר ברוך ה' שהבנתי את דברי התוס', והסביר לה שכבר כמה חודשים הוא לומד איזה תוס' ואינו מבין את זה, ועכשיו כשבאו לתפוס אותו במכס ורוצים לעשות לו צרות, חשב שעכשיו זה הזמן הנכון שיבין את דברי התוס', כי דוד המלך ע"ה אומר בתהלים "לי קוו רשעים לאבדני עדותיך אתבונן" כשרוצים לאבד אותי ולעשות לי רע, אלך להתבונן בדברי התוס', ובאמת זכיתי עכשיו להבין את דברי התוס' (רמתים צופים).

נשיאותו

אבל במשך הזמן התחיל גדולתו להתגלות לפני גדולי החסידים, והרבה קהלות גדולת רצו שיבוא אצלם לכהן ברבנות, וגם התחילו חסידים לנהור אליו, אבל הוא לא קיבלם ולא קרבם אדרבה רדף להני שבאו אליו, אחר פטירת רבו המובהק היהודי הק' שמו גם חסידי רבו עיניהם עליו, אבל הוא כדרכו לא קרבם שלא רצה להיות רבי, עד שהלכו חסידי היהודי הק' על קבר רבם לקובל על תלמידו הרר"ב שלא רצה להקהיל עדה, ורודף החסידם שבאים אליו, ורבו היהודי הק' בא אליו בחלום וכעס עליו ויצו לקבל תלמידיו וחסידיו, ומאז ולהלאה שמע לקול רבו הק', והרבה גאוני וצדיקי ארץ באו אליו לשמוע חכמתו ותורתו ויראתו, מגדולי תלמידיו וחסידיו היו הרה"ק מקאצק, הרה"ק ר"א מווארקא, החידושי הרי"ם ועוד זצ"ל, אשר שתו בצמא את דברי תורתו וחכמתו, ונתפרסם לצדיק גדול ולפועל ישועות, לעת זקנתו נעשה סגי נהור, והנה אף שהי' סגי נהור אעפ"כ קרא פתקאות וקרא לכל אחד בשמו אפ' למי שבא אליו בפעם הראשון (עשר נפלאות, מליצי אש).

שמחה

מרגלא בפומיה יכולים יותר לפעול בשמחה ממה שיכולים לפעול בבכיה, ומעשה הי' בדאנציג, שראה איש אחד שנפל לים והתחיל לטבוע, אמר לו הרר"ב בדרך שחוק "תמסור פריסת שלום ללויתן", ומיד נטל דף אחד והושיט לטובע והלה נאחז בו וניצל, ואמר הרר"ב בתחילה לא הייתי יכול לעזור לו מחמת הצער הגדול שהי' לו בשעה שהתחיל לטבוע, עד שאמרתי לו מילתא דבדיחותא, והי' לו קצת שמחה מזה ומתוך כך הייתי יכול לעזור לו ולהצילו מטביעה (יהי אור), ועיין בספר "בית יעקב" מאב"ד דאלכנסדר שמביא, שהזכיר לפני הרר"ב את בנו שהי' אז חולה מסוכן, אמר לו אין לי עצה בעבורך, רק שתהי' בשמחה, וסיים שם, ושמעתי לעצתו ונתתי לחסידים מעות לאכול ולשתות יחד בשמחה ואהבת חברים, ומיד נתרפא בעזהי"ת.

רבות רעות צדיק

בס' עשר זכיות מביא שבימי הרר"ב הי' מסור אחד שמסר ואיבד ר"ל הרבה נפשות מישראל בגופם ובממונם, ומחמת יראתו הי' דרכו לנסוע עם אנשי חיל לשמרו בדרך, פ"א עבר דרך עיר פארשיסחא לכפר אחד למסור איש ישראל, וראה בפארשיסחא הרבה חסידים, שאל מה זאת, ואמרו לו שדר כאן רבי עם חסידים, וחרה להרשע הדבר ואמר אשר בחזירתו יראה לשלוח הרבי עם החסידים מן העיר, וכשמעו זאת סיפרו להרר"ב נענה ואמר כתיב "רבות רעות צדיק ומכולם יצילנו ה', פירש "רבות רעות" עשית הרבה רעות, ולא די לך זאת אלא שאתה רוצה לעשות רעות גם ל"צדיק", אז "ומכולם יצילנו ה'" השי"ת יציל את כולם מידך (בזכות הצדיק), והסוף הי' שזה האיש שהלך אצלו המסור ראה שצרתו צרה לקח את כל הדברים המזוייפים שהי' לו, ונתן לתוך מלבוש העליון של המסור שהי' מונח בחדר, ואמר להאנשי החיל ראו שהוא רק מעליל על כולם כי בתוך המלבוש שלו נמצא הרבה דברים מזוייפים שהוא משליך אצל כל אחד כדי להעליל עליו, ויחפשו בתוך המלבוש וימצאו כי כנים הדברים, ותיכף אסרוהו אנשי חיל בעצמם, ויובילוהו דרך פארשיסחא, ונעשה שמחה גדול בין החסידים וסופו הי' שמת בתפיסה.

ובא השמש

נסתלק לשמי מרום ביום י"ב אלול תקפ"ז בפרשיסחא, ושם מנו"כ, נדפס ממנו ספר קול שמחה, עה"ה, הרבה ח"ת מובא ממנו בספר רמתיים צופים (מתלמידו ומשמשו), ובשאר ספרי קודש.

י"ג אלול

הרה"ק רבי יעקב ישראל מטשערקאס זי"ע
בעמח"ס "עמק תפלה"

ואלה תולדות

נולד לאביו הרה"ק ר' מרדכי מטשערנאביל זי"ע ולאמו בתו של הרה"ק ר' אהרן הגדול מקארלין זי"ע, בשנת תקנ"ד, ארבע שנים לפני הסתלקותו של זקנו הק' אבי השושלת של בית טשערנאביל ה"ה הרה"ק ר' נחום מטשערנאביל זי"ע

בעל "מאור עינים", ועד ליומו האחרון של הסבא קדישא הי' שרוי במחיצתו וסופג אל תוכו מן עבודתו הק' שקיבל ממרן הבעשטה"ק זי"ע שהי' מבני ההיכלא קדישא, כבר משחרית ימיו הצטיין בגדלות המוחין ובגינוני קדושה, אשר כל רואיו הכיר שלגדולות נוצר, נתברך הי' בכשרונות משובחים ובאהבת התורה, והי' לומד בהתמדה נפלאה שעות שעות, וראה ברכה בלימודו, ומשנה לשנה גדל בבקיאות ובחריפות עד שאביו הק' התחיל לקראו "ארון הספרים שלי", כשגדל קצת הי' אביו מביאו בסוד שיח שרפי קודש של תלמידי הבעש"ט גדולי ומאורי החסידות.

האיש מקדש

בשנת תקס"ט כשהגיע לשנתו הט"ו, בבא בברית האירוסין עם בתו של הרה"ק ר' דובער האדמו"ר האמצעי מליבאוויטש בן הרה"ק בעל התניא זי"ע, אחר חתונתו נשאר במחיצתו של הרה"ק הבעל התניא זי"ע ורכש מפי קדשו הרבה קניני תורה וחסידות בתורת חב"ד, יסופר שבשבת הראשונה אחרי הנישואין, כשישב הבעל התניא בשולחנו הטהור, ראה שאין החתן יושב על מקומו, שלח לקרוא אליו, ואמר לו: "ברצונינו שתקשיב", ואמר "מאמר", ואחרי שסיים המאמר, שאלו הבעל התניא אם הבין את הדברים, ענה שאזנו בכלל לא קלטה דבר ממה שהשמיע, התפלא ה"בעל התניא" היתכן הרי ישב בסמוך אלינו ממש, התנצל שלא קיבל הורמנא מאביו להקשיב למלין דחסידותא של תורת חב"ד, ו"לעולם אינני שומע דבר מבלי נטילת רשות מאבא", התירוץ מצא חן בעיני ה"בעל התניא", ואמר לו שיבקש רשות מאביו, ואחרי שאביו המגיד זי"ע לא התנגד לכך, התחיל להקשיב ולקלוט דא"ח של תורת חב"ד ממקור ראשון של המייסד, במקץ שנתיים ימים אחרי פטירת ה"בעל התניא" זי"ע ישב אצל חותנו האדמו"ר האמצעי ממלא מקום אביו בהפצת ה"חסידות" שהתיישב בעיר ליבאוויטש, חמש עשרה שנים ישב אצל חותנו ומיום אל יום הוסיף תורה על תורתו וקודשה על קדושתו, עד כי ידיו הי' רב לו בכל מקצועות התורה בנגלה ובנסתר, וקלט הרבה מתורת החב"ד שהשפיע עליו חותנו שתורתו התברכה כמעיין המתגבר, ורישומיו ניכרין היטב בספרו "עמק תפלה" את השילוב של עקרי חסידות טשערנאביל והשיטה של חב"ד, בשנת תקפ"ח נסתלק חותנו, אז חזר אל בית אביו הק' בטשערנאביל.

נשיאותו

בשנת תקצ"ד הכתירוהו אנשי העיר הארניסטייפל אשר באוקריינא כ"מגיד מישרים", ובהסכמת אביו הק' התחיל לנהוג עוד בחייו עדה ופתח אז בית המדרש משלו ומרחוק ומקרוב התחילו לנהור אליו חסידים מבקשי ה' שחיפשו הדרכה בעבודת ה', ופשוטי עם שבאו לקבל עצותיו וברכותיו, אף אביו המגיד הק' שעמד על רום מעלתו נהג כפעם לפעם לשלוח אליו חסידים שיתקשרו אליו, לאחר שלשה שנים בפטירת אביו הק' הלך וגדל פי כמה עדתו ואלפים נהרו אליו להדבק בו לרבות הרבה מתלמידי אביו, בשנת תר"כ כשמלאו לו כ"ד שנים לישיבתו בהארניסטייפל, גמר בדעתו לעזוב את הארניסטייפל, חברו עליו יהודי הארניסטייפל בהפצרות ובתחנונים שלא יעזבם, כי הוא הודם וזיום והדרם, ומה עוד שעל ידי זה ייבש מעין פרנסתם בצאתו, שחלק גדול מפרנסתם זה עשרות שנים הוא ע"י אורחים חסידים שבאו לחסות בצל כנפיו, אבל הוא לא שינה דעתו אלא אמר להם: הנני מבטיח לכם שהארניסטייפל לא תבוש ולא תכלם, ולא פירש הדבר, ועבר לטשערקאס וישב שם עד יום פטירתו, ועל שם העיר הזאת נקרא הרה"ק מטשערקאס, ומאז עזבו את הארניסטייפל נעשו דרכי הארניסטייפל אבלות ושוממות, וגם הרבה חסידים שהיו מקושרים אליו בעבותות אהבה נטשו את העיר ועברו לגור אצלו בטשערקאס, בשנת תרכ"ג נחלה הרה"ק מטשערקאס והי' נחלש מיום ליום, ונכדו החביב ר' מרדכי (מהארניסטייפל, חתן מרן הדברי חיים מצאנז זי"ע) לא מש ממטתו יומם ולילה, יום אחד אמר הרה"ק מטשערקאס לנכדו, הרופאים שוא ידברו, אין אני חולה, דע לך בני שמקור כל חולה היא מפגימת רוחנית, כאשר פוגמים באבר רוחני אז נחלה אבר גשמי, התבוננתי במה פגמתי, ומצאתי שפגמתי שלאחרונה הי' לי הרבה טרדות ולא יכולתי ללמוד הרבה תורת הנגלה, לכן אני מקבל על עצמי ללמוד בכל יום ח"י פרקים משניות בכל יום, וכשאמר מלים אלו מיד התאושש מחליו, ופנה שנית לנכדו ואמר לו: אולם מעתה עלינו להיפרד איש מעל רעהו, צא להארניסטייפל, הגיעה שעתך למלוך, ר"מ התחיל לשכנע את זקנו שיחזור בו, עודני רך בשנים ואיככה אוכל ליטול המשרה, אבל הרה"ק מטשערקאס עמד בדעתו ואמר לו: שעתך הגיעה, וכבר אמרו חז"ל אין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלוא נימא, אם יש את נפשך שאחיה עוד בהכרח עלינו להיפרד, ואלקים אשר התהלכו אבותי לפניו יהי' עמך בכל אשר תפנה, וכך הוה, שר"מ יצא למלוך בהארניסטייפל, להיות רבי לחסידים, והוא אברך בן עשרים ושלש שנים בלבד, הרה"ק מטשערקאס המשיך לנהוג את העדה בטשעראקאס עוד שבע עשרה שנים, הסבא והנכד המשיכו להיות מקושרים אהדדי בקשר אמיץ אף בשנים הבאות, ואהבה נפלאה שוררת ביניהם מבלי שתיגע מלכות בחברתה, ור"מ הי' נוסע גם לפעמים להסתופף בצל קדושת זקינו.

פועל ישועות

הי' מפורסם לאיש קדוש וגדול עצום מאד, שמו הגדול הלך למרחוק כאיש פלא פועל ישועות אשר תפילתו עשתה רושם בשמים לעשות לעשות ומופתים בארץ, פ"א כתב לו אביו הק' בזה"ל: "ראיתי בחזיון לילה שתפלתך בעד כלל ישראל עושים פירות בשמים, על כן תרבה ליקח מעות

מישראל", [כידוע דרכו של הרה"ק המגיד זי"ע ליקח לפעמים סכומים גדולים כשבאו אצלו לפעול ישועה], (מאורי אור, טשערנאביל) צדיק גוזר והקב"ה מקיים, כל גדולי הדור חרדו לשמו, הרבה סיפורים נפוצו בקרב העם על נסים ונפלאות שעשה אלקים על ידו, על הכוחות העילאיים שהפעימו בקרבו להמתיק דינים בשרשם ולתקן נשמות וגלגולים, לבטל גזירות קשות בצקון לחשו, לרפא חולים בסגולות וקמיעות, פ"א באו לפניו וסיפרו לו שהתפשט מגיפה בעיר אחת הסמוכה לקיוב, והרבה מאחב"י ניגפים, והפצירו בו לעורר רחמי שמים, מיד קם ונסע לשם ואמר שיתאספו כל הקהל ברחוב העיר, אנשים נשים וטף, ויישא מדברותיו לפניהם בהתעוררות גדולה, ולבסוף פרש כפיו אל העדה וקרא בפסוק מפ' ראה, ואמר בזה"ל: "ראה אנכי" ראו אותי, הסתכלו בקלסתר פנים שלי, "אנכי נותן לפניכם היום ברכה", כי ברך אברכם שכל הרואה אותי היום הה מובטח לו שישלים שנתו, ותיכף נמתקו הדינים מעל יהודי המקום והמגיפה נעצרה, ("תולדותיהם של צדיקים", הנדפס בספר "שושנת העמקים").

לתקן עולם

הרה"ק המגיד מטשערנאביל זי"ע אמר פ"א "אני ובניי באנו לעוה"ז לתקן נשמות המתים והחיים", והכן הרבה סיפורים נפוצו מן המגיד ובניו בהקשר לזה, גם אצל הרה"ק מטשערקאס זי"ע ראו את הדבר הזה שהשתדל לתקן נשמות החיים והמתים, פ"א נכנס לתפלת מנחה בערב ראש השנה מאוחר מאד, בראותו שהעולם מתמיה על שאיחר כל כך, אמר: "מיר אלע ברידער, און אונזער ר' יעקב יצחק'ל (הוא הרה"ק ר' יעקב יצחק ממאקאריב זי"ע בן אחיהם ר' מנחם נחום ממאקאריב זי"ע שכבר לא הי' אז בחיים וכלל את בנו במקומו בין האחים) קומען נישט אריין דאוענען מנחה ערב ראש השנה, ביז מיר זענען מתקן יעדן איד'ס קוואליק נשמה", מעשה פלא אירע כשנסע מטשערקאס להארניסטייפל להשתתף בנשואי הנינה בתו הבכירה של נכדו החביב ר' מרדכי מהארניסטייפל, הפליג אז בספינה בלווי קהל רב, באמצע הדרך יצא לפתע מחדרו אל הקהל שהי' שם ושאל "מי מכם זוכרים את פלוני בן פלוני", רבים השיבו בוודאי זוכרים אנו אותו, הלא שבק חיים לפני שנים אחדות, הוסיף כמדבר לעצמו "לא מצא לו מקום אחר לבוא אלי, כי אם דוקא פה על פני המים", אימה גדולה נפלה על הקהל בהבינו שמתעסק עתה בתיקון נשמה מעלמא דקשוט, חזר ושאל יהודי כשר הי', השיבו: בוודאי כשר הי' אחד משלנו הי', ולא אמר דבר וחזר לחדרו, כשהגיעו אל החוף, הי' שם הרבה בעלי עגלות שרצו לזכות שהרבי יסע עמו, והוא עמד בין הבעלי עגלות ובחר לו אחד מהם, באמצע הדרך הראה לו על סוס אחד ואמר לו שיתן לו את הסוס במתנה, היהודי השתוממם על הבקשה הזאת, איך ימסור סוס זו להרבי הלא סוס זו מושך לו את העגלה יותר טוב מן שאר סוסיו והרי בלעדיו ישאר בלי פרנסה, באמצע הדרך עברו את ביתו של הבעל העגלה אמר לו הרה"ק מטשערקאס, באו ונרדה בצל קורתך, ונכנסו אל הבית, התחיל לדבר עמו על אותו נפטר שדיבר על הספינה, נזכר הבעל העגלה, שהי' זה שותף לעבודתו, וכי נשאר חייב לו סכום כסף, שאלו אם יש לו ממנו את שטר החוב, חיפש הבעל העגלה ומצא את השטר, ביקשו הרה"ק מטשערקאס שיתן לו את השטר במתנה, כיון שנעתר לו, לקחו וקרעו לגזרים, באותו רגע נשמע מבחוץ קול רעש, כשיצאו בחוץ ראו את הסוס צנח ארצה ומת, עיניו של הבעל העגלה חשכו, אולם הרה"ק מטשערקאס נחמו ואמר לו בגלל הסכום שנשאר חייב לך, לא מצאה הנפש מנוח, ונאלץ להתגלגל ולעבוד אותך בנאמנות, למשוך עגלה, עכשיו שויתרת על השטר בא על תיקונו... (תש"צ).

ובא השמש

באחרית ימיו שלח לקרוא את נכדו הרה"ק מהארניסטייפל שיבוא אליו בהקדם, מיד יצא והפליג בספינה לטשערקאס, שם עשה כמה ימים מבלי שזקנו ירמוז לו למה קראו, לאחר כמה ימים הרהיב נפשו ושאל את זקנו, אמר לו אחר מעריב הכנס ביחד עמי אל הסבתא ושם נשוחח, הרבנית היתה באותו זמן חלשה מאד ושכבה על מטתה, וישבו שניהם על כסאות לידה, פתח הסבא קדישא ואמר: יש לי דין תורה עם הסבתא, מי מאתנו ילך מן העולם תחילה, אני אומר מוטב אסתלק אנכי ראשון כי איך אסתדר בלעדיה ומי ינהל את משק בהבית, אבל היא אומרת להיפך מי ישים לב אליה, ואין את נפשה לשמוע "קידוש" זולתי, לפיכך גמרנו בינינו לקרוא לך, וכאשר תפסוק כן תקום, לשמע דברים אלו נקוו דמעות בעיניו ואמר בבכי: האנכי אהי' פוסק בדין זה, שניכם יאריכו ימים ושנים הרבה יחד, ואין צריך לדין תורה, אולם הס"ק לא הניח לו באמרו אין אדם חי לנצח והיום הזה מוכרח לבוא, במשך שעה ארוכה שתקו שלשתם, דומית קודש ריחפה בחדר, הנכד נראה כמתבונן ושוקל בדעתו את כל צדדי הספיקות, עד שלבסוף אמר: לאמיתו של דבר צודקת הסבתא, אבל איך יכולים לפסוק נגד דעתו של הסבא, על כן מוטב כי לאחר אריכות ימים ושנים תעברו שניכם בחדא שעתא לעולם שכולו טוב, נתיישבו הדבר על הס"ק, ואמר "יפה אמרת", ופטרו לשלום, וכן הי' הרבנית הלכה לעולמה בערב ראש חודש סיון תרל"ו, הנכד הרמ"ד מהארניסטייפל השתתף בהלוי', ולא חזר לביתו, כי אם נשאר במחיצת זקינו עוד כשלשה חדשים ומחצה, וביום שבת קודש בעת רעוא דרעוין י"ג אלול תרל"ו החזיר נשמתו לבוראו, ומנו"כ בטשערקאס.

נשאר ממנו ספר "עמק תפלה" מעט מזעיר מדברי תורתו שהשמיע על שולחנו מדי שבת בשבתו שהעלו על הכתב גדולי החסידים, אבל הרבה מדברי תורתו נשרפו באש השריפה הגדולה שפרצה בהארניסטייפל, ונכדו רמ"ד צירף לזה את ספרו "עמק חכמה", והדפיסם יחד בשם "שושנת העמקים".

ט"ו אלול

הגה"ק רבי יעקב יוקל טייטלבוים
מוואלאווא זי"ע

ואלה תולדות

הגה"ק ר' ישראל יעקב יוקל טייטלבוים זי"ע נולד לאביו הרה"ק רבי שמואל מגארליץ בן רבינו הקדוש רבי אלעזר ניסן זי"ע בן רבינו משה איש אלוקים זי"ע ולאמו בת הרה"צ הנגיד המפורסם מו"ה מנחם מנדל זצ"ל בן הרה"ק ר' יוקל מבאלחוב זי"ע אשר מרן הק' מצאנז זי"ע העיד עליו שהוא מפחד מעבירה כמו אחד שעומדים עליו עם גרזן ביד להרגו. עוד בשחר ימי נעוריו התבלט בין בני נעוריו בשכלו הזך והבהיר ובחריפותו, נתגדל בהשגחה יתירה על ברכי זקינו הק' רבי אלעזר ניסן זי"ע בעיר דראהביטש ובעזרת זקנו עלה מעלות רמות ועוד בצעירותו התנכר עליו כי לגדולות נוצר בחריפותו ובהתמדתו בתורה ובעבודת ה' אשר עבד במסירות נפש ממש.

בשנת תר"י זכה להתארס עם הרבנית הצדיקת מרת הענדיל בתו של דודו הק' מרן הגה"ק הייטב לב זי"ע, אחרי חתונתו נשאר בבית חותנו הק' כשתי שנים אשר היה דר אז בעיר גארליץ עד שנת תרט"ז, בשתי שנים האלו נרקמו חיי הזהב של קדושה ואצילות חסידות ועבודת ה' תמימה והיה סגור ומסוגר בארבע אמות של הלכה וחיש מהר יצא שמו לשם ולתהילה בעילוי מופלג והיה חביב על כל.

אחר שתי שנים עבר חותנו הק' מרן הייטב לב זי"ע לכהן פאר בעיר דראהביטש ואביו הרה"ק רבי שמואל בא לעיר גארליץ לכהן פאר בעיר גארליץ ורבי יוקל נשאר בעיר גארליץ בבית אביו הק' שם נשאר כשתי שנים עד שעבר חזרה לבית חותנו בעיר סיגעט אשר בינתיים כבר עבר מרן הייטב לב לכהן פאר בעיר סיגעט בשנת תרי"ח. ושם נשאר עוד שתי שנים תחת חסותו של דודו וחותנו הק'.

חיבה יתירה נודעת לו מאת חותנו הק' אשר הראה לו אותות חיבה ואהבה יתירה ושם גם התחיל לעסוק בתורת הח"ן ובחכמת הקבלה, והיה מרן הייטב לב מתפאר בחתנו הצעיר אשר היה תפארת למשפחת התמרי"ם נצר קודש.

נשיאותו

בערך בשנת תרכ"ג קיבלו אנשי עיר בערבעשט בהצעת חותנו הק' הייטב לב עליהם לרב ואב"ד ומנהיג העדה, כי עד אז היה העיר בערבעשט והגלילות שייכת תחת גלילות העיר סיגעט אשר דרו שם מאות משפחות אנשים יראים ושלמים.

כאן בעיר בערבעשט מצא כר נרחב להוציא מכח אל הפועל כשרונותיו המעולים, והנהיג את תהלוכות העיר ביד רמה על דרך אבותיו הק', הרבה פעמים בירר בתוך עיר בערבעשט ובהגלילות שאלות מסובכות וקשות אשר ראו אז עין בעין את גדלו וידו החזקה וכחו תורתו הק'.

חותנו הק' מרן הייטב לב זי"ע הרבה לבקר בבית חתנו החביב אשר אז התייעץ עם חותנו הק' יחדיו בתהלוכות עניני העיר וגם השתעשעו יחדיו בפלפולא דאורייתא והמתיקו סוד יחדיו בדברים העומדים ברומו של עולם.

כשנסתלק אביו הק' רבי שמואל מגארליץ זי"ע ביום ט' לחודש מרחשון שנת תרמ"ט נתקבל לכהן פאר במקום אביו בעיר גארליץ אחרי הפצרות מרובות של אנשי העיר וחסידי אביו הק' אשר קבלוהו עליהם לרב ומורה דרך שיאיר להם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון.

בשנת תרנ"ד באו אליו ראשי הקהילה דק"ק וואלאווע והגלילות אשר זה היה גדול פי כמה ממקום הרבנות בעיר גארליץ ומקודם לא רצה לשמוע לעזוב את מקום אביו הק' אך אחרי הפצרות מרובות נעתר לבקשתם וקיבל על שכמו את הרבנות בעיר וואלאווע כי אמר שרוצה לעת זקנותו לישב במנוחה והרחבת הדעת וכן היה כי שלושים שנה כיהן פאר כאב"ד וואלאווע עד יומו האחרון.

העיר וואלאווע והגלילות היתה עיר גדולה לאלוקים אשר דרו שם כעשר אלף נפשות ישראל וביניהם רבנים דיינים שוחטים ובכל כפר וכפר היתה להם ביהמ"ד ומקוה וכל הדברים הנצרכים לקהילה קדושה בישראל.

שם בוואלאווע התפתחה תקופה חדשה לפני הגה"ק מוואלאווע ופה הרחיב מקום אהלו וירועות משכנו שם החל להרבות גבולות להעמיד תלמידים הגונים וישרים ללמוד שיעורין כסדרן עם התלמידים בפלפולים עמוקים וחידושים נפלאים ברוחב ים התלמוד, ישיבתו הק' היתה ידועה בתלמידים מצוינים אשר נתגדלו על ברכיו לחיי תורה ויראת שמים היתה חופפת על פניהם תמיד, ורבים מתלמידיו עלו ונתעלו והגיעו לידי הוראה.

גם תושבי העיר והגלילות התקשרו אליו בכל חום לבם ונפשם והיתה יראתו חופפת עליהם תמיד וכולם באו לשמוע ממנו תורה ועצה ותושיה ולהוושע בדבר ישועה ורחמים והוא ברוב קדושתו השפיע עליהם ברכות לרוב ואכן נתפרסם אז כאיש קדוש אשר רבים נוושעו מפיו וברכותיו הק' גם היתה לו כמה קמיעות קדושות אשר נפלו לו בירושה מזקנו הק' רבינו הישמח משה זי"ע למקשה לילד ולחולי נפל, וקצר היריעה מהכיל כל הענינים הנפלאים שהיו החסידים מספרים איך היתה מצודתו פרוסה על כל תהלוכות העיר והנהגותיה בכלל ובפרט.

גדולת תורתו

כדוגמת אבותיו הק' היו ידוע כידען נפלא בכל מקצועות התורה ובעודו צעיר לימים עסק ועמל בתורה ובמסירות נפש עד אין גבול וגם זכה לסדר ולהכין לדפוס את הספר הק' שו"ת השיב משה לזקנו רבינו הישמח משה זי"ע

ומההסכמות לספר הק' נראה חריפותו שהיה אז עוד בימי עלומיו, וכדברי מרן גאון ישראל בעל שואל ומשיב האב"ד לעמבערג והגלילות שכותב עליו בין שאר הדברים: והנה נדרשתי מאת הרב המאור הגדול החריף וכו' מו"ה יוקל, ומרן רבינו הק' בעל דברי חיים זי"ע כותב עליו בל"ק: הגיע אלי כתב מהרב המאוה"ג החסיד בנן של קדושים מו"ה יוקל ט"ב וכו'. גם בשו"ת רבים מגדולי דורו מוזכר כבשו"ת מהר"ם שיק וכן בשו"ת אבני צדק יו"ד בסי' קכ"ט, גם רבינו הקדוש זי"ע כאשר עבר לעיר ארשיווע אשר היה אז באמצע ימי הספירה והיתה לו שאלה האם מותר לו לעבור לדירה חדשה באמצע ימי הספירה שלח את שאלתו להגה"ק מוואלאווע, ואכן השיב לו שמותר ותשובה זו נדפסה בספר היטב איטיב סי' א'.

עבודת הקודש

גם בעבודת ה' היה ידוע בימיו בעבודת ה' למעלה מהשגת אנוש ורבים נהרו אליו לקבל לקח קודש ולהסתופף בצל קדשו ותורותיו הטהורים בשבתותו ומועדים יחדרו עמוק עמוק ללב החסידים והתלמידים ואויר של קדושה והתרוממות הנפש שררה תמיד בחצרות קדשו.

מעשה נורא שרואים בזה עבודת קדשו בהצנע לכת שפעם אחד נסע לשבות שבתו בעיר סטודנע שבגלילות וואלאווע והתאכסן בבית אכסניא אחד וביום שבא התאספו הבני תורה והבעלי בתים לקבל פניו הקדושים ולהנות מזיו קדשו ולשמוע ממנו שיחותיו ותורותיו הק' ואכן התחיל להשמיע מדברותיו הנעימים וסיפורי צדיקים והשיחה נמשכה כמה שעות עד לחצות לילה, וכשהביט על המורה שעות וראה שהגיע זמן חצות לילה הפסיק באמצע השיחה ואמר להם הנה אספר לכם מעשה אחת ובזה אסיים את שיחתי והתחיל לספר דהנה בימים ההם היה בפעטערבורג שהיה תחת ממשלת רוסיא כמה בתי מלכות עם אוצרות גדולות והיו מעמידין שומרים בכל אוצר ואוצר ומובן שגם היהודים דשם היו כופין לתפקיד זה, וסדר המשמרת היתה שכל העומד על המשמר בלילה היה צריך להשמיע קולו באמצע הלילה להראות שאינו ישן ועומד על משמרתו, והעומד על המשמרת במקום האחר הקרוב לזה היה צריך לענות לחבירו להראות שהוא גם אינו ישן ועומד על משמרתו.

פעם אחת עמדו על משמרות אלו יהודים יראים ושלמים וכשהגיע חצות לילה פתחו את פיהם זה לזה להשמיע קולם להראות שעומדים על משמרתם, וענו ואמרו זה לזה בהגבהת הקול "ווי לשכינתא בגלותא" והשני העומד על משמרתו בפינה האחרת ענה אחריו "לית אתר פנוי מיניה" וכה בזה הלשון חזרו ואמרו איזה פעמים, ובדברים האלה סיים הגה"ק מוואלאווע כל השיחה של אותו הלילה ותיכף ומיד ראו שינוי בצורתו הקדושה אשר התחיל להתחלף לכמה גוונים והיה בוער כלהבות אש ועמד מכסאו והדליק את הלילקא ציבעך להעלות מעלה עשן, בדביקות נוראה ובניגון המעורר לבכי התחיל להסתובב בהחדר אנה ואנה אין אומר ואין דברים רק חזר ושנה את הדברים האלה "ווי לשכינתא בגלותא, לית אתר פנוי מיניה" ויותר לא דיבר ובירך את כל הנוכחים בברכת לילה טבא ובזה הראה להם לעזוב את המקום וישב תיכף ללמוד כמה שעות.

בעלותו השמימה

ביום ג' אלול שנת תרפ"ד נפטרה זוגתו הרבנית הצדיקת אשר עמדה לימין בעלה קרוב לשבעים שנה והיתה עומדת לימין צדקתו כדי שיוכל לעבוד את בוראו במסירות נפש כדרכו בקודש, תיכף אחר פטירתה התחיל מצב בריאותו לירד מטה מטה ולא רצה לקבל תנחומים אחריה ואכן כעבור י"ב ימים ביום ט"ו אלול באותו שנה החזיר את נשמתו הקדושה ליוצרו ובוראו מזוכך ומטוהר ויספדוהו גדולי דורו תמרורים ויבכו אותו כל בית ישראל.

עובדות

פעם אחת אירע בימי הרה"ק מוואלאווע זצ"ל, שאחד מנכדיו התחיל בימי נעוריו לעסוק במו"מ, ועברו ימים לא כביר שעלה והצליח, והודיע לזקינו מוואלאווא זצ"ל שמעשי ידיו הצליח, ובהזדמנות שהיו עוברים ושבים באו מהתם לוואלאווע ומסרו להרה"ק מוואלאווע פ"ש מנכדו, ושאל אותם אם הוא עדיין עשיר, ואח"כ כשנסעו חזרה להתם סיפרו לו לנכדו את שאלת זקינו אם הוא עדיין עשיר, ונפחד משאלת זקינו כי הבין כי לא דבר ריק הוא, ולא עבר זמן רב ובא בעצמו להרה"ק מוואלאווע לשאלו על מה שהוא מתמה שהוא עדיין עשיר, והשיב לו זקינו אספר לך עובדא אחת מזקינינו הישמח משה זי"ע, דהנה רביה"ק רבי אלעזר ניסן זי"ע בנו של הישמח משה זי"ע הי' לו ירושה מחותנו סכום גדול רענדליך של זהב, והיות דכספים אין להם שמירה אלא בקרקע, לכן קיימו במלוא המובן וטמנו רכושם בקרקע, ואירע פ"א שהיו צריכים לאיזה סכום גדול, ע"כ רצו ליטול איזה סכום מהטמון בקרקע, ויהי היום שחפרו ע"י עושי רצונם במקום שהיה טמון ולא מצאו את האוצר וחפרו בכל מקום ופינה ולחינם היתה טרחתם שלא מצאו כלום ומובן מאליו גודל עגמת נפשם ושלחו שליח מיוחד לאיהעל להזכיר עצמם אצל אביהם רבינו הישמח משה כי כל רכושם נאבד מהם והשיב הישמח משה זי"ע למה צריכים בניי להון ועושר הם אינם צריכים לרכוש, בניי צריכים להרביץ תורה על פני תבל ולעשות טובות וגמילות חסדים לבני שראל ומובן דכך הווה ורכושם ואוצרם נאבד לעולם וככה בדיבורים אלה סיים הגה"ק מוואלאווע לנכדו ושאל אותו הבנת את הדברים מה שאמרתי לך ובע"כ הרכין ראשו לענות אמן, והבין שבוודאי יתקיים דברי זקינו במילואם וכן הווה שלא ארכו הימים דנתקיים דבריו הק' ונתהפך הקערה על פיה ומאז התחיל יורד מהצלחתו והפסיד רכושו עד שהיה מוכרח לעזוב עיר זה ולקבוע מושבו במדינה אחרת ליטול כתר מלכות בראשו ולהתנהג ברבנות כמנהגי אבותיו הק'.

דבר בעתו

חודש אלול (ג)

לקט מאמרי קודש מפי צדיקי וקדושי עליון, תמוך קדושת היום וסגולתו

קומי רוני בלילה לראש אשמורת וגו' נכח פני ה'. ע"פ משל לאיש יהודי שהיה דר בעיר שהיה רובם שונאים אותו, והעיר ההוא היתה מתנהגת ע"פ שר העיר שלא היה דר שם, כי אם שהיה בא לפרקים אל העיר ההוא לפקח על עסקיו וצרכיו, ובבוא האיש יהודי להתייצב לפניו לבקש צרכיו, היה מוצא תמיד אותן המבקשים רעתו ומדברים שטנה עליו ומשניאים אותו בלב השר, עד אשר לא יוכל להרים פניו לבקש מלפניו שום דבר וידל מאוד. לימים נתייעץ עם סיעת מרחמוהו מה לעשות, ויעצוהו להשכים ולבוא אל השר לביתו קודם יום המיועד, ולהתייצב לפניו בטרם יבואו לפקח על עסקיו וצרכיו, עד אשר לא יוכלו המשטינים ומלשינים להשטין עליו, ואז יפק רצונו ממנו, הנמשל הוא שזאת עצה היעוצה לנו מימי קדם, להשכים בתשובה ולהתפלל תפלה ותחנונים בחודש אלול, בטרם יבוא יום הדין של ר"ה כי בא לשפוט את הארץ, אשר על אותו יום נאמר (איוב א, ו) ויהי היום ויבואו בני האלוקים להתייצב וגו'. וז"ש קומי רוני בלילה לראש אשמורת, היינו בראש משמורת של חודש אלול, ואז שפכי כמים ליבך נכח פני ה', כלומר דרשהו בהיותו לפניו לבדו, בטרם יבואו בני אלקים להתייצב, ואז אין שטן ופגע רע ותמצאו שאלתכם.

(אוהל יעקב)

◆◆◆

ועל דרך הפשוט ירמוז הציווי למה שנוהגין באלול לעשות משמורות, והעיקר לפשפש אז במעשיו, וכמו שפירש רבינו הקדוש מהרצ"ה זלה"ה מזידיטשוב 'והיה לנו הלילה למשמר' לשון משמרת ומסננת למבדק בחושבנא, וזהו וצדקה תהיה לנו כי "נשמר" (ר"ל נעשה משמורות, וגם משמרת ומסננת ונבדק עצמינו) 'לעשות את כל המצוה הזאת' לא להנאתינו כי אם 'לפני ה' אלקינו כאשר ציונו, והבן.

(ייטב לב)

◆◆◆

ויל"פ בס"ד עפ"י מה דאיתא בפרקי דר"א והובא בטור ריש ה' ר"ה בר"ח אלול א"ל הקב"ה למשה רבינו עלה אלי ההרה והי' שם וגו' ותקעו שופר במחנה שלא יטעו עוד אחר ע"ז וכו', וכן הוא אומר אם יתקע שופר בעיר וגו' לפיכך תיקנו שיהיו תוקעין בכל חודש אלול עיי"ש, והקשה הב"י מאי ראי' מייתי משופר שתקעו במדבר ומאי ענינו לאלול, ונראה בס"ד דלכאורה י"ל מהיכ"ת ס"ד שיטעו עוד אחר ע"ז כיון שכמעט באותו פרק נענשו על אותו החטא ועדיין רשומו של עונש הי' ניכר אצלם. אבל הכוונה דמדרכו של היצה"ר להתהפך כחומר חותם בשעת עבירה מקטין החטא ושוב כשבא לעשות תשובה מגדיל עוונות עד למרום וממריך את הלב דלא יפעל מאומה בתשובתו ואינו יכול לתקן בימים מועטים את כל אשר העוה כל ימי חייו ועי"ז מתרשל האדם לשוב ע"ד שביאר בסה"ק פסוק כי עמך הסליחה למען תורא, אבל באמת זה אינו דהשי"ת ימינו פשוטה לקבל שבים וארז"ל (מ"ר בראשית) אין ועתה אלא תשובה, ומבואר בשלה"ק דע"ז רומזים קולות של תשר"ת דאלקים עשה את האדם ישר ושוב ע"י חטאיו ופגמיו נעשה עקום ופגום וחושיו נשברו לשברים ע"ד ואשמה הנפש היא והתקנה לזה שיהי' ילולי יליל בתשובה ויישוב אל ה' וירחמהו ואז השי"ת ירפא משובתו ויהי' חוזר לישרות כמקדם וכ"ז ראוי ונכון לכוון בתקיעות של חודש אלול, ועיי' בדב"ק, והיינו דהעבירו קול במחנה שלא יטעו עוד אחר ע"ז שהיצה"ר יעלה על לבבם דאין להם תקנה ח"ו לכן העבירו קול שופר לרמז על הנ"ל, ומה"ט גופא תוקעין נמי בחודש אלול לבל יטעה אחר תואנת וטענת הבע"ד כנ"ל, וא"ש.

(ערוגת הבושם)

◆◆◆

רמז נ"ל על קריאת שם החודש אלו"ל, כי אלו"ל למפרע הוא ל"ו ל"א, כי אלול הוא מלשון מאלל ארעא, כי טבע בני אדם להיות חוקרין ודורשין ומבקרין ומחפשין אחר מומי בני אדם ומטילין דופי על תלמידי חכמים וירא שמים ומלעיבין במלאכי אלקים, וכל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו ושוכח את עצמו, והנה החודש הזה האחרון הקרוב ליום הקדוש והנורא מזכיר את האדם ואומר אלול מאלל ית ארעא וחוקר ובודק ומחפש אחר מומי בני אדם כל השנה כולה לו לא לעצמו לא מבקר ומחפש ומרגל ובודק, אהה למבוכה הזאת, כי זוכר את כל מעשה עולם ואת עצמו שוכח, עתה העת והעונה קום ובדוק וחקור אחר עצמך, ראו איזה דרך הלכת כל השנה כי קרוב יום ה', וכי יקום אל וכי יפקוד מה תשיבנו.

(ישמח משה)

◆◆◆

לולא האמנתי לראות בטוב ה' בארץ חיים. א"א הגה"ק זלה"ה אמר, **לול"א הוא אותיות אלו"ל,** והאמנתי הוא מלשון אומן את הדסה, היינו שע"י חודש אלול נתגדלתי לראות בטוב ה' ברץ חיים שבו נפתח שער לדופקי בתשובה ולהגיע לשורשו ומחצבתו כבראשונה.

(דברי יחזקאל)

◆◆◆

אלול נוטריקון 'אנכי א'היה ל'כם ל'אלהים, כי ישובו אלי בכל לבם כי אז הוא זמן תשובה וע"י התשובה אנכי אהיה לכם לאלהים, גם כתוב 'והרוח ת'שוב א'ל ה'אלהים ר"ת האו"ת, שגם מה שהאדם פוגם בבחי' יסוד שהיא אוב"ק גם על זה מועיל תשובה.

(חסד לאברהם)

Cong. Yetev Lev
D'Satmar
Kiryas Joel

קהל יטב לב
ד'סאטמאר
קרית יואל יצ"ו

ביהמ"ד הגדול | ביהמ"ד אבני צדק | ביהמ"ד ישמח משה | ביהמ"ד אהל פינא | ביהמ"ד ברך משה | ביהמ"ד בית ברוך | ביהמ"ד בית מרדכי | ביהמ"ד שמואל בנימין | ביהמ"ד בית עטרת זקנים | ביהמ"ד בית דוב | ביהמ"ד ויואל משה | ביהמ"ד דברי חיים | ביהמ"ד רב טוב | ביהמ"ד דברי יואל | ביהמ"ד בית שמואל | ביהמ"ד קרושת יו"ט | ביהמ"ד מהרש"א | ביהמ"ד בית אלעזר | ביהמ"ד בית מנחם זאב | ביהמ"ד בית חיים דוד | ביהמ"ד לידענסק

Main Office: 16 Garfield Road | Monroe, NY 10950 | **Tel.** 845.774.4040

בעזהשי"ת

ערש"ק כי תצא תשפ"ו לפ"ק

זמני כניסה

אצל כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

לקראת ימי הרחמים והרצון הבעל"ט

• פרשת כי תבא •

זונטאג, מאנטאג, מיטוואך, דאנערשטאג

יום ג' בביתו נאוה קודש - ווילאמסבורג

• פרשת נצבים-וילך •

זונטאג, מאנטאג, דאנערשטאג

יום ג' בביתו נאוה קודש - ווילאמסבורג
יום ד' בביהמ"ד הגדול - בארא פארק

שורה מיוחדת: משעה 6:00 עד 7:00
באופן פרטי: משעה 8:00 עד 10:30

ביתו נאוה קודש - אוהעל קט.

בברכת כוח"ט
הנהלת הקהלה

פנימי | תניא | בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

מתוך שיחה (חלק א') בדרך שאלה ותשובה

אצל שמחת השבע ברכות של נכדת כ"ק מרן רבינו שליט"א

החתן הרב **מרדכי זאב** שליט"א בן הגה"צ רבי **יהושע שלום נתן רובין** שליט"א, אבד"ק גלאגוב ב"פ
עב"ג בת הגה"צ **רב דביהמ"ד אבני צדק** שליט"א

עם רבני ועסקני וועד המקוואות דקרית יואל יצ"ו

יום ג' פרשת שלח תשפ"ה לפ"ק

היות שהשיחה נסוב על הל' מקוואות, נעתיק כאן עיקרי ההלכה להבנת הקוראים, הנה אפשר לעשות מקוה, באופן של נתן סאה ונטל סאה, פי' שמתחילה ממלאים בור א' עם מ' סאה מי גשמים, ומכיון שהמקוה כשרה, אפשר אח"כ כבר להוסיף לשם כל מימות שבעולם, ולא יהי' נפסל, וכן יכולים להוסיף סאה מים שאובים, ואח"כ להוציא סאה מי גשמים, ולעולם אינה נפסלת בכך. ולכן במשך הדורות – במקום שלא הי' מצוי מעיינות – עשו בור א' ובתוכו מ' סאה מי גשמים, ולידו עשו עוד בור שטובלים בו, וחיו ממלאים אותו במים שאובים, וכדי להכשירו היו עושים נקב – כשפופרת הנוד – לחבר בין ב' הבורות, וזהו נקרא 'השקה', ואף שבמשך הזמן נתערבו המים השאובים עם המי גשמים, עד שכמעט שלא נשאר מי גשמים.

אמנם ידוע שהרמב"ם והראב"ד ס"ל שמקוה כזו פסולה, וגם מרן החתם סופר חשש לדעת הרמב"ם והראב"ד אלא טעם החיתר (שבשו"ת סי' ר"ג) **הוא משום עת לעשות לה', וחיה נחוץ** (כן כתב החת"ס בסי' רי"ד), **ועי' לשו"ק של רביז"ל** (שו"ת דברי יואל סי' ע"ט) **שכתב בזה"ל: בדבר הבורות של מי גשמים שהמקוואות, הנה כבר כתב השד"ך** (סימן ר"א ס"ק ס"ג) **שאין להכנים הראש במחלוקת לעשות מקוה של נתן סאה ונטל סאה שפסול לדעת הרמב"ם** (הלכות מקואות פ"ד ה"ז) **והראב"ד** (בספר בעלי הנפש שער המים) **והדברי חיים מהמיר בכמה מקומות, גם החתם סופר אף שבסימן ר"ג וריי"כ נראה שמיקל בנתן סאה ונטל סאה, אבל בסימן ריי"ד האריך יותר ושם מבואר שעשה כמה תיקונים שלא יהא נתן סאה ונטל סאה, ואעפ"כ סיים בטעם החיתר שהוא בשביל עת לעשות לה' הפרו תורתך. ומ"ש בסימן ר"ג לית טב מיניה, הדבר ברור בלי ספק שקאי על הצינורות שהזכיר שם שעושין של מתכות ולבסוף של עץ שבהם יוצאים לכל הדעות הן לדעת הגמ"ר** (קידושין סימן תק"ס) **והן לדעת שאר הפוסקים, ולא קאי שם כלל עדיין על עיקר המים. ובמקום אחר הארכתי בזה שהדבר ברור שאין לעשות לכתחילה מקוה של נתן סאה ונטל סאה.**

ולכן בכדי לצאת שיטת הרמב"ם והראב"ד, טיכסו עצות ותחבולות בכדי להכשיר בורות השקה, וידוע שיטת הגה"ק הדברי חיים ז"ל (שו"ת דברי חיים חו"מ סי' ל"ז) שכתב תקנה לזו לחבר עוד בור אחר של מי גשמים שאין בזה חשש של נתן סאה ונטל סאה, ע"י שנפסק ההשקה אח"כ, ורק מחברים אותו לרגע עכ"פ, והוא חוץ ממה שהוכשר הבור הטבילה ע"י בור אחר ממי גשמים, ששם ההשקה הוא בתמידיות.

והגה"ק המהרש"ב מליובאוויטש ז"ל תיקן עצה אחרת, והוא לעשות בור הטבילה על גבי בור ההשקה, בכדי שלא יתערבו המים שאובים שבבור הטבילה, עם המי גשמים שבבור ההשקה שמתחת בור הטבילה, כי כן טבע המים, שלא יתערבו ממעלה למטה, ומים חמים בטבע צפים למעלה ואינם מתערבים.

אמנם מרן רבינו הק' בעל דברי יואל ז"ל כאשר בנה את המקוה בשנת תשי"ב עפק הרבה בזה עם הגה"צ המפורסם רבי מיכאל דוב וויסמאנדל ז"ל ר"מ נייטרא ואז המציא כמה דברים בתיקון המקואות, והראשון הי' שאת בור ההשקה יעשו בצידי בור הטבילה, ויעשו ב' בורות להשקה, בדרך בור על גבי בור, בהפסק טבלא ביניהם, ובכל אחד יש מ' סאה, והטעם כדי שלא יתערבו המים העליונים עם המים התחתונים, ואף שיש לחוש שיתערבו המים שאובים שבתוך בור הטבילה עם בור ההשקה העליונה, ויהי' חשש נתן סאה ונטל סאה, מ"מ מימי המקוה ההשקה העליונה לא יתערבו עם מימי המקוה ההשקה דלמטה, ובזה יצאנו עצת הגה"ק מהרש"ב, וגם לצאת ידי החשש שהמים מתערבים ועולים אנה ואנה לכל הצדדים ומלמעלה למטה על ידי טלטול הטבילה, ובזה יש גם השקה תמידית בכל עת וזמן.

ומפני שרבו חששות שונות בהכשר מקוה ע"י מי גשמים, ולאחר זמן יתכן לבוא לידי מכשולות, לכן השתדלו צדיקי וגאוני הדורות לעשות מקוה ממי מעיין, דבמעיין אין כלל חשש דנתן סאה ונטל סאה, כיון שאין מוסיפים מים שאובים.

א' מרבני הוועד: עס איז באוואוסט די מימרא פונעם הייליגן בעל שם טוב אויפן פסוק (חבקוק ג, יב) 'בזעם תצעד ארץ', ז'ביחה, ע'ירובין, מ'קוואות, אז ס'איז דא דריי שטארקע זאכן וואס מ'דארף עוסק זיין אין יעדע שטאט, עירוב, שחיטה, און מקוואות.[1]

בעצם, די שאלה וואס שטעלט זיך אייביג איז, ס'איז דא זאכן וואס איז דער תפקיד פונעם רב, ס'איז אלץ געווען אזוי אין די פריערדיגע דורות, אז די זאכן איז געווען אחריות אויפן רב, די שחיטה און די אלע זאכן. איז די שאלה אויף א מקוה. וואס איז געווען אמאליגע צייטן? איז יעדער רב פון די שטאט געווען ממונה אויף די מקוה? און די שאלה איז נוגע צו ס'איז גוט יעדע השגחה, סתם א רב, אזוי ווי ביי מאכלים היינט איז גוט יעדע השגחה, סיי ווער ס'איז א בעל אחריות און ער קען כשרות, דאס זעלבע דא, צי א מקוה האט מער מיט א רב פון שטאט, אדער ס'איז פשוט יעדער רב, יעדער וואס קען די ענינים קען עוסק זיין אין א מקוה?

רבינו: ס'זאל זיין א מקוה אין א שטאט איז געווען די

---

1 ע' בספר בעל שם טוב על התורה (פרשת יתרו) וז"ל: שמעתי שתלמידי הריב"ש ז"ל היו יושבים ביחד ומתווכחים איזהו הדבר העקריי שראש ומנהיג הדור צריך להשגיח עליו, יש מהם אמרו שהעיקר הוא להשגיח על הזביחה שיהיה השו"ב ירא שמים, וכן בכל שאר ענינים השייכים לזה, כי ח"ו מאכלות אסורים מטמטמים את הלב, ויש אמרו עירובין הוא העיקר כי הלכות שבת כהררים התלויים בשערה (חגיגה י.) והאיסור חמור מאוד, ויש אמרו מקוה היא העיקר להשגיח שהמקוה תהיה כשרה בלי שום חשש, כי אם יסוד בנין האדם הוא ח"ו בלי כשרות קשה לו מאוד להתגבר על הרע ר"ל, ואחר זה אמר להם מרן הריב"ש ז"ל בזה הלשון, תיתי לי כי בעת הזאת פלפלו גם כן במתיבתא דרקיע איזה מהם עיקר ואמרו כמר וכמר, והסימן הוא במקרא (חבקוק ג) בזע"ם תצעד ארץ,

---

ראשי תיבות ז'ביחה ע'ירובין מ'קוה, כל אלה הם יסוד הארץ. [ברכת אברהם פ' ואתחנן, וכ"כ בבית אהרן בליקוטים בשם בנו מהר"א ז"ל].

אויפגאבע פון יעדע קהילה. ס'איז געווען ביי יעדע קהילה קדושה בישראל, איז געווען איינם פון די זאכן וואם די קהילה האט אכטונג געגעבן אז מ'זאל בויען א מקוה, ס'זאל זיין גרייט א מקוה. און ס'איז געווען אין די אלטע היים גרויסע פראבלעמען מיט דעם.

די וועלט פארציילט אויפ'ן מאור עינים, רבי נחום טשערנאבלער ז"ל, ער איז געקומען אין א שטאט, און די מקוה איז נישט געווען אין ארדענונג. האט ער אנגעזאגט מ'זאל זען צו ארדענונג ברענגען די מקוה. ער האט געזאגט איינמאל, צוויי מאל, ער האט געזאהן ער האט נישט צו וועם צו רעדן, אזא מצב איז געווען. האט ער זיך אויפגעשטעלט און געזאגט, אז ער פארקויפט זיין עולם הבא פאר דעם וואם נעמט אויף זיך אהערצושטעלן א אויסגעהאלטענע מקוה. איז שוין געווען קונים אויף דעם, ער האט פארקויפט זיין עולם הבא, און מענטשן האבן געקויפט, האט ער געמומען דאם געלט, און פון דעם האט ער געהייסן בויען די מקוה.[2]

ס'איז אלעמאל געווען פראבלעמען. בשנים קדמוניות איז געווען אמאך פראבלעמען, דער זיידע ז"ל דער עצי חיים האט אמאל געזאגט בימיו, מ'האט דאך געוואוינט צוזייעט אין שטעט, אין שטעטלעך, איבעראל האט געדארפט זיין א מקוה, פאר א בית המדרש האט מען געקענט שאפן אז מענטשן זאלן געבן געלט, אבער פאר א מקוה נישט. האט דער זיידע ז"ל דעמאלטם געזאגט א ווערטל, אין א בית המדרש קען מען שאפן געלט ווייל ס'איז דא א אויבן–אן און מ'קען פארקויפן א אויבן–אן, אין א מקוה איז נישטא קיין אויבן–אן, במילא קען מען נישט פארקויפן. דאם האט דער זיידע ז"ל געזאגט פאר הונדערט יאר צוריק, מ'מיינט אז בימים ההם איז געווען אלעם אין בעסטן ארדענונג, ס'איז זייער שווער געווען... ווען דער זיידע דער קדושת יו"ט איז נסתלק געווארן, האט ער אנגעזאגט פאר די פטירה, אז מ'זאל זעהן אז דער בעדער – אזוי האט געהייסן דער וואם האט אכטונג געגעבן אויף די מקוה – זאל זיין א ירא שמים. און מ'זאל מאכן א נייע קעסל (לחמם את המקוה).

מ'דארף אביסל פארשטיין וויאזוי ס'איז געווען אמאל. וויאזוי האט מען אמאל געהייצט די מקוה? מ'האט ארייגנגעטראגן א קעסל אין די מקוה, מ'האט ארויין געלייגט האלץ, און מ'האט עס אנגעצינדן, און דאם האט אנגעהייצט די מקוה. און דער זיידע (מרן הקדושת יו"ט ז"ל) איז נישט געווען צופרידן פון דעם קעסל, זעהט אויס אז ס'איז שוין געווען אפגענוצט צי וואם. דאם איז געווען די צוואה וואם ער האט איבערגעלאזט פאר די שטאט. דרייי זאכן האט ער געזאגט דעמאלטם, אז מ'זאל אויפנעמען דעם זוהן פאר רב, און דער בעדער זאל מען אכטונג געבן ער זאל זיין ירא שמים, און מ'זאל מאכן א נייע קעסל פאר די מקוה. מיט דעם האט ער זיך געזעגנט פון דעם עולם. ס'איז א אינטערסאנטע זאך, דאם איז אים געלעגן אויף די מחשבה.[3]

---

2 כן מסופר בספר אוצר ישראל (אות י"ג) ובספר אדמור"י טשערנאביל (בשם ספר בית פרדסי) שפעם הגיע הרה"ק המאור עינים וצוקלה"ה לאיזה עיר, ולא היה שם מקוה, ושאל המאור עינים למה אין עושים מקוה, אמרו לו שאין להם מעות לבנות המקוה, והוסיפו שיש כאן איזה עשיר ומסרב ליתן מעות עבור המקוה, הלך המאור עינים לאותו עשיר, וביקש ממנו מעות לבנות המקוה, אמר העשיר אם רבינו יתן לי העולם הבא שלו, אז אתן מעות לבנות המקוה, אמר המאור עינים, הלא אני אומר בכל יום 'ובכל מאודך', אך אין לי מעות, ומה הרכוש שלי, חלק בעולם הבא, אז אני נותן לך חלקי בעולם הבא, כדי לבנות מקוה טהרה, ובנו אה"כ המקוה, עיי"ש.

3 ונעתיק את דברי רביה"ק בכל דברי יואל ז"ל מה שאמר בסעודת סיום הש"ס אול"י כ"ט שבט שנת תשי"ב לפ"ק ליומא דהילולא של מרן הקדושת יו"ט ז"ל, בדברו בענין בנין המקוה הטהרה הראשונה של קהל יטב לב בוויליאמסבורג יצ"ו (נדפס בחידושי תורה למסיבות פרשת תרומה): והנה נהירנא מלפני ארבעים ושמונה שנה לעת כזאת, לפני הסתלקותו של אבא מארי זלה"ה, שהיה חלוש מאוד והיה חולה מוטל על ערש דוי שכ"מ עוד בו נשמתו, והיה ניכר ונראה שכבר הם שעותיו האחרונות עלי אדמות. וישבנו שם בני המשפחה והראשי הקהלה. ולפתע הרגישו איך שרמז בידיו הק' ושפתותיו רחושי קא מרחשין כמי שברצונו לומר איזה דבר, וסברו שברצונו לצוות איזה דבר לביתו או האיך להתנהג עמו לאחר הסתלקותו. אמנם כאשר הטו אוזן לשמוע אמרי פיו שנאמרו בלחישה, שמעו שצוה על שני דברים ותרוויהו בענין המקוה טהרה. חדא בהיות שהקעסל המחמם את מי המקוה היה כבר ישן נושן ורעוע, ומידי פעם אירע שלא היה טוב ולא חימם את המקוה כראוי, והיה מן הצורך לתקנו, והיה דין ודברים בין חברי הקהלה אם לתקנו או להחליפו ולקנות חדש במקומו, וצוה אז אבא מארי זלה"ה שלא לתקן את הקעסל הישן אלא לקנות חדש כדי שלא יארע תקלה שום פעם ע"י שלא יהיו המים מחוממים כראוי. ועוד צוה להחליף את הממונה על הטבילה שלא היה דעתו נוחה מן ההשגחה. עד כאן היו דבריו הקדושים שנאמרו בכוחותיו האחרונים.

ומזה למדנו עד כמה נגעה ללבו הטהור של אבא מארי זלה"ה ענין המקוה טהרה, עד שברגעיו האחרונים לפני יציאת נשמה לא דאג שום דבר בנוגע לעצמו או בני משפחתו, אלא בעבור טהרתן של ישראל ואזהרתו האחרונה עלי אדמות היתה להזהיר על דבר המקוה שיהיה הכל על צד היותר טוב, שלא יאונה שום מכשול ח"ו. ובעבור זה ראה ראיתי כי דבר בעתו מה טוב דייקא עתה בהילולא דיליה, לדרוש ולעשות פעלים בדבר בנין המקוה, ולעורר את כל הציבור להשתתף

און באמת ס׳איז געווען איבעראל גרויסע פראבלעמען בנוגע מקוואות. איך וועל אייך דערציילן – אז מ׳רעדט פונעם זיידן ז״ל דער קדושת יו״ט – דער זיידע ז״ל איז דאך געווען קודם רב אין טעטש, און נאכדעם איז ער געווארן רב אין סיגוט. ער האט געהאט א ברודער וואס האט געהייסן רבי אלי׳ בצלאל, וועז דער קדושת יו״ט איז געווען רב אין טעטש, איז רבי אלי׳ בצלאל געווען רב אין פאליען, א מארמאראשער שטעטל, און וועז דער קדושת יו״ט איז געגאנגען קיין סיגוט, איז ער געקומען פון פאליען קיין טעטש, ער איז דעמאלטס געווארן דער טעטשער רב.

און מ׳האט געדארפט בויען א מקוה דארט אין טעטש, און דער רב רבי אלי׳ בצלאל האט געהאט א סכסוך מיט קהל. דער רב האט געוואלט מ׳זאל עס בויען דא, און קהל האט געוואלט מ׳זאל בויען דארט, עפעס איז דארט געווען, און ער האט נישט געקענט זיך אדורך קומען מיט קהל, דער ראש הקהל האט אים נישט געוואלט פאלגן. האט ער זיך געוואנדן צום ברודער, צום קדושת יו״ט ער זאל אים קומען צו הילף. איז דער קדושת יו״ט אריין געפארן פון סיגוט קיין טעטש, און ער האט גלייך גערופן דעם ראש הקהל און ער האט אים פארגעהאלטן, און דער האט זיך נישט געלאזט, בקיצור... ס׳האט זיך געענדיגט מיט צוויי פעטש פארן ראש הקהל... און די זאך איז מסודר געווארן.[4]

בקיצור, מ׳האט געדארפט בויען א מקוה, האט ער ארום שפאצירט אויף א פלאץ, אויף א הויף וואס איז געווען דארט, ער איז געגאנגען אזוי מיטן שטעקן, ער איז ארום געגאנגען דא און דא. ביז ער האט זיך אפגעשטעלט מיטן שטעקן, ער האט געמאכט א רינג מיטן שטעקן ער האט אזוי געווייזן ׳דא זאל מען גראבן׳. און דארט האט מען געגראבן, און מ׳האט געטראפן א קוואל. ער האט ארום שפאצירט אזוי ארויף און אראפ, ביז ער האט זיך אפגעשטעלט אויף א פלאץ, און מיטן שטעקן האט ער געמאכט אזא רינג. דא זאל מען גראבן... דאס איז געווען די מעשה מיט די מקוה אין טעטש.

רב דביהמ״ד אבני צדק: ביימיו פונעם קדושת יו״ט איז דען נישט געווען דארט קיין מקוה?

רבינו: ס׳איז זיכער געווען א אנדערע מקוה, ס׳איז שוין מסתמא אפגענוצט געווארן צי וואס.

כ׳וועל דערציילן אן אינטערסאנטע מעשה וואס איז געווען אין בארא פארק. אין בארא פארק האט מען געבויט א מקוה, דאס איז געווען בערך תשכ״ב–תשכ״ג, דאס האט געהייסן די שטאטישע מקוה אין בארא פארק, דאס איז אין די זעקס און פערציגסטע גאס, יענע מקוה. דארט האט מען געבויט צוויי שטאק, אזוי איז געווען בימים ההם, ס׳איז נאכנישט געווען קיין מקוואות אין די בתי מדרשים, מ׳האט געמאכט פאר פרייטאג איז געווען די מקוה און דער עולם איז געקומען.

דעמאלטס האבן געבויט די מקוה דארט די דעמאלטס׳דיגע רבנים וואס האבן דארט געוואוינט, דער חוסטער רב (הגה״צ רבי יהושע גרינוואלד ז״ל אבד״ק הוסט מח״ם שו״ת חסד יהושע, נפ׳ בשנת תשכ״ט לפ״ק), דער וואויסלאווער רב (הגה״צ רבי ישכר בער הלוי ראטענבערג ז״ל אבד״ק וואויסלוב מח״ם ירבה תורה, נפ׳ בשנת תשמ״ז לפ״ק), דער אויוואר רב (הגה״צ רבי יוסף משה מייזליש ז״ל אבד״ק אוויואר מח״ם מקוה מים) האט שוין געוואוינט אין בארא פארק (הי׳ דר מקודם בוומספב״נ), מן הסתם דער סארוואשער רב (הגה״צ רבי חיים מייזליש ז״ל אבד״ק סארוואש מח״ם בנין חיים, נפ׳ בשנת תשמ״ה לפ״ק) שוין אויך – איך זאג די דעמאלטס׳דיגע רבנים. מיין טאטע האט נאכנישט געוואוינט אין בארא פארק, מ׳האט עס געבויעט נאך פאר ער איז געקומען, ער איז הערשט געגאנגן קיין בארא פארק אויף פסח תשכ״ה – און ס׳איז געווען א קאמיטע פון רבנים וואס האט געהייסן די ׳וועד הרבנים׳ פאר די בארא פארק׳ער מקוה. כ׳געדענק וועז דער טאטע ז״ל האט זיך געצויגן קיין בארא פארק, האט מען אים אויך געבעטן ער זאל אריינקומען אינעם וועד, און ער איז אויך געווארן איינער פון די רבנים פאר די מקוה.[5]

די מקוה האט געקאסט אסאך געלט אויסצוהאלטן, און ס׳האט זיך נישט געקענט אויסהאלטן, מ׳האט עס נישט געקענט דערקן, ביז ס׳איז ממש געווען באנקראט.

חוץ מזה איז אויך געווען עפעס א לזות שפתים אויף די מקוה. און ס׳איז טאקע עפעס יא געווען א פראבלעם – כ׳וועל זאגן וואס איז געווען דער פראבלעם – די מקוה איז געווען געבויט אויף צוויי שטאק, ס׳איז געווען א

בדבר וליקח חבל במצוה גדולה ורבה הלזו, ושיראה כל א׳ ליתן יותר מכפי יכלתו.

4 אגב, עיין בס׳ קדושת יו״ט (משפטים) בשם אביו הק׳ מרן הייטב לב ז״ל שרמז (בפ׳ בא) ואנחנו לא נדע מה נעבוד את ה׳ עד בואנו שמה. שמ״ה נוטריקון ש׳טיפה מ׳ריקה ה׳דחה, כי א״א לאדם לדעת איך יעבוד ה׳, אם לא יבוא במקוה בכל עת.

אונטערשטער שטאק און א אויבערשטער שטאק. קומט אויס דער אויבערשטער שטאק איז דער בור, און דאס איז די וואנט פון די אונטערשטע שטאק. דאס איז א גרויסע פראבלעם. ווייל וואסער זוכט דאך ווי ארויסצורינען, דאס איז די טבע פון וואסער, און אז ס'נעצט אדורך די וואנט, ווערט א שאלה פון זוחלין אויף די מקוה. מ'האט זיך זייער געפלאגט אין דעם..., ווער ס'וויסט ווען מ'בויעט א מקוה, איז נישט גוט ווען מ'בויעט א מקוה אין די הייעך, א מקוה דארף מען בויען אין די קרקע, מזאל זיך נישט אנשטויסן אין אזא פראבלעם.

רב דביהמ"ד אבני צדק: די אנדערע רבנים האבן דאך מסכים געווען צו בויען אויבן די בורות.

רבינו: יא יא, כ'האב נישט געזאגט אז אין די הלכה איז א פראבלעם, עפ"י הלכה מעג מען. אבער אין פראקטיש איז נישט גוט צו בויען קיין מקוה אין די הייעך, דאס ברענגט עגמת נפש. און דארט אין בארא פארק האט עם אויך געברענגט עגמת נפש. מ'האט אלץ געדארפט פאררעכטן, מ'האט געמוזט איבערשמירן, אזוי איז עם געווען. איז די מקוה האט געהאט פראבלעמען, צוויי פראבלעמען. ס'האט געהאט א לזות שפתים, און ס'האט געהאט א גרעסע פראבלעם, מ'האט עם נישט געקענט דערקן...

איז מען געווען ביים טאטן פרעגן וואס מ'זאל טוהן, ס'איז געווען א מקוה–קאמיטע, ר' דוד פליישמאן – ער לעבט שוין נישט – ער איז געווען בראש פון די מקוה–קאמיטע. און דער טאטע האט זיי געזאגט, אז ער זעט נישט קיין אנדערע עצה, נאר אז דער פעטער ז"ל, דער סאטמארער רב, זאל קומען זעהן די מקוה, און אז ער וועט זעהן די מקוה, וועט ער זאגן וואס מ'האט צוטוהן, און מ'וועט מסדר זיין און אלעם וועט זיך שטעלן אין פלאץ.

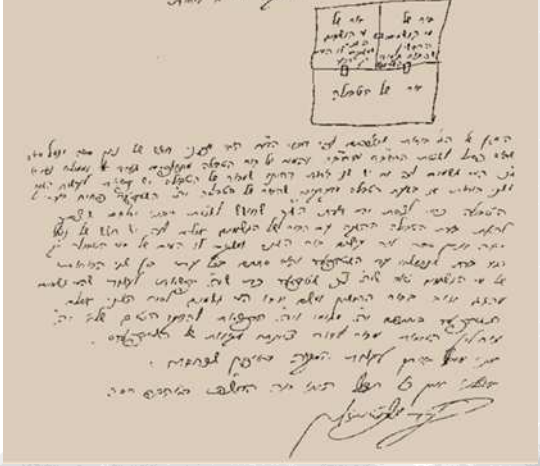
שוין, ס'איז דאך געווען בארא פארקער בעלי בתים בימים ההם דארט פון די שטאט, און ווען זיי האבן געהערט א ווארט סאטמאר, האבן זיי געזאגט ניין, זיי ווילן נישט... שוין, האט דער טאטע געזאגט איז נישט... אבער פארשטייט'זיך אז דער פראבלעם האט זיך נישט געלעזט, און ס'איז געווארן אזוי ערגער און ערגער, ס'איז געווארן זייער שווער דער מצב פון די מקוה.

יענע תקופה איז מיין ברודער הרב ר' שלום אליעזר (הגה"צ רב דקהלתינו ב"פ 15 שליט"א) געווארן בר מצוה, ס'איז געווען א מוצאי שבת (מוצש"ק פ' ויגש תשכ"ז) און דער פעטער ז"ל איז געקומען צו די בר מצוה קיין בארא פארק – דעמאלטם איז שוין געווען ווי מ'זאגט די שטריק איז געווען אויפן האלז – ס'איז געווען זייער א שווערער מצב אין די מקוה, האבן זיי שוין מסכים געווען אז דער פעטער ז"ל זאל קומען זעהן די מקוה.

נאך די בר מצוה איז ער געגאנגען אין די מקוה. איך בין נאך געווען א בחור, און כ'בין אויך מיטגעגאנגען. ער איז געגאנגען אין די מקוה, ער האט זיך אומגעקוקט אויף די בורות, אויף די בורות השקה, ער איז געגאנגען און ער האט אויף אלעם זיך אומגעקוקט, און האט געזאגט ס'איז אלעם פיין און וואויל... ער האט אוועק געמאכט די חששות (שהי' רק לזות שפתים) און געזאגט אז ס'איז אויסגעהאלטן, פון דעמאלטם אהן האט זיך אלעם איבער געדרייט, די מקוה איז געווארן כשר..., ס'איז געווארן אהנגענומען ביי יעדן.... בקיצור, אז ס'איז געווארן מער קאסטומער'ס דארף איך נישט צו זאגן, איז שוין געווארן די גרעלט נושא אויך גוט, ס'האט זיך מסדר געווען אלע פראבלעמען אין די מקוה.

---

5 להלן מכתב קודש מרביה"ק הברך משה ז"ל משנת תשכ"ב אודות תיקון מקוה בעיר לאס אנדזשעלעס ומתאר בציור איך לתקן המקוה עפ"י שיטת הדברי חיים זי"ע.

רב דביהמ"ד אבני צדק: ער האט געזעהן די מקוה אויפן דאך?

רבינו: ער האט אלעס געזעהן אין די מקוה. ס'איז נישט געווען אויפן דאך. ס'איז געווען אויפ'ן שטאק, איין שטאק ארויף.

רבינו פנה אל המחותן אבד"ק גלאנוב: איר זענט דאך א בארא פארקער, איז ווייסט זיכער פון וואס מ'רעדט, דער בנין שטייט נאך היינט.

אבד"ק גלאנוב: יא, אונז האבן געפלעגט צו גיין אין די מקוה. מיין טאטע האט געוואוינט אויף יענע גאס.

רבינו: יא, אין דעם בנין איז עס געווען.

אבד"ק גלאנוב: היינט איז עס שוין איבערגעמאכט.

רבינו: יא, איך פארשטיי, היינט האט מען שוין געמאכט א מעיין מקוה, מ'האט שוין געמאכט א קוואל, כ'האב נאר פארציילט וואס איז געווען די מעשה דעמאלטס מיט די מקוה, מיט אסאך יארן צוריק.

אבד"ק גלאנוב: דער סארוואשער רב איז דעמאלטס געווען פון די וועד הרבנים, און כ'געדענק נישט ווער ס'איז געקומען באזוכן דארט אין מקוה, האט ער געזאגט אזא ווערטל 'מ'האט געמאכט א מקוה וואס מ'טרעט אויף שולחן ערוך'..... אז יעדע טריט וואס גייט דארט איז אויסגעהאלטן עפ"י הלכה.

רבינו: דאס גע'דענק איך די מעשה וואס איז געווען מיט די מקוה דארט. דאס איז שוין א מעשה שוין פון זעכציג יאר צוריק.

א' מחברי הוועד: ס'קומט אריין א שאלה אסאך מאל, מענטשן בויען א פריוואטע מקוה מיט אלע הידורים, מ'זעט אז אלע בורות איז ממש אויסגעהאלטן לכל הדעות, און מ'וויל עס נוצן אמאל ווען מ'דארף עס נוצן. איז דאס אויסגעהאלטן? א פריוואטע מקוה וואס א איד פריוואט האט אינדערהיים, ס'האט נישט קיין השגחה פון א רב, און ס'קומט אמאל אוים צו נוצן.

רבינו: כ'וועל אייך זאגן, צו האבן א מקוה אינדערהיים, דאס איז נישט א זאך וואס ס'דארף אזוי צו זיין, ס'איז א האקעלע זאך, מ'דארף האבן אלע צוגעהערן, מ'דארף האבן דאס, מ'דארף האבן יענץ, כוויל נישט מאריך זיין, אבער ס'איז נישט דאס בעסטע, איך וואלט קיינעם נישט צוגעראטן דאס צו מאכן.

א' מחברי הוועד: ס'איז דא א מימרא וואס מ'זאגט נאך פונעם רבי'ן דער ברך משה, אז אין א שטאט זאל זיין נאר איין גרויסע מקוה. איז דא עפעס אן ענין דערבייי?

רבינו: כ'האב געהערט פון מיין טאטן ז"ל, ווען ס'איז אויסגעקומען צו רעדן פון א מקוה, ער האט גערעדט פון אינדערהיים, אז אינדערהיים איז נישט געווען אזא מין זאך ווי צוויי מקואות אין א שטאט. ס'איז נישט געווען אזא זאך, נישט אין סיגוט, נישט אין סאטמאר, נישט אין אנדערע גרויסע שטעט, אין גראסווארדיין, אין קלויזענבורג. איין מקוה איז געווען. ס'איז נישט געווען אזא מין זאך, ס'זאל זיין מער ווי איין מקוה.

דאס הייסט, די איין מקוה טהרה האט מען געפלעגט פרייטאג און יעדן טאג און אינדערפרי האט מען געגוצט די זעלבע מקוה.

און מ'איז טאקע נישט געגאנגען אזויפיל אין די מקוה, מ'איז נישט געגאנגן פאר חנוכה לעכט, מ'איז נישט געגאנגען אין די מקוה פאר בדיקת חמץ, און מ'איז נישט געגאנגען אין די מקוה פאר קריאת המגילה.[6]

אז מ'רעדט פון א מקוה, מיין זיידע'ס ברודער דער באטורער רב, ער האט געהייסן רבי נפתלי, מיין מאמע'ס פעטער, ער איז געווען רב פון באטור, ער האט געהאט א חשבון, יעדער מענטש וואס ער גייט אין די מקוה, ער האט געהאט א חשבון אויף די שטאט, יעדער מענטש וואס איז געווען אין די מקוה. דאס איז געווען די סיבה. אז ס'איז געווען נאר איין מקוה.

דרך אגב אז מ'רעדט פון די מקוה, דער זיידע ז"ל דער עצי חיים האט געהאט א שוואכן גוף, ער איז נישט געווען קיין געזונטער מענטש, ער איז טאקע נפטר געווארן יונגערהייט. ער איז געווען ביים דאקטאר, און דער דאקטאר האט אים געזאגט ער מוז מאכן א וואנע. ער האט עפעס געליטן אויף די נירן, און דער דאקטאר האט אים געזאגט ער מוז מאכן א וואנע. אינדערהיים האט עס געהייסן א ביטל, אזוי האט מען עס גערופן אין דער אלטער היים, ער מוז מאכן א ביטל, ער מוז מאכן א ווארימע וואנע. ער האט נישט געהאט אין שטוב קיין וואנע, און ער האט נישט געוואלט מאכן אויך נישט,

---

6 אגב, עיין בהגדה של פסח - ברך משה (עמ' שנ"ג) בליל א' קודם עריכת הסדר לא הלך (מרן הברך משה) למקוה, חוץ כשחל ערב פסח בשבת שאז לא הלך למקוה טרם כניסת היום, אבל בליל ב' היה הולך בכל שנה לטבול במקוה קודם עריכת הסדר, ואמר שכך ראה אצל אביו מרן העצי חיים דאף שלא הירבה בטבילת מקוואות, אבל בליל שני של פסח קודם הסדר, ובליל שמחת תורה קודם ההקפות הלך למקוה, ומרן שליט"א הוסיף שם שהלך גם בראש השנה קודם התקיעות, ע"ש.

וועגן צוואת רבי יהודה החסיד,[7] איז ער געגאנגען אין די מקוה פון שטאט, אין די שטאטישע מקוה, דארט איז ער געגאנגען.[8]

איך וועל נאך שענער זאגן, דער פעטער ז"ל האט געוואוינט אויף בעדפארד עוועניו, אין וויליאמסבורג, ער האט נישט געהאט קיין וואנע אין שטוב, ער האט נישט געהאט קיין וואנע. אינעם הינטערשטן שטאק איז געווען אין די זייט, נעבן די טיר וואו מ'איז ארויס געגאנגן צו די סוכה, איז געווען א ביה"כ און דארט איז געווען א וואנע, מן הסתם שטייט עס נאך יעצט אויך. אבער אויבן ווי זיין דירה איז געווען, דארט איז נישט געווען קיין וואנע. אויך אלץ צוואת רבי יהודא החסיד.

א' מחברי הוועד: היינט קומט אויס, מ'האט דאך נישט קיין ברירה, די שטאט ברוך ה' וואקסט אלע געגנטער ארום.

רבינו: יא, ס'איז אויסגעוואקסן די שטאט, היינט איז א באקוועמערע וועלט. אמאל האט מען געווואוסט 'ויט שכמו לסבול', אזוי האט מען געווואוסט.

ווי אזוי האבן בחורים געלערנט אין א ישיבה? מ'קען עס היינט נישט פארציילן ווי אזוי בחורים האבן געלערנט אין די ישיבה, היינטיגע צייטן קען מען נישט דערציילן פאר בחורים די שפלות וואס בחורים האבן מיטגעמאכט מדי יום ביומו, ס'איז נישט שייך צו זאגן. ברוך ה' ס'איז טאקע אכשר דרא, מ'לערנט אפשר טאקע וועגן דעם בעסער אויך, ווייל ס'איז דא טאקע א הרחבת הדעת, אבער לויט די דעמאלטס'דיגע אומשטענדן האט מען געלערנט.

7 עיין בצוואת ר"י החסיד (אות י"ח) וז"ל: לא יעשה אדם מרחץ בתוך ביתו, ואם יעשה הבית יחרב, אא"כ עושה לרחוץ רבים בו עכ"ל.

8 אגב נעתיק מה שכתב הגה"צ מטעניקא ז"ל בשו"ת חמד שלמה (קונטרס כרם שלמה פ"א ס"ח): כשיצקתי מים על ידי מו"ר גאון ישראל וקדושו בעל עצי חיים זצוק"ל, והיה מנהגו מדי שנה בשנה לשבות בעיר אוהעל לרגל יומא דהילולא של רבינו הישמח משה, ובשעתו היה רב העיר תלמיד חכם גדול שלא היה נמנה על עדת החסידים, וביום השישי הרגישו החסידים כי בהוראת האב"ד לא יהיה למחר בית הטבילה חמה, והלך העצי חיים לבקר המרא דאתרא, ושאלו בטעם הוראתו שלא יחם עכו"ם את חדר הטבילה, והוכיחו בראיות ברורות שעל פי הלכה אין שום איסור בזה, והמרא דאתרא הודה לדבריו, וצוה לומר לעכו"ם להחם הבית טבילה, ומרוב התפעלותו על גדלות העצי חיים שהוא בקי בכל חדרי תורה בא בליל שבת אל עריכת השולחן, וביקש מהעצי חיים שיואיל להעלות דבריו בכתב, ואז כתב התשובה שנדפס בשו"ת עצי חיים (או"ח סימן כ"ה).

אזוי איז די מקוה איז אויך געווען אזוי, וויאזוי האט מען געזויבערט א מקוה?, וויאזוי האט מען געריניגט א מקוה?, מיט אן אמפער האט מען אויסגעשעפט, מ'האט געמאכט א לאך, מ'האט געמוזט מאכן א לאך אין די דלי, אזוי האט מען אויסגעשעפט די מקוה.

אין רוסלאנד איז געווען גאנץ אנדערש די מקוואות. אין רוסלאנד און אין אוקריינא אויך, איז געווען מיט א קאסטן, מ'האט אראפ געלאזט א קאסטן, מ'האט אראפגעלאזט א קאסטן מיט א לאך כמוציא רימון, א האלצערנע באקס, מ'האט געמאכט א לאך אונטן ס'זאל נישט זיין קיין כלי, אז מ'לעכערט עס מיט א לאך 'כמוציא רימון' איז דאך עס נישט קיין כלי (מס' כלים פי"ז מ"א), אבער ס'איז געווען א באקס. מ'האט עס אויפגעהאנגען אויף האָקס, און מ'האט עס אראפגעלאזט אין א טייך. אדער מ'האט אריינגעצויגן נעבן דעם טייך אזוי פון די זייט פונעם טייך האט מען אריינגעצויגן דאס וואסער פונעם טייך. און דעם קאסטן האט מען אריינגעלאזט אין די קוואל וואסער און מ'האט זיך גע'טובל'ט אין דעם. מ'האט עס געקענט מאכן העכער, נידריגער, ווייל ס'איז גהאנגען אויף קייטן.

אזוי האט מען זיך גע'טובל'ט אין יענע מקומות, אזוי איז עס געווען. היינט וואלט מען אזא מקוה נישט געמאכט, דאס איז אמאל זיכער.... היינט וואלט מען אזא מקוה נישט געמאכט. אבער אזוי איז עס געווען. ס'טוט'זיך שוין אין די פוסקים צי ס'איז יא גוט, צי ס'איז נישט גוט (ע"ע באריכות בשו"ת צמח צדק סי' קע"ו, ובדרכי תשובה סי' ר"א ס"ק נ"ב).

א' הנוכחים: דאם איז געווען א קאלטע מקוה?

רבינו: דער קוואל איז קאלט, במילא דאם האט מען געדארפט הייצן ווינטער און זומער. מ'האט עס געהייצט אזוי... ס'איז יא גוט געווען, ס'איז נישט גוט געווען. בקיצור מ'האט געדארפט האבן מסירת נפש צו גיין אין די מקוה, ס'איז נישט אזוי גרינג אנגעקומען. אבער אזוי איז געווען די מקואות. מ'זעהט אין די תשובות, ס'איז דא פונעם תניא (בדיני תיקוני המקוה ועשייתה) און פון נאך,[9] זעהט מען ווי אזוי מ'האט געמאכט די מקואות אין יענע מקומות.

9 בדיני תיקוני המקוה ועשייתה (הנדפס בשו"ע הרב בסוף הל' נדה) כתב כמה אזהרות האיך לתקן התיבה הקבוע בנהר, ובתו"ד כתב בזה"ל: להזהיר האומן העושה התיבה שלא יחבר השוליים אל הדפנות עד שיעשה תחילה נקב בקצה השוליים, בכדי שלא יהיה עליה תורת כלי מעולם, ויהיה הנקב טפח על טפח מרובע שהוא יותר מעט ממוציא רימון, לפי שאין אנו בקיאין בשיעור מוציא רימון.

כ׳וועל דערציילן א מעשה פון א מקוה אין רוסלאנד, דער שינאוועך רב האט געהאט א זוהן רבי נפתלי, און ער איז געווען אן איש מורם מעם. דארט אין רוסלאנד איז געווען אזוי, האלץ איז געווען א טייערע זאך. וויאזוי האט מען געהייצט די מקוה? מ׳האט אריינגעטראגן א קעסל אין די מקוה, מ׳האט אריינגעלייגט דארט האלץ, מ׳האט עם אנגעצונדן, און ס׳האט געהייצט. ס׳איז נישט אזוי געווען די בע׳טעמ׳סטע מקוה מיט די אלע זאכן...

מ׳האט נישט געהייצט די מקוה אלעמאל, ס׳איז דאך א שאד יעדע נאכט צו הייצן די מקוה, ס׳קאסט געלט, האלץ איז געווען טייער. אז איינער האט געדארפט א מקוה, איז ער געגאנגען זיך איינמעלדן פאר״ן בעדער אז ער דארף א מקוה, און ער האט אים צוגעגרייט א מקוה.

דער רבי נפתלי איז אויך פלוצלינג, ער איז נישט געווען קראנק, ער איז פלוצלינג נסתלק געווארן. און ס׳איז געווען ווינטער, זיין יארצייט איז כ״א כסלו. אין אוקריינא איז כ״א כסלו שוין זייער קאלט, און ס׳איז געווען א גרויסע פראסט. און אז א איד גייט אויעק פון דעם עולם, טובל׳ט מען אים אין א מקוה.

מ׳דארף צו וויסן וויי אזוי ס׳איז געווען אמאל, אינדערהיים, האט מען נישט ג׳טובל׳ט יעדן בר מינן, עפי״ר נאר תשעה קבין איז געווען, ווען ס׳האט זיך געמאכט א בר מינן.

ס׳איז אינטערסאנט, דער ייטב לב האט געמאכט א מקוה ביי זיך אינדערהיים, ווייל ער האט געוואלט מ׳זאל אים קענען טובל׳ן לאחר פטירתו. ער האט נישט געוואלט מ׳זאל אים טובל׳ען אין די געהעריגע מקוה, ער האט מורא געהאט אז עמיצער וועט זיך מונע זיין פון צו גיין אין מקוה, אז מ׳וועט טראגן א מת אין די מקוה וועט מען זיך מונע זיין נאכדעם פון זיך קומען טובל׳ען. ס׳איז דאך דא פארשידענע מענטשן, האט ער חושש געווען אויף דעם, אבער ער האט דאך געוואלט מ׳זאל אים טובל׳ען, האט ער געמאכט א מקוה ביי זיך אינדערהיים, ער האט עם קיינמאל נישט געגנוצט. און ער האט געזאגט סוף ימיו אז ער האט חרטה געהאט אויפן מאכן די מקוה. ער האט עם קיינמאל נישט געגנוצט.[10] און דער טאטע ז״ל האט געזאגט אז אויף די מקוה האט מען ארויפגעבויט א קליינעם שטוב, און דארט איז געווען זיין חדר.

רב דביהמ״ד אבני צדק: דער ייטב לב האט דאס געבויעט ווייל ס׳איז נישט געווען קיין מקוואות, אז די חברה קדישא זאל קענען טובל׳ן עקספטער...

רבינו: יא יא, כ׳האב דאס פריער געזאגט, ס׳איז געווען נאר איין מקוה, די חברה קדישא האט אויך נישט געהאט קיין מקוה, זיי האבן געמאכט תשעה קבין, עפעס אנדערש איז נישט געווען.[11] און אז מ׳גייט היינט קיין סיגוט זעהט מען דארט אין בית החיים, אין די זייט דארט קען מען זעהן איז דא די טהרה שטוב. דארט איז נאך דא אלע מכשירים נאך פון הונדערט יאר צוריק וואס מ׳האט געמאכט תשעה קבין. אזוי איז געווען אלעמאל מ׳האט געמאכט תשעה קבין,[12] מ׳האט נישט געמאכט קיין

---

10 עיי׳ בס׳ משניות טהרת יום טוב (חלק י״ב עמ׳ ל״ז): זקיני הרב הצדיק החסיד ר׳ יעקב חיים מלאצא זצ״ל שהיה תלמיד מובהק ט׳ שנים לכ״ק ש״ב הגה״ק רשכבה״ג בעל ייטב לב זי״ע סיפר, שהגה״ק בעל ייטב לב זי״ע התמרמר על שתי דברים לפני פטירתו, א. שהיו לו יסורין, ועגה ואמר אינני יודע מדוע יש לי יסורין על זה הלא מעולם לא פגמתי... ב. התמרמר שעשה מקוה בביתו, והגה״ק ר״י החסיד שהיה ג׳כ זקינו אוסר לעשות מקוה בביתו עכל״ה.

ושאלתי את פה קדוש אדוננו מורנו ורבנו התנא האלקי רבן של כל בני הגולה מרן הקדוש מסאטמאר שליט״א ב׳ שאלות:

א. הלא בהצוואה כתיב רק שאין לעשות מרחץ, אבל מקוה נראה דשרי, ובאבני צדק (חיו״ד סימן מ״ח) והאה״ע (סימן י׳) כתב ...וכל שיש איזה שינוי ממה שנאמר בהצוואה הולכין להקל עיי״ש, [ועיין בשו״ת זכרון יהודה הלק שני סימן ע״ה וסימן קצ״ד, ושו״ת מרן עצי חיים יורה דעה סימן י״ג].

ב. רבינו יהודה החסיד פסק ואמר אלא אם כן עושה לרחוץ בו רבים, ואם כן אין שייך שום חשש כנ״ל.

והשיב לי בזה״ל: ראשית בהצוואה של הקדוש ר״י החסיד לא נוכל לומר שום כוונה, שנית בעל ייטב לב זי״ע לא עשה המקוה לרחוץ בו רבים, רק חשש שמא לעת פקודתו שיטבלו אותו במקוה דהעיר, ולא ירצו לטבול באותו לילה מחמת זה, על כן ציוה לעשות מקוה לו לשמו בביתו, אם כן לא נעשה לרחוץ בו רבים, עכל״ה של רבינו הקדוש שליט״א.

11 עיי׳ בשו״ת תשובות והנהגות (ח״א סי׳ תשי״ח): הנה עיקר טהרת המת הוא שפיכת ט׳ קבין, אבל בזמן האחרון רבים ובמיוחד החסידים מקפידים להטביל מת במקוה טהרה דוקא, והטעם נראה שבשפיכת ט׳ קבין ושיעורם ואופן שפיכתם יש מבוכה בפוסקים, ולכן מהדרין לטבילה במקוה ממש שאין טהרה כמותו, ואף שלא שייך טהרה למת ונשאר בטומאתו, יש בזה מעין דוגמא לטהרה שנהג בו בחייו, ויש בזה תיקון לנפטר, וכן המנהג אצל הפרושים בעיה״ק ירושלים, עיי״ש עוד.

12 עיי׳ בחכמת אדם (שער השמחה הנהגת חברה קדישא והאבל) כתוב: ובאמת כל ענייני טהרתו לא מצינו לזה שורש בגמרא, אך הם כולם מקובלים מרבי יהודה חסיד, וכמבואר ברוקח וברבינו ירוחם ובכלבו, ועיין במעבר יבק

טבילה אין די מקוה. יחידי סגולה האט מען געטובל'ט אין מקוה. אזוי איז געווען אין די שטעט אינדערהיים.

על כל פנים, דער רבי נפתלי דעם שינאווער רב'ס זוהן איז פלוצלינג אוועק פון דעם עולם (שהי' רק בן כ"ו שנים) ל"ע.[13] און מ'האט געהאלטן אז ער איז ראוי אז מ'זאל אים טובל'ן אין א מקוה. אבער מ'האט נישט געוואוסט צי ס'איז דא א מקוה, ווייל אויב עמיצער האט נישט באשטעלט פון פריער די מקוה, איז עם געווען אייז, איז די מקוה געפרוירן געווארן. אבער מ'האט דאך געוואלט טובל'ען, האט מען געזאגט מ'וועט גיין פרעגן דעם בעדער, אפשר האט זיך פונקט געמאכט אז מ'האט באשטעלט די מקוה און ס'איז פונקט דא א מקוה. איז מען געגאנגען פרעגן דעם בעדער. זאגט ער יא, ס'איז דא א מקוה, ווייל 'רבי נפתלי האט מיר געקלאפט אין פענסטער, און ער האט מיר געבעטן אז איך זאל איינהייצן די מקוה'. רבי נפתלי האט שוין נישט געלעבט, און ער האט אים געקלאפט אין פענסטער, און אים געבעטן אז ער זאל אים איינהייצן די מקוה. דאס איז א מורא'דיגע מעשה.[14]

רב דביהמ"ד אבני צדק: פאר די נפטרים האט מען אויך געדארפט האבן א ווארימע מקוה?

רבינו: ס'איז געווען אייז. נישט אלץ א ווארימע מקוה, א באקוועמע מקוה, נאר ס'איז געווען אייז פארפרוירן, ס'איז נישט געווען קיין מקוה.

א' מחברי הוועד: דא ברוך ה' האט מען לעצטנס מחדש די מעיינות דא, אין די מקוה דא אין קרית יואל, אבער און די אלע ווייטע געגנטער במציאות טובל'ט מען זיך אין מי גשמים. איז טאקע דא מער אן ענין צו מאכן א מעין דארט אויבעט, אדער מי גשמים איז ענדערש?

רבינו: איך געדענק דא די ערשטע מקוה – לאמיר עם אזוי אנרופן – וואס איז געווען דא אין קרית יואל. ס'שטייט שוין נישט היינט דער בנין. אויף קוויקווועי ראוד (שם רחוב בעיר קרית יואל) איז עס געווען. דארט איז געווען די מקוה. מ'האט זיך דארט געטובל'ט, ביז מ'האט געבויט די אנדערע מקוה.

אין יענע מקוה האט מען זיך געטובל'ט אין די מי גשמים, אזוי איז געווען. און כ'וועל זאגן נאך אינטערעסאנטער, היינט מעג מען שוין אויסזאגן, מ'האט זיך געטובל'ט אין מי גשמים און מ'האט נישט געטווישט די מי גשמים. די מי גשמים האבן געקענט שטיין צוויי חדשים אין איין צו...

א' מחברי הוועד: א גאנצע וואך אדער נאר פאר שבת?

רבינו: א גאנצע וואך, מ'האט עס יעדן טאג גענוצט. ס'איז אזוי, ווער ס'וויסט, מי גשמים האט א טבע אז ס'האלט זיך לענגער ווי סתם וואסער. און ס'האט זיך געהאלטן זויבער, מ'האט נישט פארציילט פארן עולם, אבער היינט מעג מען פארציילן וואס איז געווען מיט פערציג יאר צוריק. מי גשמים האלט זיך, מ'קען האלטן אין די מקוה צוויי חדשים און נאכדעם טוישן. ס'איז געווען אן אוצר פון מי גשמים וואס איז געווען, אבער מ'האט נישט געטוישט, נישט יעדן טאג, און נישט יעדע וואך אויך נישט. מ'קען זאגן צוויי חדשים, ס'איז געווען א סוד.

רב דביהמ"ד אבני צדק: ביי א קוואל האט מען בעצם אנגענומען דעם תשובות מהרי"ט (ח"ב סי' י"ח) מיטן משכנות יעקב (סי' מ"ח).

שהוא היה תלמיד ר' מנחם עזריה מפאנו בעל שו"ת מנחם עזריה וספר עשרה מאמרות, ועל כל מנהג ומנהג שנוהגין עם המת כתב סודות גדולים ונוראים.

ובמעבר יבק (שפתי רננות פרק כה) כתב: והמתקדשים והמטהרים עצמם לפחות בשלש רגלים ובראש השנה ויום הכיפורים אם לא בטבילת גופם במ' סאה כי זה היה להם ודאי תיקון בטהרה, ברם לפחות מטילים על ראשם או רובם תשעה קבין של מים, יראה לי שבכלל חסד של אמת שיעשו עמו העוסקים בטהרתו, ביודעם שכך דרכו בחייו, הנה מה טוב כי בשטיפתו יריקו על ראשו ועל כל גופו ט' קבין שהם רי"ו ביצים כנגד רי"ו אותיות שבשם הגדול... עיי"ש.

13 עיין בס' דברי תורה-מונקאטש (מהדו"ג אות פ"ג) ששמע ממרן הק' משינאווא שבנו ז"ל נפטר בנפילת אפים במנחה, כי בטשערקאס אמרו תחנון גם במנחה.

14 הרה"ח רבי אלימלך אלעזר ארנבערג ז"ל מביא עובדא זו בספר 'ארזי לבנון' (עמוד נ): שמעתי מעשה פלא מאת הרה"צ רבי משה'לע שניאורסאן דל אדמו"ר מטאמאשפאל נכד בן ואחר בן להגאון הקדוש כ"ק אדמו"ר בעל השו"ע והתניא זי"ע ונכד להגה"ק ר' יעקב ישראל מטשערקאס חתן כ"ק האדמו"ר האמצעי לבית חב"ד זי"ע.

וזהו הסיפור: הבלן בעיר שמע שרבי נפתלי נפטר, ושאל מתי נפטר, וענו לו שאתמול לפנות ערב נפטר, ואמר הבלן, כי הדבר לא יתכן, היות והוא נהג לבוא לבית הבלן בחצות הלילה לקחת את המפתח, וגם בלילה זה לקח את המפתח, האדמו"ר מטשערקאס זי"ע גבה עדות ונוכחו לדעת שכן היה.

רבינו: יא, זיי ווילן נישט מאכן קיין קולות ביי קיין מקוה. זיי זענען חושש אז ס׳איז מי תמציות.[15]

רב דביהמ״ד אבני צדק: האט מען אלץ מהדר געווען אויף א קוואל.

רבינו: יא, דארט ווי מ׳קען איז דאם געווען דאם בעסטע.[16]

רב דביהמ״ד אבני צדק: ווייל בעצם איז דאך א שאלה, ביי די גרויסע מקוה איז דאך דא בורות וואם קומט פון מעין. און ס׳איז דא בורות פון מי גשמים.

רבינו: דא ביי אונזער מקוה איז אלעם פון מעין, מ׳טובל׳ט זיך אין מי מעין. מ׳טובל׳ט זיך נישט אין מי גשמים. ס׳איז דא מי גשמים אין די זייט, יעדע מקוה האט

---

15 הנה יש מבוכה בפוסקים בעיקר המעיין אם יש לו דין מעין לגבי זוחלין, והנה בשו״ת משכנות יעקב (יו״ד סי׳ מ״ה והובאו דבריו בפ״ת אות כ״ח ובמהרי״ט בח״ב סי׳ יח) מחמירים לחשבו לחומרא כמקוה.

וטעם המשכנות יעקב הוא מכח דין התוספתא במקואות (פ״א) דההחופר בצד הנהר במקום הביצין דינו כמי תמציות, ובצד המעין אם המים באים מחמת המעין כ״ז שהם באים מחמת המעין, אע״פ שפוסקין והוזרין ומושכים, הרי הם כמעין, פסקו מלהיות מושכין הרי הן כמי תמציות. ופי׳ הר״ש (בפ״א מ״ו) כמי תמציות שלא פסקו, והובא ברמב״ם (פ״ט הל׳ ג׳ ד׳). והקשה שם בכ״מ מ״ש מעין מנהר, ותי׳ שם בתי׳ א׳ דאה״נ דלאו דוקא מעין, אלא ה״ה נהר, ובתי׳ בתרא תי׳ דשאני נהרות וימים דאין כשר למי חטאת.

והמשכנות יעקב פי׳ את התוספתא, דהנהר אין לו מקור מחמת עצמו, ורק במקום הנהר דינו כמו מעין, אבל בצד הנהר א״א להתירו רק מחמת חיבור להנהר, והחיבור ל״מ מחמת דלא הוי חיבור גמור, ובסוף דבריו כתב שם, מאן מפיס איזו מקוה הוא באר נובע מחמת עצמו ואיזו מצד הנהר, ובפרט במדינות העומדות בין הנהרות ובצעי המים ואין מעינות מים נמצאים שם כלל, אשר בודאי רוב בארות שלהם הן מימי הנהרות הסמוכות להם דרך לחלוחית הארץ, ודאי אין דין מעין להם כלל עכת״ד.

ובשו״ת מהרי״ט (יו״ד ח״ב סי׳ י״ח) החמיר מטעם אחר, מטעם דהרבה בארות באים המים מצד הכתלים שהם בוצצים מעט מעט ויש לזה דין מי תמציות, אבל במעין גמור שבא הרבה מים מתחת לקרקע, לא החמיר עיי״ש, אבל משו״ת משכנות יעקב משמע דההחמיר בכל ענין בספק שמא בא מצד הנהר.

16 עיי׳ בדברי הרמב״ם (בפיה״מ למקואות פ״א) לבאר שש המעלות במקואות, והמעלה הגבוהה ביותר היא במעין.

וכ״כ בגידולי טהרה (יו״ד סי׳ ר״א אות א׳) שראוי להדר לעשות מקוה של מעין דוקא, כי התוקע עצמו לעשות מקוה של מי גשמים מכניס עצמו לספק איסור כרת, לפי שאי אפשר בשום ענין שבעולם שיהי׳ כשר לכל הדעות, אבל באמת כבר נחלקו רבים עליו שלא נאמרו דבריו אלא בימיו דוקא, באופן שלא נבנה כראוי, אבל בימינו שרוב מקואות נבנו לכתחלה בכל ההידורים כדין שו״ע, לית מאן דחייש.

א בור מי גשמים, ס׳איז איינגעשטעלט טאמער די מעין וועט נישט ארבעטן און מ׳וועט מוזן נוצן... אבער אזוי טובל׳ט מען זיך נאר אין מעין.

רב דביהמ״ד אבני צדק: אויב אזוי דארף מען בעצם מהדר זיין אויף אלע מקוואות אז ס׳זאל זיין מעין.

רבינו: ניין, מ׳קען נישט, אז ס׳איז מי גשמים איז עס אויך גוט. ׳מקוה מים יהיה טהור׳ (במדבר יא, לז).

דער חתם סופר (עיין בתשו׳ יו״ד סי׳ ר״ג) האט דאך בכלל גענוצט מי גשמים, ווייל אין אויבערלאנד איז נישט געווען קיין מעינות, ס׳איז נאר געווען מי גשמים,[17] נאר דארט האט מען געטוישט איין מקוה מיט די אנדערע מקוה, מ׳האט אלעם געטוישט. איז דא א פראבלעם פון נתן סאה ונטל סאה, ווייל מ׳האט נישט גענוצט די ארגינעלע מי גשמים, מ׳האט אלץ גע׳כשר׳ט מיט א השקה, דאם האט גע׳כשר׳ט די מקוה, און נאכדעם האט מען מיט דעם גע׳כשר׳ט די צווייטע, איז דא די שאלה פון נתן סאה ונטל סאה,[18] אבער קיינער האט נישט מפקפק געווען בעצם אויף מי גשמים.

רב דביהמ״ד אבני צדק: די אלע בורות וואם מ׳לייגט אריין כוחות אהערצושטעלן, א בור ע״ג בור, בור דברי חיים (שו״ת דב״ח ח״א חו״מ סי׳ ל״ז, ובשו״ת דברי יואל סי׳ ע״ט),[19]

---

17 עיין בשו״ת חת״ס (חיו״ד סי׳ ר״ג) דכתב וז״ל: ואודות תיקון המקוה בעירו, לית טב מיניה לעשות מקוה ע״י מי גשמים דהוא כשר וישר לכו״ע בלי פקפוק, עכ״ל.

וכן בסיום (סי׳ ר״ב) כתב בלי ספק ירא שמים כמוהו יראה בחוזק ידו להטות לכב החונים תחת דגלו למונעם בכל האפשר מטבילת הנהר וליסע לעיר מקום מקואות המים עכ״ל.

וע״ע בשו״ת ערוגות הבושם (סי׳ ר״ב) דכבר הורה זקן החת״ס לעשות מקואות ממי גשמים, ובפרט במדינה זו כמעט רוב מקוואות הם של מי גשמים, וכן המקואות בעיר קדשנו ירושלים תובב״א.

18 דהיינו דעת הראב״ד (בעלי הנפש שער המים סימן א׳ הלכה ה׳) והרמב״ם שהובא בש״ך (יו״ד סי׳ ר״א ס״ק ס״ג), וכתב על זה: אף על פי שהאחרונים הסכימו להכשיר, מכל מקום אין ראוי להכניס הראש בין המחלוקת.

19 היינו שלפי שיטת הדברי חיים עושים ג׳ בורות. הבור הטבילה, ושני בורות מי גשמים. אחד מהם פתוח תמיד לבור הטבילה, והשני סתום בספק, ומשיקים אותו רק לפי שעה. אמנם לא נתבאר להדיא אם משיקים אותו לבור הטבילה, או לבור מי גשמים השני הפתוח לבור הטבילה.

והנה באמת אין בזה שום נפק״מ לדינא, ומקדמת דנא היה בהרבה מקואות פתוח נקב ההשקה מבור דברי חיים לבור הטבילה עצמה, ועי׳

דאם נעמט אוועק דעם פראבלעם פון נתן סאה ונטל סאה.

רבינו: ווייל על פי רוב די אלע פלעצער קומט מימי העיר [סיטי–וואסער]. אין די אלע מקוואות איבעראל אין אלע אידישע שטעטל, וואספארע וואסער נוצט מען פאר די מקוה? מ'נוצט מי העיר [סיטי–וואסער]. דאם איז שאובין. ממילא מוז מען צוקומען צו דעם הכשר, מ'זאל עם כשר'ן, אדער כשר'ן מיט מי זריעה אויף דעם אופן, אדער כשר'ן מיט השקה, דאם הייסט אז מ'כשר'ט די וואסער די שאובין מיט השקה. ממילא, אז מ'כשר'ט מיט השקה, קען זיין א פראבלעם פון נתן סאה ונטל סאה, אבער דארט וואו מ'טובל'ט זיך ממש אין מי גשמים איז נישט דא קיין שום פראבלעם.

כ'וועל אייך זאגן, אין דער אלטער היים, איז די טעכניק נישט געווען, מ'האט נישט געקענט אזוי צושטעלן, מ'האט נישט געקענט אזוי מאכן אן אוצר פון מי גשמים, ס'איז נישט געווען אזא מין זאך צו מאכן אן אוצר פון מי גשמים מיט א פאטענט וויאזוי ס'זאל אריינקומען פונעם אוצר אין די מקוה אריין, היינט איז דאם דאך אויסגערעכנט ווי אזוי ס'זאל אריינקומען, מ'האט עם נישט געקענט מאכן, קוים איז געווען א מקוה, מ'האט דאם קוים געקענט צושטעלן. נאכדעם איז נישט געווען קיין געלט, די אלע זאכן קאסט דאך אוצרות געלט. מ'איז געווען צופרידן אז ס'איז געווען אביסל געלט צו בויען א מקוה. צו קענען בויען אזוי ווי די היינטיגע צייטן, מיט די היינטיגע השגות, דאם איז נישט געווען.

און כ'וועל זאגן באמת, היינטיגע צייטן איז אכשר דרא אין דעם אויך, אידן לאזן זיך היינט קאסטן אסאך געלט וואם אמאל איז דאם נישט געווען, אז ס'איז געווארן אז מ'בויעט א מקוה, אזוי ווי כ'האב פריער געזאגט, ס'איז נישט געווען קיין אויבן–אן, האט מען נישט געגעבן קיין געלט פאר קיין מקוה. ס'איז זייער שווער געווען.

א' הנוכחים: היינט איז אנדערש, אויסער אידן נדיבי לב, איז דא אידן וואם ווילן געהאלפן ווערן, מ'זאגט דאך אז געבן פאר א מקוה איז א סגולה.

רבינו: יא, מ'זעהט ישועות ביי א מקוה, מקוה ישראל ה' מושיע בעת צרה.[20]

רב דביהמ"ד אבני צדק: אינטערעסאנט אז אין אויבערלאנד [אין אונגארין], דער חתם סופר האט דאך נישט מקפיד געווען אויף נתן סאה ונטל סאה, רבי שאול בראך ברענגט אין די תשובות וישאל שאול (שו"ת ח"א סי' כ"ה),[21] אז ער האט געהערט פונעם שינאווער רב אז גרויסע אידן זענען האבן געווואוינט אין שטעטל וואו מ'האט באנוצט דעם חתם סופר'ס מקוה. רבי שמעון סופר און אנדערע.

אבער דער דברי חיים (שו"ת ח"א חו"מ סי' ל"ז) שרייבט זייער שטארק אויף יא, אז מ'מוז מקפיד זיין, און ער מאכט אוועק דעם חתם סופר'ס מקוה. (ועי' בשו"ת דברי יואל סי' ע"ט שבאמת גם מרן ההת"ס החמיר בזה).

רבינו: יא, רבי שמעון סופר האט דאך דאם געשריבן פאר'ן דברי חיים.[22]

---

20 ונעתיק לשונו הבהיר של כ"ק מרן שליט"א במכתב קדשו לטובת בנין המקוה דקהלתינו הק' בעיר לינדען "ובעינינו כבר ראינו הרבה שנפקדו בדבר ישועה ורחמים בזכות הרבות טהרה בישראל, ומקוה ישראל מושיעו ודאי", ע"כ.

21 עי' בשו"ת וישאל שאול (ח"א סי' כ"ה) שמדבר ממקוה מסויימת שהרה"ק מצאנז החמיר שלא לעשותו, כתב בזה"ל: ...ואני זכיתי לדבר מענין זה עם מאורן של ישראל הגאון הקדוש ר' יחזקאל זצ"ל משינאווא, ואמר לי שבנו זצ"ל הגה"צ מוה"ר נפתלי הלבערשטאם בעמח"ס אילה שלוחה שהי' דר ברוסלאנד, סיפר לו ששם מצויין רק מקואות כאלו, והוסיף שגדולים וצדיקים נולדו ממקואות כאלו... ע"ש.

22 עיין בס' סופרי המלך (עמ' מ"ב): כתב הג"מ שמעון אליעזר זוסמאן סופר ז"ל, הנני להנציח ולמסור לדורות את מה ששמעתי מדודי הגאון הצדיק רבי יוסף נפתלי שטרן זצ"ל, שבבוא ר"ש סופר לקראקא מצא בה מקואות עתיקים שלא ענו כבר על תנאי הנקיות שהיו דרושים כבר בזמנו בקהילה קדושה בקראקא על שכבותיה השונות, מקואות אלה לא היו מקואות של מי גשמים, ע"כ עמד והורה לבנות מקוה חדש משוכלל, ובהסתמך לתשובת אביו הגדול מקוה של מי גשמים, לחסידי צאנז שהיו מרובים בקהילתו הגיעה הידיעה על החידוש לאזניו של בעל דברי חיים זצ"ל, הוא פנה אליו בתשובה ארוכה עם טענות שונות נגד שינוי המנהג שהיה נהוג בקהילת קראקא, ובעיקר טענות חריפות נגד עשיית מקוה ממי גשמים. [המכתב המקורי היה מונח ביד נינו של ר' שמעון סופר זצ"ל בשם גרויס, והרב הנ"ל ראה אותו].

בספר ברך משה על סוגיות הש"ס (סי' קנ"ד - וראה הציור מכתי"ק בציור של המקוה של שני בורות) שביאר ג"כ שמשיקים בור דברי חיים לבור הטבילה. אמנם עי' בקונטרס מקוה מים חיים (מ"י הדעת אות ה') שכתב בשם הרה"ח ר' משה אליעזר כ"ץ, שבמקוה הראשונה שנבנה פה על ידי רביה"ק ז"ל, פתחו נקב מבור דברי חיים לבור השקה. וכן נהוג כהיום בהמקואות.

ועי' בשו"ת דברי חיים (שם): שיעשו נקב בהמקוה ולחברו על ידי קנה להבאר שבו נאספים המים, שלדעתי יש עכ"פ מ' סאה מי גשמים בבור, ובהכי סגי כמבואר במשנה (מקואות פ"י מ"ח) מטהרין התחתון מהעליון. והגם שיש פוסקים דצריך להיות החיבור תמיד כמבואר בש"ע, על זה יש לסמוך בכה"ג להקל, עכ"פ בכל פעם שיראו שניטל הרוב יכשירו כנ"ל.

רב דביהמ"ד אבני צדק: למשל אין סיגוט וויאזוי איז געווען?

רבינו: אין סיגוט איז געווען א קוואל.[23]

ס'איז אזוי, מ'זאגט א קוואל, ס'זאגט זיך אזוי גרינג א קוואל, דער אייבערשטער האט באשאפן די וועלט. א קוואל איז נישט אייביג איניג. אמאל שטייגט די קוואל, און אמאל פאלט די קוואל. אזוי איז די טבע עולם, א קוואל אמאל פאלט עם, און אמאל שטייגט עם. אונז האב מיר דא (במקום דעיר קריית יואל) א קוואל, אונז לעב מיר דאם מיט, דא וויסט מען שוין, געווייסע חדשים איז עם נידעריגער און אנדערע חדשים איז עם העכער.

עכ"פ איז געווען א פראבלעם, דארט וואו מ'האט געמאכט א קוואל מקוה, וועז די קוואל איז געשטיגן איז גוט געווען, אבער וועז די קוואל איז געפאלן, האט מען זיך נישט געקענט טובל'ן. איז געווען אן עצה, מ'האט אריינגעגאסן וואסער אין די מקוה. מי העיר, מיט אן אמפער האט מען גענומען, און מ'האט אריינגעגאסן וואסער אין די מקוה. מ'פרעגט וויאזוי מ'האט אריינגעגאסן מי העיר אין די מקוה. ס'איז דאך שוין געווען אין די מקוה מ' סאה, ס'איז נישט געווארן קיינמאל וויניגער ווי מ' סאה, האט מען צוגעגאסן וואסער אין די מקוה.

איז געווארן א פראבלעם, דער פשט איז אזוי, ס'איז דא א וואסער לעווער, און וועז ס'פאלט די קוואל, יעצט אז דו גיסט אריין וואסער, קענסטו עם אנפילן, אבער וועז קומסט צוריק דעם אנדערן טאג, ציט עם אראפ, די קוואל ציט זיך אראפ, די וואסער לעווער פאלט. קומט אוים, דעם אנדערן טאג האט מען געזען אז די מקוה איז שוין ווידער וויניג, איז געווארן א פראבלעם, וויל פשט איז, אז אין משך פונעם מעת לעת האט זיך עם איינגעזאפט, די גידי המים האבן אראפ געשלעפט וואסער, איז דאך געווארן א פראבלעם.

רב דביהמ"ד אבני צדק: ביי מעיינות איז דאך נישטא קיין פראבלעם פון זוהלין.

רבינו: יא, אבער ס'איז געווארן א פראבלעם. וויל מ'האט אריינגעגאסן וואסער, און שפעטער – צי איין טאג צי צוויי טעג, איך וויים נישט וויפיל טעג ס'איז געווען – די מקוה האט זיך דערזעהן צוריק נידריגער, האט מען אלץ געמוזט צוגיסן וואסער.

איך וויים ס'איז דא א פלאץ – איך וויל נישט זאגן קיין נאמען – וואס זיי האבן אויך א מקוה, און מ'מוז צוגיסן וואסער, וויל די וואסער מוז דאך זיין געגוג הויך, און אז ס'פאלט די וואסער, קומט שוועכער אן זיך צו טובל'ן, מוז מען צוגיסן וואסער.

רב דביהמ"ד אבני צדק: ס'איז געווען אינדערהיים אסאך שטעטלעך וואס איז געווען דרייסיג–פערציג טרעפ.[24]

כשקיבל הגאון ר' שמעון סופר זצ"ל את המכתב, ענה בכבוד הראוי לצדיק, אבל מכתבו היה קצר מאוד הכיל תשובה קצרה בערך בזה הלשון: קבלתי מכתבו בענין של מקוה של מי גשמים... חותם בכבוד גדול "שמעון בן שרל הנולד [בעיר עם] מקוה מי גשמים"...

ועי' מש"כ הגה"צ אב"ד ווייצען בהסכמתו לס' טהרת יום טוב וז"ל: ובעיקר המאמר הנ"ל שמעתי מכ"ק אאמו"ר מרן הגה"ק ז"ל בעמח"ס בנין דוד ששמע מכ"ק דו"ז הגה"ק משינאווע ז"ל ומכ"ק חו"ז הגה"ק מוהר"ש מבאבוב ז"ל, שהמעשה הי' אצל כ"ק זקינו רשכבה"ג מצאנז זי"ע שבהיותו בקראקא' ובמעמד הגאון מוה"ר שמעון סופר ז"ל האב"ד דשם הי' המדובר מהשיטות נטל סאה ונתן סאה, אמר שהרמב"ם לא יניח בהיכלו למי שנולד ממקוה של נטל סאה ונתן סאה.

וע"ז ענה הגאון מהרש"ס שהוא נולד ממקוה מי גשמים כפי תקנת אביו החת"ס ז"ל, וכעי"ז שמעתי מכ"ק חותני הגה"ק מוה"ד יוסף פאנעט ז"ל האבד"ק דעעש.

23 הנה חוקרי הדורות מצאו כי רוב מקואות באשכנז היו ממעינות, ולא של מי גשמים כמו שכתב התרומת הדשן (סי' מ"ח) והב"ח (יו"ד סי' ר"א).

וממנו למד להשיב להשואל בשו"ת ערוגת הבשם (יו"ד סי' ר"י) ששאלו למה חסידי קמאי עקרו הרים לחזור אחר מקוה של מעין דוקא, וכן העלה בספרו מקוה טהרה (אות א') כי מן הראוי ונכון לכל קהלות קדושות להיות מהדרין אחר מקוה של מים נובעים דוקא, ולדעת כמה ראשונים זכה צריכה טהרה במים חיים דוקא, ולא עולה לה טבילה במקוה, וזוהי שיטת ספר חסידים (סי' תק"ט), ותשה"ג (שערי תשובה סי' קס"ד), ותשה"ג הקצרות (סי' ר"ו), וספר אשכול לראב"ד (הל' מקואות סי' נ'), וטהרת מים (סי' י"ד) לפי הזהר (ח"ג צ"ו ע"ב ותק"ו סוף ת"ה), ומקור חסד על ספר חסידים (סי' תק"ט) בשם ספר הפרדס לרש"י הל' נדה (ד"ה בשמחת חתן), ועוד ראשונים ואחרונים שהביא שם, וכן כתב הגדולי טהרה (שם אות א') הביאו הלחם שמלה (אות ג').

וכן בשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"א סי' פ"ח) שחשק לעשות מקוה ממעין כדי להנצל מכמה דקדוקי הלכות שבדיני מקואות וחששות רבות במקוה נוטפים.

ועיין בספר מקואות להר"י שיינבערגער ז"ל שעשה מחקר גדול בענין מקואות בדורות שעברו מתקופת הבית עד ימינו, והראה שרוב מקואות של פעם היו ממי מעין, כמו שהי' באשכנז בימי רש"י ובעלי תוספות.

24 עיין מה שכתב הגרש"ז דוארקין ז"ל אב"ד ליובאוויטש בקובץ דו"ש (עמ' מ"ה) כי ברוסיא היו בכל המקומות רק מקואות של מעינות, וכמעט לא הי' בנמצא מקוה של מי גשמים, ומובן שהיו צריכים לירד להמקוה על ידי הרבה מדריגות, עד שהיו מקומות שהיו צריכים לירד יותר

רבינו: יא ס'איז פשוט אזוי, א קוואל גייט אראפ און ארויף איבעראל, אזוי ארבייט א קוואל, ווער ס'וויסט, סדנא דארעא חד הוא.

עכ"פ קום איך צוריק צו פריער, וויאזוי איז געווען אין סיגוט די מקוה?

אין סיגוט האט מען נישט צוגעגאסן קיין וואסער. נו וויאזוי איז געווען די מקוה? די מקוה איז דאך געווען זייער טיף, נאר מ'האט געקענט אראפ גיין. ס'איז געווען אזוי אויסגעשטעלט אראפצוגיין א חלק שטיגן, און ס'איז געווען דארט א פלאץ זיך צו טובל'ען, נאכדעם איז געווען נאך שטיגן אראפצוגיין און נאך א פלאץ זיך צו טובל'ען. און ווען די קוואל איז געווען הויעך האט מען זיך געטובל'ט ביים העכערען פלאץ, און מ'האט געמאכט פון האלץ אזא צוים מ'זאל נישט אריינפאלן, מ'האט דאך געקענט אריינפאלן. ווייל די מקוה איז דאך געווען טיף. און טאקע ווען די קוואל איז געווען נידעריג, איז מען אראפ געגאנגען אונטן. מ'איז אראפ געגאנגען צוואנציג–דרייסיג שטיגן ביז אונטן.

די באקאנטע מעשה גייט דאך אזוי, דער זיידע ז"ל דער קדושת יו"ט – יעדער פארציילט דאך די מעשה – פורים איז געווען פרייטאג, און ער האט געפירט א סעודת פורים, און ער האט געטרינקען, ער האט מקיים געווען דעם 'חייב איניש לבסומי בפוריא'. ער איז געווען מבוסם, און נאכדעם האט ער זיך אויפגעשטעלט און ער האט געגעבן א קלאפ 'שבת', און פון פחד פון שבת האט אויסגעווען די ווייט פון אים. און פון דארט האט ער זיך אויפגעהויבן און איז געגאנגען אין די מקוה. מ'האט מורא געהאט אז ער גייט אליינס אין די מקוה. די וואס דערציילן די מעשה, פארציילן אז ער איז אליינס אראפ געגאנגען אלע שטיגן אין די מקוה. די מקוה איז געווען דעמאלטס זייער נידעריג, און ער האט געקענט אליינס אראפ גיין אין די מקוה אין יענעם פורים, פונעם בעל שם הק' זאגט מען נאך, ייַן קשה פחד מפיגו.[25]

אבער אזוי איז געווען די מקוה. ממילא איז סיגוט האט מען נישט געדארפט צוגיסן קיין וואסער, ווייל ס'איז געווען נידעריג, איז מען אראפ געגאנגען טיף, אבער נישט אלעמאל, נאר אז ס'איז געווען נידעריג, אויב איז דער קוואל געווען הויעך איז מען נאר געגאנגן אפאר טרעפ, ס'וועגדט זיך וויזוי דער קוואל איז דעמאלטס געווען.

אבד"ק גלאנוב: ס'איז געווען אביסל א שרעק צו גיין. דער בעלזער רב רבי ישכר בער האט געבויט אן עקסטערע מקוה.[26]

וויל ביים שר שלום"ס מקוה איז געווען דרייסיג טרעפ,[27]

מארבעים מדריגות, וגם חימום המים הי' קשה ויקר מאד, מ"מ לא רצו רבני הדור לעשות מקוה ממי גשמים, רק בזמן האחרון לפני מלחמה הראשונה שנראית התרשלות וחלישות בטהרה, והרבה נמנעו מלכת לטבול במקואות העמוקות, התחילו לעשות מקואות ממי גשמים בהידור ויופי חיצוני כדי למשוך ללכת להיטהר.

25 עי' בספר שבחי הבעש"ט (אות ר"ב): פ"א היה הבעש"ט במדינת וואלחייא ושם היה אצלם יין קדוש והוא שנוטף מן הענבים וכשמערבין בכוס ב' או ג' טפין קטנים אי אפשר לשתותו מפני חזקו. וכיבד הבעה"כ את הבעש"ט בכוס קטן מיין זה. וכשטעמו אמר הבעש"ט הלא יינך טוב למה כוסך קטן. והשיב הבעה"ב כי סכנה הוא לשתות כוס גדול ויאמר הבעש"ט אין אני מתירא מזה ונתנו לו כוס גדול ושתה את כולו. והסתכלו כולם בו שנעשו פניו אדומים וכל שערותיו עמדו כמו אש ממש ונתבהלו כולם אבל הבעש"ט העביר ידיו על פניו והפיג יינו כרגע. ותמהו מאד ע"ז ואמר כי רז"ל אמרו יין קשה פחד מפיגו וכאשר התבונן בגדולתו י"ת נפל פחד ויראה מגדולתו י"ת והפיג את היין מכל וכל.

26 ועיין בס' תל תלפיות [בעלוא] (עמ' ר"ג): בעת שבנה כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע את המקוה החדשה, ציוה לכמה תלמידי חכמים בבעלוא שילמדו הלכות מקואות בכדי לדקדק שהמקוה תבנה בתכלית ההידור לכל הדעות ובכל החומרות, ובזמן זה למד גם הרה"צ ר' חיים מטשעחויב זצ"ל אצל הרה"ק מאוסטילא זצ"ל הלכות מקואות, ומדי לילה בלילה ישבו ועסקו ביחד בהלכות אלו, ובבוקר נבחן ע"י כ"ק מהר"א זצ"ל על לימודו.

27 אגב, עיין בהקדמה לשו"ת ולאשר אמר [סערדאהעלי] שכתב כדלהלן: בהכנסו אל האדמו"ר הרה"ק בעל אמרי יוסף מספינקא זצ"ל מצאו שהי' יושב ומוקף חסידים ואנשי מעשה המקשיבים לד"ת וחסידות שרכם השמיע לפניהם, ואז סיפר כי הגה"ק מו"ה ר' שלום אב"ד בעלוא זי"ע בעת שהכשיר את המקוה אשר בנה שם, הפקיד שומרים שישגיחו לבל יגש איש אל המים, ולא יגע בהם בטרם הושלמו למי סאה, והנה באופן פתאומי בלי שירגישו בדבר התקרב איש אחד אל המקוה ונגע במים, בטרם שהתקבצו מ' סאה, ותיכף הלכו השומרים וספרו את כל המאורע למרן מבעלוא ז"ל, וצוה לשאוב ולהוציא כל המים ולהכשיר את המקוה מחדש, ונתפלאו על זה, וסיפרו עובדא הלז להרה"ק ר' שלום מקאמינקא ז"ל, וגם הוא הביע את תמהונו על פסק דין זה, שהרי הלכה מפורשת הוא כי פחות מג' לוגין מים שאובים אינם פוסלים את המקוה, ואח"כ אמר שמצא כי הוראה זו לפסול את המקוה נובעת מתוספתא בלתי ידועה, ששם נאמר שלא אסרו ג' לוגין אלא במים שאובים, אבל מים טמאים פוסלים בכל שהוא, ועתה בזמן הזה כולנו טמאים אנו, וע"כ פסל את המקוה, ככה סיפר הגה"ק האמרי יוסף ז"ל.

כאשר שמע זאת רבינו (הגה"צ ר' אשר אנשיל כ"ץ מסערדאהעלי ז"ל) התערב

און מ׳האט מורא געהאט אראפ צו גיין.[28]

רבינו: אין דעם בעלזער רב׳ס מקוה איז אויך געווען דרייסיג טרעפ אראפ צו גיין?

א׳ הנוכחים: יא, ס׳איז נאך היינט דא די מקוה.[29]

רב דביהמ״ד אבני צדק: נאך א שטארקע נקודה וואס איז דא, למעשה האט זיך ברוך ה׳ אויסגעשטעלט אז ביי אלע מקוואות טובל׳ט מען זיך בפועל אין מי גשמים, דאס הייסט מ׳דארף אפילו נישט די השקה, ווייל מ׳טובל׳ט זיך די מי גשמים. איז די שאלה מאכט זיך אמאל אז מ׳וויל נוצן א מקוה וואס מ׳האט נאך נישט קיין מי גשמים, מ׳וואלט ס׳זאל קומען מי גשמים. איז די שאלה צי מ׳זאל זיך מקיל זיין?.

רבינו: ניין, מ׳זאל נישט מקיל זיין. מ׳האלט א מקוה אויפן סטאנדארט, א מקוה מי גשמים. די אלע מקוואות און בורות וואס מ׳האט צוגעשטעלט איז דאך נאר לרווחא דמילתא.

רב דביהמ״ד אבני צדק: איז לויט דעם דארף מען נישט די אלע בורות.

רבינו: יא, אבער מ׳בויעט יא די אלע בורות, ווייל מ׳קען קיינמאל נישט וויסן וואס ס׳קען זיין. מ׳קען קיינמאל נישט וויסן. מ׳קען דאך נישט צובויען. א מקוה דארף מען בויען מתחילת ביאתו דארף עם זיין אויסגעבויעט מיט אלע בורות, און נישט איז עם זוחל. מ׳קען נישט צושטעלן צו די מקוה. צעמענט צו צעמענט קלעבט נישט. ממילא קומט אויס, ממילא מוז מען גיסן א מקוה אויף איינמאל די גאנצע מקוה. מ׳מוז מאכן די מקוה אויף אלע אופנים.

רב דביהמ״ד אבני צדק: הייסט עם אז מ׳גרייט עם נאר צו, אבער אויף למעשה פעלט עם נישט אויס.

רבינו: יא, למעשה פעלט עם נישט אויס. טאמער איז דא מי גשמים פעלט עם נישט אויס.

רב דביהמ״ד אבני צדק: נאך א נקודה וואס איז דא, א גרויסע חלק וועלט, מאכט דאך די מקוה ווי דער חתם

בשיחה, ונענה ואמר שהוא מבואר גם בש״ך (יו״ד סי׳ ר״א ס״ק נ״ט) הל׳ מקואות בשם הרמב״ם, ע״ש.

ואגב לענין הכשר מקוה, ראה מש״כ בספר ׳דובר שלום׳ (אות נב) בשם הר״ר יהושע משעברשין ז״ל, וז״ל: שמעתי בשם הה״ק ר״ש ז״ל מבעלזא כי בענין הכשר מקוה יש לדקדק בכל החומרות, ולצאת ידי כל הדיעות, כי הנשמה הלא לא תרצה לצאת ממקום קדוש וטהור לכנוס למקום מגושם, ולכן היא תרצה למצוא עלילה כל דהוא ותאמר הלא המקוה פסולה לפי איזה מאן דאמר, ולזה יש לדקדק לעשות המקוה בהכשר לפי כל הדיעות.

28

עיי׳ בקובץ אור הצפון (גליון ל׳ עמ׳ כ״ו) שהביא בי כ״ק השר שלום מבעלזא ז״ל בנה בעירו מקוה טהרה של מי מעין שנעשה על פי כל ההידורים והחומרות, באופן שיהי׳ כשר לפי כל השיטות והדעות, כמ״ש בשו״ת מהר״ם מלובלין (סי׳ נ״ו) שמקוה צריכים לתקן שתהי׳ כשרה לכו״ע.

אך ברבות הימים בימי כ״ק מרן מהרי״ד ז״ל שעלו ובאו הרבה חסידים לבעלזא להסתופף בצל קדשו, לא היתה עוד המקוה ראוי׳ לכולם, ובנו מקוה חדשה על ידי השקה ממי גשמים.

ועדות לכך מצוי׳ בשו״ת חלקת יעקב (יו״ד סי׳ ק״ח) שכותב שזוכר מימי בחרותו שאלפי אנשים הלכו בקושי ודוחק גדול למקוה הקטנה של מעין, ובחדר השני היתה מקוה גדולה ומפוארה שרק יחידים טבלו בה, ופעם ישבו הגה״צ בעל הבצלת השרון זצ״ל והגה״צ רבי פייבוש מיאברוב זצ״ל אצל המהרי״ד זצ״ל ושוחחו אודות המקוה החדשה שנבנה אז בעיר בעלזא, ואודות ההידורים השונים והחומרות שנעשו במקוה זו, וכ״ק המהרי״ד זצ״ל שיבח מאד את המקוה החדשה, עד שניתן הי׳ להבין דבריו כי המקוה החדשה היא יותר מהודרת מהישנה, אלא שאז נענה ואמר להם, שעם כל ההידורים במקוה החדשה, חשוב יותר לטבול במקוה הישנה, כיון שנעשה ממעין, וכן אמר שלא עשאו המקוה של מי גשמים, אלא בשביל אלו שקשה להם ללכת למקוה של מעין, אבל אלו שהם מחויבי טבילה מה״ת לא יטבלו בה, אלא ימשיכו לטבול במקוה הישנה שתיקן זקינו כ״ק מרן מהר״ש ז״ל ממעין נובע.

ובקובץ אור הצפון (גליון מ״ו עמ׳ קי״ב) הביא בשם האדמו״ר רבי ברוך מסערעט וויזניץ כי חותנו המהרי״ד ז״ל בנה מקוה החדשה לצאת דעת החת״ס שתהי׳ ממי גשמים כמ״ש בשו״ת חת״ס (יו״ד סי׳ ר״ג), אבל למעשה לא השתמש בה רק בימים בין יוה״כ לסוכות, והיה אומר ׳לאמיר טועם זיין פון חתם סופר׳ס מקוה׳.

ובמעשי חושב (אות קנ״ג) הביא בשם הגה״צ בעל חשב האפוד ז״ל שזוכר שהי׳ בבעלזא מקוה ישנה ממי מעין, עוד מימות הב״ח, ולא ברור אם היתה אותה המקוה שתיקן לימים המהר״ש ז״ל.

29

להלן תמונת בנין המקוה בבעלזא כהיום:

סופר, דער חזון איש (הל' מקואות סי' קכ"ג),[30] אז מ'מאכט א בור זריעה.

רבינו: יא, דער חתם סופר איז נישט געווען צופרידן פון סתם א השקה, הגם ער זאגט נישט פארוואס נישט, ס'איז דאך א גוטע פאטענט,[31] אבער ער האט געמאכט די עצה פון א בור זריעה, בפשטות ווייל ער האט נישט געוואלט זיך דארפן פארלאזן אויפן בעדער אז מהאט טאקע געמאכט א השקה,[32] במילא האט ער געמאכט די המצאה פון אריבערגיסן. דער חתם סופר שרייבט אין די תשובה (שו"ת יו"ד תחילת סי' ר"ג) אז דאס איז די בעסטע פאטענט, 'לית טב מיניה', אזא לשון זאגט ער.[33]

דער רבי ז"ל האט נישט געמאכט אזוי, אבער ער שרייבט דארט אין די תשובה אין דברי יואל, ער האקט נישט דערויף, ער שרייבט נאר אין די תשובה, אז ווער ס'וויל יוצא זיין צו מאכן א בור זריעה אויך, זאל מאכן דריי בורות. ער איז נישט קעגן דעם.[34]

---

30 מענין לענין מה שכתוב בספר מקוה מים חיים (מ"י דעת עמ' רפ"ה): שמעתי מהגאון רבי מאיר סאלאוויציק ז"ל בן הגרי"ז מברסק ז"ל: דהטעם שתיקן החזון איש דוקא בור זריעה לא השקה, נימוקו עמו דאחר שפשטה מלכות המינות מדינה הציונות באה"ק, וכל כוונתם עקירת הדת וכפירה בביאת משיח, נתעורר החשש דאם ישתמשו להכשיר המקואות בבורות מי גשמים להשקה, יבואו רשעי ישראל לסגור את המקואות בהמשך הזמן, ותירוצם עמם מחמת הבריאות דע"י הרעל בהעמדת מים שנים הרבה בבור השקה שמתערבים עם מים שבבור הטבילה, כמו שהיה הגזירה בעיר רוסלאנד תחת הקאמעניסטן, לכן העדיף ב'בור זריעה' שאז המים מתחלפים תמיד, ובכך לא יוכלו להעליל עליו שום טענה.

31 קושיא זו נזכרה בשו"ת בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' ס"ג): והנה דברי החתם סופר לא הבנתי. למה עשו תקנה זו להשליך שאובים אל המקוה הכשרה, שידד משם לחברתה. כיון שמחוברים זה לזה כשפופרת הנוד כמבואר שם, למה לו כל הטורח לשפוך לתוך המקוה השלימה ומשם ירד אל הריקנית, והלא די לשפוך שאובים להריקנית ותתכשר על ידי חיבור להכשרה. ולא עוד אלא שדרך זו עדיף טפי דהא וכו'. עכת"ד. וכן הקשה השואל בשו"ת עמק שאלה (יו"ד סי' מ"ח).

32 הסבר זה בדעת מרן החת"ס ז"ל למה נתן המים לתוך הבור 'מי גשמים', ולא בבור הריקנית ויכשירן ע"י 'השקה'. הובא בספר מקוה ישראל ה' (סימן כ"ב) בשם רביה"ק ז"ל, וז"ל: אמר לי אדמו"ר מסאטמאר שליט"א [ז"ל] שהוא יודע במקום א' שיש מקוה ממי גשמים, ובגוף המקוה יש מים שאובים אלא שיש בור סמוך שהמקוה מושקת ע"י נקב כשפופרת הנוד, ופעם א' שאב הבלן שהיה עם הארץ את כל המקוה, ושפך מים שאובים להמקוה באופן שלא הגיעו אל הנקב שנעשה להשקה, וטבלו במקוה זו הפסולה לגמרי שהיתה כולה שאוב.

ואמר הוא שליט"א [ז"ל] שלדעתו היינו טעמא שבחתם סופר כתב בזה"ל וכו' וכשמנקים אחד מהם משליכים שאובים אל חברתה וכו'. וקשה מדוע השליכו השאובים אל תוך המלאה לבוא לחשש דנתן סאה ונטל סאה, ושלא לחוש להראב"ד. מוטב היה להם להשליך השאובים אל הריקנית ולהשיקה עם המלאה דגם הראב"ד מודה בהשקה. ותירץ אדמו"ר מטעם הנ"ל, דאם היתה הרגילות להשליך תמיד אל המלאה ומשם ירד להריקנית, א"א לבוא לשום מכשול כי כיון שהמים השאובים יורדים דרך המלאה מתכשרים שמה. משא"כ אם ישליכו להריקנית אולי יזדמן לפעמים כנ"ל שלא תהי' השקה כדינה. עכ"ד.

33 שם בתחילת התשובה כתב בזה"ל: אודות תיקון המקוה בעירו לית טב מיניה לעשות מקוה ע"י מי גשמים דהוא כשר וישר לכ"ע בלי פקפוק. וכו'.

ועי' בשו"ת לבושי מרדכי (יו"ד קמא סי' קנ"ב): בנדון אשר מע"כ ברצונו לתקן מקוה חדשה ע"י מי גשמים כמבואר בתשובה מרן חתם סופר (סי ר"ג) אשר כה אמר כי לית טב מנהון, והנה מי יבא אחרי המלך אשר כבר עשהו בכמה ק"ק, על פיו יבאו ויצאו בטהרה. - ועי' עוד בשו"ת דברי יואל סי' ע"ז אות א'.

34 עיין בשו"ת דברי יואל (סי' ס"ו) דבבור זריעה לחוד איכא חששא דנתן ונטל סאה, ועוד יש חששא לענין בור זריעה דאין המים השאובים נטהרים, כי אין הזוחלין נטהרין בהשקה, וכ"כ רבינו בסי' ע', ועי"ש שם בסי' ע' דהשואל רצה להכשיר מים הבאים דרך זריעה ע"י שיהי' טבלא באמצע הבור הזריעה, ועי"ז נרויח דאף שאין הזוחלין מטהרין שאובים, אבל בכהאי גוונא דהמים שתחת הטבלא נחים ושקטים ואינם זוחלים, מטהרים השאובים הבאים על ידם. וע"ז השיב רבינו דבור זריעה האיסור בשביל שאין הזוחלין מטהרין, לא מועיל השקה להכשירו למים שתחת הטבלא, כי זוחלין אינם נטהרים בהשקה כמבואר במתני' פ"ה מ"ה, ובגמרא שבת (ס"ה ע"ב) בנוטפין שרבו על הזוחלין.

למעשה דא האט מען נישט געמאכט. פארוואס נישט? בעצם איז עס דאך נישט קיין חסרון, אז ס'קומט אריין דורכ'ן בור זריעה.

רבינו: ער אליינס האט עס אויך נישט געמאכט.

רב דביהמ"ד אבני צדק: אבער ער רעדט דערפון.

רבינו: יא, ער דערמאנט עס. באמת ס'איז געווען דער מהרש"ב, ער האט געמאכט, דאס איז געווען זיין פאטענט (הובא באגרות קודש להמהרש"ב חלק ב' מכתב תע"ח, ובספר טהרת מים עמ' שם"א).

וועגן נתן סאה ונטל סאה, האט ער געהאט א פאטענט אז מ'זאל מאכן איינס העכער די אנדערע מקוה, ס'איז זיין חידוש,[35] און ער זאגט אז פון אויבן אראפ טוישט זיך נישט, ער זאגט אזוי איז דאס מציאות.[36]

---

35 היינו עצתו של הגה"ק הרש"ב מליבאוויטש זצ"ל אשר הנהיג בעירת ראסטאוו, ויש לציין במשך זמן מגורי אדמו"ר חב"ד בעיר ליובאוויטש בנו מקוה עם חיבור למי התהום, וכפי התקנה של הבעל התניא, אך בתקופת מלחמת העולם הראשונה, עבר הרש"ב, לגור בעיר ראסטאוו שם לא היה לו אפשרות לגור בסמיכות לנהר ולהגיע למי התהום, לכך התחיל הדיון על בנית מקוה, והרש"ב התייעץ עם מספר רבנים שהיו בקיאים בענין וניהל וויכוח גדול עם הגה"ח הרד"צ חן ז"ל, והורה לתלמידו הגאון רב יעקב לאנדא ז"ל (לימים אב"ד בני ברק) לפקח על בנין המקוה. בנין המקוה נעשתה תוך זמן קצר, ולאחר עויבת בנו אדמו"ר הריי"צ את ראסטאוו נטשו את המקוה, ולאחר נפילת הקאמוניזעם הזרו לשם חסידי הב"ד וגילו את המקוה שעד היום הזה עדיין עומד על תילו ונתחדש לאחרונה ברוב פאר והדר.

הסיבה שהרש"ב הכריע לעשות מקוה מסוג זה, הוא משום שבמקוה זה המים בבור העליון אינם מתערבים במהירות במי הבור התחתון, כיון שמשקלם נמוך ממי הבור התחתון בשל חומם וע"כ אינו מתערבב עם המים התחתונים, ובכך יוצאים גם ידי שיטות הסוברים שיש צורך ברוב מי גשמים, ומעלה זו יש רק בבור ע"ג בור, משא"כ בבור עם השקה מן הצד במשך הזמן לא נשאר שם רוב מי גשמים מחמת שמתערבבים עם המים שאובים הנכנסים והיוצאין דרך הנקב.

והנה אופן בניית מקוה על גבי מקוה [כפי שנמסר ע"י הגאון ר"י לאנדא ששמע זאת מפי אדמו"ר הרש"כ] דהיינו שחופרים בור עמוק, מחציתו התחתונה היא אוצר למי הגשמים, ועל גביו עושים רצפה, מעל הרצפה ישנה מקוה נוספת (זאת אומרת שתקרת המקוה התחתונה היא רצפת העליונה), ברצפה שבין שתי המקוואות ישנם שני נקבים כשיעור טפח על טפח כל אחד, כדי לחבר את המים שבמקוה העליון לתחתון, [הסיבה לב' הנקבים היא, שאם יסתם אחד מהם מובלי משים, ולא ירגישו בזה], ולאחר מילוי הבור התחתון במים הכשרים, מוסיפים מים שאובים לבור העליון.

ויש לציין שכהיום הדרך לבניית מקווה כזו, כיום, היא כך: חופרים בור אחד עמוק, אותו חוצים לשניים על ידי מפריד מצעמענ"ט באמצע גובהו לרוחב. כך נוצרים שני בורות - בור עליון ובור תחתון. המפריד מהווה רצפה לעליון ותקרה לתחתון. הבור העליון הוא מקווה הטבילה, והבור התחתון הוא אוצר מי הגשמים, ויש להקפיד לצקת את המקווה העליון והתחתון יחד, מפני שאם יוצקים אותם בנפרד עלולים לחול המים במקום חיבורם, ואז יש חשש ל"מים זוחלין" הפוסלים את המקווה.

והנה במפריד הצעמענ"ט יש פתח, בגודל המאפשר מעבר של אדם, על מנת לטפל בבור מי הגשמים. ועל הפתח יש מכסה של שיש, בשעת המילוי מסירים את המכסה, ובאמצע המכסה הזה עושין נקב ההשקה. ומלבד פתח זה, יש שני פתחים נוספים, בגודל טפח מרובע כל אחד, (בערך ברוחב 10 ס"מ, בשונה מנקב ההשקה שהוא עגול בגודל של כ-6 ס"מ באמור) המרוחקים זה מזה, כדי שאם יתכסה אחד בשוגג על ידי הטובל, יישאר השני פתוח, מי הגשמים יורדים דרך צינור מיוחד שאין לו גדר כלי ואינו עשוי מחומר המקבל טומאה, אל תוך מקווה הטבילה היבש ומשם למטה, אל האוצר. לאחר מילוי האוצר, ממלאים את מקווה הטבילה במים שאובים, מתוך צינור המכוון כך, שהמים זורמים היישר אל מקום הפתח. כדי שאז המים השאובים מתחברים מיד אל מי הגשמים שבאוצר התחתון ומתכשרים על ידי מגעם.

ויש לציין שכבר קדמו בעצה זו הגה"ק מהארנאסטייפל ז"ל בשו"ת עמק שאלה (סי' נ"ז) וז"ל: וזלה"ק "ואשר שאל כת"ר אם לעשות מקוה ממי גשמים, לא ידעתי למה לא, וידע מעלת כת"ר כי המקוה שעשו בטשערקאס הנה יש ברצפת מקוה העליונה נסר הנלקח בעת שרוצין לנקותה, וב' טעמים חדא לעיין במקוה התחתונה אם לא נתמלאה ברפש וטיט (בלאנא), הב' כשמנקין העליונה ובאו לחמשיך שאובים מחדש ישפכו להתחתונה להדיא, וכאשר יגבהו המים בערך שיש מ' סאה גם על פני רצפת העליונה, אז מכסין בהנסר ויש בו נקב כשפופרת הנוד אשר מחובר תמיד בהשקה, עכלש"ק.

36 ז"ל המהרש"ב באגרות קודש (חלק ב' מכתב תע"ח): בתחתית המקוה (הייט קרקע הבור שתחת הבור) צריכים לעשות רצפה מצעמענט בכדי שבמשך הזמן לא יהי' זחילה מותחת להדפנות, גם שיהי' נוח לנקות בעת מן העתים כשינקו את התחתון. ומובן שיניחו בהרצפה מקום נביעת המעיין. בהרצפה האמצעי יעשו נקב טפח על טפח, וכו'.

ואופן בניית המקוה נתבאר יותר בספר טהרת מים (עמ' שם"א - נדפס גם בכמה דפוסי שועה"ר סוף חלק יו"ד) ואלו דבריו: קבלתי רשימת דברים שרשם לעצמו הותיק וחסיד הגאון המובהק ר' יעקב לנדוי שליט"א [וצ"ל] הרב

הערשט נישט לאנג צוריק האב איך געהערט אז מ'האט עפעס איבערגענומען דאם הויז פונעם מהרש"ב. מ'האט עס אפגעקויפט בערך מיט פינף און צוואנציג יאר צוריק און מ'האט עס אויפגעגראבן אין קעלער,[37] און מ'האט געטראפן דעם מהרש"ב'ס אריגינעלע מקוה.... און מיט וואסער...! ס'האט נאך געהאט וואסער אויך, ס'איז נאך געווען די זעלבע וואסער וואס ער האט אריינגענאסן דארטן נאך דעמאלטס, ס'איז געווען די אלע יארן באגאסן מיט זאמד, און ס'האט זיך געהאלטן אזוי ווי אין א קען (קאנזערווירט).[38]

אבד"ק גלאנוב: דאם איז שוין זייער אלט, שוין איבער הונדערט יאר פון זיין הסתלקות.

רבינו: היינט שוין יא, ווען מ'האט עס געטראפן איז עס נאך נישט געווען קיין הונדערט יאר (המהרש"ב ז"ל נסתלק בשנת תר"פ). עכ"פ, דאם איז דעם מהרש"ב'ס מקוה.

אבער דער פעטער ז"ל האט זיך נישט געוואלט פארלאזן אויף דעם, אין אלע ליובאוויטשער מקואות זענען די בור מי גשמים אונטער'ן בור הטבילה, אזוי זענען אלע ליובאוויטשער מקואות, ס'איז געבויעט אויף דעם מהרש"ב. דער פעטער ז"ל האט זיך נישט געוואלט

דבני ברק בארץ ישראל, זה שיצק מים על יד כ"ק אדמו"ר הר"ר שלום דוב נבג"מ זי"ע מליבאוויץ, והיה ממקורביו בשהותו בעיר רוסטוב שברוסיא, וברשימה זו חקק לזכרון את דעתו של כ"ק נ"ע ורצונו כפי שהביע לו בשנות תרע"ח-תרע"ט באופן בנין ותיקון מקוה בשבילו בביתו בעיר רוסטוב.

בגדון המקוה: רצון קדשו של כ"ק אדמו"ר נבגע"מ זי"ע הי' שיעשו מקוה עך גבי מקוה, היינו: שבתחתונה יהיו מי הגשמים, וממעל לרצפה תהי' המקוה ממים הרגילים אשר בה יהיו טובלים [כ"ק נבג"מ הכריע לעשות את מקוה מי הגשמים למטה, מחשש 'נתן סאה ונטל סאה' לחוש לדעת הראב"ד. וכשהיא מלמטה רחוק הדבר שיתערבו מצד שינוי מדת החום שבמים.]

ההשקה תהיה ע"י נקב שמחזיק טפח על טפח, ושיהיו שני נקבים כאלה, אחד במקום אחד והשני בפנה אחרת, וזה פשוט מחשש אולי יקרה פעם שיסתם אחד מהם ולא ירגישו בזה.

שיעור המים בתחתונה היה כפול. מחשש אולי פעם יחסרון משיעור ע"י רפש ועפר שמצטבר למטה וכשיהיה שעור כפול ישאר שיעור אחד ודאי. וכו' עיי"ש.

37 היינו בחודש חשון שנת תשנ"ח לפ"ק קנו חסידי ליבאוויטש את דירתו של הרש"ב בעיר ראסטאוו, ופרשה בפני עצמה היתה חיפוש המקוה שבנה במרתף, אשר נסתמה על ידי הנכרים.

להלן תמונת בית הרש"ב בעיירת ראסטאוו:

להלן תמונת מקוה הרש"ב בראסטאוו כהיום:

38 כ"ק האדמו"ר המהרש"ב ז"ל התיישב בתחילת שנת תרע"ו בעיר ראסטאוו, ובשנת תרע"ח קנה בית גדול עם מרתף, אך לא היה רחוק מאוד מהנהר כדי לחפור בור תחת המקוה והמים יימשכו מאליהם, ועיין בכל הדרכים, עד שהמציא שהדרך הישרה והמקובלת הוא לעשות מקוה על גבי מקוה בתוככי המרתף שלו, והיינו שמי הגשמים מצטברים באוצר שבחצר, משם נמשכים לבור שתחת מקוה הטבילה, ואל מקוה הטבילה שעל גבו ממשיכים מים מהבריא, שמתכשרים ע"י השקה למי הגשמים שבאוצר התחתון, דרך הנקב שברצפה שביניהם.

והיות שהרש"ב בעצמו היה צריך אז לשהות במעיינות הרפואה מחמת בריאותו, מינה את תלמידו הגאון רבי יעקב לאנדא ז"ל [לימים רב ואב"ד העיר בני ברק] שיפקח על כל עניני המקוה, מראשית ועד סופו.

בערך בשנת תש"ח רשם הגאון הנ"ל את כל אזהרת רבו הרש"ב בעניני המקוה, לו לזכרון, ונדפסו בהרחבה והרבה הגהות ושרטוטים וציורים, בס' תיקוני מקואות, ובס' טהרת מים, ובקובצים יגדיל תורה.

בקיץ שנת תרפ"ד עזב האדמו"ר הרש"ב את העיר ראסטאוו, והנכרים סתמו את המקוה ובנו על גביו הרצפה של המרתף, ובשנת תשנ"ח שהיא יותר משבעים שנה, נגאל הבית מידי הגוים, וע"י עדותם של זקני החסידים על מקומו המדוייק של המקוה מצאו אותה בשלימותה ממש, והאוצר התחתון נתגלה עם המי גשמים שהיו שמורים בתוכה עדיין מאותה התקופה, ובס' הנ"ל יש תמונות מהמקוה בעת שנתגלתה בשנת תשנ"ח.

ולאחרונה יצא לאור ספר "בתוך הגולה" והיא תולדות העיר ראסטאוו, ובו מובא גילויים חדשים מכתבי ידות עתיקים ושרטוטים מהרש"ב ומקורביו על ההמצאה של עשיית בור ע"ג בור, שנעשה על ידו בעיר ראסטאוו.

פארלאזן אזוי, ער האט מפקפק געווען אין דעם,[39] אבער ער האט שפעטער יא געזאגט אז ס׳איז אמת. וואו האט ער געזאגט אז ס׳איז אמת? ביי די מקוה וואס ער האט געבויט, אין נעפּ–מענשאן, אויף בעדפארד ביי ראסס סטריט (בנין ביהמ״ד הגדול דקהלתינו משנת תשי״א עד שנת תשכ״ט), דארט ביי יענע מקוה.

א׳ הנוכחים: אין אלטן בית המדרש, שנת תשי״ב.

רבינו: יא, דארט איז געווען ווי א קוואל, און אויפדעם האט ער געהאט מי גשמים. ער האט געהאט א בור אין די זייט, נישט די בור הטבילה נאר אין די זייט. איינם איז געווען געזאלצן וואסער, נאטורליך איז די וואסער געווען געזאלצן, מ׳האט געפילט א טעם פון זאלץ. און מ׳האט ארויפגענאסן איין מקוה אויף די צווייטע מקוה. און מ׳האט געקאסט דאס וואסער, און די אונטערשטע וואסער איז געווען געזאלצן, און די אויבערשטע וואסער איז נישט געווען געזאלצן. האט ער געזען אז פון אויבן אראפ טוישט זיך נישט, ווייל ווען נישט וואלט דער אויבערשטע אויך געדארפט זיין געזאלצן.

רב דביהמ״ד אבני צדק: ער איז אבער נישט געווען צופריידן דערפון, ווייל ס׳האט זיך אנגעזאמלט שמוץ.

רבינו: ער האט מורא געהאט אפאר זאכן. קודם האט ער מורא געהאט אז ס׳וועט אריינפאלן א שטיינדל. נו וואס געשעט אז ס׳פאלט אריין א שטיינדל, קומט ארויף אביסל וואסער. ס׳פארנעמט דאך פלאץ, ס׳וועט אריינפאלן נאך א שטיינדל, וועט ארויפקומען נאכאמאל ארויפקומען וואסער. און ס׳וועט אריינפאלן נאך א שטיינדל, וועט ארויפקומען נאכאמאל וואסער. קען דאך זיין מיט די צייט – ס׳איז דאך א מעשה פון יארן – ס׳זאל נישט זיין אפילו קיין מ׳ סאה.

און נאכדעם האט ער חושש געווען אז ס׳איז הינטן דער לאך, אז דער מענטש שטייט ארויף אויפן לאך, האקט ער אפ די השקה מיט די אייגענע פיס. ס׳איז דא קיין השקה בשעת מעשה.

אבער צו דעם איז דא אן עצה, צו מאכן אים צוויי לעכער. דאס מאכט מען היינט אסאך.

רב דביהמ״ד אבני צדק: זיי ברענגן עם די עצה, אסאך שרייבן דאס.

רבינו: יא, דער מנחת יצחק שרייבט עם,[40] מ׳מאכט צוויי, דער מהרש״ב אליינם האט אויך אזוי געמאכט.[41] אבער דער פעטער ז״ל האט מורא געהאט פאר דעם אז ס׳זאל נישט אריינפאלן קיין שמוץ אדער שטיינדלעך, און ס׳וועט פעלן.[42]

---

39 עי׳ **בשו״ת מנחת יצחק** (חלק ה׳ סי׳ צ״ב): **אמנם כאשר שאלתי את הוו״ד כ״ק הגה״ק מרן מסאטמאר שליט״א [ז״ל] בעת שביתתו על שב״ק בלונדון יצ״ו, פקפק בזה מכיון דכל הטעם לעשות כן הוא להוציא מחשש 'נתן סאה ונטל סאה', וכשהיא מלמטה רחוק הדבר שיתערבו מחמת שינוי מדת החום שבמים. אבל כיון דטובלין מלמעלה ומתטלטלין המים הרבה אנה ואנה לכל הצדדים ומלמעלה למטה ומלמטה למעלה, עכ״ח נדחקים המים גם מתחת המקוה, ויש עדיין החשש משום 'נתן סאה ונטל סאה'.**

40 עיין **בשו״ת מנחת יצחק** (ח״ו סי׳ צ״א) **שכ׳ לברר שיטת מרן רביה״ק זי״ע שלא היה נכון לו העצה של הרש״ב לעשות בור ממי גשמים תחת הבור של הטבילה כדי להוציא מחשש נטל סאה ונתן סאה, על סמך דבריו שאין המים התחתונים מתערבים עם המים העליונים כ״כ ע״י הנקב של שפופרת הנוד שביניהם, כי מרן זי״ע סבר שע״י שטובלין מלמעלה ומתטלטלין המים הרבה אנה ואנה נדחקים המים גם תחת המקוה, ע״כ עצתו נכונה לעשות בור על גבי בור לא תחת 'בור הטבילה' אלא בתוך ה'בור ההשקה' שבצדדי המקוה, דהיינו לחלקם בטבלאות בינתים, ונקב כשיעור להשקה בהטבלות.**

ומבאר שם שחוץ מזה שייך החששות שהביא בס׳ מקוה ישראל בשם הגה״ק מנאסוויד ז״ל דיש לחוש שמא ברוב הימים יתמלא למטה ברפש וטיט עד שלא יהי׳ שם שיעור מקוה, משא״כ מן הצד ניקל לבדוק בכל פעם, ועי״ש שמפריך דברי המערערים על החשש הנ״ל, עיי״ש באריכות.

41 עי׳ **לעיל בשם ספר טהרת מים** (עמ׳ שפ״א) **שהמהרש״ב בעצמו חשש אולי יקרה פעם שיסתם אחד מהם ולא ירגישו בזה. ולכן תיקן שיהיו שני נקבי השקה, אחד במקום אחד והשני בפנה אחרת. ויצויין שאכן כן עשה המהרש״ב בעצמו בהמקוה שבביתו שמצאו [ראה בהציור].**

42 ויש **לציין שבאמת גם המהרש״ב בעצמו חשש לזה, כנזכר לעיל מספר טהרת מים** (עמ׳ שפ״א) **שהביא פרטי עשיית המקוה, וכתב: שיעור המים בתחתונה היה כפול. מחשש אולי פעם יחסרון משיעור ע״י רפש ועפר שמצטבר למטה וכשיהיה שעור כפול ישאר שיעור אחד ודאי.**

אמנם עיין בשו״ת דברי יואל (סימן פ׳ אות א׳) **שכתב לגבי בור על גבי בור: במקום אחד שהיו צריכין להצטרפות המקוה התחתונה ... ופעם אחת**

רב דביהמ"ד אבני צדק: ער האט דאך געזומען בעצם די עצה פונעם מהרש"ב, ער האט עס געזוצט פאר"ן בור על גבי בור.

רבינו: יא, דער פעטער ז"ל איז געקומען (בשו"ת סימן ע"א אות א', וסי' ע"ז אות ט', וסי' ע"ט) און ער האט מוסיף געווען [בור על גבי בור כעצת המהרש"ב] צום דברי חיים – ער האט נישט גורע געווען פון דברי חיים, ווייל מיט א דברי חיים טשעפעט מען נישט. האט ער נאר מוסיף געווען.

ער האט געזומען דעם מהרש"ב'ס פאטענט און ער האט עס צוגעלייגט, ער האט אריינגעלייגט א טבלא – עס אפגעטיילט אין העלפט [שיהיה בור על גבי בור]. און ס'איז אפן ס'האט נישט קיין שטאפער. דאם איז דעם פעטער'ס מקוה. און דאם איז דער בור על גבי בור.[43]

הרגיש שם ת"ח אחד בעת טבילתו שהנקבים המערבים את המקואות הם נסתמים ברפש וטיט והוא בלי חיבור, ונעשה מזה רעש גדול בעיר, ותיקנו אז ששיברו את הכיסוי וראו שנתקבץ שם הרבה רפש וטיט והרחיבו אז את המקום גם הנקבים הרחיבו ...

ועוד שם (באות ב'): אך זה ודאי שאין לעשות דופן כזה מחובר עם שארי הדפנות שבצדדי המקוה באופן שלא יהיה באפשרי לטלטלו ולהגביהו משם לעולם, שברבות הימים יוכל להיות שם קלקול גדול ולא יהיה נראה לשום אדם. אך יהיה נעשה באופן שיהיה רק מונח על איזה בליטות שהם נעשים בדופני המקוה שבצדדים, ויהיה באפשרי לטלטלו ולהגביהו בכל פעם. וכו'.

ונכון לציין מש"כ הגה"צ מקיוויאשד ז"ל במכתב, הובא בשו"ת ויען יוסף (יו"ד סי' רי"ח): שמעתי מפ"ק מו"ר הגאון החסיד בעל חבצלת השרון אב"ד דק"ק טאראנאפאל זצ"ל, ששמע מפ"ק הרה"ק מבעלזא ז"ל שאמר משם אביו הה"ק ז"ל: שבסיבת מקוה כזאת יוכל להזדמן אשר הרב שהכשיר אותה, אחר שישב כבר במתיבתא דרקיע שלש מאות שנה, ואח"כ יוציאוהו משם. אם מזדמן ברוב השנים שמתמלאת התחתונה שתחת הרצפה רפש וטיט ואין שם מ' סאה מים, וטובלין בשאובין שלמעלה על סמך ההשקה לתחת הרצפה. כי אלו דברים שאין להם שיעור מתי לבדוק תחת הרצפה והבור ריק אין בו מים.

43 בדברי יואל (סימן ע"ט): אמנם נסיתי עוד בזה לעשות עוד תקנה חשובה. שבהבור של מי גשמים שעושין עמו השקה בתמידות בשעת הטבילות, יעשו שני שיעורי מקוה, ויעשו באמצע טבלא מפסקת בין המים ומנוקבת כשפופרת הנוד, ונקב ההשקה יהיה במים העליונים שעל הטבלא, ואזי אף שנעשו המים העליונים 'נתן סאה ונטל סאה' ע"י הטבילות, מכל מקום אינו יורד כ"כ לתוך המים שתחת הטבלא. כי כן טבע המים שאם יש להם מקום מרווח להגביה למעלה ולהתערב שם במקומו אינם דוחקים כ"כ לירד דרך הנקב של שפופרת הנוד למטה תחת הטבלא. ואינו דומה כלל להיכא שכל המים כולו במקום א' בלי הפסק דיש בילה בלח לגמרי, וא"כ נשארו המים שלמטה בהכשרם ונכשרו גם המים שלמעלה ע"י חיבורם דרך הנקב כשפופרת הנוד להמים דלמטה, וזה עצה נכונה וברורה לפענ"ד.

און ממילא דער מהרש"ב'ס פאטענט אז ס'טוישט זיך נישט, איז דא.[44]

ועי' גם מש"כ (בסימן ע"א אות א'): הן אמת כי עלה בדעתי בעת המצאה חדשה להציל לגמרי את החשש נתן סאה ונטל סאה, אלא שלפי השערתו א"א לעשות זה בעירכם לכן לא ראיתי להאריך בזה, תמצית הדברים: שיעשה כנ"ל שיהיה שם שני בורות כשרים האחד יהיה פתוח בשעת הטבילה והשני יהיה סתום, אלא יהיה נפתח כמו רגע להשקה ובזה יצא ידי חובתו.

44 כלומר דאף שרבינו חשש לגבי בור על גבי בור כדברי המהרש"ב, שהמים עולים מלמעלה למטה ע"י שטובלין ומתטלטלין המים הרבה אנה ואנה, אמנם בבור על גבי בור מן הצד, לא שייך לחשוש לזה, וכמש"כ בשו"ת מנחת יצחק (חלק ה' סי' צ"ב): אמנם כאשר שאלתי את חוו"ד כ"ק הגה"ק מרן מסאטמאר שליט"א [ז"ל] בעת שביתתו על שב"ק בלונדון יצ"ו, פקפק בזה [במקוה המהרש"ב] ... כיון דטובלין מלמעלה ומתטלטלין המים הרבה אנה ואנה לכל הצדדים ומלמעלה למטה ומלמטה למעלה, עכ"ח נדחקים המים גם מתחת המקוה, ויש עדיין החשש משום 'נתן סאה ונטל סאה'. ועל כן עצתו נכונה היתה לעשות הבורות מצדדי המקוה, ולחלקם בטבלות, ובזה יצאנו ידי שניהם, את עצת הגה"ק מליובאוויטש ז"ל, וגם לצאת מחשש שהמים יהיו מתערבין על ידי טלטול הטבילה.

ונעתיק כאן משיחת קודש של כ"ק מרן רביה"ק בעל ברך משה ז"ל עם הגה"צ ר' לוי יצחק הורוויץ ז"ל אדמו"ר מבאסטאן, במוצש"ק פרשת וארא שנת תשמ"ה לפ"ק בעיר מיאמי פלארידע (נדפס בהיכלא דמלכא חלק ב' עמ' פ"ח-צ"א) וזל"ק בתוך השיחה:

רבינו ז"ל: מקוה על גבי מקוה דאס שאדט נישט פאר די מקוה, מקוה על גבי מקוה איז נאר דא חשש אויב מען טובל'ט זיך אין דעם בור אליין, איז דאך דא אין דער זייט אויך בורות [היינו שלשיטת רביה"ק נמצא הבור על גבי בור מן הצד, ואינו בור הטבילה].

דער פעטער האט איינגעפירט אז דארט וואו עס איז דא א השקה זאל זיין בור תחת בור. דער פעטער האט מיר געזאגט אז ער האט זיך איבערצייגט אז מלמטה למעלה [בתוך בור ההשקה] איז נישט מערב. וועז האט ער זיך דאס איבערצייגט? וועז ער האט געבויעט די מקוה

אבער ער האט געלאזט א גאנצע צייט די לינקע זייט דעם בור מי גשמים פון די זייט,[45] דעם בור דברי חיים

איך בעדפארד עוועניו, האט ער דאך געוואלט א מעיין, ווייל ער האט נישט געוואלט קיין מי גשמים. און עס זאל איבערהויפט נישט זיין קיין מים שאובים, האט מען מיט א דרוק [היינו הלופט דרוק הנזכר לעיל] ארויפגעברענגט דאס וואסער. חוץ דעם איז געווען מי גשמים אויכעט ...

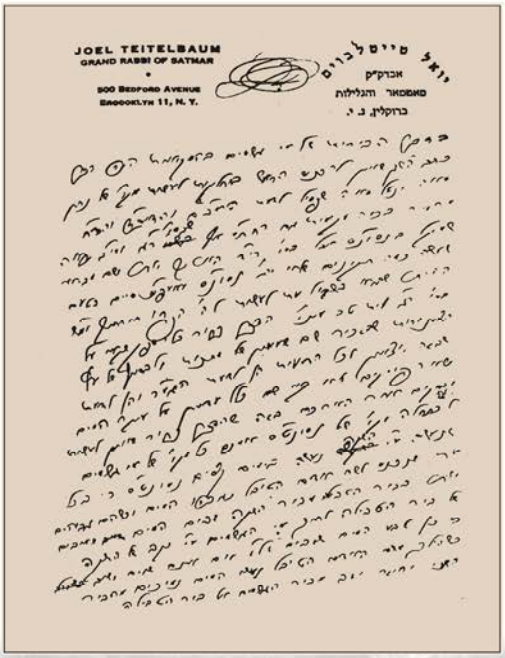
דער פעטער ז"ל האט מיר געזאגט אז ער האט זיך איבערצייגט פאקטיש אז דער מהרש"ב איז ערעכט געווען - ער איז געווען זייער א גרויסער חסיד פון מהרש"ב, ער האט אים געקענט אויכעט פון מאריענבאד - וויאזוי האט ער זיך איבערציגט? ווייל אין דעם קוואל וואס מען האט געגראבן האט מען געטראפן זאלץ, און ער האט אויספרובירט, און אויבן אין די וואסער איז נישט געווען קיין זאלץ. מען האט אוועקגעשיקט אין די לאבראטאריעס און עס איז נישט געווען א לעק זאלץ! נישט סתם, מען האט פרובירט, געטוישט און געטוישט און א לעק זאלץ נישט!

האדמו"ר מבאסטאן: פשוט, אסאך מאל לאזט מען אריין ווארימע וואסער, און דאס מישט זיך נישט.

רבינו ז"ל: ער האט געזאגט ער האט פראבירט קאלטע ווארימע, פארשידענע אופנים. ער האט דאס פרובירט. ער האט געוואלט זעהן צי ס'מישט זיך. עכלה"ח.

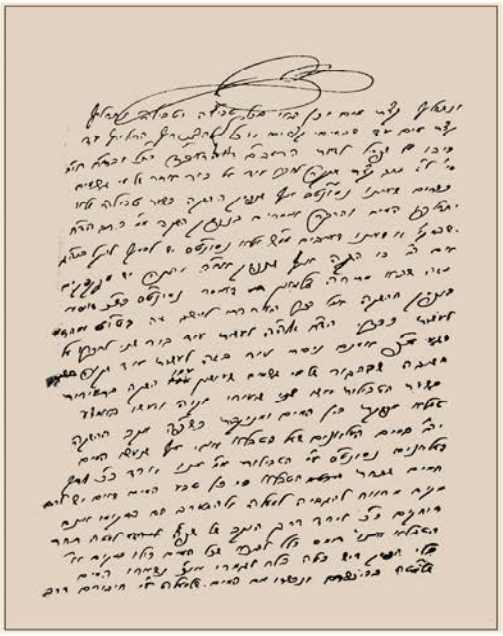
45 עיי"ש מ"ש מרן רביה"ק בתשובה הנ"ל באריכות אודות כל התיקונים שהמציא בעניני מקוואות.

ולחיבת הקודש נעתיק תמונת מכתב הנ"ל בכתי"ק של מרן ז"ל:

האט ער נישט געוואלט אראפנעמען. לכאורה, אז ער האט דעם בור ע"ג בור, דארף ער דאך שוין דאס נישט האבן [הבור דברי חיים].[46] אבער וויי איך האב געזאגט,

---

46 כ"כ מרן רביה"ק ז"ל בשו"ת דברי יואל (סי' ע"א) וזלש"ק: הדברי חיים (בחו"מ סי' ל"ו) כתב תקנה לחבר עוד אל בור אחר של מי גשמים כשרים שאינו נטל סאה ונתן סאה, אף שנפסק השקה אח"כ, ומהראוי לעשות כדברי חיים לעשות עוד בור שני לחברו על רגע עכ"פ.

אך בדברי מרן הדברי חיים צריך להבין וכפי שהעיר רבינו (בסי' ע"ט) דעדיין צ"ב דעת מרן הד"ח דסגי בנפסק השקה, הא למאי דביאר הד"ח בהל' מקוואות (אות כ) דלמאן דאוסר נתן סאה ונטל סאה, כ"ש דאוסר בנפסק השקה, א"כ לא הועלנו כלום בחיבור על רגע, דהא כל החששא למאן דאוסר נתן סאה ונטל סאה, א"כ כ"ש בנפסק. אך למעשה החמיר רבינו לעשות עוד בור השקה כדעת מרן הדברי חיים, וכפי שאמר לא' מתלמידיו לא באנו לגרוע ממרן הדברי חיים אלא להוסיף.

ואכן על זה כ' החזו"א (שם בליקוטים סימן ג' אות ד') וז"ל: והעושים הנקב נמוך בשביל שתהא השקה מי המקוה עם מי אוצר המים בשעת טבילה כדי לצאת דעת הראב"ד עושים 'שטר מזוייף מתוכו', שאם באנו לחוש לדברי הראב"ד דס"ל דממלא בעליון צריך רוב כשרים, כבר נפסל אוצר המים בימים אחדים, ומה תוסיף ההשקה וכו' עכ"ל. עיי"ש, כונתו בזה שבור הזריעה עצמה משמשת אח"כ לבור השקה ע"י נקב שביניהם שעושים אותה נמוך בתוך המים והוא רחב כשפופרת הנוד.

ומן הענין לציין שבס' זכור יצות עולם (ח"ד מאמר י"ד) מביא את השתלשלות הוויכוח הגדול שהיה בעיר בני ברק בשנת תשי"ח בין מחנה החסידים שרצו לתקן מקוואות כדעת מרן הדברי חיים ובין מחנה יוצאי ליטא שרצו לתקנם כדעת החזו"א, ובשנת תשי"ט כשמרן רביה"ק הגיע לבקר בארה"ק עלו אליו משלחת נכבדה של רבני העיר וברובם יוצאי

מיט א דברי חיים טשעפעט מען נישט. מ'וואלט עס געקענט אפשר אראפנעמען. אבער דער דברי חיים האט געהייסן אזוי מאכן א מקוה, דער פעטער ז"ל האט אלעמאל געזאגט, 'צוליב'ן היסט נישט משנה זיין, מוסיף זיין היסט נישט משנה זיין. אראפנעמען דאם היסט משנה זיין'.[47]

ממילא האט ער נישט משנה געווען פון דברי חיים, ער האט גע'לאזט דעם דברי חיים'ס מקוה.[48] אבער ער האט נאר צוגעלייגט דעם מהרש"ב'ס פאטענט, טאקע נישט דארט ווי מען טובל'ט זיך, נאר אין דער זייט.

א' הנוכחים: מיט רבי מיכאל בער [וויימאנדל] האט ער דאם אויסגעארבייט דעמאלטם, ער האט אים דעמאלטם ארויסגעהאלפן.[49]

רבינו: יא, אבער עכ"פ דאם האט ער מוסיף געווען, און דאם היסט דער 'דברי יואל מקוה'.

ושמעו דברי בדחנות ופרקי נגינה לכבוד השמחה

*

המשך השו"ת בגליון הבא אי"ה

ליטא אשר הגיעו עם חבילה של קושיות על שיטת מרן הרה"ק מצאנז, ועל הטענה של בעל החזון איש זצ"ל שהעלה כי בהוספת בור הוי "שעושין שטר מזויף מתוכו" השיב רבינו וזל"ק: "כשהייתי עדיין ברבנות אורשיווע גם לי הי' קשה מה הועילו חכמים בתקנתן בג' בורות וכו', אין איך האב עס פארענטפערט אויף ניין או דרייס'ג אדער פערציג אופנים ס'איז אבער נישט געשריבן", ולמעשה עשו פשרה שחצי מהמקוואות עשו כשיטת הד"ח וחצי עשו כשיטת החזו"א, עיי"ש באריכות.

47 יצויין מה שסיפר כ"ק מרן רבינו שליט"א בדרשה ביום א' ויגש שנת תשפ"ד לפ"ק בהיכל המתיבתא סניף קדושת יואל: ...דער פעטער ז"ל איז געווארן רב אין סאטמאר, סאטמאר איז געווען ברובו אן אשכנזישע שטאט, די שוהל איז געווען אן אשכנזישער שוהל. פסח אויפדערנאכט - די ערשטע נאכט, איז דער רב געגאנגען דאוונען אין די שטאטישע שוהל - די אשכנזישע שוהל. אשכנזים זאגן נישט קיין הלל פסח אויפדערנאכט, דאס איז א עכטע חסידישע מנהג. דער פעטער ז"ל איז געווען רב אין שטאט און ער איז געגאנגען דאוונען אין די שטאטישע שוהל, און ער האט איינגעפירט צו זאגן הלל אין די שוהל. כ'קען אייך נישט זאגן וואס דאס האט געמיינט אין דער אלטער היים, צו זאגן הלל אין די שוהל, ס'איז געווען פארברענטע אשכנזים וועלכע האבן געברענט פאר אזא מין זאך. מ'האט אים געפרעגט פארוואס ער איז משנה, האט ער געענטפערט "הוספה איז נישט קיין שינוי!". זייער א קלארע ענטפער, הוספה הייסט נישט קיין שינוי.

48 כתוב בספר מקוה מים חיים (מ"י דעת אות ה): מהגה"צ אבדק"ק פאיע ז"ל שמעתי: שפעם אות שאל לרבינו אחר שתיקן בור ע"ג בור עם טבלא, אם צריכין עדיין לבור שתיקן הדברי חיים. והשיב לו רבינו שלא בא לחקל על מש"כ הדברי חיים, כי אם להחמיר. ועדיין צריכנא לתיקון של הד"ח בזה.

ועי' בשו"ת דברי יואל (סימן ע"ט) אחר שכתב התקנה שלו לעשות בור ע"ג בור מן הצד, כתב: מכל מקום כדי לחוש אולי בזמן ארוך מתערבים לאט לאט אף דרך הנקב כשפופרת הנוד, נכון לעשות גם בור שני כמ"ש בדברי חיים זלה"ה.

49 ונעתיק מה שמובא בס' איש חמודות (תולדות הגרמ"ד וויימאנדל ז"ל עמ' תכ"ג): בשנת תשי"ב בנה הרה"ק מסאטמאר זצ"ל את המקוה טהרה שע"י קהל יטב לב, וכמה דברים נעשו שם על פי עצת רבינו (רבי מיכאל בער), הראשון הי' המצאה כדי לינצל מחשש נתן סאה ונטל סאה שעל ידי שעושים השקה בכל יום מן הבור של מי גשמים להבור שטובלים בו ע"ז מתערבים המים, ולאחר זמן קצר לא ישאר רוב מי גשמים ופסול לדעת כמה פוסקים, ולזה המציא רבינו שיבנו בור מתחת להבור של מי גשמים עם נקב בשפופרת הנוד ביניהם, וע"י שהבור תחתון יהי' מלא מים, ואין בו אלא נקב קטן אחד לא יאבד כ"כ ממימיו, כי המים נדחקים ואין יכולים לצאת אלא אם כן יש נקב שיכנים אויר תחתיו.

עוד המציא רבינו להעלות מים מן המעיין בלי שישאבו בכלי ושלא יבואו ע"י דבר המקבל טומאה, והי' זה בבקשת הרה"ק מסאטמאר זצ"ל שרצה לעשות כתקנת הגה"ק בעל דברי חיים זי"ע לעשות מקוה ממי מעיין דוקא, והמעיין שמצאו כשחפרו המקוה הנ"ל הי' בעומק יותר מדאי, ולא היו יכולים לטבול בעומק ההוא, והמציא רבינו עצה שיחפרו עוד נקב סמוך לנקב המעיין שחפרו, ויכניסו פאמפ בנקב השני לא להוציא מים, אלא להכניס לחץ של אויר, ועי"ז יודחקו המים שבנקב השני ויעלו בגובה מחמת כח הדוחק של האויר, וכך יוכלו לטבול במקוה של מי מעיין, וכן הונהג מאז ועד היום ברוב מקואות העיר במקום שהמעיין נמוך מן המקוה.

גם מה שנהוג בכל המקואות היום לקבץ את מי הגשמים שירדו מן הגג להבור ע"י צנורות של פלעסטיק שאין מקבלים טומאה כיון שלא נזכרו בתורה בין כל הכלים המקבלים טומאה, היתה זו המצאתו של רבינו.

לכה דודי נצא השדה לקראת מלכתא

די כרוזים גייען
שוין אַרויס

די מלך קומט
אין שטאָט!

בעלי
דעת גייען
יעצט ראש
חודש
אלול
אַרויס
מקבל
פּנים זיין
די מלך

מתחילין רבבות אנשי שלומינו בכל רחבי תבל

ספה"ק תפארת שלמה

על ימים נוראים וחג הסוכות

בראשות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

החעדן באחבות

שערי תשואחות אברכים דקקיטל"ל ד'סאטמאר
בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

דברות קודש

מאת כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

סעודת רעוא דרעוין פ' כי תצא שנת תשפ"ה לפ"ק

בביהמ"ד הגדול בקרית יואל יע"א

בזכות מצות צדקה בחודש אלול זוכים שהקב"ה מביט ומקשיב למחשבת תפילתינו

'כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחניך להצילך ולתת אויביך לפניך' (כ"ג ט"ו)

געפון מיר די וואך אין די סדרה, 'כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחניך להצילך ולתת אויביך לפניך'. דורשי רשומות (חסד לאברהם ד"ה א"י דהכוונה, וד"ה א"י כי ה', וצבי לצדיק בפרשתן אות ב') זאגן, 'להצילך ולתת אויביך לפניך' איז ראשי תיבות אלול, אין חודש אלול איז 'כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחניך להצילך ולתת אויביך לפניך'.

אז מ'איז 'נבוכים בארץ' איז 'סגר עליהם המדבר' ס'דאוונט זיך נישט אוין ס'לעדנט זיך נישט

קען זיין דאס ענין אזוי, שטייט אין **תפארת שלמה** פרשת בשלח (ד"ה א"י נבוכים הם בארץ)[1] 'נבוכים הם בארץ סגר עליהם המדבר' (שמות י"ד ג'), 'נבוכים הם בארץ' אויב מ'איז פארפלאנטערט אין ארציות, מ'איז פארמישט אינגאנצן ראשו ורובו אין ארציות, איז 'סגר עליהם המדבר', איז פארשלאסן דער כח המדבר. דאס מויל וואס דארף צו רעדן דברי תורה, דברי תפילה, **טאמער איז 'נבוכים בארץ', מ'איז פארפלאנטערט אין ארציות און אין גשמיות, קען זיך נישט, דאוונט זיך נישט, לערנט זיך נישט, ס'איז פארמאכט, ס'איז פארשלאסן.**

חודש אלול איז מסוגל צו מתפלל זיין אוין זיך אויסבעטן א שנה טובה ומבורכת

שטיי מיר יעצט אין חודש אלול, א חודש וואס איז מסוגל פאר תפילות ותחנונים. אין אלע ספרים (זוהר חדש בפרשתן דף צו:, ועוד)[2] שטייען, 'ובכתה ירח ימים' (דברים כ"א י"ג), 'ירח

---

1 בתפארת שלמה: 'נבוכים הם בארץ סגר עליהם המדבר' (שמות יד ג'), הנראה לרמז בזה **כי אם האדם משוקע בתאוות העוה"ז, אזי גם הדבור הוא בגלות אצלו**. וזה פירוש 'נבוכים הם בארץ סגר עליהם המדבר' כח הדבור, **שאינם יכולים להוציא הדבור מפיו כראוי בדחילו ורחימו בכוונה הראויה לנכון.**

2 דבר זה כבר איתא **בזוהר חדש** (בפרשתן דף צו:) וז"ל: 'ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים', **דא היא ירחא דאלול**, דביה סליק משה לטורא למבעי רחמין קמי קודשא בריך הוא, בגין דישתביק לישראל על חובא דעגלא. ובגין דא 'ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים', בגין דגלי ערייתא דקוב"ה וערייתא דאורייתא. כמה דאת אמר (ויקרא י"ח ז') 'ערות אביך וערות אמך לא תגלה'. ועל דא אמר (תהילים קי"ט קל"ו) 'פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו תורתך'.

וכ"ה **באלשיך** (בפרשתן בפסוק וגלחה את ראשה) וז"ל: כי עודנו יתברך מדבר עם איש ישראל, ואומר הלא אמרתי לך ותתחזק לשוב מאשמותך, ותפדה את נפשך מיד היצר הרע אשר כבש אותה ויטמאה עד שוהבאתה אל תוך ביתך, הנה אחר אשר געלת במעשה הרעה אשר הורגלת בו עדיין צריך אתה למרק ולשטף ולטהר טינוף מעשיך הרעים אשר דבקו בנפשך המבדילים בין המלך הקדוש ובינה ... **וזה 'ירח ימים' רמז שלפחות יבכה ירח ימים הוא חדש אלול שהם ימי רצון לה' טרם בא יום הדין** [והובא בשמו **בישמח משה** (בפרשתן ד"ה כי תצא אופן ה')].

ימים׳ מיינט מען חודש אלול, **מ׳זאל וויסן צו אויסנוצן די צייט מתפלל צו זיין, מיט אמירת תהלים און מיט תפילה ותחנונים כדבעי פארן הייליגן באשעפער, אויסצובעטן א גוט יאר, ׳תכלה שנה וקללותיה, תחל שנה וברכותיה׳** (פיוט אחות קטנה בליל ר״ה, עפ״י הגמ׳ מגילה לא:).

אסאך תפילות ותחנונים דארף מען מתפלל זיין. אסאך עגמת נפש איז געווען אין די פארגאנגענע יאר.

מ׳דארף מתפלל זיין צום הייליגן באשעפער אז די תפילות זאלן נתקבל ווערן ברחמים וברצון. מ׳זאל זיך אויסבעטן פאר זיך און פאר די גאנצע משפחה, פאר יעדן איינעם א שנה טובה ומבורכת.

אבער אז ס׳איז ׳נבוכים הם בארץ׳ מ׳איז פארפלאנטערט אינעם גשמיות, ׳סגר עליהם המדבר׳, ס׳איז פארשלאסן. **מ׳קומט טאקע אין בית המדרש, אבער דאס דאווענען איז נישט אזוי ווי ס׳האט געדארפט צו זיין, ס׳איז נישט אזוי, נישט אזא כוונה, נישט אזא לעבעדיגקייט, נישט אזא התלהבות, נישט מיט אן השתפכות הנפש זיך אויסצוגיסן דאס הארץ פאר׳ן הייליגן באשעפער אין אזעלכע געהויבענע זמנים. מ׳קען אזויפיל אויפטון מיט די ריכטיגע תפילה. אבער אז ס׳איז ׳סגר עליהם המדבר׳, ׳מאין יבא עזרי׳** (תהלים קכא, א)?

דארט וואו די שכינה איז, איז געגנג תפילה במחשבה

נאר ס׳קען זיין, ס׳איז באקאנט דער **ישמח משה** (פר׳ וירא ד״ה ויאמר אדני, ופר׳ במדבר ד״ה במדרש בשעה שנתן)[3], דער **זיידע ז״ל** זאגט, לעולם פארוואס פעלט אויס תפילה בפה? ס׳איז דאך געגנג במחשבה, הקב״ה איז דאך א יודע מחשבות.

ער זאגט, ווייל מ׳דארף מתפלל זיין בפה אז די מלאכים זאלן ארויפטראגן די תפילות פארן הייליגן באשעפער (שבת יב:)[4]. טאמער אבער [מתפללין] במחשבה, ווייסן נישט די מלאכים די מחשבת האדם (זוה״ק פר׳ וירא דף קא:, ועוד), קענען זיי נישט ארויפטראגן די תפילות.

זאגט ער, דארט וואו די שכינה איז - ער טייטשט די גמרא (שבת שם) ׳שאני חולה דשכינה עמו׳, אז די שכינה איז דארט, דער אייבערשטער זעט ווי ס׳איז מתפלל, דער אייבערשטער ווייסט און ער זעט די מחשבות ווי אזוי ס׳איז מתפלל. ס׳פעלט נישט אויס קיין תפילה בפה, פעלט נישט אויס אז מ׳זאל מתפלל זיין בפה ולשון, ס׳איז געגנג אז מ׳האט די מחשבות פון תפילה.

דער אייבערשטער ווייסט די תפילה, ער ווייסט די מחשבות פון א מענטש. קען מען שוין זוכה זיין צו א ישועה, אפילו תפילה במחשבה.

אפילו מ׳קען נישט ארויסברענגען די תפילה כדבעי, זעט הקב״ה די ׳צרות יגון ואנחה׳ אין אידישע הייזער

קומט אויס אזוי, אפילו מ׳איז א מדרגה פון ׳סגר עליהם המדבר׳, ס׳דאוונט זיך נישט. מ׳קומט אין בית המדרש, מ׳דאוונט, ס׳איז נישט קיין תפילה כדבעי, ס׳איז נישט די ריכטיגע כח התפילה. ווי אזוי קען מען געהאלפן ווערן דער אויבערשטער זאל ממלא זיין משאלות ישראל לטובה?

נאר, אפילו מ׳קען נישט ארויסברענגען מיטן מויל, ס׳איז ׳סגר עליהם המדבר׳, **אבער במחשבה אין הארץ און אין מוח ׳לב יודע מרת נפשו׳** (משלי י״ד י׳), **יעדער איינציגער איד ווייסט פאר זיך זיין צובראכנקייט. זיין צובראכנקייט בגשמיות, זיין צובראכנקייט ברוחניות, מ׳דארף האבן א ישועה, זה בכה וזה בכה.**

אידישע קינדער האבן אסאך בקשות, ס׳קומט די געהויבענע זמנים, אסאך בקשות. ס׳איז ליידער דא אסאך לכבות נשברות. זיי זוכן א ישועה געהאלפן צו ווערן, ׳תתחדש עליהם שנה טובה׳, ס׳זאל קומען א גוט געבענטשט יאר. ס׳איז אבער ׳סגר עליהם המדבר׳, זיי קענען נישט מתפלל זיין, זיי קענען זיך נישט ארויסברענגען די תפילה בפה, אבער הקב״ה איז דאך א יודע המחשבות. הקב״ה ווייסט וואס ס׳טוט זיך אין

וכן פי׳ **האריה״ק** (בפרשתן ד״ה והיה אם), **והאוחה״ק** (בתחילת הפרשה) ובעוד כמה וכמה ספה״ק.

3 בישמח משה פר׳ וירא: ׳לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי, שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי, והא דאמר לחולה רחמנא ידכרינך לשלם, שאני חולה דשכינה עמו׳ (שבת יב:). והנה יש מפרשין (רא״ש מס׳ ברכות פ״ב סי׳ ה׳) שמכירין, רק שלשון ארמי מגונה בעיניהם ... והנה דעת התוספת (שבת שם ד״ה שאין) ורש״י (שם ד״ה דשכינה) שבאמת אין מכירין כלל לשון ארמי, אך דהקשו הא אפילו מחשבה שבלב יודעים, ובאמת כל המפרשים הסכימו דאין יודעין המחשבה ... ונקדים עוד, דנ״ל לומר **הטעם שהתפילה צריכה להיות בדבור ולא במחשבה לבד, היינו גם כן מפני שמלאכי השרת אינם יודעים המחשבה, אבל כשהשכינה עמו במחשבה לחוד סגי,** והא דהתפלל בדבור אצל החולה שאמר ׳רחמנא ידכרינך לשלם׳, היינו להודיע להחולה שמתפלל עליו, כדקיימא לן (שבת י:) ׳הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו׳.

4 במס׳ שבת: אמר רבה בר בר חנה, כי הוה אזלינן בתריה דרבי אלעזר לשיולי בתפיחה [פרש״י: בחולה], זימנין אמר ׳המקום יפקדך לשלום׳, וזימנין אמר ליה ׳רחמנא ידכרינך לשלם׳. **היכי עביד הכי, והאמר רב יהודה, לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי. ואמר רבי יוחנן, כל השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נזקקין לו, שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי. שאני חולה דשכינה עמו** [פרש״י: ואין המתפלל צריך שיזדקקו לו מלאכי השרת להכניס תפלתו לפנים מן הפרגוד].

אידישע הערצער, וואס ס׳טוט זיך ׳צרות יגון ואנחה׳ אין אידישע הייזער, וואס אידישע קינדער מאכן מיט עגמת נפש השם ירחם.

אידישע קינדער זענען מתפלל בפה. און אפילו נישט בפה, אבער במחשבה איז יעדער איינער צובראכן, יעדער גיסט זיך אויס דאס הארץ במחשבה שבלב.

׳מבין ומאזין׳ ער פארשטייט די צרות, ׳מביט ומקשיב׳ די תפילות במחשבה, און ער איז ממלא די ׳משאלות הלב׳

מ׳זאגט אין די הייליגע טעג (בתקיעות דחזרת הש״ץ) ׳ארשת שפתינו יערב לפניך קל רם ונשא, מבין ומאזין מביט ומקשיב׳. **׳מבין ומאזין׳ דער אייבערשטער איז א מבין, דער אייבערשטער ווייסט, ער פארשטייט די אידישע צרות וואס אידישע קינדער מאכן מיט.**

מבין ומאזין, **׳מביט ומקשיב׳ דער אייבערשטער קוקט אריין אין אידישע הערצער, ער ווארט נישט מ׳זאל מתפלל זיין. אפילו מ׳קען נישט מתפלל זיין, מ׳איז נעבעך אין א צובראכענעם מצב פון ׳סגר עליהם המדבר׳, דער אייבערשטער קוקט און זעט, ער שיקט א ישועה, ער הערט צו די תפילות.** ער איז דאך א יודע מחשבות, ווייסט ער די אלע בקשות פון אידישע קינדער, ער איז ממלא משאלות לבבם לטובה. **׳משאלות לבבם׳ אפילו בלויז אין הארץ, אפילו מ׳זאגט עס נישט אויס, מ׳קען עס נישט אריסזאגן בפה, איז דער אייבערשטער ממלא משאלות לבבם לטובה.**

דורך מצות צדקה איז מען זוכה צו השראת השכינה, און מ׳וועט געהאלפן אפילו ׳סגר עליהם המדבר׳

אבער אין וואס פאר א זכות זענען אידן אין דעם זוכה?

שטייט אין ספרים (משנת חסידים מס׳ אלול פ״א מ״א)[5] דער צירוף פון חודש אלול איז ׳וצדק״ה תהי״ה לנו כ׳י נשמור לעשות׳ (דברים ו׳ כ״ה), דאס איז דער צירוף פון חודש אלול.

דאס ענין קען זיין, ביי אן ארעמאן שטייט (תהלים ק״ט ל״א) ׳כי יעמוד לימין אביון׳, דער אייבערשטער שטייט צו די רעכטע האנט פון אן ארעמאן. **אז א איד געבט צדקה אין חודש אלול, איז ער זוכה צו ׳יעמוד לימין אביון׳, ער איז זוכה צו השראת השכינה. פעלט נישט אויס [תפילה בדיבור], אפילו ס׳איז ׳סגר עליהם המדבר׳ חלילה, קען ער אויך געהאלפן ווערן בלויז מיט די תפילות וואס זענען אין די מחשבה שבלב.**

אידן זענען זוכה צו השראת השכינה בזכות מצות צדקה, לכן ׳לא אעשה כלה׳

קען זיין, שטייט אין **מדרש** (ויקרא רבה כ״ט ב)[6] ׳ובקצרכם את קציר ארצכם׳, שטייט, פאר די פרשה פון ראש השנה (ויקרא כ״ג כ״ג) שטייט די פרשה פון פאה ׳ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך בקצרך׳ (שם פסוק כ״ב). ׳אומות העולם שמכלים את שדותיהם אעשה כלה, ישראל שאין מכלים את שדותיהם לא אעשה כלה, אימתי, בחודש השביעי באחד לחודש׳. דאס איז די סמיכות וואס מ׳קומט צו די פרשה פון ראש השנה.

׳אומות העולם שמכלים את שדותיהם׳, זיי געבן נישט קיין צדקה. ס׳איז אין א בחינה פון ׳סגר עליהם המדבר׳, ׳נבוכים הם בארץ׳ מ׳איז פארפלאנטערט אין גשמיות, קען מען נישט מתפלל זיין בפה. דארף מען האבן מלאכים זאלן ארויפצוטראגן די תפילות. און אז זיי קענען נישט, ס׳איז ׳סגר עליהם המדבר׳, האבן זיי נישט קיין כח התפילה. אז ס׳איז נישטא קיין כח התפילה, קענען זיי נישט געהאלפן ווערן.

׳ישראל שאין מכלים את שדותיהם׳, זיי זענען מקיים נתינת צדקה, מ׳גיבט צדקה ביד הרחבה. **אז מ׳גיבט צדקה, איז ׳כי יעמוד לימין אביון׳, איז מען זוכה צו השראת השכינה. מ׳איז זוכה צו ׳מבין ומאזין מביט ומקשיב׳. הקב״ה איז דא, א איד גיבט צדקה איז מען זוכה צו השראת השכינה, אפילו ס׳איז ׳סגר עליהם המדבר׳, אפילו ער קען נישט מתפלל זיין, ׳נבוכים הם בארץ׳, דורך דעם קומט אים שוועך אן מתפלל צו זיין, דאך ווערט ער געהאלפן.**

---

5 ענין הצירופים הוא כמבואר **בתיקני זוהר** (דף ט.) שיש י״ב צירופי שם הוי״ה [דכל ד׳ אותיות יש לצרף מהם כ״ד צירופים (כמבואר בספר יצירה פ״ד מי״ב) כגון אבגד, אבדג, אגבד, וכו׳. אמנם בשם הוי״ה שיש בו שתי אותיות שוות, ע״כ אינו עולה כי אם י״ב צירופים בלבד] ומבואר **בפרי עץ חיים** (שער ראש חודש פרק ג׳) דבכל חודש שולט צירוף אחד מי״ב צירופי הוי״ה [וע׳ באריכות **בשפע טל** (חלק טל שער שמיני פרק ג׳) והעתיקו שאר בשרו **בשל״ה הק׳** (מס׳ חולין פרק תורה אור), ועיי״ע **בבני יששכר** (מאמרי ראש חודש מאמר א׳ אות ד׳) ואכמ״ל].

וז״ל המשנת חסידים: חודש אלול הוא חותמא דרחל, **והוי״ה השולטת בה היא הצירוף הששי של י״ב צירופיה, היוצא מסופי תיבות ׳וצדק״ה תהי״ה לנ״ו כ״י׳** (דברים ו׳ כ״ה).

6 במדרש: ׳כי אעשה כלה בכל הגוים אשר הדחתיך שמה׳ (ירמיה מ״ו כ״ח), **אמות העולם שהן מכלין את שדותיהן אעשה כלה, ׳ואותך לא אעשה כלה׳** (שם) **אבל ישראל שאין מכלים שדותיהם כמה דאת אמר** (ויקרא כ״ג כ״ב) **׳לא תכלה פאת שדך׳, לא אעשה כלה**. ׳ויסרתיך למשפט׳ (שם), מיסרך ביסורין בעולם הזה כדי לנקותך מעונותיך לעתיד לבוא, **אימתי ׳בחדש השביעי׳** [ופי׳ בעץ יוסף: **ולכן סמך הכתוב ראש השנה ללקט ופאה, לומר שזמן הדין סמוך לאסיפת הדגן והוא בחדש תשרי שאז זכותן נכון לפניהם עמם ויגן בעדם שבבוא למשפט ודינם ביסורין תמורת המות**, עכ״ל. ועיי״ש ברד״ל שגרס כן להדיא בהמדרש].

יצחק אבינו האט ממליץ טוב געווען אויף די 'בוגדים', 'דאה ריח בני כריח שדה' ער געבט צדקה פארן ארעמאן

יצחק אבינו האט געזאגט פאר יעקב אבינו, ער האט געבענטשט, שטייט אין **רעיא מהימנא** (זוה"ק פר' אמור דף צט:)[7] דאס איז געווען ראש השנה.

'וירח את ריח בגדיו' (בראשית כ"ז כ"ז), 'אל תקרי בגדיו אלא בוגדיו' (סנהדרין לז.)[8], זיי האבן זיך פארזינדיגט, איז 'נבוכים הם בארץ' זיי האבן זיך פארזינדיגט.

יצחק אבינו האט ממליץ טוב געווען אויף אידישע קינדער, מ'זאל נישט פארפאלן ווערן, מ'זאל קענען אויס'פועל'ן א ישועה ווי אזוי ס'זאל נאר נישט זיין. 'ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'. 'כריח שדה' [היינו] 'ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך בקצרך'.

'כריח שדה', א איד געבט לקט שכחה און פאה, ער געבט פארן ארעמאן וואס מ'דארף צו געבן, איז דאך 'כי יעמוד לימין אביון'. אפילו ער איז א מדרגה פון 'סגר עליהם המדבר', ער קען נישט מתפלל זיין. **ער איז זוכה צו השראת השכינה פון הקב"ה 'יעמוד לימין אביון'.**

איז דא הקב"ה ביי אים אין שטוב. הקב"ה קוקט זיך אום, וואס טוט זיך אין א אידישע שטוב, ער קוקט זיך אום אין א צובראכענע הארץ פון א אידישע שטוב. ער קוקט זיך צו, צו די טרערן און בקשות פון אידישע קינדער.

---

7 ברעיא מהימנא: **ביומא דראש השנה נפיק יצחק בלחודוי וקרי לעשו לאטעמא ליה תבשילין דכל עלמא כפום ארחוי**, דהא בההיא שעתא 'ותכהין עיניו מראות' (בראשית כ"ז א) דנפיק מניה מאן דאחשך אפי ברייה, ואתפרש ושכיב על ערסיה דדינא, וקרי לעשו ואמר 'יוצודה לי צידה ועשה לי מטעמים והביאה לי' (שם פסוק ג-ד), 'ורבקה אמרה אל יעקב בנה' (שם פסוק ו) רחימא דנפשה בנה רחימא דאתמסר לה מיומא דאתברי עלמא, ופקידת ליה לאתערא איהו באינון מטעמים דיליה, **ויעקב אתער מתתא מתלבש בצלותין ובעותין, 'והקול קול יעקב'** (שם פסוק כ"ב) **בההוא שופר דקא סליק**, ואתער יעקב לגביה ואתקריב בהדיה, 'ויגש לו ויאכל' ואתכליל דא בדא. כיון דאתכליל בהדיה 'ויבא לו יין' דא יין דמנטרא יין דהוא חדו דלבא רזא דעלמא דאתי, כדין 'וירח את ריח בגדיו' צלותא דסלקין ובעותין 'ויברכהו', נח רוגזא וחדי לבא וכלא איהו רחמי. **כיון דאיהו אתכליל ביעקב כל אינון חיילין ותוקפין ורוגזין דהוו זמינין אתבדרו ולא אשתכחו תמן, וישראל נפקין מן דינא בחדוה ובברכאן**, וכו'.

8 בגמרא: 'סוגה בשושנים' (שיר השירים ז' ג'), שאפילו כסוגה בשושנים לא יפרצו בהן פרצות. ריש לקיש אמר מהכא (שיר השירים ו' ז') 'כפלח הרמון רקתך', אפילו ריקנין שבך מלאין מצות כרמון. רבי זירא אמר מהכא (בראשית כ"ז כ"ז) **'וירח את ריח בגדיו', אל תיקרי 'בגדיו' אלא 'בוגדיו'**.

און אפילו מ'קען נישט מתפלל זיין, ס'איז 'סגר עליהם המדבר', הקב"ה איז ממלא משאלות לבבם לטובה, די אלע בקשות וואס איז אין אידישע הערצער, ס'קומט נישט ארויס בפה ולשון, איז אויך הקב"ה ממלא, דער אייבערשטער איז ממלא משאלות לבם לטובה.

בזכות מצות צדקה אין חודש אלול, איז 'ה' אלקיך מתהלך בקרב מחניך' און מ'איז זוכה 'להצילך' מכל צרה וצוקה

'כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחניך ל'הצילך' ו'לתת א'ויביך ל'פניך'. דורך 'וצדקה תהיה לנו' וואס איז דער צירוף פון חודש אלול, איז מען זוכה 'כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחניך', **הקב"ה אליין 'מתהלך בקרב מחניך', מ'דארף נישט קיין מלאכים זאלן ארויפטראגן די תפילות, מ'דארף נישט קיין תפילה בפה, אפילו ס'איז א מדרגה ווי 'נבוכים הם בארץ סגר עליהם המדבר', דאך קען מען געהאלפן ווערן בכל מיני ישועות, אלעס וואס אידישע קינדער דארפן, אלע בקשות וואס אידישע קינדער האבן אין די געהויבענע טעג, איז מען זוכה 'כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחניך להצילך ולתת אויביך לפניך', 'להצילך' מציל זיין אידישע קינדער מכל צרה, פון יעדע צרה וצוקה, פון יעדע עגמת נפש.**

ברכת הקודש

שטיי מיר יעצט אין חודש אלול, א חודש וואס איז מיוחד פאר תפילה, אידישע קינדער האבן אסאך בקשות, מ'איז מרבה בתפילה ובתחנונים צום הייליגן באשעפער, אבער נישט יעדער קען עס אפילו מסביר זיין, נישט יעדער קען עס זאגן.

אבער הקב"ה ווייסט וואס ס'טוט זיך אין אידישע הייזער. הקב"ה ווייסט די עגמת נפש. הקב"ה ווייסט די פארקלעמטע הערצער - די פארביטערטע הערצער, וואס אידישע קינדער דארפן ישועות. בני, חיי, ומזוני רויחי, רפואות וישועות בכל דבר. הקב"ה קוקט זיך אום אין אידישע הייזער, אידישע קינדער זענען מתפלל לבקש את זאת אויף 'תכלה שנה וקללותיה, תחל שנה וברכותיה'.

אידישע קינדער זאלן געהאלפן ווערן מיט א שנה טובה ומבורכת, און א גוט געבענטשט יאר בכל ענינים. 'ימלא ה' כל משאלות לבכם לטובה', 'לטב ולחיין ולשלם', כל מילי דמיטב וואס אידישע קינדער דארפן האבן.

הקב"ה זאל העלפן מ'זאל זוכה זיין תשובה צו טון אין חודש אלול, און מתפלל זיין פארן הייליגן באשעפער כדבעי. מ'זאל זוכה זיין צו געהאלפן ווערן בכל מילי ובכל רב טוב, אלע ענינים וואס אידישע קינדער דארפן האבן. זוכה זיין צו התרוממות קרן התורה וישראל, התגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו, אמן.

תשו"ח לחברי מערכת 'לחזות בנועם'
שהמציאו לנו את הד"ת מסודר ומוגה באופן נעלה
כאשר עיני הרואה תחזנה מישרים

ערכת מזל טוב

נגיש בכבוד ובהערצה
בשירה ובזמרה ובשמחת התורה

לכבוד הגה"צ ראש ישיבתנו שליט"א

לרגל שמחת לבו

מעמד הכנסת ספר תורה רבתי

אשר הוכנס ברוב פאר והדר וברגש קודש

להיכל בית מדרשינו

פה מחנה "באר התורה" ד'סאטמאר

ברכתינו צרופה:

שיזכה לכל הברכות האמורות בתורה!

וכמאמר הפסוק:

אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד

המברכים מרגש ונרגש:

תלמידי הישיבה

י"ש שכר לפעולתך

באותות הזקרה הערכה וחיבה,
נשגר בזה מעומקא דליבא, ברכת מזלא טבא,
קדם מעלת כבוד ידידינו ומכובדינו האי גברא יקירא,
רודף צדקה וחסד תדירא, לבו ער וחם לכל דבר שבקדושה, ביד רחבה
וכמידה גדושה, מסור בלב ונפש למעננו, מריחוק מקום מצודתו פרוסה
עלינו, בבואו תמיד לעזרתינו, להרחבת גבולי קדשינו, בתוככי מוסדותינו
וקהילותינו הק' ככני כרק, עומד לימין קדשו של כ"ק מרן רבינו הגה"ק
שליט"א, נדיב ושוע לפרט ולכלל, איש חמודות רב תכונות, שמו הטוב
מהללים בשפתי רננות, ה"ה

מוה"ר יואל שוארץ הי"ז

יו"ר ועד קרן הבנין

שעי"י מיסדותינו וקהילותינו הק' פה בני ברק יצ"ו

לרגל שמחת הולדת נכדו בסימן טוב וכמזל טוב

אצל בנו החשוב והנעלה הר"ר **חנני' יו"ט ליפא** הי"ז

החתן הרה"ג ר' **חיים ישעי' שווימער** שליט"א ראה"ק רמ"א זומסב"ג

וזאת הברכה, יוסף ה' עליכם אלף פעמים ככה, וזכות פעליכם הכבירים לפרט ולכלל, יעמוד לך
על כל צעד ושעל, ותזכה לראות ולרוות מכל יו"ח רב תענוג ונחת, בנים ובני בנים כגפן פוריה,
ויתאחדו אצלך תורה וגדולה במקום אחת, וכל טוב סלה.

ועד קרן הבנין
ביהמ"ד
הגדול

ועד קרן הבנין
בית חינוך
לבנות

